

EA

NAUSEA

Jo. Ch. de la Cruz, in Dedicatione

innumerabilis annorum series, neque fuga temporum diruent. Arcus enim & statuas hocque genus pompas, quibus multi oblectantur, obscurat & demolitur obliuio, negligit ac carpit plerumque posteritas. Contra uester contemptor ambitionis & frenator animus ipsa uetustate florescet, nec ullo moriturus est seculo, sed uitabit pars multo maxima ipsius libitinam, qui perinde recens postera laude crescet. Non ergo perpetuam uobis famam, quae inuitos manet, uerum bonam concupiscitis, quam non imaginibus & statuis, sed praeclarissimis uirtutibus prorogatis: quae iam olim ita me uobis deuinctum fecerunt, ut nihil antiquius, nihil optabilius, nihil desyderatius mihi unquam in rebus humanis contingere posse arbitrarer quam uestrae maiestatis meritiissima laudum praekoniam digno stilo detonare. Cuius sane uoti ardentissimi quia nunc partim rei magnitudine, partim ingenij imbecillitate, partim officij, quo fungor, occupatione compos esse nequiuierim, & quum ad praesens se mihi nil offert uobis dignum, factum est, ut & hoc quoque nomine haec nostra CATHOLICA uobis supplex dedicauerim, ea non modo grata, sed & humillimae meae apud uos fidei & obseruantiae testimonium & pignus fore speras, interimque a Deo Maximo supplicans, tantillum mihi aliquando otij & quietis datum iri, ut uirtutum, rerumque uestrarum domi forisque gloriosiss. gestarum specimina prosequi latius diligentiusque pro uirili possim, futura posteritati in exemplum & profutura. Quod reliquum est, CAROLE IMPERATOR MAXIME, & FERDINANDE REX POTENTISSIME, qua uos fide & pietate possim supplex deprecor, ut sanctissimum illud propositum uestrum uindicandae in pristina libertatem Christianae Reip. haecenus non parum collabi coepta, quam cito fieri possit, adimpleatis. Concutit (ah dolor) ab eternis hostibus, ab internis lacerat, & Iesu Christi, opt. nostri seruatoris sanguine

6 circumseptum

circumseptum & consecratum ouile peius multo p̄pessum
est, indiesq; patitur à lupis sub ouina quam propria pelle
grassantibus. Agite igit agite, CAROLE IMP. AVG.
FERDINANDE REX INClyTE, uos Christo Impe-
ratorum & regum omniū imperatori & regi, oues suas ap-
p̄fidis pastoribus (hæreticos & Apostatas dico) iam iam libe-
raturō fidos ministros, cuiusmodi hucusq; fuistis, exhibete
Quo facto, & Christi memoria in Occidente restituta opta-
rim ex animo à uobis eandem Christi Opt. memoriā eiusq;
religionem in Oriente iam penē abolitam deinde renoua-
tū & illustratum, simulq; impij Mahometis cultū penitus
obliteratum iri. Id quod uel imprimis, CAROLE IMP.
AVG. à te, primo totius orbis Monarcha tacitis p̄inde uo-
tis, & expallis ad cœlū manibus tota Christianitas hoc lu-
gubri lambico petere dignoscitur in hæc uerba.

Quousq; , magne Carole,
Tuam libet gentem pati
Tot probra, sannas, scandala
Flagella, furta, carceres,
Dolos, genusq; illud mala
A tam malo, truce, impio
Turca, hostelongē pessimo?
Hoc, qui omnibus superbior
Christiq; leges optimi
Exosus omni tempore
Contra omne phas, contra quoq;
Ius omne uendicat sibi
Quæ sub polo sunt omnia:
Nonne adspicis, quantum trahit
Ad se orbis hic teterrimus
Exlex & hostis barbarus?
Syros hic omnes occupat,
Et quæ sepulchrum Maximi
Christi dei tenet plagam.

Hic ne-

Hic nequam Arabs & Troios
Fines tenet, cui Africa
(Pars orbis illa tertia)
Paret, parent Mauri, paret
Nilus, tenet totam Hellada,
Thraces habet nequissimo
Hic subiugo, Binominis
Istri tenet uel hostia
Longinqua, proh, Rhodon occupat.
Carnos premit, finitimas
Gentesq; uexat, Hungaros
Lacessit, Europam cupit
Totam suo subiungier
Breui iugo, hoc nolit deus.
Ah ah pudet, ah ah pudet
Vnquam fateri, quæ probra
Hinc nos sequuntur pessima.
Culpamur ignaui, & simul
Vbiq; inertes corrodimur.
Iam tandem adest tempus, uelit
Quo te deus reposcere
Hæc regna iure Cæsaris
Etcertam opem non denegat,
En te, Imperator maxime,
Te res uocat ista grauis.
Diebus his bella omnia
Authore te gesta inclyto
Sunt prælij præludia
Huiusce. Magne Carole
Huc huc adesto, huc omnia
Transfer, uides succumbere
Gallum tuoq; maximo
Sceptro parere, illum simul
Et uelle mox suffragia

7. Adferre:

Adferre: Magne Carole,
Europæ erunt amplissimæ
Tecum uiri, alta pectora,
Et gloriosa prælio,
Cymbri, Britanni, & milites
Simul boni Hispani, aduolat
Italus arte haud infimus.
Sequentur hinc fortissimi
Te theutones concorditer.
Quid? totus orbis, quifidem
Christi sequutus est, mori
Salute pro tua cupit.
Et sanguinem profundere
Pro sede Petri flagitat.
Hinc gloriose atq; inclyte
Auguste, magnitudinem
Ostende, tam prouinciam
Sanctam, piam, iustam, tibi
Minus grauem nunc suscipe.
Quam authore Christo Maximo.
Cum laude perfolues: Tua
En fama tanget sydera,
Orbem per omnem deniq;
Volabit, & tu posteris
Votis uocaberis, uelut
Numen, tua atq; gloria
Præstabis Hercule, altior
Præcelso Alexandro, feres
Trophæa mira, spolia
Opima. Magne Carole
Viue & uale feliciter.
Esto procul socordia.
Futura nam negocia
Præclara candidum tibi
Ferent decus prædiximus.

Ad quod etiamnum facinus tam pijsimū quā gloriosiss.
te, CAROLE IMP. MAX. unā nobiscū pij manes, IN-
CLYTISSIMI. Fe. re. regis Hungarorum LUDOVICI
Cognati, nuper tam fortiter quā constanter pro sacrosan-
cta religione necem oppetentis nō secus atq; sanguis Abe-
li innocentiss. e terra ad cœlum pro uindicta, Zelo iusticię,
hisce Elegis flebilibus cohortantur.

Ah quæ tanta mora, imperator, ah ah
Cur adeo, Cæsar maxime, serus ades?
Muros hostis habet, ruit fugatus.
Hungarus imperij non sine clade tui.
Eheu rex Ludouicus Hungarorum
Oppetijt diram, sorte uolente, necem.
Rex, inquam, inclytus, acer, impigerq;
Et cui corpus erat non sine corde, iacet.
Clarus sanguine, clarior nitebat
Virtute ille domi, nec minus ille foris.
Eheu quantus erat futurus ille
Et bello atq; simul pace: futurus erat,
Tellus, quo Hungara gloriari alumno
Posset Matthia rege perinde suo.
Eheu rex miserande, rex dolende
Flebilis heu multis occidis ipse bonis.
Quis desyderio pudor modusue
Esse queat tanti, Chara Thalia ducis?
Eheu nunc Clío ponite sonoram
Mæsta Chelym, & lætam Calliopealyram,
Cantus Melpomene alma lugubresq;
Concine, flebilibus plangat Apollo modis.
Auguste optime, Carole imperator
Infantis uindex sanguinis esto precor.
Vltor esse potes, tibi uniuersus
Orbis & imperio subiacet ille tuo.
Quæ uictricia Gallia fuerunt

Lilia Cæsaream uicta sequentur autem.
Quam fortuna sequetur usq; in omnes
Partes Turcarum, qui tua scepra timent.
Gens Turcarum inimica Christianis,
Inuictis armis est subigenda tuis.
Gens infesta deo, fidem perosa
Ecclesiæ, Christos perdere nata tuos,
Nata perdere quicquid est ubiq;
Terræ Cæsarea subditiōe tua.
Quæ gens multiplici Hungaris periclo
Adfectis regem mactat iniquapium.
Non contenta ducem necasse tantum
Vult simul extinctam cum pietate fidem.
Surge Carole magne, præpotensq;
Imperio proavis nec minor ipse tuis,
Et re & nomine Carolum referto,
Qui toto magnus dicitur orbe Carolus.
Christi principio tuere honorem,
Eripe mox regnum Cæsar & inde sacrum,
Vindex sanguinis innocentis esto
Cognatq; ultor sis precor innocui.
Cognati toties opem petentis
His deploratis, hoste furente, modis.
Eheu, quæ mora, Carole imperator?
Ah quid cognatam, quæso, moraris opem?
Vides quàm morior miser tyrannis
Sub duris nullo uindice, Cæsar abes?
Ah ah Cæsar adesto, fer ruenti
Præsidium regno, Carole magne, meo.
Regno adesto tuo (quod ipse nullus
Sum) sed rex tuus hinc, Carole, frater adest.
Sic mundi domine hoc tibi tuopte
Iure meum cædet, quod fuit, imperium.
Expectate ueni imperator, ad sis
En res summa tuum flagitat auxilium.

Iam Turcam aggredere impiger tyrannum,
Per freta, per terras, per loca cuncta potes.
Rex focer tibi portugallarum
Conferet immensas, Carole Cæsar, opes,
Hispanosq; tuos celebriores
Qua duces partes credo tenere suas.
Ac fors ita posita sequentur omnes
Simultate duces, quos fouet Italia.
Et quos Anglia, quos fouet deinde
Theutona per cunctas, maxima terra, plagas.
Deuotil Imperio Hungari capeissent
Iussa, recognoscent te dominumq; suum.
Nec rei Lutherana opinor ipsa
Schismata consuetis tum nocitura dolis.
Quum tandem proprio sciant periclo
Quam foueant causam, lite cadente, malam.
Potentissime cæsar, imperator
Maxime, Cæsarea fortis adesto manu.
Hostiles procul hinc coherce Turmas,
Pelle hostem, æternum suscipe. quæso, decus.
Sanè occasio nulla maior unquam
Laudis erit tantæ, quanta nec ulla fuit.
Hanc tantam tibi gloriam referuat
Non sine diuina Christus Iesus ope.
Surge, Carole magne, quicquid usquam est
Numinis ad nuntum cædet ubiq; tuum.
Nec uel quamlibet ampla sit timori
Copia, quam Turcus fertur habere ferox,
Quum tu præualeas, ubi necessum,
Milite, lis armis ditior atq; bonis.
Quid? quum sit facile in manu pusilla
Concludi multos, sorte docente, uiros.
Quum uictoria non manum sequatur
Multam sed summo mittitur ipsa polo?

Eapro.

Propter Agite, GAROLE IMP. INVICTISS. &
FERDINANDE REX POTENTISS. fratres, inquā,
Catholici agite, & excitis qua ratione potestis Christianis
proceribus rem longē sanctiss. & summe necessariam, duce
deo, citra moram capeſſite, de felici eademq; gloriosa ad-
uersus petſidiss. hostem uictoria nequaquā dubitātes, quā-
immo eundem impiiss. tyrānnū cum Pharaone ad suos di-
cere certo audituri estis. FUGIAMVS ISRAELEM idest
Christianos & Catholicos principes, DOMINVS ENIM
pugnat pro eis cōtra nos. ECQ VIS RESISTET? Quid
nī? quandoquidē & idem deus Opt. Max. haecenus nō po-
test pro uobis nō credi pugnaſſe, cuius auspicio ea hucusq;
pugnaſtis & expugnaſtis felicitate & gloria, qua uix aliis
a mundo cōdito: nimirum, a quibus in hanc usq; diem nul-
lus hostium (laus deo) si quis eo insolētiā & furoris elatus
iram ueſtram indignationēq; meruerat, siue interfuſo ma-
ri, seu fluminibus immensis, seu præcipiti monte tutus fue-
rit, quā omnia hæc tam prona tanq; cædentiā uirtutibus ue-
ſtris euidenter ſenſerit, ut ſubſediſſemōtes, flumina exaru-
iſſe, interceptum mare, illataſq; ſibi non claſſes ueſtras ſed
terras ipſas arbitratus ſit. Cuius rei teſtimoniū ſuperbior
ipſe GALLVS uno & altero prælio ad perpetuam poſterita-
tem nuper ueriffime tranſmiſit, in quē uti in SAUL Iudeo-
rum regem & de utroq; ueſtrum ceu altero DAVIDE quo-
piam id apud omnes & ab omnibus uerbum dici ſolet.
PERCVSSIT SAUL MILLE, ET DAVID DE-
CEM MILLIA. Quales equidem omnes pariſormiter
ſimiliq; trepidatione futuros contra uos hoſtes, ſi qui erūt,
indubius auguror. Si quidem deus ipſe Max. (cui quicquid
uſpiam fuit, eſt aut erit uictoriā & felicitatis acceptum eſt
ferendum) uobiſcum ſit, quē contra uos uel tantillum poſ-
ſe putemus? Ille nimirū deinde uobis ut antea daturus eſt
felicitatem, uirtutem, diuturnitatem, ut iuſticia, qua ado-
leſcentes exorſi eſtis gubernacula Reip. Chriſtiane, eadem
finiatis,

finiatis, iſdemq; non tam ueſtrum quā Ieſu Chriſti regnū
ampliabitis, lucraturi nouos illi populos, ad quos in eius
fide inſtituendos & confirmandos forte non parum condu-
cet hoc opus noſtrorum Catholicorum, utpote, in quo ni-
hil tranſire ſilentio ſtuduimus, quod ad fidem Ieſu Chriſti
Catholicam ſecūdm Symboli traditionem rationemq; ue
pertinere uidebatur, quodq; eo pertrahere quenquam poſ-
ſet. Quandoquidem (ut hac quidem uia ueſtris occupatio-
nibus adeoq; publico bono, cui ſtudetis, parcerē, quid ſin-
gulis contineat partibus ita huic epiſtolæ ſubiunxi, ut qſq;
deſiderauerit aliquid id tantum querat, & ſciat quo loco in-
ueniat) hoc in opere paucis agimus.

PRIMO in uniuerſum de fide Catholica, quā nobis Apo-
ſtoli in ſuo quondam Concilio unanimiter hiſce duodecim
articulis & in hæc uerba præſcripſere. Credo in deum, pa-
trem omnipotentem, creatorem coeli & terræ. Et in Ieſum
Chriſtum, filium dei unicū, dominū noſtrum. Qui conce-
ptus eſt de ſpiritu ſcō, natus ex Maria uirgine. Paſſus ſub
pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus. Deſcendit
ad inferna, tertia die reſurrexit à mortuis. Aſcendit ad cœ-
los, ſedet ad dexteram dei patris omnipotentis. Inde uentu-
rus eſt iudicare uiuos & mortuos. Credo in ſpiritu ſanctum,
Sanctam eccleſiā Catholicam, ſanctorū cōmunionem. Re-
miſſionē peccatorum. Carnis reſurrectionē, uitam æternā.
SECUNDO falſa ac impia aduerſum eiufmodi fidei arti-
culos hæreticorū, Apoſtatarū, infideliumq; gentiū dogma-
ta per ſacras ſcripturas ſuo loco reſellimus.

TERTIO p̄memoratos articulos fidei cū ipſorū uero, ger-
mano, Chriſtianoq; ſenſu & intellectu Epilogo quodā quaſi
in memoriā, quē paulo ante diſſuſius p̄inde diſputauimus,
breuiter reuocantes reſenſemus. Numero chartarū. 200.

Q VARTO ſubiſciimus ueritates, quas catholicas appellāt,
qbus nō aliter fidē nr̄am ac eis, q ſcriptura exp̄ſſe docet, ob-
ſtrigi oportere pauciſſimis docemus. Num. chartarū. 205.

Q VINTO

Q VINTO adiungimus argumenta longe probabiliora, quibus haud obscure ostendimus, fidem Christianam eandemq; Catholicam solam esse uerā & unicam, qua homo possit ac debeat saluari, utpote quæ uel sola tenera quōdam adhuc ac nascens suis præsidij ludæos prætextu religionis aduersus omnis religionis fontem pugnātes, philosophos omni doctrinæ genere pollentes, Sophistas disputadi perit nacia inuictos, Rhetores eloquentiæ uiribus admirabiles, Tyrannos omī genere sæuitiarum armatos, itemq; reges, præsides, magistratus, magos ac præstigiatorum artifices, dæmones huius mundi dominos, & deniq; omne malorum pelagus, ut suo uidere est loco, cunctis obstupescētibz ex ceperit, sustinuerit, perruperit ac deuicerit &c. Adeo nimirum, ut uere dixerit Ioannes, Apostolus ille, & hæc est uictoria, quæ uicit mundum, fides nostra.

SEXTO adiecimus appēdicem Catholicorum, in qua & fidei tractandæ atq; hæreseos discernendæ qualitas atq; hæreticorum mulcta, & si quid eo attinet aliud, breuiusculè a nobis perstringitur. Et si qua sunt id genus reliqua, uel magis insignia uel cōmunia non prorsus illotis, quod dici ad solet, manibus disputanda duximus, quæ cuiusmodi sint, fortassis ex eo, quem adiecimus, Elencho nō obscure accipietis. Superest, **AVGVSTISSIMI** orbis Monarchæ ut supplex idemq; ex animo orem, quo deus ille opt. Max. ea quoq; deinde uobis det uelle conariq; quæ in suū sunt celsura decus & gloriā, idemq; ad ea uestros conatus bene fortunet, ut amplissima imperia & regna, quæ illius auspicio non citra laudem inclytam nacti estis, possitis itidem ad totius Christianæ reip. salutē uel tueri. uel propagare, ac interim in eodem perquā diutissime (qd' maxime optauerim) ualere. Ex aurea Maguntia. Tertiodecimo Calendas Martias, Anno post Christum Iesum natum. **M D. XXIX.**

SEQ VENTI

**SEQ VENTI PRO FIDE CATHOLICA
OPERE SACRIS SCRIPTVRIS DE
CLARATVR FIDEI CATHO
LICAE ARTICVLVS
PRIMVS.**

Credo in deum patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ. Numero chartæ. **8.**

SEC VNDVS.

Et in Iesum Christum, filium dei unicum dominū nostrum. Numero chartæ. **18.**

TERTIVS.

Qui conceptus est de spiritu sancto, natus ex Maria uirgine. Numero chartæ. **27.**

Q VARTVS.

Passus sub pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus. Numero chartæ. **36.**

Q VINTVS.

Descēdit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis. nu. **52.**

SEXTVS.

Ascendit ad cœlos, sedet ad dexterā dei patris omnipotentis. Numero chartæ. **93.**

SEPTIMVS.

Inde uenturus est, iudicare uiuos & mortuos. Num. **105.**

OCTAVVS.

Credo in spiritum sanctum. Numero **114.**

NONVS.

Sanctam ecclesiam Catholicam, sanctorum cōmunionem. Numero **140.**

DECIMVS.

Remissionem peccatorum. Numero **163.**

VNDECIMVS.

Carnis resurrectionem. Numero **173.**

DVODECIMVS.

Vitam æternam. Numero, **190.**

A

ELEN,

ELENCHVS LOCORVM INSIGNIVM

sequenti Catholicorum uolumine cōtento-
rum, & primo incipientium à litera.

A
ADAMVM fuisse pphetā & p- tionem suam multoties. 79. & plu-
 pherasse de Christo uenturo. Nume ries quā scriptum sit. 80
 ro charta. 144 Aplos ueracissimos fuisse testes eo
 Adamum recte appellari Christia- rum, quā Christus gessit. 77
 num, Numero. 144 Apostolica ecclia quare dicat. 152
 Abortiua in plenitudine in nouiss, Argumentis quoq; fieri probatio-
 ma die resurrectura. 176 nem. 81
ADORANDVM esse deum dū Articulū fidei undecimū Christia-
 taxat, & nullā in coelo nec terra cre nis maximē esse consolatoriū. 173
 aturam. Numero. 140 Aspectu corporis probationem fide-
 Aduentū Christi ultimū omnes las eri. 79
 tere creaturas. Numero. 105 Ascendisse Christū in coelos, & ta-
 Aduentum Christi certissimis prae men adhuc nobiscum esse p Eucha-
 cognoscendum signis. 106 ristiam. 100
 Aduenturum Christum inuallē los Ascendere nos coelos nō posse, nisi
 saphar, & iudicaturū uiuos & mor cum Christo descendamus per hu-
 tuos. Numero chart. 22 militatem. 99
 Aduenturum Christum ad iudican Augustus imperator quanto tēpo-
 dum in humana & gloriosa forma, re impauerit, sub quo Christus ser-
 & quare i ea sit formauēturus. 107 uator natus est. 41
 Aduenturū Christum in ultima die Apostrophat author ad spiritūsan-
 ad iudicandum iuxta opera, & nō ctum. 125
 ad saluandum. 108 Apostrophata author ad Herodē &
AMOREM esse ignem. Hierusalem de innocētibus interfe-
 Animam esse immortalem scriptu- ctis. 241
 ris uarijs probari. 174. 110 Apostrophat ad reges Magos idē.
 Anima quō resurgere dicatur 176 Argumentū ab Ethnicis ad (243
 Angelos intelligere, & quomodo Christianos ualere. 180
 intelligant. 135 Arrhium errasse, qia in trinitate dis-
APOSTOLOS mirabilia effi- uersitatem substātiā posuerit. 20
 cacissimē & disertissimē loquutos Arrhianos confutari, qd negaue-
 fuisse. Numero. 120 rint filium in diuinis ex patris sub-
 Apostrophat author ad Christū de stantia genitum. 26
 eius charitate. 46 Arrhianos & Macædonianos im-
 Apostrophat idem summo zelo ad probari, quoniam negarunt spiritū-
 Iudeos de falsitate & pfidia eorū. 61 sanctum esse deum. 128
 Apostrophat idem ad Iudeos, quia Arbitriū liberi q sunt ex astria prae-
 resurrectionem Christi perfide ne- uideri nō posse, & esse quidē ille-
 gauerint. 67 rum hominis arbitrium pbari mul-
 Apparuisse Christum post resurre- tisariam. 233
 Articulū

Articulus fidei nonū Christianis Astrologiā praeberē ansam multis
 maxime esse consolatorium. 163 malis. 325
 Asam regem male confidisse in me Astrologiam esse fallacem & ignas
 dicos humanos. 236 uam. 236
ASCENSIO Christi a d coelos quā Astrologiae conditiones. 239
 do facta fuerit. 94 Astrologiam & influētiā celestie
 Ascensionē Christi fuisse omnibus nihil potuisse in Christum. 239
 laram & salutarem. 94 Astrologos uere & certō futura pre-
 Ascendentem in coelos Christū an- dicere non posse. 231
 gelos fuisse admiratos. 95 Astrologis fidem nō esse habēdam
 Ascendentē Christum secum caput Astrologos ipsos fateri uas (233
 uam turbam duxisse. 95 nitatem Astrologiae. 236
 Ascensionē Christi nobis fuisse ne- Astrologis non constare stellarum
 cessariam. 95 numerum & motū, eosq; à seipsis
 Ascensionē Christi fuisse creaturis plurimum dissidere. 236
 celestibus ualde stupendam. 96 Astrologos falli & fallere in suis prae-
 Ascendenti coelos Christo grās esse gnosticis. 237
 agendas. 97 Astrologos plariscq; falso prae dix-
 Ascendemus & nos in Christo Iesu isse finem uitae. 238
 coelos. 97 Astrologos & Astrologiae deditos
 Ascēdisse Christū, & sedere ad dex fuisse plerūq; semper infelices. 238
 teram patris iuxta humanam natu Astrologos aliquādo ex occasione
 ram. 103 futura p̄dicere, & quare. 248. 249
 Astra nō opari in incorporea. 226 Astrologos saepe ex urbe & à magi-
 Astra studuisse Persas & Chalda- stratibus fuisse expulsos & eiectos.
 os. 228 Astrologos p̄texere multis (238
 Astra notari nō semp phiberi. 231 fariā suas falsas p̄dictiones. 250.
 Astra nō habere necessitatē, sed esse
 quasi signa nobis à deo posita. 231
 Astra nihil posse in rationem & uo
 luntatem nostram. 233. 246
 Astrologos saepe mētitos esse de fi
 dei Christianae cessatione. 226
 Astrologiam differre ab Astrono- ctione carnis. 178
 mia, quā author collaudat. 234
 Astrologiam esse blasphemā. 234
 Astrologiam esse impiam. 234
 Astrologiam conari auferre liber- & non animae resurrectio- 175
 arbitriū cōtra deum & eius scriptu Catholica ecclesia quare dici coepe-
 ram. 234 rit. 151
 Astrologiā esse irreligiosam, q̄ tra
 hit à cultu uero ad sup̄stitionē. 234
 Astrologiā auferre deuotionē. 235
 Astrologiā nos debere fugere. 239
 Astrologiā esse pp̄lo p̄niciosa. 235
 Creator em omnium rerum esse deū
 A 2 opt.

Opt. Max. 15 Cæsare, & temporibus Harodis, 228
CREDERE necessarium esse in & quare? 228
omni negotio. 4. 266 Christū hoc in seculo omnia ad nutū
Credere quid sit, & quare, ac quid suū, p. loco & psona dispēfasse. 245
credendum sit. 8 Christianā religionē sine dubio du
Credere deo, deum & in deum, ual raturam usq; in finem mūdi, quāq;
de differre. 10 eius sit interitus sēpe sed falso ab
Credenditres esse gradus Astrologis prædictus. 238
Credendum dūtaxat esse in deum, COGL neminē ad fidem Christianā
& non in creaturam. 141 nam. 255
Credētes qui & quā uarij sint. 192 Confutationem pbatōnis esse spe
Credentes in duplici esse differen ciem. 82
tia. 192 Confutatio pulchre exemplo ostē
Credenda nō omnia scriptis expref ditur. 82
fisi haberi. 208 Concilium rēfentare ecclesiam, &
Credi oportere, quā in Biblijs con in ijs, quę fidei sunt, nō errare. 147
tinentur. 209 Concilij non obtemperātemigne
Credi oportere, q̄ subtiliter ex scri comburendum esse. 147
pturis eliciuntur. 209 Concilij inobedientes in uete. test.
Credi oportere, quā ab Apostolis seueriter, deo mandante, fuisse pū
successione quadamquasi p manus nitos. 147
recepimus. 209 Conciliorum definitioni standum
Credi oportere, quā in Cōcilijs u esse. 209
nanimiter sunt definita. 209 Conciliorum autoritatē a deo das
Crimen lese maiestatis esse multō tam esse. 210
maximum, 89 Conditionalem propositionē perfi
Credi debere, q̄ p. pbatos ab eccles di conditione impleta. 88
sia authores dicta sunt & recepta. Communio quid sit, & in quibus
Credi oportere, quā diuinis (211 Christiani tam uiuentes quā hacul
tus sunt reuelata. 211 ta defūcti inter se cōicent. 166. 157
CHRISTVS qd & quare Iesus Cōmunio sanctorum quid sit. 158
dici sit cōceptus. 22 Consumatio ultima quid sit. 90
Christum fuisse regē & pontificem Constellatione cōlesti aliqua posse
secūdum ordinē Melchisedech. 22 prædici, aliqua minime. 230
Christiani quare, & unde, ac quans Cultum dæmoniorum, Christo na
do uocari cōeperint. 23 to & Euangelio prædicato, prorsus
Christianam religionem & ecclesi desijisse. 216
am idem significare. 152 D
Christum pbari deum uerum mul Damnatos in ueris inferis nunquā
tis autoritatib? & ratioibus. 214 a penis liberatum iri. 193
Christum mirabiliter toti orbi illu DEVS quid, quomodo & qualis
xiffe. 227 sit. 11
Christum Iudæis p̄cipue fuisse pros Deorum pluralitatem prorsus re
missum a deo Max. 227 felli. 11
Christum esse natum sub Augusto Deos quidem aliquos certa ratioe
appela

appellari. 12 Ecclesiam hæreticorum non esse ec
Deum patrē sibi ab æterno genera clesiam. 148
re filium. 13 Ecclesiam se dilataffe per totū mun
Deum omnia compræhendere. 16 dum. 150
Deum esse cœli ac terræ & oim reg Ecclesia, quando sit Christiana ap
creatorem. 17 pellari cōcepta. 152
Deum cognosci esse basim totius si Ecclesiam credere quid sit? 142
dei. 16 Ecclesia quid sit. 142. 144
Deum nobiscum unius esse generis Ecclesiam Christianis, Synagogā
Deum solum remittere pecca (19 Iudæis ob fidei discrimen dici. 142
ta, & quare? 23 Ecclesia quādo incōeperit diuersas
Deum a nemine satis intelligi pos esse doctōrum sententias. 142. 143
se. 135 Ecclesiā incōepisse ab Adamo. 143
Deum intelligere, & quomodo ins Ecclesiam credi sanctam. 144
telligat. 135 Ecclesia quare dicatur sancta, quū
Deum propter Eucharistiæ sacra tot sint in ea mali homines. 145
mētum nobis esse propinquiorem EVANGELIA quæq; suo tem
quam Iudæis olim. 161 pore per ecclesiam legi rite institu
Deum nolle quempiam, quantum ta esse. 36
in se est, damnare. 170 Euangelia cautione & dexteritate
Deum omnia, & non altra regere. summa fuisse ab Euangelistis cons
Deum omnia scire futura. 234 (231 scripta. 40
Dæmones ante Christum natū ual Exitus Iudæorum ex Aegypto my
de fuisse suo cultu in homines, sed stice exponitur. 53
desijisse prædicato Euangelio ubiq; Entitas tertia quid sit. 65
Descendisse Christum de cœs (216 Emaus quid sit. 68
lo, quem & sequi debemus per hu Euidentiā rei probatōis esse spe
militatem descendentes. 98 ciem. 80
Dextra manus quid sit ac notet. 101 Epilogus omnium eorum, quæ aus
Diuias res a nullo sufficiens (103 thor de fide Catholica dixit. 200
ter ac digne posse tractari. 14 Eucharistiā uere & continere Chri
Diuinam substantiam esse sine exem stum sacramentaliter tamen. 161
plo. 24 Eunomianos confutari, quia negas
Doctores per quā plurimos & sans uerint Iesu natura dei esse filiū. 26
ctissimos fidem Christianam con Exemplā quid faciant & similitudi
corditer probasse. 250 nes. 24
E ECCLESIA quare dicatur sans Exclamat author in charitatem ins
effabilem dei Opt. quod is filiū suū
cta, & malis tamen permista? 145 pro nobis hominē nasci ac mori uo
Ecclesiam in ijs, quæ fidei sunt, non luerit. 29
errare. 146 Exclamat idem in mysterū incarna
Ecclesiā ab hæreticis expugnari nō tionis Iesu Christi. 32
posse. 146. 225 Exclamat idem in ascensionem Iesu
Ecclesia quare dicatur Catholica. Christi. 96
148. 149. Exclamat idem in dignissimū Eu
A 3 charis

charistiae sacramentum. 160. 161
Exclamat idem in uerba saluatoris
Venite benedicti patris mei. 193
Exercitatione ad disciplinas & ar-
tes plurimū ualere. 248
F
F A M A M. pbatōis esse speciē. 79
F I D E I materiā tractatu esse diffi-
cillimā, & eam ab auctore ex offi-
cio tractari. 1. 258. 254
Fides quid sit. 3. & quā sit effica-
tia. 265
Fidei articulos praeceptuos esse duo
decim. 5
Fide in omni re esse opus. 9
Fidem latere superbos. 10
Fide omnia à deo posse impetrari,
sine uero ipsa plant nihil uere obti-
neri. 10
Fides catholica quā & qualis sit. 114
Fidei constantiā & ueritatē
patere ex auctore Christo. 214
Fidei ueritatē pbari cōcordia scri-
pturarū utriusq; testamenti. 215
Fidem Christianā docere pfectiora
Fidei ueritatē uniuersitate (218
creaturarum probari. 219
Fidei ueritatem probari propaga-
tione laudissima. 219
Fidem Christianā p totū orbē esse
promulgatā & inuulgatam. 219
Fidem Christianā ab indoctis prae-
dicatam & dilatatā & quare. 220
Fidē Christianā adsperrima quēq;
docere. 220
Fidem Christianā multis annis in
summis etiā tribulationibus perse-
uerasse. 222
Fidem nō habere meritum, ubi ra-
tio habet experimentum. 186. 206
Fidem Christianā suā habere pers-
uasiones. 206
Fidei ueritatē esse uariam, de qua
uariē quāri posse. 206
Fidei rationes à quoquam requiri
posse. 207

Fidei rationes hac tempestate scire
bonum esse atq; pinde necessariū.
Fidei aliaqua esse uario quidē (208
modo. 271
Fidem Christianā non pbari phi-
losophicis rationibus. 266
Fidei disputationem & de deo esse
multo difficillimā. 260
Fide nihil esse neq; altius neq; pro-
fundius neq; obscurius. 258
Fide Christiana sola fieri hominib;
bus salutem. 257
Fidem Christianam haberi pinde
posse ex mundi creatis. 257
Fidem etiam sine praedicatore cle-
mētia dei opt. uenire ad gētes igno-
tas. 257
Fidem à duplici principio in homi-
ne causari. 255
Fidei Christianae ueritatem etiam
inde ostendi, qd' plurimi sanctiss;
mi & doctissimi uiri doct. illam cō-
corditer probauerint. 260
Fidei hostes plerosq; omnes mala
morte obijisse. 253
Fidei Christianae ueritatem nemis
nem nisi insanissimū quēq; nega-
re. 254
Fidē à deo dono dari & intus quoq;
persuaderi. 254
Fidem duo regere necessario. 213
Fides unde ueniat. 213
Fidei quae sunt à gētilibus fuisse pre-
dicta. 215
Fidei quae sunt esse cōsentanea crea-
ditu. 217
Fidem Christianā solam de deo be-
ne sentire. 217
Fidei quae sunt, esse probabilia. 218
Fidei Christianae doctrinā rationi
& bonis moribus cōuenire. 218
F I L I V S in diuinis, quomodo à pa-
tre generetur. 13. 116
Filios dei plerosq; certa ratioe app-
pellari. 23
Filiatio

Filiatio i diuinis quō intelligat. 24 dos. 270
Filiū dei non multiplicē sed unicū
esse, qui est Christus dominus. 24 ut redeant ad unitatē ecclesiae. 271
Filios dei nos esse nō natura sed ad
optione & gratia. 25 Haereticos admonitos & non reuē-
Filium dei Iesum propter nos & ob
salutem nostram ex Maria uirgine
natum. 27 Haereticorum dogmata ut caneros
serpere, & uenenū pestilentissimū
trahere secum. 272
Filius quare, & non pater neq; spi-
ritus sc̄tus p nobis fuerit natus. 29 Haereticos induratos morte plectē-
Filius dei quō uenerit in mundum,
qui ubiq; est. 30 Haereticos Montanum, Nouatum,
Nouatianum confutari, quia nega-
uerint remissionē peccatorum. 166
Finem uitae nostrae continuo in me-
moriam haberi optimū, esse. 69 Haereticos impie errare, qui dicunt
Fortuita quae sint, quae praecognos-
ci non possunt. 232 uel mortuos dormire usq; ad extre-
Fortuita uariē posse praedici, nō ta-
men certo. 248 ctorum animas in cōlo nō esse. 175
G
G A L I L E A quid sit. 67 Haereticos quoq; & eos impie erra-
Ire in Galilaeam quid sit. 67 re, qui negant cum Ethnicis resurre-
In Galilaeam ire Christum nos ius-
fisse. 63, 64 ctionem mortuorum. 177
In Galilaeā quare Christus primū
discipulis apparere uoluerit. 63 Haereticos & Schismaticos nullam
In Galilaeam ire Christum nos ius-
fisse. 63, 64 habere ecclesiam, nec docere quae
In Galilaeā quare Christus primū
discipulis apparere uoluerit. 63 sunt ecclesiae. 149
In Galilaeam euntibus qua re opus
sit. 68 Haereticos & ecclesiae; nō toto orbe sed
G E M E L L I S unde pueniat im-
paritas complexionis. 237 ut fures angulis aliq; cōtineri. 150
Germanos male audire apud exte-
ros propter scismata. 208 Haereticos maxime nostri tēporis,
Gentiles infideles Christū pro deo
habuisse. 252 carnalia & mollia docere & sequi.
Gratiā dei ualere contra omniaten-
tamenta & aduersantia. 247 Haereticos errare, q dicunt o. (222
Gaudiū cōeleste esse ineffabile. 70 lim resurgentes denuo in terra ui-
& longe maximū. 149 cturos. 191
Gaudium uitae aeternae maius fore
omnibus mūdi passionibus. 200 Haereticos pquā plurimos & semp
H
H A E R E S I S quid sit. 270 fidem catholicā impugnasse. 224
Haereticus quid & quis sit. 270 Haereticos nō pati neq; ppter Chri-
Haereticorum cathologus. 270 stum neq; ob iusticiā, sed propter
Haereticos nostrae tēpestatis esse ca-
steris haereticis multo peiores. 270 eorum scelera. 225
Haereticos omīno esse uitans (271 Haereticos mori plerūq; indura-
tos praetextu constantiae in uera fi-
de. 226
Haereticos & maxime Archihære-
ticos ultimo supplicio adficiendos
multis probari scripturis & ratio-
nibus. 273
Haereticos uti rebelles & supbos iu-
ste supplicio extrēo mulctari. 273
Haereticos omīno & secure plecten-
dos. A 4 dos. 270

dos a magistratibus, qui propterea
de deo eiusque iusticia optime meren-
tur, qui gladium non sine causa por-
tant. 275
Hæreticis ex ordine respondet au-
thor ad omnia, quæ isti p. defensor
ne quodam prætextu obijciunt, ne
puniantur. 277
Hæreticos Lutheranos pessime de
optimis & Christianis inclytæ ger-
manie principibus mereri, q. & ger-
mania cunctis nationibus ludibrio
exposuere. 278
Hæreticos Anabaptistas maxime
esse extirpandos & multandos, q. s.
& author in suis Cæturis probe cõ-
futa sit, isti q. ad oia respõdet. 284
Hierusalem esse sitã in medio mudi
Herodẽ fuisse alienigenã. 228 (107
Homiciidium fortuitum a lege non
puniri. 233
Hæreticos fugiẽdos esse Christum
ubiq. cohortari. 150
Hæreticos esse, qui negant sanctos
rum pro nobis suffragia. 150
Hæreticos esse, qui negant sanctos
esse in cælo. 158
Hæreticos esse, qui negãt corpus le-
su Christi sub sacramento Eucharis-
tiæ esse. 162
Hæreticos improbari, q. negant ho-
minem fieri denuo purum poenitẽs
tra. 157
Hæreticos esse, q. negant nobis esse
satisfaciendum pro peccatis, ut po-
te q. Christus morte sua abstulerit.
Homines uariari iuxta tps (168
qualitatem. 246
Hominibus aduersari mūdum, car-
nem & dæmonem. 247
I
Ianuam regni cælorum claudi stul-
tis uirginibus quid sit. 112
Idola plane nihil esse. 12. 19
Iesus quid sit, & quare Christus di-
ci cõperit Iesus. 21
Iesum suũ populum, idest, credẽtes
duntaxat saluare. 21
Iesum Mariæ filium dei esse uerum
& naturalem. 23
Iesum uere esse dominũ, & dominũ
dominantium. 25
Iesus, quomodo dicatur dei idemq.
Mariæ filius. 32
IN præpositio quid notet. 116
Intestino bello nihil peius. 249
INCARNATIONIS mysteriũ
um fuisse dudũ antea figuris & ua-
ticiñis prædictum. 33
Incarnationẽ Iesu Christi sine uirili
semine facile p. bari exemplis. 34
Inferos esse tres testimonio scriptu-
rarum. 56
Inferos q. les & quõ Chr̃s infregerit
Imparitas morũ & ingeniorũ (59
unde proueniat gemellis. 237
Imparitas unde eis. pueniat, q. sub
uno nati sunt signo. 237
Ingratitudinẽ, uitiũ esse multo pes-
simum. 99
Iudicaturũ Christũ uiuos & mors
tuos in extremo iudicio. 109
Instrumentis p. bationẽ recte fieri.
IUDAEOS Ch̃s seruatori (79
falsiss. causas mortis impixisse. 45
Iudæos omnino male credere. 218
Iudæos multa sibi ipsis p. mittere in
sua secta. 218
Iudæos quondã non potuisse Alie-
nigenã in regem eligere. 229
Iuste. i. legitime deberi quenpiã da-
mnari. 45
Iustificationẽ nostrã cõstare tã pas-
sione quã resurrectione Christi. 91
Iusticiam dei nostrã esse iusticiã &
resurrectionem. 92
Israhele significare Christo fideles.
Impossibile, qd significet. 166 (54
Impossibile nihil esse deo. 168
L
LAETI-

LAETICIAM huius mundi uas MIRACULA multa & uaria p.
nam esse & plerũq. semper finiri in bare fidei Christianæ ueritatẽ. 251
tristida. 47
Laeticiã resurrectionis Iesu Christi posse. 252
a nemine posse enarrari. 61
Miracula Christi negari non posse. 252
Limbus patrũ ubi & q. lis fuerit. 58
Miraculũ p. fide Christiana 253
Luciferum è cælo proiectũ esse. 28
lõge maximũ esse, qd ad fidẽ totus
Lutheranos hæreticos indies ma-
mundus sit cõuersus, nullis armis
gis ac magis a seipsis diffidere. 6
coactus sed simplici p. dicatione idio-
Lutheranos esse sup. hos oino, qm
tarum Apostolorũ pellectus, 253
se nullius neque Catholicæ ecclesiæ MORIENTES sine poenitentia
iudicio committunt, eosq. uel ideo æternaliter damnatos esse. 57
pessimã fouere causam. 211
Mortui qui dicuntur. 110
Mortuis in poenitentia prodesse suf-
fragia uiuentium. 57
MAGI qui fuerint. 229
Magos stellam fuisse mirabiliter se Monstra sine defectu resurrectũs
quotos. 230
Magorum fidem fuisse stupendam MVNDVM habere initũ & ha-
& inauditam. 243
Magos fuisse a spiritus sc̃o edoctos, biturum quoq. finem contra phi-
losophos aliquot. 15
qd stella ipsis apparẽs significaret. Mundus quando cõperit, & quot
Magos certa ratione munera (243
certa Christo nato obtulisse. 243
Magi quid uiderint in Christo pue-
sinere omnia, quæ in ipso sunt, quia
rulo nuperrime nato. 244
Magos nũq. mystica interpretatio. Mudi & huius seculi finẽ scire præ-
Mariæ gloriosiss. uirginis (244
deiparæ nominis interpretatio. 35
Mariã primã oim fuisse uirginem dem eo tẽpore, quãdo oia uidebũt
perpetuam. 37
Mariã fuisse humillimã, ideo fidei quodãmodo in bono esse statu. 16
N
Nestorianos confutari, 268
Mahometum ui bellica fidem suam quoniam negauerint Mariã dici &
& dolo propagasse. 221
Mahometistas male credere. 218
Mahometistas multa mala docere Negationis per rerum naturã pro-
& sibi ipsis p. mittere. 218
Manicheos hæreticos refelli, qm re- bationem esse nullam. 82
rum diuersa principia posuerit. 17
MEN S quid sit & qualis ipius o- Negatiuæ p. bationis pulchra osten-
sio. 83
Meritum quid sit, & quid ad meri- re horribilissimam. 108
tum requiratur. 85
Merita nostra nihil habere nisi ex OCCIDERE hominẽ non sem-
merito passionis Christi. 91
per esse criminofum. 168
A 5 Occultiss.

Occultissima quæcunq; uniuscuiusque
hominis fore manifesta quasi exli-
bro in nouissimo iudicio. 112
Occisum & passum esse Christum
ab initio mundi. 143
Omnipotens quid sit, & quare de-
us sit ac dicatur omnipotens. 14
Optione in legatis non admitti. 87
Operatores boni duntaxat non ma-
li beatos fore. 114
Oratio ad deum pro gratia impe-
tranda. 2
Ordinem fidei articuloꝝ esse re-
ctissimū. 27
Oratio detentorū in inferis ad Chri-
stum ante resurrectionem. 60
Oratio ad Iesum Christū resurgen-
tem à mortuis. 62
Oꝝ ad spiritū sanctū. 123. 125. 264
Orari seu elle deum in signum do-
mini. 235
Origenem errasse, qd uoluerit pœ-
nam damnatorum aliquando fini-
tum iri. 57

P
PHARAONEM notare diabo-
lum 53
Pater qd sit, ac unde originē trahat
Patrare quid sit. 12
Patrem & filium in diuinis habere
quodāmodo inter se relationē. 13
Patrē dici filio maiorē, & quare. 25
Patrem cælestē magnopere nos di-
lexisse, quoniam pro nobis filium
suum tradiderit. 28
Partū tribus naturalit̃ cōstare. 34
Pacifcum fuisse Christum, & paci-
fice p̃dicasse semp̃ & in omib⁹. 44
Palmas die Christū Hierosolyma
fuisse ingressum gloriosissime. 46
Pati Christū sponte uoluisse tam à
Iudæis quā à gentibus. 38
Passionem Christi modis omib⁹
ante multa tempora fuisse p̃dictam
& p̃figuratam. 38

Passioni Personam diuinam diuinitate esse æ-

Passioni Christi non sufficere unam
diem pro commemoratione. 38
Passus quare Christus fuerit. 43
Passionem Christi omnia dei opes
ra misericordie excellere. 37
Passum fuisse Christum sp̃ote & si-
ne causa. 43
Passum esse Christum nostri causa
ob ueritatem suam & Iudæorū in-
uidiam. 43
Passionē Christi fuisse multos mo-
dis maximam & acerbissimā. 48
Passionem Christi esse om̃i lamen-
tatione dignam. 48
Passum esse Christū in summa pas-
sionē & humiliate. 50
Passum esse Christum durissime &
innocentissime. 51
Passiōis Christi acerbiter testas
tas fuisse om̃es creaturas. 51
Passionem Christi diabolū uolu-
isse multipliciter impedire. 62
Paulus Apostolus quomodo Chri-
stum post ascensionem in terris ui-
derit, cum sedeat ad dexterā patris.
Patrem esse in trinitate diui-
na neminē posse dubitare. 116
Paracletus & paraclesis qd sit. 119
Personā esse in trinitate diuinā pro-
bati. 131
Persona quid sit, & quō p̃sona de-
finitio intelligatur. 132. 133
Personā duntaxat in rationali pers-
ona inueniri. 132
Persona quibus constet. 133
Personare quid sit. 133
Personas in diuinis à nemine intels-
ligi posse, sicut nec deum. 134
Personā in diuinis describi non au-
tem definiri posse. 135
Personarū esse tres gradus, hoim⁹,
angelorum & dei. 135
Personam primā dici patrem, fili-
um secundam, spiritū sanctum ter-
tiam. 136
Personas diuinas diuinitate esse æ-

quales. 136
Personas in deo negantes certis ra-
tionibus confutari. 137
Persona uaria esse significata. 139
Poenitentiam bisariam accipi. 166
Per poenitentia hoiem fieri mundū,
qualis fuit mox post baptismū. 167
Poenitere, & poenitētia quid sit, cō-
trahere hereticos nostri temporis. 170
Poena quid sit. 170
Poenitentiam non fieri sine confes-
sione & contritione. 170
Præsumptionē esse probatiōis spe-
ciem. 78
Probatōis uarios esse modos. 77
Probationem ei incumbere, qui af-
firmat. 77
Puniri quēpiā pro peccato alteris
us tēporaliter non æternalit̃. 89. 90
Prophetas intellexisse om̃ia p̃ spi-
ritum sanctū quæ p̃phetarunt. 129
PACIENTER nos ferre debere
mala huius mundi, p̃pter uitā æter-
nam habendam. 199
Peccatum Christum nec fecisse nec
hereditasse, nec habere potuisse. 50
Peccatum quid sit. 164
Peccata à solo deo, & ab eis, qbus
ab illo data est p̃tās, remitti. 164. 23
Peccata ten ebris comparari. 54
Poenam damnatorum esse æternā.
id est sine fine. 57
Permittere deum falso p̃dicta as-
sequendo fieri uera, & quare. 249
Permissionem multarū rerum cer-
tis à deo fieri rationibus. 249
Permittere deum aliqua Catodæ-
moni, & quare. 25
Perseuerare nos debere in cruce no-
stra, ut Ch̃s in sua p̃seuerauit. 72
PHILOSOPHOS & gentiles
merito repellere, qui nobis facilitatē
credendi exprobrant. 9
Pilatus quis & unde fuerit. 40
Pilatū se manibus suis interfecisse.
Pinguēs & obesos corpore (40.

plerūq; ingenio non ualere plerūq;
plurimū. 248
Prognosticantes uti uanos & falla-
ces reprobari. 17
Prouidos nos esse oportere. 69
PVRGATORIV Melle p̃bati
authoritate scripturarum. 57
Purgatorium credi oportere, & si
non om̃ino exp̃ssis uerbis noiaret̃.
Pluralitatē nullā esse in deo (209
quoad substantiam. 24

R

RATIO disputadi de deo & fide.
Rationē nostrā posse, deo du (260
ce, omnib⁹ aduersarijs. s. dæmoni,
carni & mūdo efficaciter, uti uictr̃
cem. resistere. 247
REGES Magos Christum nupri-
me natum iuxta uaticinia p̃pheta-
rum adorasse. 129
Remitti peccata scripturis & ratio-
nibus probari, & quare. 165
Remitti peccata toties, quoties res
mitti petuntur. 175
Redemptiōe nostra à morte eterna
per nullū nisi per Christum fieri po-
tuisse, & quare. 18
Rationibus humanis fidem nostrā
p̃bati quō intelligatur. 269
Remissionem peccatorū fide ha-
eri & non aliter. 167
Remissionē peccatorū morte Ch̃s
sti nobis acquisitam. 167. quæ mul-
tis modis remittuntur. 169
Redemptionē nostrā p̃cioso Chris-
sti sanguine factam. 37
Resurrectionē Ch̃i p̃ exitū Iudæo-
rū ex Aegypto fuisse p̃figuratā. 52
Resurrectionis Iesu Christi diē esse
oim longē latissimā. 61
Resurgere quid sit. 64
Resurrectio naturalis qd sit. 64
Resurgere hoiem non corpus neq;
animā proprie. 65
Resurrectionē pulchra similitudis
ne probari. 65

Resurrectio Christi quid sit. 66
Resurrectione Christi esse pascha,
id est, transitum. 66
Resurrectio Christi quare tertia die
fuerit. 71
Resurrectione Christi omnibus tam
coelestibus quam terrestribus creatu-
ris fuisse laetissimam. 72
Resurrectione Christi nobis æque
ureius passionis esse exemplo. 73
Resurrectionem Christi tribus die-
bus esse celebrandam, & quare? 73
Resurrectionem Christi & mortuo-
rum difficillimam fuisse creditum. 74
Resurrectionem non Christi natu-
ræ sed personæ fuisse debitam. 85
Resurrectione Christi nostram esse
resurrectionem operatam. 85
Resurrectione carnis probari ex
emplis eorum, qui resurrexerunt. 179
Resurrexisse multos sed uariè. 180
Resurrectionem carnis etiam Ethni-
cos aliquot credidisse. 180
Resurrectionem carnis inde proba-
ri, quod tot mala in hoc seculo san-
cti dei sustinuerint. 181
Resurgere homines in priori corpo-
re, specie & qualitate sed uariè. 182
Resurrecturos homines sine aliquo de-
fectu. 183, 185
Resurrectionem carnis fieri in ultis-
mo die, domino ad iudicium ueni-
ente. 183
Resurrectura corpora suis certis do-
tibus. 184
Resurrecturos bonos & malos sed
in magno discrimine. 184
Resurgentium dotes in Christo re-
surgente probari. 185
Resurrectionem carnis fore in iuue-
nili etate. scilicet anno 30. uel circiter. 185
Resurrectione carnis sola dei omni-
potentia fieri. 186, 187
Resurrectura corpora spiritualia. 188
Resurrecturos ante oportuisse mo-
ri. 189
Resurgentes ultra non mortuos. 189
Resurrectione Christi signis & mi-
raculis ualde probatam esse. 76
Resurrectionem Christi multis ar-
gumentis probari. 81
Resurrexisse Christum uere cum prio-
re corpore. 81
Resurrectione Christi fuisse obmul-
tas causas maxime necessarias. 84
Resurrectione nobis fuisse summe
salutarem. 88
Resurgentes olim non denuo mori-
mur. 92
Resurrectionem carnis fore malis
malam. 174
Resurrectionem ultimam fore corpo-
rum non animarum, quæ non mo-
riuntur. 174
Resurrectionem aliquam esse animarum
sed spiritualem. 176
Resurrectione animarum fieri oportere
ante obitum. 176
Resurrectione carnis probari mul-
tis scripturis & rationibus. 177, 179
Rebaptizantes, Christum cruci
figere. 166
Rebaptizantes hæreticorum omni-
um esse perniciosissimos. 166
S
SACRAMENTA extra ecclesi-
am sumpta non esse salutaria. 148
Sabellium errasse, quod in trinitate tres
personas unam esse personam dixerit. 20
Saduceos male negasse carnis res-
urrectionem. 181
Sanctum quid sit & unde sit scriptum. 153
Sanctos dici Christianos uiuè. 145
Sanctos & demortuos sed uariè. 153, 154
Sanctos esse in triplici differentiâ. 155
& duplices ex eis uenerandose. 154
Sanctos recte & quidam autoritate
scripturæ esse uenerandos. 155
Sanctos uariè uarios esse honoran-
dos. 156
Sanctos

Sanctos quæ uita defuncti sunt ue-
re esse honorandos. 155
Sanctos in celo uere pro nobis
rare. 157
Satisfacere quid sit, & quod Christus
pro peccatis nostris satisfecerit. 84
SERVVM alienum posse
hæredem institui ubi liber erit. 86
Seruus quis sit. 86
Symbolum, quid sit, ac unde dici coe-
perit. 56
Similitudo quid sit. 24
Simpliciter ambulare est bene am-
bulare. 268
Societate bona nihil melius, mala
nil peius esse. 68
SOPHISTICIS argutijs ad fi-
dem probandam non esse opus. 265
Sophistas & suprbos difficulter cre-
dere. 265
Scripta quædam de Christo iuxta
diuinitatem, quædam iuxta huma-
nitatem ipsius intelligi oportere. 262
Scripturis sacris omnino esse
credendum. 75-76
Scripturis maxime probari rei ali-
cuius fidem. 78
Scripta non esse omnia, quæ credè-
da & seruanda sunt. 208
Spiritui non omni esse credendum,
sed probari oportere spiritus, quæ
les sint. 72, 111
Sedere Christum à dextris patris,
quomodo? 101
Sedere, id est habitare. 102
SPIRITVM sanctum esse & sub
sistere neminem dubitare. 116
Spiritus sanctus quid sit neminem
quam nosse. 116
Spiritus sanctum esse, multis pro-
bari scripturis. 117
Spiritus sanctum esse summæ digni-
tatis & autoritatis. 117
Spiritus sanctus quare dicatur san-
ctus. 146
Spiritus sanctus quid sit descriptis
118
Spiritus unde deriuetur. 119
Spiritus sanctum esse amorem ca-
ritatis. 119
Spiritus sanctum esse consolatorē. 119
Spiritus sanctum maxima
quæque in Apostolis esse operatum. 121
Spiritus sanctum dici donum, &
quare. 122
Spiritus sanctum esse spiritum do-
mini. 122
Spiritus sanctum fontem uiuæ di-
uitiæ. 124
Spiritus sanctum dici uiuæ ignē. 124
Spiritus sanctum dici unctionē. 126
Spiritus sanctum esse æque cum pa-
tre & filio dominum. 126
Spiritus sanctum uiuificare. 127
Spiritus sancti processionē à patre &
filio à nullo intelligi. 130
Spiritus sanctum esse deum & ues-
te adorandum. 128
Spiritus sanctum suggessisse pro-
phetis omnia, quæ deinde deprom-
pserunt. 128
Spiritus sanctum post domini ascen-
sionem largius inclaruisse quam an-
tea. 129
Spiritus sanctum esse cum patre & fi-
lio æqualem ad omnia. 263
Spiritus sancti uariam esse & potēs-
tissimam operationem. 264
STELLA Christi natalicia, quæ
lis fuerit. 230
Stellas esse innumerabiles, & soli
deo earum constare numerum. 236
Stella qualis fuerit, quam Magi uide-
runt. 240
Stella quare Christus & non alius
rex fuerit significatus. 240
Stella in Christi natalicia plurimū
ab alijs habuisse discriminis. 242
Stellarum naturæ & conditiones. 242

TENTATIONVM perseverantia veritatem nobis comprobandam fuit
 etiam hominis meritum augere. 256
Tempori Christum neque fuisse subie- 53
 ctum neque celestis influentia. 244. **VIDERE** deum fide & gloria. 70
Tempus suum omnia habere. f. debitum. 244. **Vitam** naturalem suis constare sensibus, & eisdem cognosci. 82
TRINITATIS fidem omnino **Vitam** eternam ab omnibus expectari, & tamen non nisi a Christianis hominibus possideri. 190
 ad salutem esse necessariam. 20 **Vitam** eternam esse deum. 191
Trinitatem totam esse cooperatam **Vitam** eternam non habere, quo in conceptione filii dei ex Maria uirgine nascituri. 31
Trinitatem diuinam nulli esse per- 191
 scrutabilem. 130 **Vitam** eternam esse dei cognitionem. 192
Trinitatis diuinæ quæ sunt. 139 **Vitam** eternam desiderio sanctos dei
Trinitatem credendam esse, & si non homines omnia mala in hoc seculo
 omnino expresse in scripturis nominari. 209
Tribus diebus festum spiritus sancti celebrari & quare. 20 **Vitam** eternam esse nostram mercedem longe maximam. 199
Timentes deum qui sint. 193 **Vitam** eternam nos debere esse percipidos. 198
Tributum dari Christum præcepisse. 44 **Vitam** eternam cupidos aliquot singulares doctrinas seruare debere.
Templum se Christus excitaturum in triduo non reedificaturum dixit. **Vitam** presentem esse uanam. 199
Terram promissionis signare. 44. **Vitam** presentem esse uanam, & transitoriam, adeoque nullam. 196
coelestem patriam. 54 **Vitam** presentem nunquam esse quietam sed semper umnis plenum. 197
Testes esse debere bonæ fidei. 77 **Vitam** presentem esse spernendam.
Testes resurrectionis Iesu Christi multos & uarios fuisse. 78. **Viri** qui dicantur. 110
Testium numerum in quibusdam negotiis esse determinatum. 77 **VOCATIONEM** dei esse uariam. 256
Theologos non debere uti spiritibus & sophicis argutijs. 265 **Vox** domini ad iudicandum uenientis qualis sit. 109
Vngi reges fuisse solitos, ut & nunc quoque ungi solent, Chrismate, inde Christos fuisse appellatos. 22
VERITAS prima quid sit? 3 **Vngi** baptizandos recte. 126
Veritas catholica quid sit? 208 **Vnionis** personæ in Christo pulchra
Veritates Catholicas multiphariam hominibus reuelari. 208
Veteribus olim multa in figuris ad considerationem. 104
HAEC

FRIDERICI NAV

SEAE BLANCICAMPIANI CONTRA
uniuersos Catholicæ fidei aduersarios in Sym-
bolum Apostolorum Catholica.

VAM SIM ET PERICVLOSAM
& difficilem subiturus prouinciã, de sum-
mis fidei Christianæ eiusdemq; Catholi-
cæ apicibus atq; articulis ad uos, fratres
charissimi, vba habiturus, haud sane me
fugit. Si enim Apostolus ille, uas electio-
nis, idemq; gentiũ peculiaris perinde do-

2. Cor. 12.
Act. 9.
1. Timo. 2

ctor ea, quæ in tertio cælo, quo raptus fuit, audiuit arcana
uerba, homini loqui non debuerit, utpote quod, ut sapien-
tissimi illi præfati Theologi uere dixerunt, de deo dicere, eti-
am uera, periculofum sit, quia minus eam mihi Homiliã
difficilem & periculofam putem, quæ de articulis est fidei
futura, quæ rerum est diuinarum atq; cælestiũ perinde su-
prema & maxime, nimirum, quæ uel sola deum sub cælo in
hac lachrymarum ualle quasi per speculum in ænigmate
uidemus, tunc autem facie ad faciẽ. CAETERVM si hæc
ipsa, quæ de fide suscepturus sum, prouintia uel quamlibet
ardua & difficilis, non tamen est, quod illam minus ample-
cti uelim, aut à meo deflectere proposito, tum quod nihil
ambio, nec uiribus meis, quas esse nullas scio, quicquã cõ-
fidens facio, sed me cum Paulo omnia posse confido in do-
mino Iesu, qui me cõfortat, maxime, quod is, propheta du-
dum concinente, uerbum euangelizantibus multadare uir-
tute consueuerit, in quo & cum eodem propheta uirtutem
facere sperauerim, tum etiã, quia nihil differam, quod non
ex sacro sit sanctarum scripturarũ penu depromptum, qd
ad docendum est utile, quãdoquidem diuinitus inspiratũ.

1. Cor. 13.

Phil. 4.
Psal. 67.
Psal. 59.

2. Timo. 3

B Acce-

CATHOLICA

Rho. 10. Accedit præterea, quod me, ut cūq; plane indignum, in eorum numero quo ad officium esse dominus Iesus dignatus sit, ad quos olim hinc ad cælum ascēsurus dixit. Euntes in mundum uniuersum, predicate Euangelium omni creature. Quod Euangelium: utiq; fidei, Adiunxit enim cōtinuo Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, qui uero nō crediderit, condemnabitur. Iam uero, ut Apostoli penē uerbo utar, quomodo quis credet & fidem habebit, qui illā nō audiit, aut quomodo eam sine predicante audiet? Succedit igitur & summa huius mei laboris necessitas, siquidem fides sit, qua uel sola, nec re alia, deus ipse pro sua ineffabili pietate nos iustificet, ac cēlo reddat, sine qua deo nullus possit placere, nec uitam habere æternā. Qui proinde deo opt. duce, non temptem, cuius me ille denunciato rem esse uoluit, & sine quo nullam se daturum alicui salutem perhibuit, quodq; noluit quenquā latere, sed omnibus etiam per tecta prædicatum iri. **TV ERGO DOMINE IESV,** dei patris eterni unigenite fili, fidei adeoq; nostræ salutis author & consumator, in adiutorium meum intēdas supplex oro, aperiāsq; mihi cum Propheta tuo labia mea, & os meū annuntiabit laudem tuam. Exaudi, inquā, me miserū deprecantem & de tua misericordia præsumētē, da uerbum uirtute multa predicanti, da uerbum in ore meo, & in corde meo consiliū corrobora, ita ut domus tua, quæ est hæc præsens & quæcūq; aliās fidelium tuorum cōgregatio, in sanctificatione permaneat, & omnes gentes agnoscant, quia tu es deus, & non est alius præter te, memento domine, quod olim tuo famulo Moysi, pculdubio in persona uniuscuiusq; Euangelizantis dixeris. Perge, & ego ero in ore tuo, doceboq; quid loquaris, Tu etenim es, qui fecisti os hominis, qui fabricatus es mutum & surdum, uidentem & cecum, sine quo nihil, per quem omne, quod in cælo est ac in terra factum est, cōcrescat, precor te domine, in pluuia doctrina mea

NAVSABE:

mea, pluat utros eloquium meū, & quasi imber super herbam, & quasi stilla super gramina. **NOS IGITUR,** fratres chariss. deo Opt. Max. inuocato, authore eodem, prouintiam propositam subeamus, ante ipsius tamen frontispicium nonnulla pro pleniore dicēdorum intellectu præmittentes, & quidem Primo quid sit fides, cuius apices ostensurī sumus, breuiter aperiāmus, quandoquidem omnis, ut ille ait, quæ a ratione suscipitur de aliqua re institutio, debet a definitione proficisci, ut intelligatur quid sit id, de quo disputetur. Fidem, de qua in præsentia, Theologi non pœnitendi descripserunt esse, habitum mentis, quo inchoatur uita æterna in nobis, facientem intellectum ad sentire non apparentibus. Cui equidē definitioni nō illibenter subscripserim, quando eam uideam translata ex Apostolo, dicēte. Fides est substantia sperandarum rerum, argumentum non apparentium. Est sane fides de rebus sperandis, cuiusmodi est prima ueritas, ut non uisa. Quod enim inquit, Paulus, nō uidemus speramus. Veritatem autem uidere, est ipsam habere, at eam habere, est habere uitam æternam, quæ utiq; hoc in sæculo per fidem in nobis inchoatur, quādoquidem ipsa fides sit substantia, & prima inchoatio rerum sperandarum in nobis per assensum ipsius, quæ uirtualiter continet in se omnes res sperandas. Est ergo fides, quæ hic inchoatur, uita æterna, quoniā ex fide iustus uiuat. Prima autem ueritas uisa uidelicet, quā diximus uitam æternam, quæ est nisi deus Opt. qui cum fide hic uel aliās per gloriam, uti est, uita est nostra æterna, in qua omnia sunt optima, & quæ optari possunt. Et hoc est, quod dominus alibi ait. Hæc est autē uita æterna, ut cognoscant te solum deum uerum, & quem misisti Iesum Christum, hunc uero utrūq; bifariam cognoscimus & uidemus, hic utiq; per fidem alibi per gloriā Apostolo dicente. Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem

Cice. lib. 1
de offi.

Hebr. 11.

Rho. 8.

Abac. 2.
Rho. 1.
Hebr. 10.
1. Ioan. 3.

Ioan. 17.

1. Cor. 13.

1. Ioan. 3.

autem cognoscam, sicut & cognitus sum. Et Ioannes ait. Sci-
mus, quoniam quum apparuerit, similes ei erimus, quoniam ui-
debimus eum, sicuti est. Ideoque dictum est, fidem esse, qua ui-
ta aeterna in nobis inchoatur, & argumentum quidem non ap-
pareretur, argumentum, dico, non opinionem, non suspensionem,
non dubitationem, aut hoc genus aliud, sed plane argumen-
tum, id est, uel firmam inhesionem intellectus per fidem ad ue-
ritatem non apparentem, uel coniunctionem intellectus, quo-
niam intellectus credentis ex autoritate diuina conuincatur
ad adsentendum ijs, quae non uidentur, id est, quae non prin-
cipijs per se notis, nec conclusionibus per demonstrationem
acquisitis dignoscuntur, per quae alioqui aliquid intellectui
& scientiae fit apparens, cuius non est fides. hinc fides ab in-
tellectu, qui est de principijs per se notis, & a scientia, quae
est de conclusionibus per demonstrationem acquisitis, differt,
quia sit argumentum, id est, certitudo, ex informatione con-
scientiae proueniens. Quando enim prima ueritas fidem in-
spirat, adeo & sic conscientiam inflamat, ut ueluti quispiam
compellitur ipsa (ut ita dicam) euidentia consentire huic a-
pud dialecticos ueritati. Omne totum est maius sua parte,
ita compellitur ad sentire ijs, quae fidei sunt idemque per infu-
sum fidei habitum (est enim fides donum dei, unde sibi illam
Apostoli a deo petierunt augendam) ipsa informatione con-
scientiae artatur & cogitur consentire primae ueritati propter
se, Ita nimirum, quemadmodum quis negat omne totum
sua parte maius esse, facit contra suam conscientiam, ita qui
negat articulum fidei contra suam facit conscientiam. Atque
ut ex portu ad pelagus aliquando, superis bene fauentibus,
deueniamus, inter alia sciendum duxerimus, perfectionem
rationalis creature non in eo solum consistere. quod ei secun-
dum suam competit naturam, sed in eo etiam, quod ei ex
quadam super naturali perfectione diuinae bonitatis attri-
buitur, hinc paulo ante diximus, ultimam hominis beatitudi-
nem in

Eph. 2.
Luc. 17.

nem in quadam supernaturali uisione dei consistere, ad quam
homo pertingere non possit, nisi per modum addiscentis a
deo doctore, ipso domino alias dicente. omnis, qui audit a
patre, & didicit, uenit ad me. huius autem disciplinae fit ho-
mo non actutum particeps, sed tempore succedente secun-
dum suae naturae modum, siquidem necessum sit, ut credat,
si eam scientiam peruenire uelit, Quandoquidem Apostolus
dixerit. Credere accedentem ad dominum oportere, quia
& credentibus in se remunerator sit, quum & Propheta du-
dum ante pronunciarit, nisi credideritis non intelligetis.
Et alius propheta, Credidi, inquit, propter quod loquutus
sum, Credidi, inquit, non ratione probaui, quod est
quaedam uiuorum regio, & ideo loquutus sum, quoniam
placebo in ipsa domino. Proinde si homo uoluerit ad per-
fectam uisionis beatitudinem uel ad consumatam beatitu-
dinis uisionem peruenire, prorsus oportet, credat deo per-
inde discipulus magistro docenti. Et licet sane multa de deo,
per ea, quae facta sunt, intellectu conspiciuntur, altiore ta-
men modo, quo ad plura, percipit fides quam ratio natura-
lis ex consideratione creaturarum. Nec inde homini quic-
quam periculi imminet errandi, quum sicut per naturale lu-
men intellectus assentit principijs, ita nimirum per lumen
fidei diuinitus infusum, homo ijs consentit, quae fidei sunt,
non autem contrarijs, tametsi ea in prima principia, ea cla-
re uidendo, resolvere haud sane possit. E A V E R O quae fi-
dei sunt, plane sunt quae non apparent, quorum praecipua
ex institutione Apostolica duodecim ecclesia obseruat, quae
fidei articulos appellamus, alioqui Apostolorum symbo-
lum uel ideo dici coeptos, quod huiusmodi illos perinde symbola u-
nanimiter, & uice agnitionis collegerint. Nos enim (ut ad
rem aliquando propius accedamus) a maioribus non so-
lum (qui tamen Mose teste, priorum nobis ueritatem quasi
per manus recte tradunt & dicunt) uerum etiam ex Aposto-

Ioan. 1. 6.

Hebr. 11.
Esa. 7.

Psal. 115.

Rho. 1.

Hebr. 11.

Deut. 32.

CATHOLICA

6
licis scriptis accipimus. Quod cum illico a nascēte ecclesia
suborirentur, qui Christum adeoq; eius fidem essent impu-
gnaturi, ipsumq; Christianismū inturbaturi (Ioanne di-
cente. Ex nobis prodierūt, sed non erāt ex nobis) quorūq;
multi ex circūcisis Iudeis simularent se esse Apostolos Chri-
sti, & lucri alicuius uel uentris gratia ad predicandum profi-
ciscerentur, nominantes quidem Christum, sed nō integris
traditionum lineis nunciantes, tum ueri a domino Apосто-
li post ascensionē domini cum p aduentū spiritus sancti sup
singulos quosq; eorum linguā igneā sedissent, ut loquelis
diuersis uarijsq; loquerentur, per quod eis nulla gens exte-
ra, nullā linguā barbarā inaccessē uiderētur, & in uis prae-
ceptum eis a domino datum ob praedicandum dei uerbum
ad singulas quasq; nationes, coeperunt discessuri ab inuicē
normam praedicationis in commune statuere, ne forte alius
ab alio abducti diuersum aliquid ijs, qui ad fidē Christi inui-
tabantur, exponerent. Omnes ergo in uno positi, & spiritu
sancto repleti, breue istud future sibi praedicationis uerbum
de quo Propheta. Verbum enim, inquit, consumans & bre-
uians in aequitate, quia uerbum breuiatum faciet dominus
super terram &c conferēdo in unum, quod sentiebat unus-
quisq; componunt, atque hanc credentibus dandam regu-
lam statuerunt. Porro quod ea unanimitate, spiritus sancto
instructore contulerunt, appellari coepit. Primo INDICI-
VM uel signum, nempe, quod per ipsum agnosceretur is
& indicaretur, qui Christum uere secūdam Apostolicas re-
gulas praedicaret. Et hoc est, qd Paulus alibi scribit se ascen-
disse Hierosolymā cum Barnaba adsumpto & Tito, Ascen-
di, inquit, secundum reuelationem, & contuli cum illis
Euangelium, quod praedico in gentibus. Seorsum autem
ijs, qui uidebantur aliquid esse, ne forte in uacuum curre-
rem aut cucurrissem. Vide quā alieni ab illis sanctissimis
uiris sint pseudapostoli Lutherani, quorum quisq; audet
ogganire

1. Ioan. 2.

2. Cor. 11.

Act. 15.

Act. 2.

Matt. 10.

28.

Mar. 16.

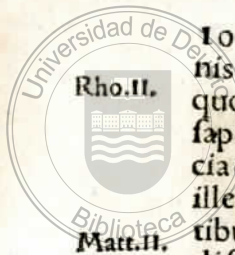
Act. 2.

Esa. 10.

Rho. 9.

Gala. 2.

solis teporem, quibus terra confota, segete multiplicata, frugem producat, ac uentis spirantibus nutriat, Sic quoque matrimonia contrahuntur, quia creditur successura posteritas. Sic pueri discendis artibus traduntur, quia magistrorum in discipulos transfudenda creditur disciplina. Sic imperij insignia unus suscipit, dum credit sibi urbes & populos, armatum etiam exercitum, parituros. Hinc male pagani nobis exprobrant, dicentes, religionem nostram, quasi rationibus perinde deficere, in sola credendi persuasione consistere. At cur, quæso, leuitatem nominant, dei oraculis statim credere, quæ summa est sapientia, statim autem hominibus credere grauitatem & prudentiam nominent necesse sit, si suos sequi, quos & admirantur, duces uoluerint? Nonne Pythagoræ discipuli pro ratione habebant, quod is silcij magister nulla etiam cum ratione dixerat? Nonne Plato in Timeo dicit eius, nescio cuius, demonis generationem nosse maius esse, quam ut præstari possit, credendum autem illis, qui antea dixerant? Nonne & Socrates apud Platonem de poenis inferorum & bonorum premijs loquens, hæc sunt, inquit, o Calicles, quæ cum audiuissem, uera esse credidi. Quid multis? Nonne Parmenides antiquus ille philosophus dicit, ea, quæ adsunt, mente fieri præsentia, nec fieri posse, ut quispiam intelligibilibus nisi solo intellectu propinquet? Quomodo autem, obsecro, solo quis intellectu propinquet (de primis enim principijs non loquor) nisi fide intermedia, nam sensus ipse eo perungere non potest? Si autem & in ijs, quæ memorauimus, & alijs in humanis rebus, ad quas propria & natua uenit industria, fide opus est, si unam homines uiuere uelint, alioquin dissipetur humana res. & quam civilis pollicetur uita foelicitas pereat. Si etenim, inquam, hominibus credendum uolunt, deo non credamus? & ad comparanda diuina fide opus haud erit? ad quæ non solum noscenda, sed & uestiganda Lyncei Aristotelis & Platonis

Rho. 11.

Matt. 11.

Lucæ. 10.

1. Cor. 13.

Hebre. 11.

Matt. 21.

Mar. 11.

Lucæ. 17.

Mar. 9.

Lucæ. 1.

Gene. 15.

Rho. 9. 10

Ioan. 4.

Iacobi. 2.

CATHOLICA

his oculi ceu nocturæ ad solis iubar caligarunt. Et hoc est, quod Apostolus exclamans inquit. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei, quâ incomprehensibilia sunt iudicia eius & inuestigabiles viæ eius. Sanè quæ id genus pater ille cœlestis, cœli ac terræ dominus, à sapientibus & prudentibus huius seculi abscondit, & reuelauit paruulis, cuiusmodi sunt uerè credentes ac fideles. Summa proinde prudentia est, summaq; grauitas, diuinis oraculis, diuinis uerbis credere, & qdè pure atq; simpliciter, eoq; maxime, quo nihil obesse credulitas hæc potest, summe autè prodesse, quæ & intellectum obnubilatum illustrat, & uoluntatem defecata tam & accensam cōuertit in deum. Vnde illud uerissime ab Apostolo dictum scimus, charitas omnia credit, qui idem docuit accedentem ad deum credere. Etenim si istac, quæ recēsumus, illudq; genus alia, nisi prius crediderit futura, nemo aggreditur, quomodo non multo magis ad agnitionem dei credendo quis se peruenire speret, maxime quod cōstanter credenti plæruncq; omnia, quæ credunt ex uoto cadunt, Vnde & à domino dictum scimus. Omnia, quæcuncq; petieritis in oratione credentes, accipietis, Siquidem possibilia sint credenti omnia. Proinde accedens ad deum credere primo se recte profitetur, tum quod sine hoc nec ipsa exiti possit uita cōmunis tum credendo indubie ad dei cognitionem sit peruenturus. PRIMVM ergo dicit Credo. Nimirum non solum credo. s. deo & eius. s. uerbis, quod illa uera sint, ueluti diua uirgo, ad quā Elizabetha ait. Beata, quæ credidisti, quoniā perficientur in te, quæ dicta sunt tibi à domino. Itemq; Abraham. de quo scriptura. Credidit Abraham deo, & reputatum est illi ad iusticiam. Itemq; regulus ille, de quo Euāgelista. Credidit homo sermoni, quē dixit ei Iesus, & ibat. Nec solū credo, inquā, deum. s. quod ipse sit, quoniā & demones, Iacobo teste, illum credunt & tremiscunt, sed & credo, inquā, in deum ita ut ab eo sim & inde

NAVSEAE.

11

& inde mea sit salus & uita & ideo credēdo ipsum amo, in ipsum eo, ei adhero, quod qui nō facit, interimq; dicit, credo in deum, plane mentitur, nisi dicat se in persona ecclesiæ id ipsum dicere, quæ non potest illum uti sponsum suum dilectiss. non semper amare. Credit igitur in deum uere, qui bonus est Christianus. DEVM uero cum audis, non intelligere rem uel corporalem uel uisibilem, quandoquidem ille ineffabilis sit & sua quoq; natura inuisibilis, quem, ut Ioannes adfirmat, nemo uidit unquam, at unigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarrauit, de quo ipse. Qui misit me pater, ipse testimonium perhibuit de me. Neq; uocem eius unquam audistis, neq; speciem eius uidistis. Hinc ipse de se ad Moysen. Ego sum, qui sum. Hoc nomen est mihi in æternum, & hoc memoriale meum in generationē & generationem, idest, æternus & immutabilis. Hinc sanè intelligas, deus esse appellationem naturæ ipsius uel substantiæ, quæ est super omnia, & quidem notet substantiam sine initio, sine fine, simplicem, sine ulla admixtione, inuisibilem, incorpoream, ineffabilem, in qua nihil adiunctum, nihilq; creatum sit, nec multiplex sed unā. Vnde pius homo dicit, Credo deum, NON DEOS numero multitudinis, quoniam unus est deus, & non plures. Cuius unitatem Moyses populo Israhelico insinuans inquit. Audi Israhel, dominus deus tuus, deus unus est. Et de se deus, ego primus & ego nouissimus & absq; me nō est deus Et Apostolus, unus deus, & pater omnium, qui super omnes & per omnia, & in omnibus nobis. Porro antiquus humani generis hostis inducere sapenúmero tentauit multitudinē deorum, per cultum Idolorum, quæ tamen (ut Moyses alibi ait) nisi creata sunt à deo omnibus gentibus in ministeriū. Et ergo, inquit idem. Scito ergo hodie, & cogitatio in corde tuo, quod dominus ipse est deus in cœlo sursum, & in terra deorsum, & non sit alius, Impia ergo gētes idolatra atq; Iudaica olim aliqua, Rho. 1.

Ioan. 1. 5.

1. Ioan. 4.

Exo. 3.

Deut. 6.

Ephē. 4.

Esa. 44.

Deut. 4.

Rho. 1.

Psal. 95.

Psal. 81.

Act. 14.

H. ere. 10.

Esa. 44.

Matt. 23.

Gene. 1.

Exo. 3.

Eccle. 3.

Sapient. 11

quæ, Paulo teste, relicto uiuente deo, mutauerunt gloriam incorruptibilis dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & uolucrum & quadrupedum & serpentium & lignorum atque lapidum, Quas reprobas Dauid ait. Omnes dii gentium, daemones sunt. Nec est, quod scriptura aliquoties loquitur numero multitudinis, dii deorum, dijs. Id quod sit uel participatione, qua opt, quique dii uocari solent, ut Ego dixi dii estis. Sic alibi. Dijs similes facti hominibus, descenderunt ad nos. Vel appellatione ad necessitatem discerendi in sermone unitatem deitatis, à pluralitate falorum deorum. Sic Hieremias ait. Sic ergo dicetis eis. Dijs qui coelum & terram non fecerunt, pereant de terra, & de ijs, quæ sub coelo sunt. Nolite timere. scilicet ea ydola, quæ fabricata non loquentur, portata tollentur, quia incedere non ualent: Nolite ergo timere ea, quia nec male possunt facere nec bene. Eapropter pius homo recte profitetur deum unum exclusa deorum pluralitate dicens. Credo in deum. scilicet unum, uiuentem, æternum & immutabilem. Et ne is uideatur, ut Athenienses olim, colere & credere deum ignotum, illudque adorare, quod ignoret, illico subinfert, Credo, inquit, in deum, PATREM OMNIPOTENTEM, creatorem coeli & terræ, quibus nimirum uerbis non omnino quid sed qualis utique deus sit, plane arguit, Patrem illum esse credens, Primo illum esse solum subindicat, qui patrat, id est, facit per se primo & principaliter omnia, inde pater uere dictus. Hinc alias. Compleuitque deus die septimo opus suum, quod fecerat, & requieuit die septimo, ab uniuerso opere, quod patrarat. Ipse quidem deus alibi de se dicens. Ego sum qui sum & esse se propria perinde & singulari conditione expressit, utpote quod sit substantia, æterna & immutabilis. quandoquidem omnia alia eo ipso, quod sunt de nihilo, habent principium sui esse, & sunt in nihil uertibilia, quoniam subtracta manu tenente diuina caderent in non esse, ideoque non esse conuenit

conuenit eis, quantum est ex se, sed esse habent à deo. Inde Esaïas dicit. Ecce uos estis ex nihilo, & opus uestrum ex eo, quod non est. Credo igitur in deum. scilicet patrem, id est solum per se omnia creantem. Secundo hisce sub uerbis pius homo innuit, Arcanum & ineffabile diuinæ generationis sacramentum, qua deus æternus æternum ab æterno sibi parem generat filium, ut ipse ait. Dominus dixit ad me filius meus es tu, ego hodie genui te, de qua natiuitate Esaïas. Generationem, inquit, eius, quis enarrabit? Non est igitur, quod discutias, aut curiosius expiscari tentes, quomodo deus pater genuerit filium, ne forte dum inaccessæ lucis fulgore principius perscrutaris, exiguum ipsum, qui mortalibus diuino munere concessus est, perdas ad spectum, memor, eum à gloria opprimi, quia maiestatis est scrutator, sufficere ideo, ut patrem cum audis, filium intelligas & patrem, qui sit & patris substantia & imago, nec unus altero prior, eo quoque nomine, quo deus pater appellatur, cum patre pariter subsistere etiam filium, demonstrari. Aut si omnino desideras, paulo profundius uel altius procedere, discutias uelim antea, quæ habentur in manibus, & tunc ad horum sublimiora uenies, quæ admodum doctor ille gentium inuisibilia, inquit, ipsius à creatura mundi, per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius uirtus & diuinitas. Sic ubi quadam tenus intelligere uolueris generationem in diuinis, cogitabis, quomodo mens, quæ intrate est, generet uerbum, & quis sit in ea memoriæ spiritus, quomodo hæc cum diuersa sint rebus & actibus, unum tamen sint substantia uel natura, & cum e mente procedant, nunquam tamen ab ipsa separantur. Sic æterna dei sapientia, quæ filius est, de se dicit. Ego ex ore altissimi prodiui, primogenita ante omnem creaturam. Ab initio & ante secula creata sum, & usque ad futurum seculum non desinam. Sic quoque fons ex se generat fluuium, qui quidem cum unum & inseparabile sit, & fluuius & fons,

Esa. 44.

Psal. 2.

Hebre. 1.

Psal. 53.

puer. 25.

Rho. 1.

Eccle. 24

Ioan. 10.
Ioan. 14.

Sapient. 7.
Hebr. 1.

Ioan. 1.

Phil. 1.

Iob ult.
Luc. 1.

Matt. 19:

fontis, nec fluuius fons intelligi aut appellari queat, & tamē qui uiderit fluuiū, uidet & fontē. Sic uides quomodo ignis iste cœlestis generat ex semetipso splendore lucis, quomodo etiam producit uaporem. Et cum sint tria rebus, unū tamen sunt in substantia. Sic pater & filius, qui de se ait. Ego & pater unum sumus. Et rursus. Qui me uidet, uidet & patrem. Sic scriptura dei sapientiam. s. filium uocat, candore lucis æternæ, & speculū sine macula dei maiestatis, & imaginem bonitatis illius, utpote, quod ille, ut Apostolus scribit, splendor sit gloriæ & figura substantiæ eius, utiq; collatione quadam ad hæc res uisibiles. Et si enim hæc, quæ diximus, ita inuestiges, scies tamen adhuc diuinæ generationis mysteriū tanto esse differentius, & eminentius, quanto creator creaturis potentior, quanto artifex operis sui præstantior, quanto ille, qui semper est, eo, qui ex nihilo cœpit esse, nobilior, Eapropter pius homo deum profitens inquit, Credo in deum, patrem, patrem, credo, ueritatis uerū, non extrinsecus creantem, sed ex eo, quod ipse est, filium generantem, idest, in eum patrem, qui quasi sapiēs sapientiam, quasi iustus iusticiā, quasi sempiternus sempiternū, quasi immortalis immortalem, quasi inuisibile inuisibilē, quasi lux splendorem, quasi mens uerbū ab æterno generat filiū de quo euangelista. In principio erat uerbum, & uerbū erat apud deum, & deus erat uerbū, hoc erat in principio apud deum &c. Credo igitur in deum unum. patrem, s. OMNIPOTENTEM, idest, in eum deū patrem omnipotentē, qui potentatum omnium tenet. i. cœli & terræ, solis & lunæ & stellarum, omniumq; quæ in ipsis sunt, & quidem tenet per filium, per uerbū. s. suum, quoniā in nomine Iesu omne genu flectatur & cœlestiū & terrestriū & infernorum. Et omnipotentem quocq; quia omnia potest. Vnde ad ipsum Iob. Scio, quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio. Et in Euangelio angelus. Quia non erit impossibile apud deum omne uerbū

Mar. 10.
Luc. 18.
Exod. 15.
Eccle. 43.

Gene. 1.

Psal. 145

Coloss. 1.

Pli. lib. 2.
c. 1.
Matt. 19.
Mar. 10.

Gene. 49

Psal. 101.

uerbum. Et alibi Christus, Apud deum omnia possibilia sunt. hinc Moses alibi. Dominus, inquit, quasi uir pugnator, omnipotens nomen eius. & ipse, inquit scriptura, omnipotens super omnia opera sua, glorificātes dominū quantūcūq; poteritis, superualebit adhuc. Recte ergo homo pius credit, dicens. Credo in deum unū, patrem omnipotentem, & quidem CREATOREM cœli & terræ. Cur enim ille non esse debuerit omnipotens qui creator est cœli & terræ? desumptus est hic articulus ex Mose dicente. In principio creauit cœlum & terram. Et ex Dauide, qui cecinit. In principio tu domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli. Idemq; iterum. Beatus, cuius deus Iacob adiutor eius, spes eius in domino deo ipsius, qui fecit cœlum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt. Et Apostolus. In ipso cōdita sunt uniuersa in cœlis & in terra, uisibilia & inuisibilia. Et sic PRIMO erroris cōuincuntur nonnulli impij philosophi, qui mundū non cœpisse nec aliquando finitum iri deblatterarūt, quū ex scripturis dictis utiq; factus sit, & ex certo tempore cœperit, & secundum promulgatā omnibus cōsumationem seculi, pro sui corruptione solūdu sit. De principio quidem eius creationis, sat ostendunt scripturæ dictæ, quibus subscribit Christus in Euangelio. Qui creauit hominē ab initio, masculum & foeminam fecit eos, factum etiam ipsum mundum testatur. A quo quidem condito ex historicis fide dignis uti Orosio, Eusebio, Bedæq; & hoc genus alijs accipimus nunc agi annum circiter 6718. De mundi uero cōsumatione Iacob satis clare ad filios testatur, dicens. Conuenite ad me filij Iacob, ut annūciem uobis, quid erit in nouissimis diebus. Si ergo sunt nouissimi dies, cessare dies necesse est, qui cœperunt. Et ppheeta ait. Cœli peribunt tu autem permanebis, & omnes sicut uestimentum ueterascent, & sicut oportoriū mutabis eos. & mutabuntur, tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.

Matt. 24.
Mar. 13.
Luce ult.
Rho. 8.

cient. Et quā Christus ait. Quia cōlū & terram transibūt, uerba mea autem non transibunt, corruptibilem eum, finemq; designat. Et cū Apostolus ait. Vanitati enim creatura subiecta est, non uolens, sed propter eum, qui subiecit in spe, quia & ipsa creatura liberabit à seruitute corruptionis. Si creatura est subiecta in spem aliquā, ex causa utiq; subiecta est. Et quod ex causa est, necessum est, ut coeperit. Non enim poterat sine ullo initio creatura esse subiecta, & sperare liberari à seruitute corruptionis, quę seruire nō coeperat. Sunt & alia per quā plurima scripturarū loca, quibus & initium habere mundus & finem sperare dicatur. Et ergo pie credit Christianus inquit, credo in unum deum, patrem omnipotentem, factorem cōlū & terrę. Sin est quis tam impius, qui huic audet refragari fidei, ab eo sane ingro Vtrum dicat deū cōprehendere posse oīa, an nō posse. Si dicit nō posse: impius est. Si uero (qd' necessum est) dixerit, quia omnia cōprehendit, superest, ut eo ipso, quo cōprehendi possunt, & initium habere intelligantur & finem. Nam quod penitus sine initio est, cōprehendi omīno nō potest. In quantumcūq; enim se intellectus extenderit, in tantum cōprehēdi facultas sine fine subducitur, & differtur, ubi initium non habetur. Quid multis? Sanē nihil est in mundo, quod ipsum non arguat & coepisse & finire aliquando, quandoquidem quicquid oriatur, in tempore quoq; decre scat, & senescant prorsus omnia, & multa, quę fuere quondam annis superioribus partim terrę motibus, partim aquis, partim proprijs suis sorbitionibus &c. deserunt. Et agitur cum mūdo uti cum homine, qui à partibus laborat, donec totus intermoriatur. SECVL I uero huius finē instare, illūq; in nos uenire per quā plurimis signis & argumētis edocemur, quę nobis tum à Christo tum ab Apostolis ipsius prædicta sunt. Momentum uero ipsius mundi consumationis nemo est, qui nouit, utpote quę momētanea sit futura, Aposto-

Salust. in
bel. Iugu.
Pli. lib. 2.
c. 23.

Apostolo dicente. Quoniā dies domini sicut fur, ita in nocte ueniet, cum dixerint pax & securitas, tunc repētinus illis superueniet interitus, sicut dolorem partus in utero habenti, & non effugient &c. Sanē perdocet hisce uerbis Paulus, huius mundi ruina & consumationē seculi, hominibus ita subito uenturam, ut cum rerum status, quasi ad melius uisus fuerit esse cōuersus, de fame priore ad ubertatē, de pestilentia & prælijs ad securitatē, iam in puncto pereat igni, uti Sodomā quōdam. Ideoq; dominus ubiq; præcipit esse uigilādum, quū nemo sui nec seculi finis esse possit certus. Siquidem ait ad Apostolos dominus. Non est uestrū nosse tempora uel momenta, quę pater posuit in sua potestate, utpote (ut idem aliās dicit) de cuius die & hora nemo scit, neq; angeli cōlorum, nisi pater solus. Vanī proinde sunt, qui uel mundi consumationē scire se pfitentur quando erit, uel qui uitæ propriæ finem scire se gloriātur, aut per signa autū, aut per uentriloquos, aut per magos seducti, nisi cuiuspiam singulariter, uti propheta, à deo reuelaretur. Quanto igitur rectius credit homo pius dicēs. Credo in deum patrē omnipotentem, creatorem cōlū & terrę. Et sic per scripturas quoq; supra adlegatas. SECVND O erroris arguuntur impij Manichei dicentes, Inuisibilia quidem & spiritualia entium genera, ut mētes angelicas, à deo esse creata, uisibilia uero & sensibilia corpora à malo principio, & dæmone tenebrarū principe ad ortum esse deducta. Et sic impie nonnulli adseruerunt aliū cōlū, aliū terrę, aliū celestium, aliū terrestrium, aliū corporū, aliū animarū esse creatorem. Quibus deus ipse refragatur dicens. Ego sum dominus, faciens omīa, extendens cōelos solus, stabiliens terrā, & nullus mecum. Ego dominus & nō est alter, formans lucem & creans tenebras, faciēs pacem & creans malū. Hinc Paulus. Omīs autem domus, Inquit, fabricatur ab aliquo. Hebre. 3. Qui autem omnia creauit, deus est. Inde in celesti patria

Thess. 5.

Gene. 19.
Luce. 17.
2. Pet. 3.

Act. 1.
Matt. 24.
Mar. 13.
Luce. 21.

Esa. 44.
&c. 45.

Hebre. 3.

D electi

electi diu noctuq; sine intermissione deum glorificantes ei
adclamant. Dignus es domine deus noster, accipere glori-
am & honorem & uirtutē, quia tu creasti omnia, & propter
uoluntatem tuam erant & creata sunt. Credo proinde ait fi-
delis homo, In deum patrem omnipotentē, creatorem cœli
& terræ. IN Q VIBVS quidem uerbis à creatione mundi
& omniū rerum non excluduntur filius & spiritus sanctus,
siquidem diuinarū in trinitate personarū ad extra profusa
operatio, una sit & eadem, sicut & uirtus & substantia, qua-
retam pater & filius quā spiritus sanctus omnipotens est, ac
cœli terræq; creator. Ad filiū enim dicit ppheta. Inicio tu
dñe terrā fundasti, & opera manū tuarū sunt cœli. Et Pau-
lus. In ipso, inquit, condita sunt omnia in cœlis & in terra,
uisibilia & inuisibilia. De spiritu sancto idem ppheta. Emit-
te spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ
Et lob. Spiritus dei fecit me, & spiraculum omnipotentis
uiuificauit me, De utroq; idem propheta uerbo domini cœ-
li firmati sunt, & spiritus oris eius, omnis uirtus eorum &c.
Pie ergo quisquis fuerit fidelis dicet cū diuo Petro. Credo
in deum patrem omnipotentem creatorem cœli & terræ.

Psal. 10.
Coloss. 1.
Psal. 103.
Iob. 33.
Psal. 27.

S. ANDREAS

ET IN IESVM CHRISTVM, FILIVM
Dei unicum dominum nostrum.

ENSUIT DIVVS PETRVS, Apostolorū
uertex idemq; antesignanus unā toto Apo-
stolico cœtu cōsentiente primā fidei Christia-
næ basim esse, ut credamus in unum deum pa-
trem om̃ipotentem, creatore cœli & terræ &c
quā sane credēdorum seriem Paulus adeo ad-
probauit,

& istres unum sunt. *Matth. 1. 1.*
 nes Scyllam & Charibdim ecclesia sancta tuorum
 cit cymbam fidei, profitens alium esse patrem, alium fili-
 um, alium spiritum sanctum, attamen eandem prorsus ipso-
 rum trium esse naturam, essentiam & deitatem. De patre in su-
 periore loco diximus, de spiritu sancto alias dicturi sumus,
 de filio autem nunc dicamus, series disputationis exigit.
ET CREDO, igitur inquit Andreas & quilibet homo pius,
IN IESVM CHRISTVM, FILIVM DEI VNICVM
DOMINVM NOSTRVM. In eum credo Iesum, qui sal-
 uum facit populum suum a peccatis eorum, suum inde nomen
 nactus, siquidem Hebraicum nomen Iesus sit saluator apud
 nos, quod Euangelista teste, uocatum est ab angelo priusquam
 in utero conciperetur. Legimus etenim quod Aules Naue
 filius, quem electus esset dux populi, commutato nomine Au-
 se, Iesus cognominatus sit, quo. s. ostenderetur, hoc esse no-
 men, quod principibus & ducibus conveniret, ipsi duntaxat,
 qui salutem se populis darent. Itaque & ille Iesus appellatus
 est, qui ad ductum de terra Aegypti populum, & de erroribus
 Eremi liberatum in terram repromissionis induxit. Porro
 ego in eum credo Iesum, qui populum de ignorantiae tene-
 bris eductum, & de mundi erroribus evocatum introduxit
 ad regna coelorum, de se uere dicens. Salus populi ego sum.
 Ego saluator tuus & non est saluator absque me, qui non in-
 neportat nomen instar priorum, utpote, in cuius etiam nomi-
 ne Iesus omne genu flectatur, coelestium & terrestrium & in-
 fernorum, in Iesum credo, qui saluat suum populum a pec-
 catis eorum, qui totius mundi saluator, nostraque salutis au-
 thor, saluat non incredulos, sed populum suum, id est, in ipsum
 credentes, non tam a uisibilibus hostibus quam potius inuisi-
 bilibus, id est, a peccatis saluat, non armis pugnando, sed pec-
 cata relaxando. Credo itaque in Iesum illum, qui, Euangeli-
 sta scribente, uocatur **CHRISTVS.** Est autem Christus quoque
 D 3 uel po

Matth. 1.

Luc. 2.
Eccle. 46.

Esa. 43.

Exod. 29. 1. Reg. 5. Psal. 109. Gen. 14. Hebr. 7. Matt. 26. Mar. 14. Luc. 22. Ioan. 18. Miche. 4. Luc. 1. Psal. 44. Esa. 61. Luc. 4.

... Nunc prius & pontifices
... Chri. matis coniecrabatur & reges. hinc ad Mo
sen dominus ait de Aarone. Oleum unctiois fundes super
caput eius, atq; hoc ritu cōsecrabitur. Et de Dauide scriptu
ra dicit. Venerunt quoq; & Seniores Israel ad regem in He
bron, & percussit cum eis rex Dauid fœdus in Hebron corā
domino, unxeruntq; Dauidem regem super Israel. Et sic de
alijs quoq; pontificibus atq; regibus factum legimus, sic eti
am & Iesus est Christus, idest, unctus, quonia idem fuerit
pontifex & rex, siquidem quē praefiguravit Melchisedech,
qui & ipse rex fuit Salem. & sacerdos dei summi, sine patre
sine matre, sine genealogia, neq; initiū dierum, neq; finē
uitae habens. De quo Propheta. Iurauit dominus, & nō pœ
nitebit eum, tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem
Melchisedech, q uinū & panē obtulit, uti Iesus corpus suū
sub specie panis, & sanguine sub specie uini pro nostra salu
te summus sacerdos obtulit patri, qui & totus pro nobis in
cruce offerri nō est dedignatus, q & rex fuit, cuius, eo ipso
teste, regnum de hoc mundo non fuit, sed de quo angelus
ait ad Mariam. Et dabit illi dominus deus sedem Dauid pa
tris eius, & regnabit in domo Iacob in æternū, & regni eius
non erit finis. Credo proinde in illū Iesum, qui est Christus
idest, unctus, q a sacerdos summus & rex summus, de quo
propterea canit Propheta, dicens. Dilexisti iusticiam & odi
sti iniquitatem, propterea unxit te deus, deus tuus oleo leti
ciae prae consortibus tuis. Qui tamen priores reges & pon
tifices uelut mortales & corruptibiles unguento materiae
corruptibilis ungebantur, hic uero sancto spiritu punctus
de se per Esaia loquens, Spiritus domini super me, prop
ter quod unxit me, quē utiq; unxit prae consortibus ipsius,
accumulans super eum uniuersa charismata, benignitatis,
mansuetudinis & suauitatis, abundantius eam replens ui
sceribus misericordiae & miserationis. Vnde & ipsi, qui pri
us disci

us discipuli nominabamur, dici Antiochia primū à Chri
sto coepimus Christiani, tum quod illum re ipsa, ut ducem
nostrum sequi debemus, tum quia & ipsi in sacro baptisma
te unguimur oleo sancto & Chrismate, ad abilitatem recipi
endi gratiā spiritus sancti contra diabolū, mūdum, & car
nem, quibus & tum renunciantes Christo, soli ac unico re
gi adherere adiuramus, In eum itaq; Iesum Christū credo,
non uti in hominē, sed in unicum dei FILIUM, ad quē pa
ter in propheta inquit. Filius meus es tu, ego hodie genui te
Et in nouo testamento super eodem ait ad omes. Hic est fili
us meus dilectus, in quo bene complacui, ipsum audite, in
filium, inquā, dei VNICVM Iesum Christū credo unicū,
& unigenitum, quia solus ex substantia patris est genitus.
Illi uero, de quibus dicit Euangelista, Quotquot autem re
ceperunt eum, dedit eis potestatem filios fieri dei, ijs, qui cre
dunt in nomine eius, filij quidem dei sunt nuncupatione,
participatione, adeptione & gratia, non autem substantia
neq; natura, Ipse uero Iesus Christus, in quem credo, dei fi
lius est substantia atq; natura, & solus quidē, de quo & Enā
gelista. Et uidimus, inquit, gloriā eius, gloriā quasi unige
niti à patre. Et paulo post unigenitus, qui est in sinu patris,
ipse enarrauit. Et angelus ad Mariam. Ecce, inquit, concipi
es in utero & paries filium, & uocabis nomen eius Iesus.
hic erit magnus & filius altissimi uocabit. Et rursus. Ideoq;
& quod nascetur ex te sanctum, uocabitur filius dei. Et ali
bi ad Ioseph idem angelus, hoc autem totum factum est, ut
adimpleretur, quod dictum est à domino per prophetā di
centem. Ecce uirgo in utero habebit, & pariet filium, & uo
cabitur nomen eius Emanuel, quod est interpretatum. No
biscum deus. In illum igitur Iesum Christum, unicū dei fili
um credo, qui ideo dici coepit ab æterno Iesus, quonia ipse
saluum faciet populum suum à peccatis eorum, Vnde illū
uerē constat uerum esse deum, quia peccata donat. Si Chri
stianis

Act. 11.

Psal. 2.
Matt. 3. 17
Mar. 1.
Luc. 3.
Esa. 42.
Ioan. 1.

Ioan. 1.

Luc. 1.

Matt. 1.

Matt. 1.

Christianis non credis, crede infidelibus uel Iudæis dicentibus. Nemo potest peccata dimittere nisi solus deus. CAETERVM, QVANDO AVDIS dici filium hac parte, nolim cogitationē carnalis natiuitatis adsumas, sed memēto hęc de incorporeā dici substantiā natura simplici. Si enim uel in eo, quod cor generat uerbum uel mens sensum, uel lux ex se parit splendorem, nihil horum requiritur, nec ulla in tali generatione fragilitas cogitatur: Quāto prius & sacratius de horum omnium creatore cōsendum est: Tametsi exempla non per omnia similitudinē seruare possint, rei illius, cui præbere putatur exemplum, sed unius partis alicuius, pro qua uidentē adsumpta, similitudinē tenent, nec possunt exempla in ijs omnibus, quorum exempla sunt, esse similia, alioqui si eadem essent omnia, iam nō exempla dicerentur, sed ipsæ potius res, de quibus agitur, uiderentur, maxime in diuinis, ubi proculdubio nulla creatura esse potest talis, qualis creator eius. Ideoq; sine exēplo est diuina substantia, & ipsa quoq; maiestas diuina. Præterea, quia creatura ex nihilo est. Et ex substantia sit illa, quæ gignitur, ex sese creatura, quæ ex nihilo facta est, conditionē in hoc seruat originis suæ. Illius autem æternæ lucis substantia, quæ semper fuit, quia in substantiū in se nihil habuit, in substantiū ex se splendore proferre non potuit: Recte ergo credimus in Iesum Christum, VNICVM. s. dei filiū, qui neq; natiuitate neq; re alia comparationē aliquam potest habere, qui unicus est: nec similitudinē substantiæ in factoris suis habere potest ille, qui factor est omnium, qui unus de uno nascitur, quia & splendor unus est lucis, & unum est uerbum cordis. Nec in numerum pluralem defluit incorporea generatio, nec in diuisionem cadit, ubi qui nascitur, nequaquā à generante separatur. Vnicus est, ut menti sensus, ut sapientia sapiētī, ut cordi uerbū, ut forti uirtus. Sicut enim solus sapiens pater ab Apostolo dicitur, ita & solus filius sapientia no-

Hebre. 1.

Rho. 16.

ria nominatur. Credo igitur. ait Andreas, In Iesum Christum, unicū dei filium, quū sit gloria, sempiternitate, uirtute, regno, potestate, hoc quod pater est, omnia tamen hæc non sine auctore sicut pater, sed ex patre tanquā filius sine initio & æqualis habet, & cum ipse sit omnium caput, ipsius tamen est author pater generando sine initio, quia nec pater præcedit filium, nec filius sequitur patrem in faciendo quasi adoptiuū, sicut nos, qui (ut aliās inquit scriptura) dei filij dicimur & sumus, adoptionis. s. gratia tantū non ueritate naturæ, nec unquā deus pater ad unam singularem personam uel creaturam dixit, nisi ad Iesum, filius meus es tu, ego hodie genui te, ut Apostolus probat inde solūmodo Christū naturali generatione dei esse & dici filiū, ideo unicū. Igitur credo in Iesum Christum, unicū dei filium, nec ita solū credo, sed & in ipsum credo quoq; unicū DOMINVM NOSTRVM Apostolo dicente. Vnus pater deus, & unus dominus Iesus Christus, per quē omnia, & nos per ipsum. Etrursus. Vnus dominus, una fides, unū baptisma. Omnia enim (ut ait Psalmista) in sapientia fecit deus. Atqui Apostolo scribente, uirtus & sapiētia patris est filius, per quem pater fecit & secula. Qui ideoq; de se ad discipulos ait. Vos uocatis me magister & domine, & benedicitis. Sū etenim, In hunc proinde. Iesum Christū, unicū dei filium, & unicū dominū nostrum credo. unicū, quia solus ingenerata potestate dominus est, ceteri uero concessa duntaxat potestate domini sunt & dicuntur quia ille solus nos creauit, solus nos suo sanguine quasi alienos seruos redemit. Et ideo in Apocalypsi appellatur idem rex regum & dominus dominantium. Nec est quod alibi dicit de se. Pater maior me est. Perinde illi patri sit perfectione & autoritate minor, quasiq; seruus atq; subiectus &c. Et in psal. pater ad filium. Postula, inquit, à me & dabo tibi gentes, hereditatē tuam, & possessionem tuam, terminos terræ. NEC OBSTAT E uel quem.

1. Cor. 1.

Coll. 2.

Gala. 4.
Ephē. 1.
Hebre. 1.

1. Cor. 8.
Ephē. 4.
Psal. 103.
Hebre. 1.
Ioan. 15.

Apoc. 18.
Ioan. 14.
Psal. 2.

ut quamlibet hoc genus alie scripture, quæ utiq; omnes de Christo loquuntur, quatenus homo deinde sit factus, quod quidem pacto iuxta possibilem humanitatē patre minor dicitur, & ei adijciuntur, quæ secundum diuinitatem in illum non comperunt. Et hoc est, quod Apostolus ait, Qui cum in forma dei esset, non rapinam arbitratus est esse se equalē deo, sed semetipsum ex inaniuit formā serui accipiens, in similitudinē hoīm factus est. Et sic recte conciliū Nicenum quasi huius articuli declaratoriū ait. Credo, in unū dñm, Iesum Chr̃m, filiū dei unigenitū, & ex patre natū ante oīa secula, deū de deo, lumē de lumine, deū uerū de deo uero, genitum, nō factum, consubstantialē patri, per quē oīa facta sunt. Et sic impij erroris cōuincunt. PRIMO hæretici Arrhiani, qui negarūt filiū ex dei patris substantia natū, sed ex nō extantibus pductum, referebant, qui negarunt illū patri coeternū, sed longo interuallo duratiōis post patrē & in tēpore ad eū pductum nugabant, negarūt & filiū esse deū, sed creaturam cōtendebant. SECUNDO cum Arrhianis & Eunomianis, qui Iesum nō natura sed nūcupatione & cōmunione solū esse ac dici filiū dei falso adferebāt, illum q̃ ex nihilo à deo patre factū esse. Cū p̃ ipsum potius sint oīa à patre facta, non quidē, ut p̃ instrumentū extrinsecū, quo usus fuerit deus pater in mūdī pductiōe, ut coopatorio & adminiculario ad rerū pductionē, ueluti Arrhiani dixerūt, sed p̃ internā & naturalē patris uirtutē & sapientiā, illi intīmā essentialē & ppriā. Omīa em̃, ait propheta, in sapientiā fecit deus. i. in filio & p̃ filiū, Siquidē in principio. i. in filio, creauit deus coelū & terrā. Quē sanē Iesum Christū, unigenitum dei filiū dñm nostrū tā cōstāter in durissima sua morte diuus Andreas in cruce pēdens cōfessus est, ut nō dubitaue rit in hac ṽba orare Salue crux, q̃ in corpore Chr̃i dedicata es, & ex mēbris eius tāq̃ margaritis ornata, accipe me ab hominibus, & redde me m̃grō meo, ut p̃ te me recipiat, qui p̃ te me redemit.

Ioan. I.

Psal. 103.
Gene. I.

S. I A.

terra unicus est, quia & unice nascitur & concipitur. Sed
quomodo? Credo, inquit, Iacobus, quod idem Iesus Chri-
stus dominus noster deique filius unicus, conceptus sit de spi-
ritu sancto, natus ex maria uirgine adfirmante idipsum an-
gelo, ad Mariam dicente. Spiritus sanctus superueniet in te,
& uirtus altissimi obumbrabit tibi. Et alias ad Ioseph. Quod Lucæ. I.
Matth. I.
in ea natum est, de spiritu sancto est. O mirabilis conceptus
idemque ineffabilis. Quis obsecro intelliget, nisi quæ illum
est ex præ uirgo? Quis enim obsecro alius intelliget aut ra-
tione discernet, qualiter splendor ille inaccessibilis uirgineis
se se uisceribus infuderit, & ut illa inaccessibilem accedere
ad se ferre potuisset, de portu uncule eiusdem corporis, cui
se animata contemperauit reliquæ massæ umbraculum fe-
cerit, Hinc est quod angelus dicit. Obumbrabit tibi, quia res Lucæ. I.
nimirum in sacramento erat, & quod sola per se trinitas in
sola & cum sola uirgine uoluit operari, soli datum est nosse,
cui soli datum est experiri. Spiritus sanctus superueniet in
te &c. id est, sua potentia fecundabit te, & obumbrabit tibi,
id est, illum modum, quo de spiritu sancto concipies, dei ui-
tus, dei sapientia Christus, sic in suo secretissimo consilio ob-
umbrando conteget & occultabit, quatenus sibi tantum no-
tus habeat & tibi. **VIDETE ERGO**, charissimi fratres,
cooperantem simplicem trinitatem. Spiritus sanctus ueni-
re dicitur, & uirtus altissimi obumbrare ei. Quæ est autem Hebræ. I.
uirtus altissimi, nisi ipse Christus, qui est dei uirtus, & dei
sapientia. Cuius est uirtus? Altissimi inquit. Adest ergo al-
tissimus, adest uirtus altissimi, adest spiritus sanctus. Hec est
trinitas ubique latens, ubique apparens, uocabulis personisque
discreta, insuperabilis substantia deitatis. Quamuis solus
filius nascatur ex uirgine, adest, & altissimus, adest & spi-
ritus sanctus, ut & conceptus uirginis sanctificetur & partus.
Et hoc est, quod Iacobus & piissimus quisque ait Credo, quia
conceptus est de spiritu sancto, Natus est ex Maria uirgine.
Angelo

CATHOLICA

Lucæ. I.

Angelo id ipsum adfirmante, quū ait. Quod in ea natū est, de spiritus sancto est. Qui em de spiritus sancto conceptus est mirabiliter, natus est mirabiliter de Maria uirgine. Et ideoque inquit angelus. Quod ex te nascetur sanctum, uocabitur filius dei. Q. D. Quoniam non est de homine sed de spiritus sancto, quod concipies, concipies autem altissimi uirtutē, hoc est, filium dei. IDEO Q. VE & quod nascetur ex te sanctū, uocabitur filius dei, id est, non solum, qui de sinu patris in uterum tuum ueniens obumbrabit tibi, sed etiam id, quod de tua substantia sociabit sibi, ex hoc iam uocabitur filius dei, quē admodum & is, qui à patre est ante seculum genitus, tuus quoque amodo reputabitur filius. Sic autē &, quod natum est ex ipso patre erit tuū, & qd' nascetur ex te erit eius, ut tamen non sunt duo filij sed unus. Et licet aliud, qd' idem ex te. aliud ex illo sit, iam nō tamē cuiusque suus sed unus uiriusque erit filius, ita nimirum quod ipsa rite, cōtra perfidos futuros hæreticos Nestorianos Θεοτοκος Theodocos, id est, dei genitrix siue deipara sis appellāda, quemadmodum deinde in tertio cōcilio uniuersali apud Ephesum sub Celestino primo, Max, Pont. & Theodosio Imp. in cōfessu accētu CC. PP. circa annū domini CCCCXXIII celebrando definiatur, & temporibus Vigilij Max. Pont. corroborabitur circa annū domini CCCC & L. quippe qua tempestate Constantinopoli quinta Synodus habita est contra Theodorum & eius astipulatores, qui adfirmabāt beatam uirginem solum hominē, non etiam deum & hominem peperisse, quos utique reprobatur angelus inquiēs. Et ideoque qd' nascetur sanctum ex te, uocabitur filius dei. Et fides Catholica quæ habet. Credo, quod cōceptus est de spiritus sancto, natus ex Maria &c. O VERE admirabile commercium, creator generis humani animatū corpus sumens, de uirgine nasci dignatus est, & procedens homo sine semine, largitus est nobis suam deitatem, O ineffabile mysterium, quo

NAVSEAE.

33

quo innouantur naturæ, deus fit homo, id quod est, permanet, & quod nō est, adsumit, non cōmixtionem passus neque diuisionem. O abyssus inperscrutabilis, incarnationis dominicæ sacramētum, abyssus impenetrabilis, uerbum caro factum est, deus homo factus est. Quis tam à deuotione & religione alienus, qui (ut hactenus in ecclesia religiose obseruatum est) uel proferens uel audiens hoc tantum mysterium, deus homo factus est, non humiliter genuū flectione atque inclinatione ad terram pronus se prouoluat in reparationem & uenerationē illius eximie humilitatis, qua exinaniuit seipsum, & humiliavit filius dei, formā serui accipiens, & habitu inuentus ut homo, inclinās tunc cœlos descendit in terram, & deus homo natus est. VNDE? ex uirgine, quæ illum ille soporis claustro planē incorrupta, siquidem ante, in & post partum inuiolata sine uirili semine concepit & peperit iuxta prophetā longe antea dicentem. Ecce uirgo concipiet & pariet filium. Id sanē tantum in uirgine mysterium tam miracula præuenerunt quā moracula promiserunt & prædixerunt tam manifesto quidē euentu, ut nihil supra. Id enim ipsum in uirgine miraculum & mysterium Mosi monstratū est in rubo & igne Aaraoni in uirga & flore, Gedeoni in uellere & rore. Hoc aperte præcinuit Hieremias de fœmina & uiro ingens. Creauit dominus nouum super terram, fœmina circūdabit uirum. Apertius Ezechiel figuraliter præuidit, Mariam portam domini nominans, per quā. s. dominus ingressus est mundum, cui uel soli clausa esset māsura. Aptissime Esaías, ut supra, de uirgine & deo declarauit. Gabriel tandem exhibuit ipsam salutando. Euangelista quoque describendo adfirmauit dicēs. Cum esset desponsata mater Iesu Maria Ioseph, antequā conuenirēt, inuēta est in utero habēs de spiritus sancto. Q. VIS IGITUR tam impius, qui huic mysterio tam ac tot concordibus testimonijs obfirmato nō libenter sit accessurus?

F Erube,

Ioan. 1.

Phil. 2.
Psal. 17.

Esa. 7.

Exod. 3.
Nume. 17
Iudi. 6.
Psal. 71.
Hierem. 31.
Ezech. 44.

Lucæ. 1.

Matt. 1.

Erubescat proinde impius Iudeus cum impio & infelici hæ-
retico, qui dicit Christum ex semine Ioseph cōceptum, au-
dens tot scripturis prophetis uel tantillum refragari, tan-
toq; mysterio prorsus pio reluctari, quod uel paganis idi-
psum, ut impossibile ridentibus non difficile potuerit per-
suaderi. Q VANDO Q VIDE M, omnis partus tribus con-
stet. Si adu te sit ætatis fœmina, si uirum adeat, si non sit ui-
cio sterilitatis obclusa. In partu uirginis huius de qua loqui-
mur, unum defuit, uir, & hoc patet, quia qui nascebat nō
erat terrenus homo sed cœlestis. Per cœlestem spiritum di-
cimus, salua uirginis incorruptiōe completa. Et tamen qd
illis mirum uidetur, si uirgo conceperit, quū constat Phœ-
nicem auem sine coniuge nasci uel renasci. Quum & Apes
sine coniugio fieri liqueat. Et quidē alia plurima in huius-
modi sorte nascendi dephenduntur. SED Q VVR rident
gentes hoc uirginis mysteriū tam pium, diuina uirtute ad
totius mūdi redintegrationem factum, cuius exempla etiā
in animalium natiuitate cernuntur: quando & ipsæ multo
incredibilia, & quidem inutilia & planē turpia credunt,
utpote Mineruam suam de cerebro Iouis natam, ubi nec fœ-
mina adest, nec naturæ ordo seruatur, Itemq; Liberū de fœ-
more eius adserunt natum. Et Venerem de spuma maris p-
genitam, & Deucalionis & Pirrhæ lapides iactos, & homi-
num ex ijs segetem natam. Et hoc genus alia contra rerum
naturam uenientia credunt planēq; figmenta turpia, quid
eis impossibile uidetur, quod adolescens fœmina diui-
num germen non hominis uitio sed deo inspirante conce-
perit & peperit: Deuissent utiq; hæc nostra tam honesta &
tam sancta & necessaria & rationabilia potius quā sua tam
fœda recipere, maxime, quod nostra etiam ipsorum uates
uti Sybilla p̄dixerint. NATVS EST ITAQ VE ex uir-
gine filius dei non principaliter soli carni sociatus, sed ani-
ma inter carnē deumq; mediā generatus. Anima ergo me-
dia &

Pli. lib. 10.
s. 2.
Pli. lib. 11.
ca. 20.
Virg. li. 4
geor.

Ouid. lib.
transfor.

& potestates, traduxit confidenter passam triumphans illos in seipso. ET EST sanè dominica Christi passio maxime recolenda animisq; nostris tenacius infigenda, quæ nostram à morte redemptionem operata est, nostra quidem saluatio facta, Paulo scribente. Gratificauit nos in dilecto filio suo, Eph. 1. in quo habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionemq; peccatorum. Quem & Petrus sequens ait. Non corruptibilibus auro & argento redempti estis de uana uestra conuersatione, sed præcioso sanguine immaculati. Et si rempenitus trutinauerimus, certo inueniemus nihil mirabilius, nihil sublimius inter omnia opera misericordiae dei, quæ ab initio seculi impensa sunt saluti mortalium, reperiri dominica Iesu Christi passione. Huic enim sacramento uel longe omnium excellentissimo uniuersa præcedentiū seculorum mysteria seruierunt in historijs, in prophetis, in legalibus caerimonijs & sacrificijs. Ipsum deniq; exhibitum omni tempore Christianorū animas exercet. Neq; ullum Christianæ religionis officium est, quo nō mundi reconciliatio hac salutifera passione conquæsitā celebretur. Sed nec ullius rei philosophia mētibus Christianorum, ita ut passionis huius ministeria indaganda sunt ac tenacius imprimenda. Hinc est, qd' Paulus doctor ille gentiū, uas electionis, emulador existēs paternarum traditionū, & magnitudine reuelationum exaltatus uelut in tertiū raptus cœlum, archana audiens, quæ non licet hominī loqui non aliud iudicauit se scire, nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum. OB TAN 1. Cor. 2. TAM igitur huius dominicæ passionis celsitudinem & utilitatem Catholica ecclesia non fuit contenta eius memoriā una tantum. s. Parascheues die, qua hæc ipsa sancta passio est consumata, agere, sed duabus hebdomadibus illam curauit agendam, hodie incipiens, nempe, quia tantæ rei cōmemorationi minus sint dies pauci, tum quia ijs omnibus crucifixerunt Iudei Christum consilio, occasione & conuitio.

Siquidem isti, ut scribit Ioannes, collecto post Lazari resurrectionem concilio, concluderunt dominum esse interficiendum, quod heri factum creditur. Ab illo ergo die cogitarunt (operam dando) ut interficerent eum, ideo & mandatum dederunt, ut si quis cognouerit ubi sit iudicet, ut apprehendat eum. Non tamen potuerunt perficere donec ipse uellet, in cuius potestate erat uiuere uel mori ad ipsos alibi dicentis. Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. Nemo tollet eam a me, sed ego pono eam a meipso. Potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Nec etiam ipse coactus & necessitate uoluit pro nobis sed sponte & ex misericordia pati & offerri Esaia dicente. Oblatus est, quia uoluit. Nec lapidari sed palam crucifigi & in cruce mori uoluit, tum ut impleretur per ipsum figura serpentis in deserto exaltati, de quo ipse dixerat. Sicut Moses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat uitam aeternam, tum, ut scripturae quoque satisficeret dicenti in persona Iudaeorum. Morte turpissima condemnemus eum. Ea autem mors, erat crucis, quae tum turpissima iudicabatur, dicebaturque maledictus, qui pendebat in ligno, quum (ut inibi haebraici aiunt expositores) nemo suspendebatur nisi uel blasphemus uel idolatra. Ideo Paulus quasi per emphasim dicit, humiliauit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Q. D. subiit mortem contemptissimam & acerbissimam, tum, ut ita exaltatus in cruce omnia ad se traheret, ut se facturum promiserat, dicens. Et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum. Nec etiam pati uoluit solum a Iudeis sed & gentibus, quibus tradebatur ad illudendum, flagellandum & crucifigendum ipso aliquoties futurum monente & dicente. Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur principibus sacerdotum & scribis, & condemnabunt eum morte. Et tradent eum

Ioan. 11.

Ioan. 10.

Esaia. 53.

Ioan. 3.
Num. 21.

Sapien. 2.

Deut. 21.
Gab. 3.

Phil. 2.

Ioan. 12.

Matt. 20.

dent eum gentibus ad illudendum & flagellandum & crucifigendum &c. EED Q VIBVS gentibus traditus est, a Iudeis? utique Pilato & potestati Rhomanorum, qui tum Iudeis dominabantur, regno ab ipsis sublato, ipsis dicentibus. Regem non habemus, nisi Caesarem. Id quod per Iacob suis filiis aliquando futurum erat hisce sub uerbis praedictum. Non auferetur sceptrum de Iuda & dux de femore eius, donec ueniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium, & lauabit in sanguine uuae pallium suum. Quod tum factum scimus, quando a Pilato, illusus, flagellatus, crucifixusque est testimonio omnium Euangelistarum alibi dicentium. Tunc apprehendit Pilatus Iesum & flagellauit. Et milites plectentes coronam de spinis imposuerunt capiti eius, & ueste purpurea circunderunt eum, dantesque pro scepro arundinem in manu eius illudentes geniculando dixerunt. Aue rex Iudaeorum, quum tamen usque adeo tormentis esset excruciatum tamque non aliqua specie humana proprio sanguine per flagellationem, Pilato censente, de formis & miserabilis, ut praecompassione ueluti ad Iudeos dicere cogeretur. Ecce homo, quem deinde furienti populo, cui satisfacere uoluit, tradidit flagellis caesum, ut crucifigeretur. Quibus Petrus subscribens ait ad Iudeos deinde post Christi ascensionem. Deus Abraham & deus Isaac & deus Iacob, deus patrum nostrorum glorificauit filium suum Iesum, quem uos quidem tradidistis & negastis ante faciem Pilati, iudicante illo dimitti. Vos autem sanctum & iustum negastis, & petistis uirum homicidam donari uobis, autorem uero uitae interficistis. Idemque rursus paulo post testis ait. Astiterunt reges terrae & principes conuenerunt in unum aduersus dominum & aduersus Christum eius. Conuenerunt enim uere in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum, quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus cum gentibus & populi Israel, facere, quae manus tua & consilium decreuerunt fieri. Et hoc

Mar. 10.
Luca. 18.

Ioan. 19.

Gen. 49

Matt. 27.
Mar. 15.
Luca. 23.
Ioan. 19.

Act. 3.

Act. 4.
Psal. 2.

Et hoc est, quod hodie in Symbolo diuinus Ioannes decreto
 ceterorum coapostolorum in sua & totius ecclesie persona
 credens, ait. Credo, scilicet in Iesum Christum filium eius unicum
 dominum nostrum, qui conceptus de spiritu sancto natus est
 ex Maria uirgine. ET CREDO (nam ita singula sunt omnia
 repetenda) QVOD IDEM PASSVS EST sub Pontio Pi
 lato. Fuit autem Pilatus (ut scribit Iosephus & alij) paganus,
 siquidem natione Gallus, ex Lugduno urbe, homo callidus
 & facinorosus, quem Cæsar Tyberius anno sui imperij ter
 ciodecimo Iudeæ, cui tum dominabantur Rhomani, pro
 curatorem designauit, qui suo ingenio per decem annos,
 quibus officio præfuit, uesaniam suppressit Iudæorum, quo
 rum etiam deinde, Christo crucifixo, accusatiõibus ab offi
 cio amotus, & Lugduni perpetuo exilio in opprobrium gen
 tis suæ relegatus misero & malo fine periit. Seipsum enim
 propria manu interfecisse apud Græcorum Rhomanorumque
 historias inuenisse Eusebius retulit. Et hoc est quod Lucas
 alibi scribit. Factum esse uerbum domini super Ioannem Za
 chariam filium in deserto, & prædicasse baptismum poenitentiae
 in remissionem peccatorum, Christumque in Iordane bap
 tizasse Anno quintodecimo Tyberij Cæsaris, procurante Pon
 tio Pilato Iudæam, Tetrarcha autem Galileæ Herode, Phi
 lippo autem fratre eius Tetrarcha Itureæ & Trachonitidis re
 gionis, & Lyfania Abilinae Tetrarcha, sub principibus sa
 cerdotum Anna & Caïpha &c. IAM VERO, fratres cha
 rissimi, considerate quanta cautione, quanta dexteritate,
 quanta diligentia, quanta concordia Euangelistæ unâ cum
 illis, qui symbolum ediderunt, maiestatem fidei historiae ser
 uarunt, utpote qui etiam tempus, quo hæc sub Pontio Pila
 to gesta sunt, designarunt, ne ex aliqua parte uelut uaga &
 incerta gestorum traditio uacillaret. Ad maiestatem enim
 historiae fidei pertinet, ut si res quæpiam memoriae atque po
 steritati demandatur, ut quo præsidente uel consule ea ipsa
 res coe

Lucæ. 2.

res coeperit & finierit adnotetur. Sic etiam nunc ne ulla esset fal
 sitatis de Christo Iesudomino nostro uel apud Aethnicos
 suspicio, Euangelistæ summa fide & integritate eiusdem do
 mini nostri tam natiuitatis quâ & passionis & mortis tempus
 descripserunt. Ait enim Lucas, factum est autem in diebus
 illis exijt edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur uni
 uersus orbis. Hæc descriptio prima facta est à præside Syriæ
 Cyrino (ille quidem ab Augusto, secundum Iosephum, da
 tus est Iudeæ dudum ante Pilatum, cui proxime præcessit
 Valerius quidam, procurator) Et ibant omnes, ut profiteren
 tur singuli in suam ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph à Ga
 lileæ de ciuitate Nazareth in Iudeam, in ciuitatem Dauid,
 quæ uocatur Bethlehem, eo quod esset de domo & familia
 Dauid, ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore pre
 gnate Factum autem est, cum essent ibi, impleti sunt dies eius,
 ut pareret. Et peperit filium suum primogenitum &c. Id quod
 nec Aethnicos, utpote tunc temporis Rhomanos, latere po
 tuit, qui facile testatur, eo tempore Christum saluatorem esse
 natum, quandoquidem Macrobius author infidelis de Au
 gusti faccijs scribens ait. Quum audisset Augustus inter
 pueros, quos in Syria Herodes rex Iudæorum intra bima
 tum iussit interfici, filium quoque eius occisum, ait. Melius
 est Herodis porcum esse quàm filium. Vnde satis constat sub
 Augusto Christum esse natum. Est sane in omnium nostri sa
 lutem Christus mundi redemptor natus anno Augusti Cæ
 saris imperij quadragesimo secundo, idem sub Pontio Pila
 to Iudeæ procuratore passus & mortuus Anno Tiberij Cæ
 saris Imperij quintodecimo, qui imperio functus est annos
 uigintitres, Augustus uero annos quinquaginta sex in sum
 ma pace, quandoquidem sub ea nasci debuit Christus pax
 nostri omnium uerissima, pacemque inter patrem suum &
 nos reconcilians, qui antea filij eramus iræ. NEC EST,
 quod Aethnici scriptores iidemque in primis Rhomani tam
 patci

Lucæ. 2.

Macrobius.
 lib. 2. Sat.
 c. 10.

Ephæ. 2.

Rho. 1.

Joan. 1.

Act. 10.

pauci tamq̃ parum meminerint Iesu Christi uitæ, natiuitatis atq̃ mortis, quandoquidem id facile factum quis intelligat, tum, quod isti, etiam si haud dubie de Christo fama ad eos puenerit, sue idolatriæ dediti & diabolicis superstitionibus imbuti, q̃ de Christo audierūt, nō curarūt, tum, qd̃ recte deus eos tam sancti misterij esse noluerit descriptors historicos, qui etiā alioqui indigni semper (ut consueuerant) ueritati falsa, & sacris prophana intermiscuissent. Quomodo enī illi uere de summa ueritate scripsissent, quos ex ipsorum proprijs scriptis post Paulum intelligimus adeo fuisse tum à ueritate alienos, ut cōmutarint ueritatem dei in mendacium, & coluerint & seruierint creaturæ potius quā creatori: tum, quod Christus suarum rerū gestarum noluit alios nisi ueros habere historicos, quales (ut ex nomine historici patet) sunt, qui res, de quibus scribunt, uidentur & illis interfuerunt, cuiusmodi esse isti haud poterant, sed quales fuere Iudei Apostoli. s. Matheus, Marcus, Lucas, Ioannes, quorum hic de se & alijs suis coeuangelistis ait. Quod audiui, quod uidimus oculis nostris, quod perspeximus, et manus nostræ contrectauerunt de uerbo uitæ, testamur & annūciamus uobis. Hinc Petrus. Et dedit deus eum. s. Christum fieri manifestum non omī populo sed testibus à deo ordinatis, nobis qui māducauimus & bibimus cū illo, quāuis tamen nō desint prophani scriptores, utpote Cornelius tacitus, Dion, Tranquillus, Celsus, Libanius, Porphyrius, Iulianus, Proculus Platonius, Hierocles, & Lucianus, qui fidem suam ijs rebus de Christo minus negent utcumq̃ ut dei & hominū subsannatores falso & nequiter derideant: & circūferantur quoq̃ Pilati ad Tyberium Epistolæ, quibus iste Cæsari excellentes Christi dotes atq̃ uirtutes recenset, illumq̃ sub sua procuratiōe passum esse iniuste, id quod in Euangelio testatur sapenūmero. Igitur uere credit Ioannes in symbolo, cū tota ecclesia inquit. Credo qd̃ & passus est sub Pōtio Pilato &c.

IAM

IAM VERO SI QVIS (ut fieri adsolet) causam quaerierit, Quare Christus fuerit passus, is sciat se de duobus interrogare: Primū quidem quā sint moti causa Iudei, quod tanta passione Christum adfecerint, deinde quā ipse Christus dominus causa illectus tantam à Iudeis passionem sibi inferri sustinuerit, qui nimirum deus eandem passionem ui propriasubmouere poterat, utpote uitæ & mortis potestatem habens. DE PRIMO quidem responderim, nullam prorsus iustam fuisse causam Iudeis, quod Iesum interfecerunt, Pilato iudice teste, quum ad Iudæos crucifige proclamantes ait. Quid enim mali fecit ille? ego nullam inuenio in eo causam, ecce ego eum uobis adducā foras, ut & ipse cognoscatis, quia nullam in eo causam inuenio. Rursus, Innocēs ego à sanguine huius iusti, uos uideritis. Et Iuda quoq̃ proditore teste, quando abiectis triginta argenteis clamauit. Peccauit tradens sanguinem iusti. Et Centurione quoq̃ teste, quum de Iesu iam mortuo exclamauit. Vere hic homo iustus erat. Quod & latro in cruce testatus ait ad latronem. Neq̃ tu times deum, qui in eadē damnatiōe es. Et nos quidem iuste, nam digna factis recipimus, hic uero nihil mali gessit. Cuius dudum quoq̃ testimonium dedit locupletissimū propheta, de illo dicens. Eo quod iniquitatem non fecerit, neq̃ dolus fuerit in ore eius. Attamē falsam habuerunt eius passionis causam inuidiā Pilato testante, quū ait Euangelista de ipso. Sciebat enim, quod per inuidiam tradidissent eum. Cuius sanē tū causa inuidiæ erat, quod dominus ipse summa ueritas idemq̃ ueritatis author istis ueritatem, uitamq̃ modestius obtruserit, & uiciorum & mendaciorū saepe arguit, ipsis de semetipsis in scriptura testantibus ac dicentibus. Circūueniamus ergo iustum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & impropere nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ, tanquā nugaces estimati sumus ab illo, & abstinet se à

G 2 uijs no,

Sapiē. 16.

Luc. 23.
Ioā. 18. 19.

Mat. 27.

Luc. 23.

Esa. 53.

Matth. 27
Ioan. 14.

Sapien. 2.

unus nostris tanquam ab immundicijs. Hæc isti, de quibus passim & abunde in Euangelio. Illius tamen inuidia, cuius nullam uere causam habuerunt propheta dicente odio me gratis habuerunt, perfidissimi Iudei prætextu iusticiæ & pietatis causam, utcumque falsissimam & quidem reddere conati sunt.

PRIMAM, quod prohibuisset Cæsari dari tributa, falsam esse hanc causam arguit Christus dicens ad eos. Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt dei, deo. **SECUNDAM**, quod dixerat, se destructurum templum dei Hierosolymis manufactum, & postmodum aliud non manufactum edificaturum, falsam quoque esse hanc causam, uerba Christi & sensus arguunt quæ sunt. Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud, non dicit, ædificabo, nec destruiam, utpote de templo sui corporis loquens, quod tertia die excitauit a somno mortis. **TERTIAM**, quod commouisset populum, docens per uniuersam Iudeam incipiens à Galilea usque huc, & quasi regnum Iudeæ contra Romanos ambiret. Et hoc est, quod isti sub prætextu prouidentia & pbitatis populo tyrannidem perinde Christo impingentes & persuadere conantes in concilio malignantiū aiunt. Si dimittimus eum sic, omnes credunt in eum. Et uenient Romani, & tollent nostrum locum & gentem, sed falsam quoque hanc esse & iniustam causam, Christi doctrina, quæ ubique pacifica fuit & pacem undique persuadens, tum quoque eius uita & conditio testabatur, quandoquidem is semper & quidem adeo inermis conuersatus sit, ut & Pilatus, audiens ipsum accusari, quia se regem fecisset, ironice quasi ad Christum inquit Tu es rex Iudeorum? Q. D. Tu pauper, humilis, nudus, cui nullus adiutor, accusaris de regni ambitione, ad quod opus est multis adiutoribus & sumptibus? Sed quod multis quando constet ipsum alias in desertum declinasse, quum uellente eum facere regem, qui & coram Pilato dicebat, regnum meum non est de hoc mundo. Si hoc ex mundo esset regnum meum, ministri

Psal. 118.

Lucæ. 23.

Matt. 22.

Matt. 26.

Mar. 14.

Ioan. 2.

Lucæ. 23.

Psal. 21.

Ioan. 11.

Mar. 9.

Ioan. 14.

Lucæ. 23.

Ioan. 6.

Ioan. 18.

ministri mei, utique certarent, ut non traderer Iudæis. **Q. VAR TAM**, quia se filium dei fecisset, quum esset homo, qui propterea iuxta legem deberet ligno suspendi, quoniam blasphemus, sed nec illa fuit iusta & uera causa, qui utcumque dei esset filius natura, nunquam tamen eo superbiit nomine, quanquam operibus & uerbis ac doctrinis deum se esse palam ostenderet, ideo non erat blasphemus, si etiam filium dei ac deum se fecisset, quandoquidem (ut ipsi etiam obiebat) lex ipsa & scriptura ueritatis deos appelle homines. Ego, inquit, **Dij estis &c.** **IDEO Q. VE** perfidissimi homines nullam plane iustam in Christum suam inuidia causam habuerunt, quando & omnia testimonia producta palam falsa atque iniqua fuerint. Euangelista quoque admonente, quum ait. Summi uero sacerdotes & omne concilium querebant aduersus Iesum testimonium, ut eum morti traderent, nec inueniebant. Multi autem testimonium falsum dicebant aduersus eum, & convenientia testimonia non erant. Iniuste igitur illum Iudæi damnarunt, utpote nec sponte confessum, nec legitime per testes conuictum, ut etiam Imp. & naturæ leges exegerat. Et hoc est, quod multis antea seculis propheta ueridicus in persona domini Iesu conuictus ait. Insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. Et rursus. Confortati sunt super me, qui persecuti sunt me inimici mei iniuste, quæ non rapui tunc exoluebam. Et posuerunt aduersum me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea. Id quod deinde forti animo pro fide nostra Petrus Iudæis perfidis obiecit, inquit. Vos autem sanctum & iustum negastis, & petistis uirum homicidam donare uobis, auctorem uero uitæ interfecistis. Et hæcenus de iniqua & falsa causa, qua perfidi Iudei Christum crucifixerunt. **ET Q. VARE** Christus pati uoluerit & qua ex causa quæris? Respondeo, solam fuisse causam eximiam ipsius in nos charitatē, qua plectus sua sponte pati & offerri uoluit pro nobis, ut sua nos passione

Deut. 21.

Ioan. 10.

Ioan. 19.

Psal. 81.

Matt. 22.

Mar. 12.

Lucæ. 20.

Mar. 14.

I. I. Para.

Siquis ult.

tro. ff. de

questio.

Psal. 26.

Psal. 68.

Act. 3.

& morte redimeret ab æterna passiōe & morte, cui propter originale peccatum perpetuo obnoxij eramus ipso dicente. Sic enim deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitū daret, ut omnis, qui credit in eum non pereat sed habeat uitam æternam. Qui (ait Petrus) peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui iusticiæ uiuamus, cuius liuore sanati estis. Id autem sic futurum longe antea Esaías prædixit dicens. Ipse autē uulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, & liuore eius sanati sumus. Omnes nos, quasi oues errauimus, unusquisq; in uiam suam declinauit, & posuit dominus in eo iniquitatem omnium nostrū. Oblatus est, quia ipse uoluit. Q V A M S A N E excellentiss. uoluntatem & charitate plenam ipse dominica palmarū die euidenter testatam fecit mirabili turbarum plausu & gaudio Hierosolyma ingressus, nec unquā antea præterquā ea die Palmarum sibi adhibens ministeria iumentorum, nec ramorum uirentia circa se ornamenta constituit, nisi tum, quando Hierusalē, ut pateretur, ascendit. Excitans uidentes, ut facerent, quod prius uolebant, dans quidem eis potestatem, uoluntate nō mutata. Et sic sane propter nimiam suam charitatem, qua dilexit nos deus, ut seruum redimeret, nec pater filio, nec sibi filius ipse pepercit. O uere nimiam charitatem, quæ & mensuram excedit, modum superat, plane supereminens uniuersis. Maiorem, inquit ipse, charitatē nemo habet, quā ut animā suam ponit quis pro amicis suis. A H D O M I N E I E S V C H R I S T E, quid ais: uere nimirum dicis, sed nō ne tu plus quā maior, & nonne omnium multo maxima charitas fuit: ponens eam quoq; animā tuam nobiliss. p inimicis? Cum enim adhuc inimici essemus per mortem tuam, & tibi reconciliati sumus & patri. Quæ enim obsecro, alia uidebitur esse uel fuisse uel fore huic similis charitati: uix p iusto quis moritur, tu pro impijs passus es, moriens propter delicta

delicta nostra, qui uenisti iustificare gratis peccatores, seruos facere fratres, captiuos coheredes, exules reges. Omnis mirabilis & inaudita charitas, qua in mortem animā tuam pro inimicis tradidisti, qua peccata multorum tulisti, qua pro transgressoribus rogasti, ut nō perirent. O fidelis sermo est tuus, Paule Apostole, & omni acceptione dignus, quū ais, quia Christus Iesus uenit in hunc mundum peccatores saluos facere, qui omēs homines uult saluos fieri, & ad cognitionē ueritatis uenire, qui unus deus & unus mediator dei & hominum, homo Christus Iesus, qui dedit redemptionē semetipsum pro omnibus. O quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Certe calicem salutaris accipiam & nomen domini inuocabo. Sane, inquit Petrus, quia & Christus passus est p nobis, nobis relinquens exemplū, ut sequamini uestigia eius. I D Q U O D F A C I E M U S, ubi Apostolo hortatore, adspexerimus in Iesum Christū, si dei authorem & consumatorem Iesum, recogitantes qualē sustinuerit a peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, ne fatigemur animis nostris deficientes, quando ultro citroq; nobis inter huius mūdi prospera tribulationes & aduersitates obuenerint, memores simus uel ideo in exemplum nobis Christum die dominica in plausu & gaudio processionis Hierosolyma uenisse, qui paulopost esset passurus, ut ex eo disceremus in nulla nos læticia huius seculi habere fiduciā, scientes qm extrema gaudij luctus occupat. Nec etiam stulti simus, ut occidat nos prosperitas nostra, sed in die bonorum non immemores simus malorum, & e diuerso: Istis enim mixtum est hoc seculum, nō secularibus tantum sed etiam spiritalibus uiris. Vnde & processionis gloria dominus noster sublimari uoluit, qui paulopost sibi nouerat imminere diem ignominiosissime passionis. Quis igitur sperare iam debeat incerto gloriæ temporalis, quū uideat in ipso quoq; qui peccatum non fecit, creatore tempo-

Rho. 7.

Eph. 53.

1. Tim. 1.2

Psal. 115.

1. Pet. 2.

Hebre. 12.

puer. 14.

Eccle. 11.

rum, & conditore uniuersitatis post exaltationem tantam, tantam nihilominus sequi humiliationem. In eadem enim ciuitate, à plebe eadem, eodem tēpore, nunc quidem processionis gloria & diuinis est laudibus honoratus, postmodum uero interrogatus cōtumelijs & tormento, & cum sceleratis deputatus, passus deinde sub Pontio Pilato. Hic est transitoria finis laticiae, hic fructus gloriae temporalis.

HAEC HACTENVS in uniuersum de innocentissima lesu Christi passione quantum ad primā articuli partem passus sub Pontio Pilato, subsequens est, ut quaedā speciatim de eadem sanctissima domini nostri passione subiugamus. quae in ipsius passionis modo continetur. Atqui modus sacrosanctae lesu Christi passionis constat. PRIMO in ipsius

Esa. 53.

illusionē, de qua multis ante temporibus propheta ait. Vidimus eum, & non erat ei ad spectus, sed opprobriū hominum, & tanquā leprosum, nouissimū uirorum, plane uirū dolorum, à deo percussus & humiliatus, ita ut nulla esset ei species neq; decōr. SECUNDO in flagellatione, de qua

Psal. 72.
Thren. 3.

& olim Dauid ait in persona Christi. Et flagellatus fui tota die. Et Hieremias quoq; Dorsum meum dedi flagellis, & maxillas meas ad palmas, & faciem meam non auerti à cōfusione sputorum. In crucifigendo, Erat autem, inquit Euā

Mar. 15.
Act. 2.

gelista, hora tertia, & crucifixerunt eum. Id quod Iudaeis deinde Petrus apertè exprobrauit. Quod se facturos olim p̄fidi Iudaei in p̄pheta polliciti sunt dicentes. Mittamus lignū

Hier. 11.

in panem eius, & radamus eum de terra uiuentium, & nomen eius non memoret amplius. Quantus uero in hac ipsa sacrosancta passione domino innocentissimo dolor fuerit, quamq; lamentatione & cōpassione dignus, ipse dominus per prophetam aliās exprimit dicens conquerendo. O uos

Thren. 1.

omnes, qui transitis per uiam attendite & uidete, si est dolor, sicut dolor meus. Vnde & dñm patientem Esaías uocat

Esa. 53.

uirum dolorum, pauperē & dolentem, tentatum per omnia absq;

absq; peccato. Tanta nimirum domini passionis fuit acerbitas, ut possit ipsa quoq; lapidea scindere corda, & pectus omne, licet ferreum, emollire sufficiat. Quandoquidem uidemus usq; hodie ad passionem Christi non modo coelestia compati, sed terram moueri & petras scindi, & in confessione peccatorum aperiri monumenta. Quis itaq; obsecro, tam irreligiosus, qui non compungatur, quis tam insolens, ut non humilietur, quis tam iracundus, ut non indulgeat, quis tam delitiosus, ut non abstineat, quis tam flagitiosus, ut non contineat, quis tam maliciosus qui uel hodie dominum pati uidens non peniteat, & quis deniq; tam crudelis & ab misericordia atq; cōpassione tam alienus, qui nō compatiatur & ex animo condoleat Christo domino atq; unico redemptori suo, hodie tam ineffabiliter pro aliorum peccatis & tā duriter patienti. Cuius, obsecro, cor uel quālibet lapideum non permoueat summa Christi in patiēdo.

PRIMO patientia plusquā singularis, qd̄ supra dorsum eius fabricarunt peccatores, quū sic extenderetur in ligno, ut dinumerarentur omnia ossa eius, quum fortissimū illud propugnaculū, quod custodit Israel undiq; foraretur, cum forarentur manus & pedes, sicut agnus ad occisionem ductus sit, & tanquā ouis coram tondente, nō aperuit os suū, non aduersus patrem murmurans, à quo missus fuerat, nō aduersus humanum genus, pro quo, quae non rapuit, exoluit, nō deniq; uel contra populum ipsum peculiarem sibi, à quo p̄ tantis beneficijs tāta mala recipiebat, in passiōe ad illum querulus dicens. Popule meus, quid feci tibi, aut in quo contristauī te respōde mihi, quia eduxi te de terra Aegypti, parasti crucē saluatori tuo. Quia duxi te per desertū quadraginta annos, & manna cibauī te, & introduxi te in terram fatis opimā, parasti crucem saluatori tuo. Quid ultra debui facere tibi & non feci? Ego quidē plantauī te, uineam meam speciosissimā, & tu facta es mihi nimis amara,

Psal. 21.

Esa. 53.
Act. 8.

Psal. 68.

Mich. 6.

Exod. 16.

Esa. 5.
Hier. 2.

H aceto

CATHOLICA

aceto nanque felle admixto sitim meam potasti, & lancea
 Psal. 108. perforasti latus saluatori tuo. Idemq; in propheta ait. Et po-
 fuerunt aduersum me mala pro bonis, & odium pro dile-
 ctione mea. Plectuntur aliqui pro peccatis suis, & humili-
 ter sustinet, hoc ipsum tamē eis ad patientiā reputat. Flagel-
 lant alij non tā purgandi quā pbandi coronandiq; & maior
 in eis patiētia cōprobat & cōmendat, quomodo nō maxi-
 ma cēseatur in Chro, qui in funiculo hereditatis suae, ab ijs,
 qbus specialit aduenerat saluator, crudelissima morte mul-
 ctabat sicut fur, nullū omīno peccatū, nec actupprio nec cō-
 tractu, sed nec, in quo crescere posset, habens: nepe, in quo
 Coloss. 2. habitat omnis plenitudo diuinitatis, nō umbratice, sed cor-
 poraliter, in quo deus est, reconcilians sibi mūdum, non fi-
 guratiue sed substantialiter, qui deniq; plenus est gratiae &
 Ioan. 1. ueritatis, non cooperatiue sed personaliter. SECVNDO
 quis est adeo durus & inhumanus, quem non compungat
 summa in illius passione humilitas, in qua iudiciū eius sub-
 latum est, quum nec ad tantas blasphemias, nec ad falsissi-
 ma, quae sibi obijciebantur, crimina responderet, ut de sei-
 pso inquit. Adflictus sum & humiliatus sum nimis. Amici
 Psal. 37. mei & proximi mei, aduersum me appropinquauerunt &
 steterunt. Et qui inquirebant mala mihi loquuti sunt uani-
 tates, & dolos tota die meditabantur. Ego autem tanquam
 surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens suū os.
 Et factus sum sicut homo non audiēs, & non habens in ore
 suo redargutiones. Quod & de eo dudum pphetarat Esai-
 as inquit. Et non aperuit os suum. Sicut ouis ad occisio-
 nem ducetur, & quasi agnus corā tondente se obmutescet,
 Efa. 53. & non aperiet os suum. O nouissimū & altissimū, O humi-
 lem & sublimē, O opprobrium hominū & gloriam angelo-
 rum. Nemo illo sublimior, nemo humilior. Deniq; sputis
 Efa. 53. illotus est, opprobrijs saturatus est, morteturrissima con-
 Sapien. 2. Mar. 15. Lucæ. 22. dēnatus est, cū sceleratis deputatus est. ACCEDIT demū
 dolori,

uit, eosq; in medijs fluctibus inuoluit, unà cum toto equita-
tu & exercitu Pharaonis, deo Max. pro Israele ad eum mo-
dum pugnante demersit, ut ne unus quidem ex eis super-
fuerit, liberato interim populo Israelitico per dñm de ma-
nu Aegyptiorū & à crudeli illorum seruitute. Qui propte-
rea deo in gratiarum actionem sibiq; præ gaudio, ppter tam
mirabilem & propiciam suam ex Aegypto à Pharaone re-
demptionem, carmen domino cecinit, inquiens. CANTE ^{Exod. 14.}
MV S DOMINO, gloriose enim magnificatus est, equū ^{15.}
& ascensorem deiecit in mare. Fortitudo mea, & laus mea
dominus, & factus est mihi in salutem. Dominus quasi uir
pugnator, omnipotens nomen eius, currus Pharaonis &
exercitū eius proiecit in mare. Haftenus ueridica scriptura
de mirabili filiorū Israel de manu Pharaonis ex Aegypto
per dominum liberatione, de qua illi, & merito, deo gratias
singulari hymno, agentes sibi plurimum gauisi sunt.
Q VIA MODO hæc ipsa singula & uniuersa illis perinde ^{Ioan. 15.}
intypo quopiam, teste Apostolo, cōtigere, sintq; nobis ad ^{1. Cor. 10.}
nostram doctrinam scripta, simulq; ad nostram correptio-
nem, in quos fines seculorum deuenerunt, memoriæ prodi-
ta, sanè in rem esse prorpsus existimo, ut paucis dicamus &
audiamus, qualē hæc ipsa apud filios Israel facto ipso figu-
ram præfigurari ueritatem. Atqui ueritas hæc est, AEGY-
PTVM esse, obscurum regnum principis tenebrarum.
PHARAONEM uero eundem principem tenebrarum, no-
mine diabolum, potestatem alibi tenebrarum à Christo di-
ctum, æquitatum uero & exercitum Pharaonis esse mali- ^{Luca. 22.}
gnas aliàs sub demone principe potestates, quæ & ipse tene ^{Ephe. 6.}
brarum principes appellatur à Paulo dicente, sed aduersus
principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarū
harum. s. nobis colluctatio est, nēpe, tum quod deuoti sint
perpetuis æternisq; tenebris illis exterioribus, de quibus
in Euangelio dominus, ubi fletus est & stridor dentium, tum ^{Matt. 8.}

Matt. 8. 13
22. 24. 25
Luc. 13.

Ioan. 8.
1. Pet. 2.
Ioan. 1.

Soph. 1.
Esa. 69.
Sapi. 2.

Rho. 9.

Luc. 19.

Esa. 14.
Iob. 24.

quoque, qui præsunt tenebris, id est, peccatis, quod homines ob-
cecant, ideo tenebrae quidem dicta, unde Christus. Lux ue-
nit in mundum, inquit, & dilexerunt homines magis tene-
bras quam lucem, tum denique, quod dominantur peccatoribus,
uti seruis suis (seruiens enim peccato seruus est peccati) qui
tenebrae nuncupantur, quoniam tenebris inuoluti sunt & igno-
rantiae & culpe, de quibus Ioannes, lux in tenebris, inquit,
lucet, & tenebrae eam non comprehenderunt, hinc caeci sunt
& tenebrosi peccatores uniuersi, unde de ijs Esaias ait. Am-
bulabunt ut caeci, quia domino peccauerunt, qui & de seip-
sitis dicunt. Palpauimus quasi caeci parietem, & quasi absque ocu-
lis attrectauimus, impingimus meridie quasi in tenebris, in
caliginosis quasi mortui, nimirum, quos, sapientia teste, ma-
licia eorum excacauit. **ET CAPTIVITATEM** quoque
& seruitutem Pharaonis esse diabolicam captiuitatem, **ISRAE-**
LEM esse populum nunc fidelem, ad uere dei agnitionem
illuminatum, olim ob peccatum prothoplasti in dira Pha-
raonis diaboli captiuitate detentum. Non enim omnes, ait
Apostolus, qui ex circumcisione sunt Israel, hi sunt Israheli-
te, neque qui semen sunt Abraham. omnes filij, sed qui filij sunt
promissionis, aestimantur in semine. Sic Zacheus alibi a do-
mino appellatur filius Abraham, utcumque paganus non autem
Iudaeus neque ex stirpe Abraham genitus sed quia fide Abra-
hae sequutus fuerit, restitutusque ablatis & pauperibus largi-
tus eundem sit imitatus, quod & Abraham fecisse perinde
intelligimus, quando domum terramque propriam reliquerit.
MARE autem, in quo submersus est Pharaon cum omnibus
suis potentatibus & æquitatibus, esse lacum, in quem dia-
bolus cum suis est detrusus, de quo propheta, ueruntamen-
inquit, ad infernum detraheris in profundum lacus. Et transiet,
ait Iob, ad nimium calorem ab aquis nimium, & usque ad infe-
ros peccatum illius. **TERRAM** uero promissionis, lacte &
melle, id est, omni suauitate & iucunditate fluentem esse ter-
ram

ram illam celestem æternæ patriæ, de qua Dauid, Credo,
inquit, uidere bona domini in terra uiuentium, in qua pau-
peres spiritu habitant Christo dicente, Beati pauperes spi-
ritu, quoniam ipsi possidebunt terram, Inibi quidem ab-
stergit deus omnem lachrymam ab oculis inhabitantium, &
mors ultra non erit neque luctus neque clamor, neque dolor erit
ultra, qui neque esurient neque sitient amplius, neque cadet super
illos sol neque ullus æstus, Inibi sunt, quæ deus ijs, qui di-
ligunt eum, preparauit tanta, quanta nec oculus uidit, neque
auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt. **DOMINVM**
uero ipsum, qui populum Israheliticum ex Aegypto à cap-
tiuitate ad eam terram, submerso Pharaone, cum omnibus
suis potentatibus in mari potenter duxit, quis esse dubitat
unicum dei filium, Iesum Christum, dominum nostrum, do-
minum, inquam, dominantium, regem regum, qui misericor-
dia per motus populi sui à Pharaone in Aegypto tenebrarum
detenti, lachrymabilem clamorem pro liberatione ad quinque
millia annorum durantem exaudiens de coelo descendit,
eundemque populum primo multis & mirabilibus miraculis à
Pharaone liberare procurauit, quæ despiciente Pharaone,
illum tandem sua passione & morte deuicta ad terram pro-
missionis potenter euexit, inferos frangens, Diabolumque
inibi æterno lacu, de quo supra, submergens, ipseque inde tri-
umphans, ascendens secum duxit captiuam captiuitatem,
diluculo iuxta scripturam à mortuis resurgens Apostolo di-
cente. Per mortem destruens eum, qui habebat mortis im-
perium, id est, diabolus, & liberans eos, qui timore mor-
tis per totam uitam obnoxij erant seruituti, tunc enim, Pro-
pheta teste, populus gentium, qui ambulabat in tenebris,
uidit lucem magnam, habitantibus in regione umbræ mor-
tis, lux orta est eis, qui & nos, populum suum, ab eorum mise-
ricordiam consequutos, cum eisdem de tenebris in admira-
bile lumen suum uocauit & reduxit. Et hoc est, quod hodie
sanctus

Psal. 26.

Matt. 5.

Mar. 21.

Apoca. 7.

Esa. 64.

1. Cor. 2.

1. Tim. 6.

Apoc. 19.

Ephes. 4.

Hebre. 2.

Esa. 5.

1. Pet. 2.

Exod. 15.

sanctus Apostolus Philippus in sua & totius ecclesiae persona, spiritus sancto infusore ait, Et credo, quod idem dominus noster, Iesus Christus, unicus dei filius, de spiritu sancto conceptus & natus ex Maria uirgine, idemque passus sub Pontio Pilato, crucifixus & mortuus & sepultus. DESCENDIT AD INFERNUM (quod latinius exprimeretur uocabulo substantiuo inferorū) TERTIA DIE RESURREXIT A MORTUIS. Qui quidem articulus hac die gloriose resurrectionis hodierna primū uerus fieri coepit, quia simul de ad inferos descensu atque Iesu Christi resurrectione mentionem facit, haud abs re fuerit, ut singulas ipsius partes singillatim discutiam, atque initio disputem de descensu ad inferos perinde atque de eo, quod scitu & cognitu sit in primis dignum, & a multis explicari desideratū. Qua uero in parte profuerit primo scire, quid nomine inferorum ueniat, & an scripturis sacris probetur, Christum de uicta morte illuc descendisse, & quemadmodum eō descenderit, ac utrū inferos fregerit, redimens inde uinctos, & an illinc redempti de Christo uiso & quatenus gauisi fuerint, & an cum illo surrexerint. Id quod in tractatu deinde resurrectionis pro tempore proque uirili, ut deus dederit, latius prosequemur. INITIO IGITUR animaduertendum esse censemus, INFERORVM uocabulo uenire certam sub terra mansionem & sedem, qua (ut res ipsa subindicat) nihil est inferius, proindeque à caelo remotissimā & in corde terrae sitam credi coeptam, Eam autem trifariam distinguunt scripturae. IN FIMAM. scilicet esse quēdam locum in intimo terrae communem, obumbratum undique & opacum, & eius esse quoddam Orificium in profundum tendens, & per id patere descensum animabus ad mala damnatis aeternaliter, ut aeternam illic pro peccatis suis atque sceleribus poenam luan, nunquam inde ad gratiam, ut nuper multis ostendimus, reuersuræ. Luca. 16. Id quod ex uerbis Abrahami accipimus in persona dei ad diuitem

Ionæ. 2.
Matt. 12.
Basilius.

diuitem epulonem dicentis. Et in ijs omnibus inter nos & uos chaos magnum firmatum est, ut iij, qui uolunt hinc transire ad uos haud possint, neque inde huc transmeare. Vnde contra Origenem eiusque sequaces sententia est, qui falso dixerunt terminū aliquando esse imponendum supplicijs, foreque tempus, quo aggregarentur peccatores iustis & deo, refragante Christo dicente. Et ibunt, scilicet mali post iudicium ultimum, iij in supplicium aeternum, iusti autem in uitam aeternam, quando quidem inquit Propheta damnatorum memoria & eorum auxilium in inferno ueterascet, quorum, ut ait alius propheta, uermis non morietur, & ignis eorum non extinguetur, apud quos, ex sententia Iob, umbra est & caligo mortis, & nullus plane ordo sed sempiternus horror, ubi fletus est & stridor dentium. Ad eum quidem tenebrarum & miseriae locum detractus est à caelo lucifer ille superbus, eoque uiuentes descenderunt rebelles idemque schismatici contra Moysen & Aaronem elati Chore, Dathan & Abiron, inibi sepultus est diues ille Epulo, Illucque protrusi sunt peccatores, & protrudentur uniuersi impoenitentes & desperati, quos, Petro scribente, deus in diem iudicii cruciandos reservare nouit, qui enim, inquit Paulus, tales sunt, digni sunt morte sed & qui facientibus consentiunt. Atqui Christus ad eos haud descendit, quum in eum istos, iusticia iudice, locum deputauit, de quo nulla in perpetuum est redemptio. Esse & tradunt scripturam sedem inferni ALTERAM & quidem ad tempus puniendorum, utpote eorum, qui pro reliquijs peccatorum, quorum culpam remitti hic per gratiam obtinuerunt, inibi satisfacere coguntur, quum poenitentes ex hac uita sed incompleta poenitentia demigrarint, ut purgati ad caelos euolent, pro quorum peccatis citius inibi diluendis hominum adhuc uiuentium suffragia prodesse Iudas ille fortissimus, uel ecclesia censente, recte credidit, iuste & religiose de resurrectione cogitans, siquidem non superfluum

Matt. 25.
Psalm. 48.

Esa. ult.
Iob. 10.
Matt. 24.

Esa. 14.
Nume. 16.
Luca. 16.
2. Pet. 2.
Ioan. 1.

2. Mach. 12.

1 litorare

Apo. 21.
Psal. 14.

ut orare, p mortuis sed salubre, ut à peccatis soluant, quādo hic gratiam à deo repositā obtinuerint, aliquando redimēdi, de se per prophetam dicentes ad dominū. Transiimus per ignem & aquam, & induxisti nos in refrigeriū. Nec in hos inferos destruēdos descendisse credit Christus, nimirū qđ in denō sunt liberandi, nisi satisfactionis tēpore finito, ante quod beatitudinis locū ingredi nequeunt, quippe nō dum satis expiati, nec digni cōlo quo non intrat aliquid co inquinatum aut abominationem faciens & mēdatium, de ea inferni sede, quā plariq; omnes theologi recentiores purgatoriū appellarunt, aliās contra hēreticos plurima ex scripturis adduximus, quā repetenda non sunt, quando ab aduersarijs nihil adhuc firmi scimus esse obiectum. **TERTIAM** uero eandemq; supremā inferni sedem, dixerunt locum, alio dictum nomine Sinum Abrahā, necnō lymbum patrum, qđ illic homines isti ante Christi passionem, quum omnibus cōli porta esset clausa, non propter reatum personā sed naturā, quasi uincti uel ideo detinebantur, quia etsi in statu essent gratiā & certo inde ad cōelos euolaturi, habebant tamen lymbi obscuritates, diuinā uisionis carentiam & dæmonum obsidionem portis perinde quibusdam circū septi, de quibus ad Christum alibi Zacharias, Illuminare ijs, inquit, qui in tenebris, & in umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis. In ea inferorū parte credimus ante Christi mortē detentos fuisse omnes in Christum futurū credentes, utpote Abrahamū, Isaacum, Iacob, quos scriptura suo populo. s. in lybo adpositos tradit, in ibiq; Ioseph filium Iacob tum eo uentutum censemus, de quo ipse pater, quū illum putabat à fera laceratum, dixit. Descendam, lugens filium meum, in infernū, in ibiq; fuisse non dubitamus Lazarum illum misellum in sinu Abrahā, quem propterea consolari aiebat Abraham, quod sciebat illum fore ad uerē beatitudinis locum aliquando unā cum omnibus

Luc. 1.

Gene. 25.
35.

Gene. 27.
Luc. 16.

omnibus educendum ex eis inferis. **AD Q VOS** etenim inferos Christum deuicta morte Catholica ecclesia cum. S. Philippo hodie descendisse credit, inquiens. Et descēdit ad inferna. Descendisse uero ipse dominus de se ad patrem testatur dicens. Quia non derelinques animā meam in inferno, nec dabis sanctum tuum uidere corruptionem. Seq; illic fuisse idem hīce ad eundem uerbis arguit, Domine, inquiens, eduxisti ab inferno animā meam, saluasti me à descēdentibus in lacum. Et Dauid ipse ad illum, descēdisti in limū profundi. Et Petrus ait, quē deus suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta qđ impossibile erat teneri illū ab eo. **DESCENDISSE** autem ex ijs euidenter intelligimus sine corpore, qđ in spe requieuit, teste scriptura, in sepulchro, sed cum anima sua sanctissima diuinitate plena & potestate, quā de se ipsa per Ezechielem ait. In die illa, quā descēdi ad inferos, induxi luctum ad eos, qui descēderant ad locum, utpote dæmones & iniquos. Qui utiq; scriptura teste, uenientem & iubentem. Attollite portas principes uestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ admirabundi & perterriti quæsierūt dicentes. Quis est iste rex gloriæ? Quibus ille rursum. Dominus fortis & potens in prælio, ipse est rex gloriæ. **C A E T E R V M**, inquis, quid inibi egit? Nimirum inferos potentatusq; demonū confregit, idemq; suos electos ex tenebris redemit & eduxit, iuxta promissum suum, qui per prophetam olim dixerat, minans. De manu mortis liberabo eos, de morte redimā eos, Ero mors tua, o mors morsus tuus ero inferne. Quæ item uerba Apostolus ad hunc adsciuit finem alias. Cui & alius propheta testimoniū præbuit dicens. Contriuit portas, creas, & uectes ferreos confregit: qui & hoc se deuicta morte facturum uiuens adhuc promisit inquiens. Cum exaltatus fuero à terra, omnia ad me traham. Quò, perfractis inferis, ingrediente cum lumine suæ maiestatis splendore & deco-

Psal. 15.

Psal. 12.
Psal. 68.

Act. 2.

Psal. 34.

Ezech. 31.

Psal. 23.

Osee. 13.

1 Cor. 15
Psal. 106
Iong. 12.

60
Esa. 9.
Matt. 14.
Mar. 6.
Ioan. 1.

CATHOLICA

reuerum tandem fieri coepit, quod propheta quodam precepit, dicens. Populus, qui ambulabat in tenebris, uidit lucem magnam, utpote, animam Christi deitate unitam & glorificatam, quam illi patres mirabiliter perspexerunt.

Q VIS MODO DVBITAT prae nimio gaudio inter ceteros Ioannem baptistam, qui nuper obierat, prodixisse, & dixisse. Hic est de quo dixi, quem praedicaui futurum. Ecce agnus dei. Ecce qui tollit peccata mundi &c. Quo sane audito quis dubitat pluresq; omnes ab Adam usq; ad ultimos, quorum pleriq; aliquot millia annoru ibi detenti fuerant redemptionem expectantes ad genua supplici humilitate prouolutos, & prae ineffabili laetitia simul dixisse & concinuisse hymnum illum, quo in ijs paschatis diebus ecclesiastice autitur. **O IESV CHRISTE** rex noster & dominus noster, rex gloriae, aduenisti desiderabilis, quae expectabamus in tenebris, ut educeres uinculatos de claustris. Tenostra uocabant suspiria, telarga requirebant lamenta. Tu factus es spes desperatis, magna consolatio in tormētis. Qui deinde, con fractis inferorum portis, diaboloq; ligato, eos potenti manu accepit cum exultatione ab inferis deducens, & ante eos cum gloria & triumpho laetus procedens, sanctorumq; exercitu comitante ad superos rediens posuit eos in paradiso deliciarum & uoluptatis usq; in ascensionis suae diē. Ipse uero angelicis stipatus milicijs in diluculo diei dominicae ad tumultum rediens, illic corpus suum illud sanctissimum, quod clauso uirginis utero natum processit in uitam rediuium reaccipiens propria uirtute, clauso tumulo, prodijt & resurrexit, uictorioso iuxta scripturam. Dudum de ipso, dicens. Ego dormiui & soporatus sum, & exurrexi, quia dominus suscepit me. **Q VIS, FRATRES CHARISSIMI**, tam uel eloquens Demosthenes, uel tam disertus Cicero, uel qualibet etiam facundia praeditus, qui sanctorum patrum, de quibus audiuius, de domino adueniente &

Psal. 65.

Psal. 3.

NAVSEAE.

61

ente & resurgente, gratulationem & laeticiam enarrare sufficeret. Indubie nemo. Quis deniq; & nostrum tam durus, tam inhumanus tam ingratus, qui hac die gloriosae resurrectionis dominica non eque cum illis laetetur & ouet, quum dominus ipse Iesus Christus, ut illos uinctos liberauit, sic & nos hodie ne inibi unquam uinceremur hoc suo ad inferos descensu, & gloriosa resurrectione gratiosissime praeseruaui, qui & ipse nos de tenebris ignorantiae & erroris & peccatorum, Petro scribente, ad suum admirabile lumen fidei & aeternae felicitatis uocauit. Gaudeamus, fratres charissimi, & laetemur in hac hodierna die, qua singulariter Dauid de concinente, dominus fecit. Haec nimis est dies, toto quidem aeuo uenerabilis, qua deus inferna uicit & astra tenet. **HAEC EST DIES**, in qua nostri causa uicit leo de tribu Iuda. s. dominus Iesus rex gloriae. Vicit, inquam, Iudaeorum blasphemias in patibulo, fortem armatum alligauit in atrio, eius spolia rapiens & distribuens, & de ipso mortis imperio triumphauit. Vbi nunc sunt opprobria tua Iudae, ubi sunt Sabule uasa captiuitatis, ubi est mors uictoria tua? Quid nunc potes Caceremon, qui nuper dixeras, dabo tibi, quae uides omnia, si procidens adoraueris me? En confusus est calumniator, raptor spoliatus est. Nouum genus potentiae, haecenus uictoriosa mors ohstupefecit. **OBIICITE** nunc infelicissimi Iudaei, dicentes, dixit se hoc templum destructurum & aliud in triduo reedificaturum. Nunquid falso de suo corpore loquutus est, quod tertia die rediuium sumpsit? Quid tu maledicte Iudae agis, quid obmurmuras, qui pridie probrose ante crucem agitabas caput tuum sacrilegum, qui sacrum hominis Christi caput exagitabas, opprobrijs, inquiens. Christus rex Israel descendet de cruce, si filius dei est. Num plaris erat uiuum de cruce descendere quam de morte resurgere, atqui dominus noluit descendere sed ascendere, quod ueri regis erat. Sic tibi infelix Iudae excidit, quod audi,

1. Pet. 2.

Psal. 117.

Apo. 5.

Matt. 12.

Luc. 11.

Hebr. 2.

1. Cor. 15.

Matth. 4.

Mar. 1.

Luc. 3.

Matt. 26.

Mar. 14.

Matt. 27.

Mar. 15.

Psal. 95.
Esa. 2.

Psal. 118.

Esa. 55.

Exod. 15.

Rho. 4.

Matt. 16.

disti, quia dominus regnavit à ligno, ut regē abneges, quia manet in ligno. Descendat, inquis, si rex Israel est, de cruce lignea, Immo uero, quia rex Israel, titulum regni non deserat, uirgam imperij non deponat, cuius imperiū super humerum eius. Alios, inquis, uenenose Iudae, saluos fecit, & seipsum facere saluum non potest. Atqui saluatione ipse nō indiguit, qui sit ipsa salus, Immo uero si descenderit, neminem saluum facit, qui morietur resurgere propter nos uoluit. Non erat igitur, quod mille artifex ille diabolus, per te suū instrumentum, dominicā passionem & redemptionem impediret, die paulopost, tertia futuram, ubi resurgens suos esset prædecessurus in Galileam. GAVDEAMVS igitur fratres lætemur quoq; in hac gloriosa die, in qua dominus ipse nos suos ex Aegypto tenebrosa à dura captiuitate Pharaonis, diabolicæ potestatis, submerso illo, ad terrā pmissionis reduxit, in qua idem gloriose magnificatus est, nimirum quasi uir pugnator omnipotens, curru Pharaonis & exercitum eius proiecit in pfundum infernæ paludis. Cantemus nos secundum pmissionē Israelitæ domino hymnum, dicentes. O domine Iesu Christe, fortitudo nostra, & laus nostra, tu nobis hodie factus es in salutem, Quis similis tui in fortibus domine? Quis similis tui magnificus in sanctitate, terribilis & laudabilis, & faciens mirabilia? Extendisti manum tuam, & deuorauit eos terra. Dux fuisti in misericordia tua, populo quem redemisti, & portasti eum in fortitudine tua ad habitaculū sanctum tuum. HIC FRATRES DILECTISSIMI, uester sit pro gratiarum actione hymnus, hic cantus læticiæ & gaudij perpetui illi domino redēptori nostro decantandus, q, iuxta Apostolici Symboli decretum, scripturis obfirmatum, descendit ad inferos & tertia die resurrexit à mortuis propter nos & propter iustificationem nostram, nos in Galileā illam ueram præcessurus, ut & ipsi cum eo per fidē resuscitati fidei quoq; operatione

Coloss. 3.

Matt. 26.
Ioan. 10.

Matt. 26.

ratione eum sequamur, sub extremū iudicij diem in gloriā pariter resurrecturi. Superest ergo charissimi, ut qui, Apostolo teste, consurrexistis cū Christo, quæ sursum sunt quæratis, ubi Christus est in dextera dei sedēs, q sursum sunt sapiatis, non quæ sunt super terram, ut quæadmodum Christus resurrexit à mortuis per gloriā patris, ita & uos in nouitate uitæ ambuletis, ut à seculari læticia & consolatione mundi per compunctionē & tristitiam, quæ secundum deum est, ad deuotionem sanctam & spiritalem uos transire gaudeatis exultationē, ipso misericorditer præstante, qui de coelo propter nostram salutem ad terrā, de terra ad crucem passionis, de cruce ad sepulchrum, de sepulchro ad inferos, de inferis ad superos in Galileam tertia post mortem die transijt, ut ipse creditum Apostolico cœtu ecclesia, inquis, descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis. AGIMVS ENIM HODIE DIEM ILLAM nullo tempore neq; satis laudatā neq; satis laudandam, in qua Christus à morte uictor resurgēs ad Galileam ut eamus inuitat, utpote quem illic sumus uisuri, ut uiuens adhuc p miferat, dicens. Omnes uos scandalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim. Percutiam pastorem. & dispergētur oues gregis. Postquam autem surrexero, præcedam uos in Galileam. Sanè percussus est bonus ille pastor, quādo pro nobis suam animā in ara crucis posuit. Disperse sunt oues, quando discipuli eius primū omnes eo relicto aufugerunt, unus istuc alter uero illuc, quos nē nimio adficiat mœrore ait se eos post suam resurrectionem in Galilæam usque præcessurum. Siquidem is non confestim post resurrectionem in cœlo eis apparuerit, neq; in longam quandam regionem, ut eis appareret, iuerit, sed in ipsa gēte, & in ipsis tere regiōibus p inde cōterminis, ut & hinc crederēt, qm q crucifixus est, ipse est, qui resurrexit. Insuper se in Galilæā quoq; abire dixit, ut à timore Iudæorum liberati, crederēt ei, quod

Act. 11.

1. Cor. 15.

ei, quod dicebatur. Præterea etiā, ut qui ad modicum disp
gerentur scandalum passi, post congregarentur à Christo
resurgente & præcedente eos in Galileam gentium. **HOC**
EST, quod ipse angelus post domini resurrectionē tribus
Marijs. s. Magdalene, Iacobi & Salome apparens ait. Ite &
dicite discipulis eius & Petro, quia præcedet uos in Galile-
am, ibi eum uidebitis, sicut dixit uobis. Quis uero dubitat
& nos pariter Christum uere profitentes ab angelo iussos
ire in Galileam? quando constet olim omnes dictos fuisse
Christi discipulos, qui nunc Christiani appellamur à Chri-
sto, duce nostro: Cæterum qui nobis eundum sit in Galilæ-
am, tum paucis docebimus, ubi quid sit resurrectio prius
enarrauerimus, siquidem operæ præcium fuerit futurum,
aliqua ea de re præmittere, quod de ipsa pro eius magni-
tudinē latiores nobis incumbat disputatio. **EST IGI-**
TVR (ut minora non transeamus, sine quibus maiora esse
nequeunt) **RESVRGERE** iterum surgere, idest, sursum se
erigere. Et est resurrectio iterata resurrectio & erectio, & est
eius quod à priore suo statu ceciderat, eoq; redijt. Ita nimi-
rum, si manentibus radicibus aristam herbarum, truncū ue
arboris abscindas, & noua inde arista, noua uirga futura
truncus adsurgat, herba arboris quæ in prima germinis ap-
paritione surrexerat, in secūda resurgere, idest, iterum sur-
gere dicitur. Sic animal priori uitæ, per quā in lucem uene-
rat, spoliatum iterum uiuere inchoans, resurgere uere dice-
tur. Est ergo **RESVRGERE** (quod nomen resurrectionis
importat) iterum ad uitā resurgere. Et sic pariter hominis
resurrectio est dissolutæ compaginis concentusq; membro-
rum ad priorem uitam instauratio, idest, singulorū mem-
brorum & omnium partium hominis ad uitam faciētium,
quæ prius, deficiente uitali sanguine, ceciderant adunatio,
suo constans cōcentu quasi harmonico. Ita quidē, ut quæq;
pars, quodlibet membrum cuiq; parti, cuiq; membro coop-
tetur

tetur ad opera uitæ non qualiscunq; sed pristinae. Ut autem
sit pristina uita, necessum est, pristinū, quod uiuificabatur,
idest, pristinum corpus insurgere per sua membra. Pristinū
item uiuum faciens, idest, pristinam animā restituī. Quod
igitur horum coniunctione per harmoniam præcedentem
constat in uita id resurgere dicitur. Non ergo hominis cor-
pus, non anima est, quod primo resurgit, quia illud nō est,
quod primo decidit. Et moriente homine non cadit anima.
Cadit autem quod primo animæ simul & corporis unione
constabat, quod est homo. Homo igitur est, qui resurgit,
quando anima redit ad corpus, in quo prius fuerat. Corpus
eadem membra, eandem compagem, eundem concentum
& Harmoniam resumens, quā prius habuerat. Veluti si qs
aromatibus aceto & amigdalīs contusis atq; cōmixtis effe-
cerit cōdimentum, ut uulgo dicitur, sapore uel falfam, qd
illis constat nō amygdala est, non Aromata, nō acetum, nō
illa omnia simul unita. Quoniam si ea congesseris in unū neq; p
contusionē admiscueris, ut singula iam non sint ipsa, condi-
mentū nunq; efficies. Est igit cōdimentum siue sapor mul-
torū cōmixtione aliud quoddam resultās singulis, simulq;
collectis, suauius gustui, sapidiū atq; iucundius, qd recen-
tiores Philosophi tertiam entitatē, prisci compositū nuncupa-
uerunt. Quā qui negant, mea sententia, cōdimentorū oim
negant experimenta. Si qua nunc arte hæc ipsa simul contu-
sa & in cōdimentum conflata dissoluantur, & singuli ad suā
naturam pristinam reduciā permaneant, cōdimentum
prius ex eorum mixtura surrexerat, decidisse dicemus, hoc
ut resurgat, necessum est, hæc eadem prius sociata, deinde
dissuncta ad eundem contusionis modulum conuenire, ita
sapor, qui deciderat, uere resurget. Si alia Aromata, si alia
amygdala, alium uel liquorem alio pondere uel mixturæ cō-
micio sociauerit, idem sapor redire non poterit, ita nisi pri-
stinum corpus ad pristinam harmoniam redactum, & pri-

Rho. 6.

1. Cor. 15.

2. Cor. 13.

Sapient. 6.

1. Reg. 2.

Ioan. 10.

Rho. 6.

stina anima Harmonico priori suo corpori sociata sit uera resurrectio esse non poterit. ITA NIMIRVM (ut res eò deueniat, quo destinauimus) RESVRRECTIO domini nostri Iesu Christi est compagum ac concentus eius corporis instauratio ad uitam priorem, felicem, sempiternam & excellentissimā, suimet uirtute & uoluntate confecta. Ad uitam diximus felicem, ut intelligamus illum quidē ad meliorem, sed non ad diuersam uitam fuisse resuscitatū, quoniam ex eadem compage, & concentu eiusdem corporis & eiusdem animæ accessum non nisi eadem uita insurgere potuit, melior tamen effecta est, siquidē quæ prius passibilis fuit & uiatrix, nunc felix euasit, & in patria permanfura. Prius temporanea, nunc æterna, idest, in perpetuum duratura surrexit. Et hoc est, qđ Apostolus ait. Sciētes, qđ Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur, Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel, quod autem uiuit, uiuit deo. Ipsum enim in eo corruptibile indutum est incorruptionē, & mortale prius corpus, immortalitatem, uiolentiæ mortis & molestiæ nequaquā deinde obnoxium. Nec ipse quasi impossibile demireris, quādoquidem dominus Iesus Christus uirtute propria non naturali tantum sed libera & propria uoluntate resurrexit. Erat enim animæ eius, erat corpori eius in unitate suppositi sociata diuinitas, quæ corpus ad pristinā harmoniam restituere, & animā organico corpori iterū intromittere potuit & uoluit. Hinc idem Apostolus, Crucifixus, inquit, est Christus ex infirmitate, sed resurrexit ex uirtute dei, quādoquidem is erat, penes quē mortis erat atq; uitæ potestas, de se ad Iudæos alibi palam dicens. Ego pono animā meam, ut eam iterum sumā, Nemo eam de me tollet. Equidem potestatem habeo eam ponēdi & readsumendi. Quod itaque mortuus est peccato, mortuus est pro nobis, & quod uiuit, deo uiuit ad gloriā & uiuificationem nostrā.

DICANT,

Matt. 27
2. Cor. 10.

Exod. 2.
Matt. 26.
Mar. 16.

DICANT IDEO NVNC perfidi Iudæi, quomodo milites custodientes sepulchrū perdiderunt regē ad lapidis positionem, quare non seruabunt petram iusticiæ: aut ergo sepulchrum reddant, aut resurgentem adorent nobiscum, dicētes. Quod enim uiuit, uiuit deo Alleluia. Non est itaq; ut Iudæica quēpiā subeat de gloriosa Iesu Christi resurrectione incredulitas, quā in sequētibus tractatibus, deo duce, aperitissimis scripturarum argumentis submouebimus. IAM SVPEREST, ut sciamus & credamus Christum dominū hodie non recidisse, sed resurrexisse, non rediisse sed transiisse, non remeasse sed transmigrasse. Deniq; & ipsum, qđ celebramus, pascha, transitum, non reditū interpretari, & Galileam, ubi ille uidendus nobis promittitur, qui resurrexit, non remeationem sed transmigrationē sonare. Adeoq; quod Christi Iesu resurrectio uere fuerit trāsitus & transmigratio: utpote qui de morte ad uitam, non dico transitoriam, sed æternam & gloriosam & beatam medio suæ resurrectionis transierit & transmigrarit. Si enim, fratres charissimi, post consumationem crucis, in hanc mortalitatem nostram, & uitæ præsentis erumnas dominus noster reuiuixisset, nos eum non transiisse diceremus sed rediisse, non transmigrasse in sublimius aliquid, sed ad statum remeasse priorem. Nunc autem quia transiit in nouitatem uitæ, nos quoq; inuitat ad transitū, uocans in Galileam, idest, in transmigrationem. Et sane ire in Galileam, nihil aliud insinuat quā transmigrare à uita peccato antiqua ad uitæ nouitatē, in qua cū Christo mortui peccato post hac nō carni sed deo à peccato resurgentes pijs operibus deo hic per gratiam & fidem, alias per gloriā uiuamus. Quicunq; igitur post lamenta pœnitentiæ, non ad carnales redit cōsolationes, sed in fiduciam diuine miserationis excidit, ingreditur nouam quandam deuotionem, & gaudium in spiritu sancto, nec tā compungitur præteritorum recordatione peccatorum quā

K 2 delecta,

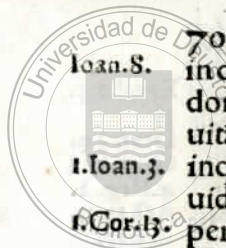
dele statim memoria, & inflammatur æternorum desyderio
premiatorum, is plane est, qui cū Christo resurrexit, qui pa-
tricha celebrat, qui domino per angelum inuitante, festinat
in Galileam, idest, ad uerā uirtuosāq; uitæ nouitatem de-
posita ac relicta uitæ peccatricis uetustate. Et hoc est, qd Apo-
stolus monet, inquiriens, Cōsepulti enim sumus cum illo. s.
domino Iesu per baptismū in mortē, ut quomodo Chrs sur-
rexit a mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate ui-
tæ ambulemus, non exhibentes membra nostra, ut antea,
peccatis & iniquitatibus, sed deo & eius iusticiæ tanquam à
mortuis uiuentes. Ita, ut quemadmodum exhibuistis mem-
bra uestra seruire immūdiæ & iniquitati ad iniquitatem,
ita nunc exhibeatis ea seruire iusticiæ in sanctificationem.
HOC, FRATRES, uere est ire ad Galilæam, ad uiden-
dum inibi dominum, hic per gratiam & alias per gloriam.
Quo ituri debemus ire cum duobus illis peregrinis discipu-
lis per ad Emautem, idest, festinanter & cum desyderio
(est enim Emaus, mater festinans uel desyderium consilij)
qualiter ibimus, ubi & ipsi peregrini (locū quidem hic ma-
nentem non habemus, sed aliam magnis laboribus & angu-
stijs quærimus) quod peregrinorū est. PRIMO uitemus
malam & peruersam societatem, qua nihil periculosius ad
seducendum ad deuiā peccatorū. Siquidem ait propheta,
cum sancto sanctus eris, & cum uiro innocente, innocens
eris. Et cum electo electus eris, & cum peruerso peruerteris
A quo fideliter dehortatur Apostolus, inquiriens, denuncia-
mus uobis, fratres, in nomine domini nostri Iesu Christi,
ut subtrahatis uos, ab omni fratre, ambulāte in ordinate, &
non secūdam traditionem, quā acceperunt à nobis. Huius
dudum prescius perinde Tobias ad filium paulo post abiu-
rum ait. Sed perge nunc, & inquirere tibi aliquem fidelem ui-
rum, qui eat tecum, fidelis comes est, bonæ fidei & uirtutis
amator & cultor, qualis hodie Christus apparuit duobus di-
scipulis

scipulis, eos ad omnia instruens in lege & prophetis. Sic Ie-
sus Naue Mosi se sociauit, cuius illū societas non modo eru-
diuit ad legis scientiam, sed & ad gratiam sanctificauit. Sic
Abrahæ adhesit Loth adulescentulus etiam proficiscenti, sic
quæ illi societas non parum ad uitæ innocentiam contulit.
Sic Helizæ sociatur Helizeus, ex cuius est commertio factus
eius etiam in sanctitate & miraculis successor. In actis Apo-
stolicis. Barnabas Marcum, Paulus Silan, Timotheum &
Titum consocium adsumpsisse legitur. Sic quoq; Petrus &
Ioannes socij fuisse leguntur, meritis & sapientia non impa-
res. SECUNDO, quotidie expensas computemus & dies
itinerationis, ne sumptus ante tēpus deficere possint, quod
indecorum foret, uel domino dicente. Quis enim ex uobis
uolens turrim ædificare, nonne prius sedens cōputat sum-
ptus, qui necessarij sunt si habeat ad pficiendū, ne postquā
posuerit fundamentum, & non potuerit perficere, omnes,
qui uident, incipiant illudere ei dicentes, quia hic homo cœ-
pit ædificare, & nō potuit consummare. At quis rex iturus cō-
mittere bellum aduersus alium regem, non sedens prius co-
gitat, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum ui-
ginti millibus uenit ad se, Alioqui adhuc illo lōge agente,
legationem mittens, rogat ea, quæ pacis sunt. Sic computa-
bimus & nos peregrini sumptus nostros & dietas, nimirū
recēsemus dies nostros, quos uiuimus, & quæ in ijs opera
egimus, quæ fortassis in bonitate exigua nobis non suffici-
ant ex hoc mūdo emigraturis. Eiusmodi cōputationem se-
deo exhibiturum promittebat rex Ezechias, inquiriens, Re-
cogitabo tibi oēs annos meos in amaritudine animæ meæ.
TERTIO, ut quotidie cogitemus de termino, ut ad eum
perueniamus, ob eius beatitudinem & dulcedinem omnia
mala itineris tollerātes nec labores recusantes. Terminus
autem est ipsa Galilæa, in qua uidebitur deus, & hoc quidē
bisariam, Semel hic fide per gratiam & in nouitate uitæ,
K 3 in qua

Exod. 24.
Deut. 34.
Gene. 13.
4. Reg. 2.
Act. 12. 13.
Act. 15.
Act. 3.

Luce. 14.

Esa. 33.

1000

CATHOLICA

in qua Abraham uidit dominū, qui exultauit uidere diem
domini, uidit & gauisus est. Alio quidem modo post hanc
uitā in cœlesti patria, de qua sanē uisione Ioannes. Scimus,
inquit, quoniā cum apparuerit, similes ei erimus, quoniā
uidebimus eum sicuti est. Ita Apostolus, uidemus, ait, nūc
per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. In
Galilæa uero, ubi dominū ita uidebimus, tantum erit gau-
dij & beatitudinis quātum nemo possit neq; cogitare neq;
effari, siquidem, quod (ut scribit Paulus) nec oculus uidit,
nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, qd' deus ijs,
qui diligunt eum, præparauit, nempe tātum læticiæ & bea-
titudinis, ut Apostolus, ad eius gloriam, quæ in nobis reue-
labitur, huius temporis passionēs haud censuit esse condi-
gnas. Et hoc est, quod dominus per angelum tam diligen-
ter admonet eundem esse in Galilæam, ad se uidentem, ad
quem & discipuli Emaus pertransientes puenerunt, quos
& ideo nos summo conatu & labore sequi debemus, cū do-
mino per nouitatem uitæ resurgentes, qui alioqui illuc ne-
quaquā uēturī sumus. Sanē & dominus ipse Iesus Christus
sic pati debuerit & in gloriam suam intrare, exemplum no-
bis præbens, ut nec ipsi aliter essemus ingressuri, nisi p pas-
sionem & mortem, tanquā per arctam uiam & per angustā
portam, Apostolis etiam alibi dicentibus, quia per multas
tribulationes oportet nos ingredi in regnū cœlorum, quæ
Lucæ 24. nimirum passio non est efficax, nisi per resurrectionē, id est
uitæ nouitatem, quare & Christum pati oportuit, & die ter-
tia a mortuis resurgere, argumento simul & nos cum ipso
2. Tim. 2. oportere pati & resurgere, si enim, inq̃t Apostolus, sustine-
bimus & compatiemur & conglorificabimur & conregna-
bimus, nec quidem nisi tertia die, propheta in persona no-
stri omnium dicente. Venite & reuertamur ad dominum,
quia ipse cœpit & sanabit nos, percutiet & curabit nos. Vi-
uificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos, & ui-
uemus in cōspectu eius, sciemus sequemurq; ut cognosca-

NAVSEAE.

71

camus dominum. NEC HAC IN PARTE puto esse
opus referre, quomodo Christus die tertia resurrexerit, ut-
pote, quā quæstionem aliās in prima centuria Homiliarū
nostrarum satis abunde disputauerim, uerum non abs resu-
turum censeo, ut rationem, quare Christus tertia die uolue-
rit resurgere discutiam, quod nostro uidetur proposito ma-
gis accomodatum. Et (ut paucis more nostro agamus) ar-
bitremur, Christum tertia proinde die & nec citius nec tar-
dius resurgere uoluisse. PRIMO, ut scripturis & suis uer-
bis satisfaceret. Si quidem aiunt scripturæ in Osea, in perso-
na eorum, qui cum domino tertia die resurgentes, de mor-
te reuocantur ad uitam, die tertia resurgemus, & uiuemus
in conspectu eius. Et hoc est, quod ait Apostolus. Et quia
Christus resurrexit tertia die, secundum scripturas. Et ipse
quoq; uiuens adhuc aliquoties suis discipulis retulit, se ter-
tia die resurrecturum. Hinc discipuli ad Emaus euntes aiūt
Lucæ 24. Nos autem sperabamus, quia ipse esset redempturus Isra-
el. Et nunc super hæc omnia tertia dies est hodie, quod hæc
facta sunt. Q. D. qua se, quum adhuc uiueret, resurrecturū
promisit. Et uere quidem, quando tum hoc discipulis dicē-
tibus in uia, ut cunq; primo incognitus, apparuerit. SE-
CVNDO propter figuram implendam de Iona, quā domi-
nus ad legans inquit. Sicut fuit Ionas in uentre Ceti tribus
diebus & tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde ter-
ræ tribus diebus & tribus noctibus. TERTIO ad ostenden-
dum liberationem omnium per fidem bonorum qui tribus
quidem temporibus. s. ante legem, sub lege, sub gratia fue-
re, & eos, quia in peccatis mortui fuerūt, subleuaret, siqui-
dem resurrectio Christi omnibus, qui se illa dignos reddūt,
salutaris sit & necessaria. Q. VARTO, ut ostenderet nos,
qui cogitationibus, dictis, factisq; malis labimur nō aliter
quā per fidem sanctæ trinitatis resurrecturos. Hinc bapti-
zari præcepit in remissionem peccatorum in nomine patris
& filij

Joan. 10.
Matt. 5.
24.
Mar. 9.
Lucæ. 18.
1. Cor. 15.

Matt. 12.
Mar. 8.
Ionæ. 2.
Rho. 2.
Rho. 5.

Matt. ult.

Gene. 1.

1. Pet. 2.

Phil. 2.

Gene. 1.

1. Cor. 15

Apo. 14.
Matt. 10.
14.

& filij & spiritus sancti. Q VINTO propter mysterium exprimendum, quod in eo constabat, ut per triduum totius trinitatis in passione & resurrectione filij ad sensus monstraretur, nempe quæ ut in principio trinitas fecerat hominem, ipsa in fine quoque hominem per Christi repararet passionem. ADDE, quod per triduum resurrectionis noster saluator salutem resurrectionis & lætitiā uoluit exprimendam, quæ tribus creaturis in gaudio communis fuit: Nimirum apud inferos sub terra existentibus domini resurrectio fuit læta, quoniam ex limbo ad gloriā fuerint redempti, de quibus paulo supra. Item & medio mundo salutaris & læta, quando hominem illi præsentem in integrum restituerit. Et læta quoque mundo superiori fuit, quando regis sui triumphum cognovit impletum: adeo quidem, ut Apostolo scribente, in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria dei est patris. VLTIMO nobis in exemplū, ut inde & instruermur & corroboraremur, ita nimirum, ut quemadmodum caput nostrum in gloriā præcesserit, ita & nos ipsum sequeremur. Iam uero patet Christum in patibulo sexta feria redemisse hominem, ipsa die, qua fecerat hominem in initio. Sequenti autem die sabatizasse in monumento, consumato operæ, quod susceperat. Tertia uero die, quæ prima dierum est, primitias dormientium apparuisse mortis uictorem, nouum hominem, ita & nos, quicumque sequimur caput nostrum, tota die hac, qua plasmati & redempti sumus non cessemus agere poenitentiam, non cessemus tollere crucem nostram, perseverantes in ea, sicut ipse perseverauit, donec dicat spiritus, ut requiescamus a laboribus nostris, nisi enim qui perseverauerit saluus erit. Interim crucem habentes neminem audiamus, non carnem & sanguinem, non quemlibet spiritum descensum a cruce suadentem, siquidem probandi sint spiritus, utrum boni sint

utrum boni sint an mali, persistamus in cruce, moriamur in cruce. deponamur aliorum manibus, non nostra leuitate. Caput nostrum deposuere uiri iusti. s. Ioseph ab Aramathia & Nicodemus, nos ergo dignatione sua angeli sancti deponant, ut consumata uiriliter die crucis, secunda, quæ post mortem est, quiescamus suauiter, dormiamus feliciter in sepulchris, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni dei, qui suscitabit corpora tertia demum die, configurata, ut Paulus ait, corpori claritatis suæ. Si quidem utraq; tam Christi passio quàm eius resurrectio nobis præbuit exemplum, passio quidem ad firmādam patientiam, in hoc enim fratres, ait Petrus, uocati estis, quia Christus passus est pro nobis, uobis relinquens exemplum, ut sequamini uestigia eius, quia & ipse non nisi per passionem ad gloriā ingredi potuit. Resurrectio autem ipsa nobis fuit ad confirmandam spem futuræ in carne nostra resurrectionis. Si enim, inquit Paulus, credimus, quod Iesus mortuus est, & resurrexit, ita & deus eos, qui dormierunt, per Iesum adducet cum eo. Vnde Christus duas nobis uitas in carne nostra ostendit, unam laboriosam, quā tolerare debemus, alterā beatam, quā sperare debemus, quā resurrectio carnis die tertia operabitur, ut suo loco (duce deo) disputabimus. SUPEREST IGI- TVR, ut, hortatore Apostolo, ad propositum nobis in hac laboriosa uita certamen curramus, non deficientes, uerum adspicientes in authorem fidei & consumatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta atque in dextra sedis dei sedet in gloria patris, ad quam per suam tertia die resurrectionem euectus est. Et hæc de tertia die, qua Christus non sine salutaribus rationibus a morte iuxta scripturas resurrexit, cuius gratia (ut diximus) Catholica ecclesia tres dies in uenerationem eiusdem resurrectionis, & in memoriam tot salutarium rationum, unde non exigua laboritur in nobis eruditio, agendos instituit. Vnde,
L quicquas

1. Ioan. 4.

Matt. 27.

Mar. 15.

Lucæ. 23.

Ioan. 19.

Phil. 3.

Lucæ. 24.

1. Pet. 2.

1. Thess. 4.

Hebr. 12.

qui eas tres dies sua temeritate abrogarunt, non aliud cogitasse uidentur, quam ut nolint homines pie à Christo factis imbui, negentque hoc Apostoli dictum, fratres, quaecumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. **RESTAT VT NON PARVM MVLTI IDIPSVM EFFLAGITANTIBVS**, fidem de gloriosa Iesu Christi resurrectione argumentis & testimonijs idoneis adprobemus, aut certe minus capaci auditori & lectori perinde probabilem reddamus, nec quidem sine ratione ardua hoc ipsum sumus acturi, quandoquidem resurrectio Christi à mortuis (quod ea supra naturae leges sit & iura) difficilius ceteris nostrae redemptionis mysterijs, & tardius recepta atque persuasa fuit mentibus humanis. Vnde & Thomas, qui tamen cum Christo nuper, quum Hierosolyma ire uellet, cum ipso commoriturus, ad discipulos ait. Nisi uidero in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius non credam. Itemque discipuli alij post multas manifestationes Christi, à mortuis suscitati, ipsis factas, post multa itidem argumenta, signa & indicia, quibus prebuit seipsum illis uiuum, adhuc subdubitarunt de illius resurrectione, ut iam in coelum ascensurus Christus exprobraret illis incredulitatem eorum, & duriciam cordis ad credendum. Athenienses item audita resurrectione mortuorum à beato Paulo, cum stans in medio Areopagi uerba uitae & salutis aeternae ipsis annunciret, irriserunt eum. Itaque ut Paulus idem alio in loco omnem tolleretur ambiguitatis materiam, adiecit illam particulam in descriptione resurrectionis, secundum scripturas, quem & Symbolum Nicenum est sequutum, Tradidi inquit, uobis in primis, quod & accepi, quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas, & quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die secundum scripturas,

Ioan. 11.
Ioan. 20.

Mar. 16.
Act. 1.
Act. 17.

1. Cor. 15.

scripturas, nimirum subindicans, Christi resurrectionem in scripturis preannunciata esse, ut in psalmis & euangelijs, & eo modo & ordine, quo praedicta est à scripturis, eam esse completam, ideoque ipsam sine dubio credendam, quando scripturis sanctis indubitato credendum sit, & (ut nup pluribus apertò ostendimus) sine ulla hesitatione. Id quod etsi ita sit, nec possit scripturis inueniri maius testimoniū, cui & piissimus quisque standum putet, propter tamen non modo infirmiores, sed & morosiores re paulo altius hac in parte repetendam autumauimus, nihil ut speramus, eorum obmissuri, quibus pietas ad credendum Christi resurrectione libenter debuerit & potuerit induci. Exordientes igitur sciendum uelimus, tres in credendo gradus reperiri, quorum **PRIMVS EST**, ut quis ratione transcendens, paratus sit ad sentire ijs, quae nec sensu nec ratione uidet, utpote, cui o perepretium sit, ut, Apostolo teste, in captiuitatem redigat omnem intellectum in obsequium Christi, memor Esaiæ, dicentis. Nisi credideritis non intelligetis. Hinc sane ad fidem firmiter de re quapiam habendam adminiculantur fidei miracula, quae, quum ratione humana non capiuntur, satis aliquid supra rationem esse & incōprehensibile arguunt. Sic Christus alibi dicit. Nisi signa uideritis non credideritis. Quo in gradu sunt, qui à nouo & iam primū ad fidem conuertuntur, cuiusmodi primo fuere omnes infideles, qui ad fidem primitus sunt perducti. hinc Apostolus, itaque inquit, linguae in signum sunt non fidelibus sed infidelibus. Sic Thomas adhuc incredulus de resurrectione signo miraculoso manus allatae in latus domini, id est, in uulnus ipsum. quod in latere dominus ex lancea perforatum habuit, factus est fidelis. Et hoc est, quod Ioannes propemodum in fine Euangeliorum suorum ait. Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quae non sunt scripta in libro hoc, haec autem scripta sunt, ut credatis, quia Iesus est

Ioan. 10.
Luc. 16.

1. Cor. 10
Esa. 7.
Mar. 16.
Matt. 10.

Ioan. 4.

1. Cor. 14.
Ioan. 20.
Ioan. 19.

Luc. 24

Ioan. 20.

L 2 filius

filii dei, & ut credentes uitam habeatis in nomine eius. Et ita nimirum Apostoli primū omnes persuasi sunt ad credendum Christi resurrectionē miraculis & signis, ueluti, quando clauso sepulchro exiens resurrexit, & quando clausis ianuis ad eos intrauit, in medio illorum stans ait, pax uobis, & denique in captura piscium ad mare Tyberiadis, quando tantū cœpit Petrus cum alijs piscium, ut rethe præ multitudinem piscium trahere nequiret &c. **SECUNDVS** est gradus, ut homini ea, quæ credenda sunt, determinent, per ea, quæ fallere nequeunt. Et sic, quum fides primæ innitur ueritati, quæ sacris est conclusa literis, ei sacræ scripturæ autoritas suffragatur, cui, quia à deo est, solui nequit, plane credi oportet, quod fidei est, utpote qd' diuinitus esse dictum ostendatur. In hoc sunt gradu, qui adhuc imbecilles in fide sunt instruendi, quibus ipsa fides autoritate scripturarū obfirmatur. Cuiusmodi & Apostoli fuere, qui quū fidei essent testes domino ad eos dicente. Et eritis mihi testes in Hierusalem & in omni Iudæa & Samaria, & usq; ad ultimum terræ: scripturis ad fidem resurrectionis Christi pariter sunt instructi, Christo aliās ad Emaus euntes dicente. O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ loquuti sunt prophetæ. Incipiens à Mose & omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis, quæ de ipso erāt. Et rursus, quando inopinato stetit in medio discipulorum dicēs, pax uobis, Ego sum, nolite timere &c. Et paulo post. Hæc sunt uerba, quæ loquutus sum ad uos, quū essem adhuc uobiscum, quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Mosi & prophetis & psalmis de me &c. **TERTIVS** est gradus, ut fidem, quā quis habet, alijs testam faciat, & quidem sensibili cognitione eorum, quæ testificanda sunt, quum alioqui testimonium non esset idoneū. Quia enim testimoniorū usus, ait lex, frequens sit ac necessarius, ab ijs præcipue exigendus est, quorum fides nō uacillat,

Ioan. 10.

Act. 1.

Lucæ. 24

1.1. ff. de
 test.

cillat, quales indubie fuerunt Apostoli, quos dominus qui dem idoneos fecit per uisibiles apparitiones. Et hoc est qd' Petrus alibi ait. Verbum misit deus filijs Israel, annuncians pacem per Iesum Christum, hic est omnium dominus. Vos scitis, quod factum est uerbum per uniuersam Iudæam. Incipiens enim à Galilæa post baptismū, quod prædicauit Ioannes, Iesum à Nazareth, quomodo eū unxit deus spiritu sancto & uirtute, qui p'transijt benefaciendo & sanando oēs oppressos à diabolo, quoniam deus erat cum illo. Et nos testes sumus omnium, quæ fecit in regione Iudæorum & Hierusalem, quem occiderūt, suspendentes in ligno. Hunc deus suscitauit tertia die, & dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus p'ordinatis à deo, nobis, qui manducauimus & bibimus cum illo postquā resurrexit à mortuis. Et præcepit nobis prædicare populo & testificari, quia ipse est, qui constitutus est à deo iudex uiuorum & mortuorum. Hinc & Ioannes inquit. Quod audiuius quod uidimus oculis nostris, & manus nostræ cōrectauerunt de uerbo uitæ, testamur & annūciamus uobis. Eos uero fuisse eius modi ipsæ domini testatur inquit. Et uos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis, & omnia, quæ audiui à patre meo nota feci uobis. **IAM VERO QVIA DICIMVS ET AD SERIMVS** Christum à morte resurrexisse, non uidetur ab hac nostra disputatione alienum contra aduersarios pro infirmioribus adducere eius resurrectionis probationem, utcumq; humanā, siquidem, iure caute, ei incumbat probatio, qui dicit, non ei, qui negat. Hinc non prætereundum esse censemus probationem multis fieri modis, & eos quidē singulos & uniuersos ipsi Christianæ resurrectioni ancillari. **PRIMO** sanè probatio fit testibus. s. duobus uel pluribus, nisi alicubi testium numerus definiretur, ut in testamentis &c. Atqui testes resurrectionis primi fuere angeli, non mentiripotes, qui mulieribus

Esa. 43.

1. Ioan. 1.

Ioan. 15.

1.2. ff. de
 probat.

1. ubi. ff.
 test. 1. In
 ter illa
 ra. ff. de
 uerb.

Christum in sepulchro quarentibus dixerunt. Surrexit nō est hic, sed ite & dicite discipulis eius, quia præcedet uos in Galilæam, sicut prædixit uobis. Secundi Apostoli, de quibus in actis eorūdem scribitur. Et uirtute magna reddebāt Apostoli testimoniū resurrectionis Iesu Christi domini nostri. Ad quos antea Christus dixerat. Eritis mihi testes in omni Iudea & Hierusalem & Samaria & usq; ad ultimū terræ. Petrus quidem dicit. Ut fides uestra & spes esset in domo per resurrectionem Iesu Christi, qui est in dextera dei, degluciens mortem, ut uitæ æternæ hæredes efficeremur.
1. Cor. 15. Paulus ait. Tradidi enim uobis, quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris secundū scripturas, & quoniam sepultus est, & quoniam resurrexit tertia die secundum scripturas & c. Nouissimo autem omnium tanquā abortiuo uisus est mihi. Id quod & cæteros dixisse fatēdum est, quum eos quidem omnes fore testes Christus, ut supra, retulerit. Tercij fuere testes mulieres, quæ Mattheo scribēte, accesserunt & tenuerunt pedes eius, & adorauerūt eum. I. Christum à morte resurgentem. Et Maria uidit ipsum uti hortulanū, à qua noluit ante in cœlos ascensum tangi & c. quæ deinde dixit discipulis, inquiens. Quia uidi dominū, & hæc dixit mihi. Ij nimirum sunt testes à deo, ut Petrus ait, uero ordine præordinati. **SECVNDO** fit probatio scripturis, quæ aliquando plus, quā quod actum est, ualent. Scripturis autem Christi resurrectionē probari, dominus ipse testatur dicens. Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati & resurgere à mortuis die tertia & c. Nimirum, inquit Lucas, incipiens à Mose & omnibus prophetis interpretabatur illis in omnibus scripturis quæ de ipso erant. **TERTIO** fit probatio præsumptione, quæ tam est in iure ualida, ut transfert in alium onus probandi. Sic etenim quia Christi corpus in sepulchro non fuit unquā post triduum repertū, præsumptio est ipsum surrexisse, donec fuerit in contrarium probatū, unde ecclesia canit, dicens. Dicant nūc Iudei, quomodo

1. Si alij. ff. de usufr. leg. 1. con. trahit. ff. de pigno. Luc. 24. l. nō est uerisimile. ff. Qd me. tus. l. Si debitor. pag. 1. de con. empt.

milites custodientes sepulchrum perdiderunt regem ad lapidis positionem, quare non seruabant petram iusticiæ, aut sepulchrum reddant, aut resurgētem adorent nobiscum & c. Luca. 24. At mulieres, teste Luca, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, & non inuento corpore eius, uenerunt dicentes, se etiam uisionē angelorum uidisse, qui dicūt eum uiuere. Et abierunt, inquit duo discipuli, quidam ex nostris ad monumentum, & ita inuenerunt, sicut mulieres dixerunt, ipsum uero nō inuenerunt. Ita Petrus uidit lintheamina & sudarium, in quæ fuerat corpus Christi inuolutū. **Q V A R T O** fama, quæ cum cōmunis sit maxime probat. Atqui fama est toto terrarum orbe publica, Christum surrexisse ergo & c. **Q V I N T O** fit probatio notarij instrumento, ut claret in legibus Imp. sub titulis. ff. & C. de fide instrumentorum, at resurrectio probatur instrumento quatuor notariorum. I. Euangelistarum, qui eam scriptis summa fide cōmendarūt, in quorum persona Ioannes, in ordine quartus notarius ait. Quod audiuiimus, & quod uidimus oculis nostris, & manus nostræ contrectauerunt de uerbo uite, testamur & annunciamus. Hi enim sunt, Petro dicente, qui māducarunt & biberūt cum Christo postquā resurrexit à mortuis. **S E X T O** ad spectu corporis fit probatio, quo nimirū modo Christi pariformiter probatur resurrectio uera, quādo quidem dominus, scribente Luca in actis, post suam passionem per dies quadraginta multis apparuerit de regno dei loquens. Et Apostolus ait ipsum multos uidisse, quorū aliqui suo adhuc tempore uixerūt, aliqui uero mortui fuere. Id quod se facturum dominus adhuc uiuens promiserat, dicens. Postquā autem surrexero præcedam uos in Galilæā. Hinc ad mulieres angelus, Ite, inquit, & dicite discipulis eius & Petro, quia præcedet uos in Galilæam, ibi cum uidebitis sicut dixit uobis. **PRIMO AVTEM CHRISTVS** post passionem & resurrectionem apparuit Mariæ Magdalene sub specie

Ioan. 20. c. tertio lo. co ex de pbat. Matt. ult. Mat. fi. c. Mar. 16. Luca. 24. I. Ioan. 1. Ioan. 20. 21

Act. 10.

1. ff. de uent. ipsi. 16. q. 3. c. inter memoratos. 1. Si irruptione ad officiū. ff. finis regū dorum. Act. 1. 1. Cor. 15. Matt. 25. Marc. 16. Marc. 16.

Ioan. 20. sub specie hortulani. Secundo mulieribus de sepulchro re-
Ioan. 20. uertentibus, quas lætas sua resurrectione reddidit. Tertio
Lucæ. 24. quidem Petro propter resurrectionē mœsto. Hinc Aposto-
Lucæ. 24. li ad discipulos ab Emaute redeuntes aiunt. Surrexit do-
Lucæ. 24. minus uere, & apparuit Symoni. Quarto duobus discipulis
Lucæ. 24. Emautem euntibus, in specie quidē peregrini. Quinto de-
Ioan. 20. cem Apostolis, Thoma absente, cum sero factum esset, fo-
Ioan. 20. resq; clausæ essent propter metum Iudæorum, stans in me-
Ioan. 21. dio eorum & dicens. Pax uobis. Sexto omnibus discipulis
Math. 28. præsentē Thoma. s. die resurrectionis octaua. Septimo ad
mare Tyberiadis Petro, Thomæ, Nathanaeli, filijs Zebe-
dei, & alijs ex discipulis eius duobus & omnibus tum piscati-
bus. Octauo undecim in Galileā in mōte discipulis. Cuius
quoq; apparitionis Apostolus meminit dicēs. Quia uisus
1. Cor. 15. est & Cepha, & post hæc undecim. Nono undecim Aposto-
Marc. 15. lis recumbentibus in coenaculo in Hierusalem. Decimo in
Lucæ. 24. monte Oliueti, omnibus, quando ascendit in cœlum, ipsis
Act. 1. eleuatis manibus benedicens. Videntibus enim illis, scribi
1. Cor. 15. tur in actis Apostolicis, eleuatus est, & nubes suscepit eum
Ioan. ult. ab oculis eorum. Hisce nimirū modis legimus Christum
ex Euāgelio post resurrectionem suam multis apparuisse,
etsi pluries ex Apostolo alibi apparuisse facile q; colliget,
nec mirum, quod non omnes sunt modi in Euangelio com-
prehensi, quandoquidem multa alia sunt, ait Ioannes, quæ
fecit Iesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror
mundū capere posse eos, qui scribendi sunt, libros. SEPTI-
MO FIT PROBATIO PRR REI EVIDENTIAM
quā legulei appellant notorium & iuris & facti, quando. s.
factum aliquod tam est euidentibus argumentis & pbatio-
nibus sensibilibus notū, ut à populo uel maiori populi par-
te factum non dubitatur, adeoq; per euidentia rei nulla po-
test tergiversatione cœlari. Id qd planè dici potest de Chri-
sti resurrectione, quæ utiq; nō potuit esse non maxime no-
toria,

c. gama
nifesta.
c. cum di
lectus de
purg. can.

toria, tum quia constet Christum toties & tam multis post
suam passionem uisibiliter & corporaliter, ut paulo supra
ostendimus, apparuisse, unde nimirum Apostolus eius re-
surrectionem omnibus testatam facere laborat, tum quod
(ut est in actis Apostolicis) suis seipsum præbuit Apostolis
uiuū post suam passionē multis per dies quadraginta ap-
parens eis argumentis & signis quæ tam fuere clara & eui-
dentiā pro uera resurrectione adlerenda, ut inibi nemo, nisi
impie iure possit dubitare. ET VT DE ILLIS QVI
DEM argumentis aliqua in medium adferamus, animad-
uertendum uelimus ueram, de qua hic, resurrectionē, esse
(ut nuper quoq; docuimus) reditum eiusdem hominis in
numero de morte corporali ad uitā gloriosam. Id quod in
Christo fuisse, tam ex parte corporis quā animæ non ob-
scure commonstrabimus, & quidem ex parte corporis.
PRIMO, quod ipsum Christi corpus post resurrectionem
fuerit uerum corpus & solidum, non fantasticum uel rarum
ut aer: quandoquidem se discipulis palpādum præbuerit,
ingens. Quia ego ipse sum, palpate & uidete, quia spiritus
& carnem & ossa non habet, sicut me uidetis habere. Ad
Thomā quoq; infer inquit, digitum tuum huc & adfer ma-
num tuam & mitte in latus meū, & noli esse incredulus sed
fidelis. SECUNDO, quia eius fuerit corpus humanum,
quando seipsum in uera & humana effigie oculis distingi-
bilem ab alijs effigiebus ostenderit, uidete, inquit, ego
ipse sum &c. Siquidem Magdalenæ uisus est instar hortula-
ni, duobus discipulis instar peregrini, semper tamē ad finē
in facie sua priore, adeo ut illum semp cognouerunt. TER-
TIO quod ipsum ostenderit esse idem corpus numero, qd
prius adhuc uiuēs habuit, ostendens cicatrices uulnerum,
ad Thomā dicens. Infer digitum tuum huc & uide manus
meas, & adfer manū tuam & mitte in latus meum. ITEM,
QVE CHRISTVS se uerē à morte surrexisse arguit ex
M parte

I. Cor. 15.
Act. 1.
Lucæ. 24.
Ioan. 20.
Ioan. 20.
Lucæ. 24.
Ioan. 20.

Lucæ 24.

Lucæ 24.

Lucæ 22.

Ioan. 20.

I. actor C.
de pbat. c.
bonæ me
moræ ex.
de elect.

parte animæ iterato corpori unitæ per opera uitæ triplicis. Primo quidem per opus uitæ nutritiæ, quando manduca- rit cum discipulis. Quum enim, ait Lucas, mādūcasset co- ram eis. s. de pisce asso & pane mellis, sumens reliquias de- dit discipulis. SECUNDO p[ro] opera uitæ sensitivæ, siquidē discipulis ad interrogata respōderit, illosq[ue] salutarit, alias ad discipulos euntes in Emautem dicens. Qui sunt ij sermo- nes, quos confertis ad inuicem, & estis tristes, nimirum ar- guens se uidere & audire & loqui. TERTIO per opera ui- tæ intellectuæ, quod loquens cum discipulis de scripturis differuerit inquiring hæc sunt uerba, quæ loquutus sum uo- bis. quum essem adhuc uobiscū. Quod uero ad uitam glo- riosam surrexerit, hinc patet, quod clausis ianuis ad disci- pulos intrarit: qui utiq[ue] palpandam carnem præbuit, quā ianuis clausis introduxit, ut esse post resurrectionem osten- deret corpus eiusdem naturæ sed alterius gloriæ. Ex ijs mo- do euadit perspicuum multis fane argumentis, quā sit noto- rium per rei euidentia[m] surrexisse à morte Christum. Cu- ius quoq[ue] resurrectionis probatio fit. OCTAVO ex com- putatione, quæ est adsertionis contra negationem opposi- tio. Sicut enim Christiani adserunt surrexisse Christum, sic eum surrexisse negant infideles, at negatiuæ per rerū naturam probatio est planè nulla, in facto præsertim, quod & per procuratorē fieri potest. Si enim quis probet me de- bitum creditori tali die non soluisse, utpote quod continuo fuerit mecum eo die uel quod fuerit in tali loco propter qd[em] personaliter nō potuerim soluere nihil plane probat, siqui- dem procurator meus hoc facere potuerit. Et sic nimirum, ubi quid modis fieri potest pluribus, si factum negetur & probetur negatiua, qui negat unum modum dūtaxat, nihil probat, uti claret ex præfata debiti solutione. Ita etiam nū, quia resurrectio Christi non potuit ita bene contigisse uigi- lantibus, quemadmodum dormientibus aut e contrario.

Esto

Esto proinde, custodes sepulchri, de quibus in Euangelio, possint sufficienter probare, quod Christus non surrexe- rit dum ipsi uigilarunt, ideo tamen non subsequitur nec p- bant, quod discipuli ipsum furati sint ipsis dormientibus, qui propterea non surrexerit, quod probatu[m] est impossibi- le. Id autē ex facto ipso facile deprehendimus, quod in hanc sententiam habet. Quæ cum abiissent, ecce quidam de cu- stodibus uenerunt in ciuitatē & nunciauerunt principibus sacerdotum omnia quæ facta fuerant. Et cōgregati cum se- nioribus, consilio accepto, pecuniā copiosam dederunt mi- litibus dicentes. Dicite, quia discipuli eius nocte uenerunt, & furati sunt eum nobis dormientibus. HAEC HACTE- NVS VERITAS. Sed si (quæro) custodes dormierunt, quomodo furtum uiderunt? Etsi non uiderunt, quomodo testes fuerunt? Constat igitur, quoniā isti ueraces fuerunt, dicentes, quia dormierunt, tunc fuisse uerum, qd[em] dixerunt, nescientes, quid circa eos agebatur, An. s. surrexit, an disci- puli ipsum furati sint. Quia enim testes fuere fideles in testi- ficatione proprii status. s. quia dormierūt, haud sanè potue- runt esse ueraces pro eo tempore perhibētes testimonium de facto alieno, quemadmodum nemo dormiēs potest te- stificari de eo, quod circa eum agitur. Hinc in libro regno- rum, quando neutra meretricum, quæ dormierunt, de pue- ro mortuo ipsis dormientibus, uere testificari poterat Solo 3. Reg. 3. mon singulari iudicio scrutatus est ueritatem, ut. s. puer in duas diuideretur partes, & utriq[ue] sua daretur portio. Vnde 2. q. 7. nō potest. testimonium infidelium non ualet contra fideles, Et sic te- 3. q. 7. scri ptos. stimenta militum custodientium sepulchrum Christi cōtra eius resurrectionem non sunt conuenientia: qui quod uo- luerunt facere non potuerunt.

IAM DEMVM PROBATA IESV CHRISTI, mo- dis, quibus oportuit, omnibus resurrectione, in quaestio- nem uenit non minus arduam quā salutarem, utpote cuius

M 2 solutio

solutio nobis ob oculos ponit resurrectionis domini utilita-
tem & necessitatem, qua cognita prouocabimur ad gratitu-
dinem animi, propterea exhibendam. Et sane queritur, Num
& congruum fuerit & necessarium Christi & eius membris
quod Christus à morte resurrexerit? Respōdeo fuisse nīmi-
rum. PRIMO, quia eam. s. resurrectionem exegerit natu-
ra ipsius adsumpta. s. humana, cuius sunt partes corpus &
anima, quandoquidem formauit dominus deus hominem
de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum uitæ,
& factus est homo in animā uiuentem: modo pars est im-
perfecta in ratione sui totius, unde nec corpori sine anima
nec animæ sine corpori omnis inesse potest perfectio, quā
illa habere nata sunt. Cum perinde omnis naturæ adsumptæ
debeatur Christo perfectio, quā in natura habere contin-
git, sane oportuit, ut corpus Christi coniunctū animæ sem-
per esset. Nec obstat, quod ad tempus separata fuerint, si-
quidem eam separationē postularit nostra redemptio, mo-
ri quidē uoluit, ut nos redimeret à morte, cui nos eramus
adiudicati, deo dicente. Quacūq; die cōmederitis ex eo,
morte moriemini, siquidem is satisfacit pro alio, qui se pœ-
næ, quā alius meruit, subiicit: qđ Christus fecit: qui pro no-
bis moriendo satisfecit Petro scribēte, Christus semel mor-
tuus est, p peccatis nostris, & Paulus inquit, quoniā si cum
adhuc peccatores essemus secundum tempus Christus pro
nobis mortuus est. Et rursum, sic & Christus semel oblatu-
s est ad multorum exhaurienda peccata. Quoniā uero diui-
nitas unione personali unita carni Christi fuerit, non autem
unione integrali naturæ sicut anima unitur corpori ut for-
ma ad constituendum humanam naturā, ideoq; congruit,
ut corpus Christi uniretur animæ, ut. s. per resurrectionem
promoueretur in altiorē naturæ statum non autē personæ.
SECUNDO, quod passio ipsius resurrectionis gloriā me-
ruerit, siquidem meritum sit operatio eius, qui iusticiam pa-
titur.

Gene. 2.
3. Phil.

Gene. 2.

1. Pet. 3.
Rho. 5.
Hebr. 9.

titur, secundum quā facit suum, id quod sibi reddēdum est:
Non autem datur aliquid alicui, habet illud eo modo, quo
habet, nec aliquis facit suum illud, quod suū est, eo modo,
quo suum, quod enim ait lex alicuius est, eius fieri ultra nō
potest. Hinc ad meritum requiritur primō, quod sit de ad-
beatitudinem pertinentibus. Secundo, quod prius non sit
habitu sed primū iusticia exigente reddendum. Tercio,
quod non sit debitum, quod merendo quis sibi debitum fa-
cit. Sic nimirū immortalitas, quā Christus sua resurrectiōe
adeptus est, attinet ad beatitudinem, & ea ab illo non semp
est habita, qui à principio corpus mortale sumpsit, quā nec
ei ratione naturæ sed personæ tātum fuit debita. Et hoc est,
qđ Apostolus ait. Sed semetipsum exinanīuit. s. Christus
formā serui accipiens in similitudinem hominum factus &
habitu inuētus ut homo, hūiliāuit semetipsum, factus obe-
diens usq; ad mortem, mortem autē crucis. Propter, quod
& deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est sup
omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur cōele-
stium, terrestrium & infernorum, & omnis lingua confitea-
tur, qđ dominus Iesus Christus in gloria dei est patris. TER-
TIO eius resurrectionem exegerunt ipsius membra, quæ
cum & ipsa debebāt aliquādo, utpote in nouissimo die re-
surgere, necessum fuit, ut resurrectio ipa in Christo capite,
quod ceteris est membris longē prius, inchoaretur, perin-
de atq; exemplari quodam, in quo nobis gloria resurrectio-
nis proponitur futuræ nostræ resurrectionis, ad cuius con-
formitatem tenderemus. Si enim, inquit Apostolus, credi-
mus, quod Iesus mortuus est & resurrexit, ita & deus eos, 1. Thes. 4
qui dormierunt per Iesum, adducet cum eo. Nunc autem,
inquit idem alio in loco, Christus resurrexit à mortuis pri-
micia dormientium, quoniam quidem per hominē mors, 1. Cor. 15.
& per hominem resurrectio mortuorum. Et sicut in Adam
omnes moriuntur, ita & in Christo omnes uiuificabūtur. Ille

Phil. 2.

1. Thes. 4

1. Cor. 15.

M 3 quidem

quidem, ait idem rursus alibi, reformabit corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae. Cōgruit igitur, qd̄ Christus resurrexerit. NEC OBSTAT DICERE. Quod resurrectio sit eius, quod cecidit & dissolutum est iterata resurrectio ut supra diximus. Atqui scimus Christum per peccatum nō cecidisse, ipso ad Iudaeos dicente. Quis ex uobis arguit me de peccato? Q. D. nullus utpote, qui iniquitatem non fecit, nec dolus in ore eius est inuentus. Et cuius corpus non est dissolutum, ipso quoq; per psal. dicente ad patrem. Non dabis sanctum tuum uidere corruptionē. Respondeo. Etsi Christus per peccatum non ceciderit, cecidit tamen per mortem. Sicuti enim peccatum est casus à iusticia, ita mors est casus à uita. Etsi quoq; eius corpus itineratione non sit dissolutum, separatione tamen ab anima, quae quodammodo dissolutio est, dissolutum est.

RVRVS INTERROGANT NONNVLII IN FIRMIORES, utrū resurrectio Christi nobis hominibus fuerit tam necessaria quā salutaris? Fuisse inquā. PRIMO, ut nobis repararetur coelestis ipsa haereditas, quae in uno Adamo fuit peccato amissa, & causa ut simus facti serui alieni. s. diaboli, eius enim quis est seruus, cui seruit, & seruus est peccati, qui peccato seruit. Iam uero constat, quem admodum seruus alienus in testamento haeres institui potest, ubi liber erit, quo casu, qui caret libertate, caret & haereditate, quia non erit haeres filius ancillae cum filio libere. Ideoq; homo accumulare debuerit ad acquirēdam huiusmodi libertatem ante mortem, quum si ante moriatur, haereditatem sit amissurus. modo scimus Adamū cum tota eius posteritate factū esse seruū diaboli, nec potuisse nisi liberum coeli esse haerem, qualis, nisi resurrectione Christi, esse nequiuisset, quandoquidem omnes, qui ad eiusdem resurrectionem moriebantur ad inferos descendebant psalmista dicente. Sicut oues in inferno positi sunt. Et iterum. Veruntamen

Ioan. 8.
2. Pet. 2.
1. seruus. ff.
de cond.
insti.

Gala. 4.

1. Si in. tes.
Sed si duo
secūdum
de Cond.
insti.

Psal. 48.

run tamen deus redimet animā meam de manu inferi, quū acceperit me. s. in sua resurrectione, ergo. NON TAMEN OMNES facti sunt coeli haeredes, sed nisi, q omnia, quae in test. legata sunt, acceptat. Siquidem si duo legantur in test. haud potest quis unum acceptare sine altero. Si em̄ quis ex pluribus partibus in eadē hereditate institutus sit, non potest quasdam partes repudiare & quasdam retinere. Quia igitur deus legauit electis suis duo. s. praeceptorū suorum obseruantiam, quod est laboris. Et coelestem hereditatem, quod est mercedis, scriptura dicente. Legem mandauit Moses in praeceptis iusticiarum & hereditatem domui Iacob & Israel pmissiones. Non possunt igitur mali & damnati capere hereditatem coelestem, quum diuina praecepta seruare noluerint. Christo alibi dicente. Non om̄s, qui dicit mihi, domine domine, intrabit in regnum coelorum, sed qui facit uoluntatem patris mei, qui in coelis est. Et paulo post. Discedite à me omnes, qui operantur iniquitatem. Hinc idem aliās ad filios Zebedei. Potestis, inquit, bibere calicem, quem ego bibiturus sum. Q. D. nemo mercedem habere debet, nisi qui & laborem subit. Et hoc est, qd̄ Apostolus scribit, dicens. Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filij dei. Si autem filij, & haeredes. Haeredes quidem dei, cohaeredes autem Christi, si tamen compatimur, ut & cōglorificemur. Hoc est, quod hortatur Petrus inquiens. Quapropter fratres magis satagite, ut per bona opera certā uestram uocationem & electionē faciatis. NEC EST, quod damnati & mali arbitrentur se illam ex opere Christi quā sisse. Siquidē de alieno opere nemo sibi nomen ascribat. Et Apostolo teste, opus suum pbet unusquisq; & sic in semetipso tantam gloriam habebit, & non in altero. Sic etenim per opus Christi nō saluat homo, nisi per baptismū eidem in corporetur per gratiam, ut opus Christi uideatur esse opus hominis baptizati. Redēpti itaq; Christi

1. 2. ff. de
acq. hēre.
1. si solus.
ff. de acq.
hared.

Eccle. 24.

Matt. 7.
Lucā. 6.

Lucā. 13.

Matt. 20.
2. Thess. 3

Rho. 8.

2. Pet. 1.
1. 1. C. per
quas pers
sonas.
1. pecunia
ff. de op.
præ.
Gala. 6.

1. Cum qd
C. de ne-
cessarijs
seruis hæ-
red. insti.
Hebr. 1.
Rho. 8.
1. Si cõmu-
nē. ff. Quē
admodū
seruituti
amit.

Ephe. 5.
1. hæc uen-
ditio. ff.
de cont.
empt.

Christi resurrectione à seruitute diaboli conemur hereditatem coelestem bonis operibus conseruare. SECUNDO EST AC FVIT nobis necessaria Christi resurrectio propter spiritualem libertatē habendam, quæ est libertatis per peccatum amissæ per pœnitentiā recuperatio. Sicut est, quum pater filium instituit hæredem, & ei seruū substituit, ita, quod si filius præmoriatur, seruus ei accedat, tunc filio mortuo seruus est liber & hæres. At deus pater Iesum Christum heredem, Apostolo scribente, uniuersorum instituit. Nos uero ueluti seruos inutiles & necessarios per mortem Christi hæredes cœli & dei, cohæredes, eodē Apostolo teste, Christi sibi instituit. Modo si ius istud propter peccatū sequens omittimus, possumus per pœnitentiā id ipsum recuperare, renouantes societate cum Christo. Si enim duo, inquit lex, habent seruitutem indiuisibilem transeundi per fundum alicuius uel aquam ducendi &c., uno ipsorum existente minoris ætatis, in qua non est seruitute sua usus, alius uero propter defectum seruitutem suam perdit, si alius ueniat ad legitimā ætatem & ius suum obtineat, etiam isti ius suum restituitur propter bonam societate. Sic Christus & nos in statu gratiæ habemus, qd simul possumus ire ad cœlum. Et sicut unus illorum perdidit ius suū & illud recuperauit per socium, sic homo peccando perdit ius cœli, quod recuperat pœnitendo. Videbatur enim, quod Christus amississet gloriā æternam per suā mortem, & uisus est ipsam recuperasse per resurrectionē. Sic homo per peccatū amittit hereditatem coelestem, quā recuperat resurgēdo per pœnitentiā. Apostolo dicente. Surge, qui dormis, & exurge à mortuis & illuminabit te Christus. Præterea uult lex conditionalem tum perfici, quū completa fuerit conditio. Sic quoniam Christus emit nos, ut habeamus cœlum, appositit conditionem dicens. Si uis ad uitam ingredi serua mādāta. Etenim in societate mercantiū unus quādoq; ponit pre-

cium

cium & alter operam. Sic nimirum Christus in mercatū de hereditatis coelestis posuit precium sanguinis sui, quem in resurrectione sua resumpsit. Nos autem debemus ponere operam resurgendo à dormitione peccati, Apostolo dicente. Si sustinemus, conregnabimus. Et hoc est, quod Petrus ait. Quia & Christus semel p peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis, ut nos offerret deo mortificatos quidem carne, uiuificatos autem spiritu, qui est in dextera dei, de-gluciens mortem, ut uitæ æternæ hæredes efficeremur. TERTIO CHRISTI RESVRRECTIO fuit necessaria propter (ut ita dixerim) pœnalitatē temporalem capes-sendam non autem æternā, Sanē scimus filios temporali-ter puniri pro peccatis parētum, ut in crimine lesæ maiesta-tis, de quo sic loquitur Imp. filij uero eius. s. cōmittentis cri-men lesæ maiestatis, quibus uitam imperatoria specialiter lenitate concedimus (paterno enim deberent perire suppli-cio, in quibus paterni & hereditarij criminis exempla me-tiuntur) à materna uel auita omniū etiam proximorum he-reditate ac successionē habeant alieni ex testamentis extra-neorum nihil capiant, sint perpetuo egentes & pauperes, infamia eos paterna semp comitetur, ad nullos prorsus ho-nores, ad nulla sacramēta perueniant, sint postremo tales, ut ijs perpetua egestate sordentibus, sit & mors solatium & uita supplicium. Nec dissonum est à lege diuina, deo aliās dicente. Ego sum deus dominus tuus, fortis Zelotes, uifi-tans iniquitatem patrum in filios in tertiā & quartam gene-rationem. Sic filius, quē genuit Dauid ex Bersabee uxore Vriæ, propter patris Dauid adulteriū & homicidium, mor-tuus est. Et propter peccatum eiusdem numerantis in super-bia gentem, populus quoq; pestilentia punitus est. Sic aliās quærebant discipuli, an cæcus ille natus esset ppter eius uel parentum peccatum. Sic & filij propter patris ingritudi-nem rediguntur in seruitutē. Sic totum genus humanum

N subij-

1. Pet. 1.
Matt. 14.
1. 1. fociet-
tas. ff. p
focio.
2. Tim. 2.
1. Pet. 3.

6. q. 1. c. ue-
uerum.
1. Quisq;
para. filij.
C. ad l. lu-
liam ma-
iestat.

Exod. 20.
& 34.
2. Reg. 12.

Ioan. 9.

11. C. deli
bertis &
corū lib.
24. q. 3.
para. 1. l. 2
ff. de decu
rationib. l.
nullū. pa
ra. crimē.
ff. de pœ
nis.
l. Sigsfer
uo C. de
inoff. test.
l. diui fris
ff. de iure
patrona.
Deut. 24.
Ioan. 19.
Hebr. 10.
Rho. 5. 14
1. Pet. 3.

subijcitur morti propter peccatum primī parentis. Culpa
tamen patris innocenti filio non debet æternaliter nocere,
nisi sit paterni peccati imitator. Quo sanē pacto nullus de
bet alieno odio repudiari. Ita nimirum sancti patres & cæte
ri iusti non debebant æternaliter priuari gloria cœlesti pro
pter peccatum primorum parētum, maxime domino deo
alias dicente. Nec occiduntur patres pro filiis nec filij pro
patribus, sed unusquisq; pro facto suo morietur. Ita sanē &
Christi resurrectio necessaria fuit, ut iustos à pœna æterna,
quā non ex suo peccato meriti erant, erueret. Vnde & con
stat plane nobis pro redemptione omīno necessariam fuisse
Christi resurrectionē. **NEC OBSTAT PRIMO**, quod
post ultimā consumationem nō sit aliquid necessarium, at
illa facta sit in passione Christi, quando tum dixit. Cōsuma
tum est, ergo nō oportuit Christum resurgere. Vna enim,
inquit Paulus, oblatione. s. passionis in cruce cōsumauit in
sempiternum sanctificatos. Respōdeo. In morte Christi fa
ctam esse consumationem omniū eorum, quæ exigebātur
ad satisfactionē, p peccatis enim nostris Christus est mor
tuus, patriq; pro nobis satisfecit, quæ facta est passione &
morte ipsius, non per resurrectionem, sed magis nouæ uitæ
inchoatio, ut in Christo gloriosa resurrectio inchoaretur,
quā ex eius resurrectione habebimus. Si enim, inquit Apo
stolus, credimus, quod Iesus mortuus est, & resurrexit, ita
& deus eos, qui dormierunt per Iesum, adducet cum eo,
& mortui qui in Christo sunt, resurgent primi. **NEC OB
STAT DICERE**, quod Christus ideo naturam nostram
adsumpsit, ut ipsam restauret, sed plena restauratio facta est
in passione ipsius, quia tunc liberati sumus à peccato, à pœ
na peccati, à seruitute diaboli, & ianua cœli aperta est. Ipse
enim, ut Paulus scribit, per mortem suam destruxit eum,
qui habebat mortis imperium. i. diabolu, & liberare eos,
qui timore mortis per totā uitā obnoxij erant seruituti.

Igitur

Igitur non oportuit, ut Christus iterato corpus humanum
adsumeret. Respōdeo. Vtiq; passionē Christi nostram esse
operatam salutem, quoad remotionem malorum proprie
loquendo, resurrectionē uero, quoad inchoationem & ex
emplar bonorū, ut deposita uetustate peccati, renouemur
spiritu mentis nostræ. Consepulti enim, inquit Paulus, su
mus cum illo per baptismū in mortem, ut quomodo Chri
stus surrexit à mortuis per gloriam patris ita & nos in noui
tate uitæ ambulemus. Inde nimirum subsequitur hominē
nunquā fuisse in eternam gloriam ingressus, nisi Christus
à morte resurrexisset. Et si quidem per passionem Christi
(ut diximus) sit facta reparatio quoad amotionem mali, ta
men per resurrectionē oportuit, quod consumaretur, quo
ad perfectionē in bono. **ET, VT FACILIVS** omīa de
prehendas, uelim scias, in iustificatione animæ duo cōcur
rere, remotionem. s. culpæ, & nouitatem uitæ per gratiam.
Modo quoad efficientiam (ut sic dixerim) quæ est per uir
tutem diuinā tam passio quā resurrectio Christi causa est
iustificationis quoad utraq;. Quo uero ad causam merito
riam passio Christi est effectiua, iustificationis animarum,
quia nihil planē meremur actionibus nostris, nisi ex meri
to passionis Christi Ioanne in Apocalipsi dicēte. Lauit nos
à peccatis nostris in sanguine suo. Omnes enim ait Aposto
lus, peccauerunt & egent gloria dei. Iustificati gratis p gra
tiam ipsius per redemptionē, quæ est in Christo Iesu. Quo
autem ad exemplaritatē resurrectio est causa nouitatis ui
tæ nostræ, quæ est per gratiam siue per iusticiam Apostolo

Rho. 6.
Eph. 4.
Coloss. 3.

Apoc. 1.
Rho. 3.

Rho. 4.

N 2 anima

CATHOLICA

anima uiuit per gratiam, & quod corpus uiuit per animam, Ideoq; patet resurrectionem Christi habere instrumentalem uirtutem non solum respectu resurrectionis corporum sed & animarum. Vnde Psalmographus. Apud te, ait, est fons uitae, & in lumine tuo uidebimus lumen. Et dominus alibi Sicut pater suscitatur mortuos & uiuificat, sic & filius uiuificat, quos uult. Est sane (ut latius sub breuitate tamen omnia dicam) iusticia dei prima causa nostrae resurrectionis, resurrectione autem Christi secundaria & instrumentalis. Et tamen si uirtus principalis agentis non determinetur ad hoc instrumentum determinate, quia tamen per instrumentum hoc operatur instrumentum illud est causa effectus. Sic diuina proinde iusticia quantum est ex se non est obligata ad resurrectionem causandam nostram per resurrectionem Christi (potuit enim aliter quam passione & resurrectione Christi nos deus liberare) quia tamen hoc pacto decreuit nos liberare, haud obscure constabit, resurrectionem Christi causam esse nostrae resurrectionis, mortemq; Christi, secundum quam a uita mortali recessit, causam esse destructionis nostrae mortis, resurrectionem uero eius, per quam inchoauit uitam immortalis, resurrectionem uero eius, per quam inchoauit uitam immortalis (quia semel mortuus est, ultra non moritur) esse causam reparationis uitae nostrae, hocq; pacto Christi resurrectionem se ad solum bonos extendere, qui sunt facti conformes filiationis ipsius, & sic eandem Christi resurrectionem causam esse iustificationis animarum & introitus earum in regnum coeleste. SANE PER resurrectionem Christi in resurrectione finali reparabitur natura nostra non immortalitate, quae fuit in statu innocentiae, qua homo poterat non mori, sed immortalitate gloriae, qua non poterit mori sed cum Christo uiuet in aeternum. In resurrectione quidem finali, ait Paulus, nos qui uiuimus, qui relinquimur simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aera, & sic semper cum domino erimus. Et haec haecenus de salutari Christi ad inferos

pheta dixerat. Sede ad dextris meis, donec ponā inimicos
tuos scabellū pedum tuorum. Et tūc quidē uerz cœpit fie-
ri in Christo deo simul & homine, cœlū mihi sedes est, terra
autem scabellum pedum meorum. Cuius etenim sedes in
cœlo ad dexteram dei patris à seculo, iuxta prophetam, pa-
rata fuit, in qua sessurus erat is, in cuius nomine om̃e genu
flectitur, cœlestium, terrestrium, & infernorum. Et omnis
līgua confitebitur, quia dominus Iesus Christus in gloria
dei patris est. Veluti in hoc sexto fidei nostræ articulo cre-
dimus, qđ idē Iesus Christus, filius dei patris om̃ipotentis
unicus dominus noster, conceptus de spiritu sancto, natus
ex Mariā uirgine, passus sub pontio Pilato, crucifixus &
mortuus, qui descēdit ad inferos, & tertia die resurrexit à
mortuis, idem quoq; deinde ascēderit ad cœlos, sedens ad
dexteram dei patris om̃ipotentis. DE CVIVS pariter
ascensu gauisi sunt plurimū infimī, utpote, uenerādi illi pa-
tres antiqui paulo ante per Christum ab inferis eruti, nimi-
rum, qui in die ascensionis dominū conscendentē ad æthe-
ra comitati sunt, dignisq; laudibus prægaudio & in gratitu-
dinem prosequuti. Christus enim, scribit Apostolus, ascen-
dens captiuam duxit captiuitatem, & expolians principa-
tus & potestates, traduxit confidenter palā triūphans illos
in seipso. DE CVIVS DENIQ; VE ascensu & supra mo-
dum mediū. s. homines tūc & adhuc uiuentes lætati sunt,
tūc quia (ut Apostolus tradit) Christus ascendens homi-
nibus dona dederit. dona, inquam, larga septiformis spiri-
tus charismata, quæ regressus in cœlum diffudit abunde in
totum orbem iuxta suum per prophetā olim promissum.
Effundam de spiritu meo super om̃ē carnem. Id qđ & ipse
adhuc uiuens pollicebatur inquiens. Expedit uobis, ut ego
uadam. Si enim non abiero, paracletus non ueniet ad uos.
Si autem abiero, eum ad uos mittam, ille docebit uos om̃ia
& suggeret uobis om̃ia, quæcūq; dixerō uobis, tū quia
ipse do,

Psal. 109.

Esa. 66.

Psal. 92.

Phil. 2.

Psal. 67.

Eph. 4.

Colof. 3.

Eph. 4.

Psal. 67.

Iohelis. 2.

Ioan. 14.

Iona. 16.

Septembre
Octobre
Novembre

ipse dominus in cœlum ascēdens nobis eō quoq̃ uiam prae-
monstrauit, nosq̃ arguit illuc ascensuros & secum tandem
sessuros. Et hoc est, quod ppheta dixit. Ascendet enim pan-
dens iter ante eos. Diuidet & transibunt portam, & egredi-
entur per eam. Et trāsibit rex eorum coram eis, & dominus
in capite eorum. Et Paulus, deus inquit, pater conresuscita-
uit nos & considerare fecit secū in cœlestibus in Christo, hæc
nimirum est præcipua omnis gaudij & læticiæ hominibus
in terra de Iesu in cœlum ascensu causa, propter quā & ipsi
Apostoli unā cū gloriosa matre Iesu Christi Maria, alijsq̃
deuotis mulieribus, ubi ascēdere Christum in iubilō uide-
rant adorātes regressi sunt, inquit Lucas, in Hierusalem cū
gaudio magno, & erant semper in templo laudantes & be-
nedicentes deum. O VERA DIGNA uereq̃ salutaris læ-
ticia, O uere digna, longeq̃ meritiſſima laudatio & dei be-
nedictio, à nobis nō minus quā olim ab Apostolis deo opto-
toto animo exhibenda. Quis non merito ex animo gaude-
at, quis non deo nostro Iesu Christo ac domino nostro lau-
des decantet, ipsumq̃ modis om̃ibus benedicet, quod sua
nobis ascensione omnia ad beatitudinem necessaria adim-
plere, Apostolo teste, fategerit, uiam nobis ad cœlum pan-
dens, & illic secum nos aliquando sedere parauit. O altissi-
ma non sine ingenti gaudio dignitas. Versa sanè tum est
fors atq̃ cōditio mortalium, quum prius humana natura,
& naturali sua conditione, & peccati deſſione longe in-
fra angelicam naturam constituta, in Christo ascēdente su-
per omnes angelorum choros exaltata & ad dei patris dex-
teram collocata est, atq̃ ab angelis merito adorata. O mi-
ra dextrę excelsi mutatio. O nouitas nunq̃ audita. Regnat
homo deus, sedens ad dextram patris omnipotentis. Hinc
est, quod angeli admirabundè clamarunt. Quis est iste rex
gloriæ? quandoquidem nouus erat iste filij hominis ingres-
sus portarū cœli ædituis & principibus, noua quoq̃ sessio
erat,

Ephc. 4.

Psal. 8.
Hebr. 2.

Psal. 76.

Psal. 13.

erat, quod natura carnis cœlorum secreta penetrans ad dex-
teram dei patris sedere inceperit, quō & nostra aliquādo na-
tura esset ascensura illucq̃ sessura, corpore ipsius in nouissi-
ma resurrectione immortalitatem quoq̃ & gloriam indu-
to, quandoquidem ipse dominus noster Iesus Christus, ait
Paulus, reformabit corpus humilitatis nostræ, configura-
tum corpori claritatis suæ, secū dum operationem uirtutis
suæ, qua etiā possit subire sibi omnia. Hinc & ipsi me-
rito in templum corporis nostri regredientes cum gaudio
& tripudio laudemus & benedicamus dominū Iesum Chri-
stum, quod tanta per suam nobis ad cœlos ascensionem do-
narit, suæ nos ascensionis participes reddiderit & sessionis,
utpote, qui pascēdens uiam nobis paderit, locumq̃ nobis
secum manendi præpararit, ueluti uiuens promissit dicens.
Si quo minus dixissem uobis, quia uado parare uobis locū
Et si abiero & præparauero uobis locum, iterum uenio, &
accipia uos ad meipsum, ut ubi sum ego & uos sitis. Id est,
ut ego uobis præparem & ascensionem ad cœlos, & inibi
æternaliter permanēdi locum. AT INQ VIS quomodo
quispiam nostrum ad cœlum unquā ascendet, quum domi-
nus ipse, ueritas ipsa ipsissima dicit, Nemo ascendit in cœ-
lum, nisi, qui descendit de cœlo. Et Paulus quoq̃. Quod au-
tem, inquit, ascendit, quid est nisi, quia & descendit primū
in inferiores partes terre. Qui descendit, ipse est, & qui ascē-
dit super omnes cœlos, ut adimpleret omnia. I. Christus Ie-
sus, qui solus è cœlo descendit. Quomodo ergo nemo ascē-
dit, nisi qui descendit. Responderim, quia unus descendit,
& unus ascendit. De cæteris quid intelligendum, nisi quia
membra eius erunt, ut unus ascendit. Quia ille propterea
descendit & ascēdit, ut in illo & cum illo unum essent, quia
per illum ascensuri essent. Non dicit, & seminibus, ait Apo-
stolus, quasi in multis, sed tanquā in uno, & semini tuo, qui
est Christus. Quod dixit unum, hoc dixit omnes nos esse.

O Ideo

1. Cor. 15.

Phil. 3.
Esa. 19.

Ioan. 14.

Ioan. 3.

Ephc. 4.

Gala. 3.

1. Cor. 12.

Phil. 2.

Hebr. 5.
1. Cor. 1.

Psal. 21.
Psal. 68.

Ideo in psalmis aliquando plures cantant, ut ostendatur, quid fiat de pluribus. Sicut quidem in Christo omnes mortui resurgimus, ita & in uno ipso omnes ascendimus. Si quidem homines in celum non ascendunt, nisi quatinus efficiantur membra uerbi incarnati. Quia uero per generationem spirituales homines efficiuntur membra Christi, & ipsi uniuntur, subsequitur, eos cum ipso quasi unum uirtute uerbi incarnati ad celestia loca ascendere. Atqui (ait Apostolus) nos sumus Christi corpus, & membra de membro: & licet omnia membra corporis cum sint multa, unum tamen corpus sunt, ita & Christus. Etenim in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus. Hinc incorporati capiti nostro Christo, qui celos ascendit, in ipso & cum ipso celos quoque ascendere recte dicimur: Præterea sic oportebat Christum ascendere, ut nos ascendere doceremur, modo Christus ascendit, quia prius descendit. C AETERVM quomodo descendit? nimirum per descensum maxime humilitatis, ut qui cum in forma dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se equalem deo, sed semetipsum exinaniuit formam seruici accipiens in similitudine hominum factus, & habitu inuentus, ut homo humiliasset semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Ipse quidem descendit de monte potentie carnis infirmitate circumdatus, descendit de monte scientie, quoniam placuit deo per stultitiam predicationis saluos facere credentes. Quid enim tenello corpore & infantilibus membris uidetur infirmus? Quid indotius apparet paruulo, qui sola maris ubera nouerit? Quis impotentior eo, cuius omnia membra clauis adfixa, cuius omnia dinumerantur ossa? Quis insipientior eo, qui tradidit in mortem animam suam, & quæ non rapuit tunc exoluit? uidet, obsecro, quam multum descenderit, quantum a potentia sua, quantum a sapientia sua exinaniuerit semetipsum. Sed quare ita descendit, qui erat altissimus? ut deinde altius ascende-

Phil. 2.

Esai. 14.
Gen. 3.

Lucæ. 18.

Rho. 6.

Apoc. 14.

Coloss. 3.

Ioan. 3.

ascenderet. Id quod factum est, Ideo enim, inquit Apostolus, deus exaltauit illum &c. Et ut nobis sua descensione uiam ascensionis demonstraret, & suo nobis descensu suauem ac salubre dedicaret ascensum, ita quidem, ut & ipsi ascensuri prius, per humilitatem crucis, quam tollere cum eo deberemus, descenderemus, nec primo ascenderemus, ut deinde descenderemus. scilicet ad inferna, maiores, quod & Lucifer & Adam phthorasti ascendendo ad inferos ceciderint, ille qui ascensum altissimo esse similis uoluerit, sua non contentus sorte, hic, quia ut dixi effici uoluit, scire bonum & malum, argumento nimirum, quod minime ascendendo sed descendendo ascenderemus, quandoquidem omnis, qui se humiliat exaltabitur, A G I T E I G I T V R, FRATRES CHARISSIMI quia & cum Christo per baptismum mortui & sepulti sumus & confurreximus, simul studeamus descendendo cum eo ascendere, & cum eo sedere. Sequamur agnum, quocumque ierit. sequamur patientem, humiliantemque & resurgentem, sequamur multo libentius ascendentem. Et quomodo ipse Christus resurrexit a mortuis per gloriam patris, ita & nos ad nouitatem uitæ. scilicet immaculatæ resurgamus, & in ea ambulemus, & quoniam uitæ nouitas locum exigit tutiorem, & resurrectionis dignitas altiore expetit gradum, utpote in celum ascensionis gradum, Christum ascendentem humilitate sequamur, quærentes uidelicet & sapientes, quæ sursum sunt, ubi ille est, non quæ super terram, Sursum, inquam, ubi Christus est in dextera dei sedens iuxta articulum fidei sanctæ dicentem. Descendit ad celos, sedet ad dexteram dei patris omnipotentis. R V R S V M A I V N T H A E R E T I C I C V R I O S I O R E S, si ad dexteram sedet dei Christus, quid igitur uos illum dicitis & creditis esse in sacramento sub specie panis & uini? Respondeo, dicent nobis, quomodo quondam in terra erat simulque in celo dicēs. Nemo ascendit in celum, nisi qui descendit de celo, filius homi-

nis, qui est in cœlo. Si responderint diuinitate ipsum fuisse utrobique, personæ unionem, quæ indissolubilis est, separabunt, id quod plus fuerit quàm impium: siquidē à prima conceptione in utero uirginis Christus semper idem fuit deus idemque homo, quia uerbum caro factum est. Deinde respondeant, quomodo Christus simul fuerit corporaliter & uisibiliter uno quidem tempore apud discipulos ad Emaus eūtes, interimque apud Simonem Petrū. Illi enim, ait Lucas, surgentes eadem hora regressi sunt in Hierusalem, & inuenerunt congregatos undecim & eos, qui cum illis erant dicentes, quod surrexit dominus uerē & apparuit Simoni. Propterea respondeant nobis, quomodo Apostolus Christos loquē minor, immo sine illo nullus, simul & semel fuerit in cœlo & in terra, inquiens. Nostra enim cōuersatio in cœlis est. Si homo Paulus ambulabat carne in terra, & cōuersabatur in cœlo, deus cœli & terræ non poterit esse & in cœlo & in terra, maxime, quod dixerit. Etece ego uobiscū sum omnibus diebus usque ad consumationē seculi. Sin dixerint illam mansionem & conuersationem esse spiritualem, non autē corporalem. Sed quid de raptu ipsius in tertium cœlum, quomodo idem raptus audiuit archana uerba, quæ non licet hominī loqui? At respondeant, quomodo Christus multo post suę in cœlum ascensionis tempus Apostolo eidem uisus fuerit? qui alibi ait. Nouissimū autem omnium tanquā abortiuo uisus est mihi. Sin dixerint & eam apparitionē fuisse nudā & spiritualem. Certelocus Apostoli repugnat, quandoquidem Paulus eam uisionem allegat ad comprobandam Iesu resurrectionem, quæ corporis simul atque animæ reditus est qua in forma necessum habebat Christus apparere pro resurrectione adserenda. Hinc Christus dicebat. Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda uestra, uidete manus meas & pedes, quia ego ipse sum, palpate & uidete, quia spiritus & carnem & ossa non habet, sicut me uidetis habere.

Lucæ. 24.

Phil. 3.

2. Cor. 12.

Matt. ult.

1. Cor. 9.

1. Cor. 15.

Lucæ. 24.

habere. Et cum hæc dixisset, ostendit eis manus & pedes. Quid ergo dicent? Nihil sanē. ASCENDIT Igitur Christus ad cœlos, & sedet ad dexteram patris, idemque uere nobiscum est in priore corpore sed glorioso, quo etiam ianuis clausis ad discipulos olim ingressus est. Quod uero ad dexteram patris Christus sedeat, planē testatur Euangelij uerbum, quod ait adsumptus est in cœlum, & sedet à dextris dei. Et Apostolus, qui, inquit, proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta atque in dextera sedis dei sedet. Et uos, ait Petrus, saluos facit conscientie bonæ interrogatio in deum per resurrectionē Iesu Christi à mortuis, qui est in dextera dei. Id quod dudum in propheta Christo fuerat promissum à patre, Dauid quidem de eo inquit. Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis. Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum. SED QVOMODO inquis sedet? Non, inquā, loco circūscriptus sedet, prout quispiam in sella, sed SEDET, id est, habitat, uelut dicimus, parētes mei Babenbergæ uiginti annis federunt, non quia ibi aliquando nō ambularint, iacuerint ac steterint, sed quia isthic totidem annis manserint & habitant. Ideo hominum sedes habitationes dicuntur, ubi habitantur sedes. Sic de Nabuchodonozor dicit Iudith. Accipiteque ciuitates eorū, & sedit ibi per triginta dies, in quibus diebus adunari præcepit uniuersum exercitū uirtutis sue. Sedet igitur Iesus, dominus noster, id est, habitat & est in dextera dei patris, Sed quomodo in DEXTERA? Non utique localiter neque circumscriptiue alioqui si sedet Christus filius ad dextram patris, ille erit ad sinistram, sed absit, ut sic illos componamus, filium ad dextrā, patrem ad sinistram, uerum sedet ad dexteram, id est, ad æqualem cum patre potestatem & maiestatem. Quia enim dextera manus ualidior est sinistra, coepit dextera appellari pro ipsa potestate. Sic Numa Pompilius, scribente Liuius, dexteram fidei cōsecrauit.

Ioan. 20.
Mar. 16.

Hebr. 12.
1. Pet. 3.

Psal. 109.
Hebr. 1.
Act. 2.

Iudith. 7.

uit, per quod & antiqui iurare solebant, perinde fidei & uirtutis sedem ac ministrum. Sic de deo Esaías ait. Iurauit dominus in dextera sua, id est in potestate & maiestate sua. Sic scriptura quoque alia dicit. Dextera tua domine magnificata est. Et Dauid quoque inquit. Brachium eorum non saluauit eos sed dextera tua, id est, tua potestas & maiestas. Sedet igitur Christus, id est, habitat in cœlis, in patris omnipotentis, dextera, id est, equali potestate & patris maiestate. Et hoc est quod ipse iam iam ascensurus perinde huius uoculæ expofitor ait. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Eunt ergo docete &c. Ascendit itaque Christus ad cœlos, sedet, habitat, ad dextram, id est, in æqua patris potestate. **VERVM**, quid inquis? ergo filius patris non nisi post ascensionem cœpit esse ad omnia æqualis, quando tum primo sederit ad dextram? Quir ergo uiuens adhuc dixit. Ego & pater unum sumus? Et Euangelista de eo. Sciens, inquit, quia omnia dedit ei pater in manus. Et ipse rursus. Omnia quæcunque habet pater, mea sunt. Respōdeo. Christum alia quoties secundum duas in se naturas de se bifariam loqui. **Ioan. 10.** **Ioan. 13.** **Ioan. 16.** **Matt. 11.** **Lucæ. 10.** **Hier. 23.** **Ioan. 14.** **Ioan. 20.** **Quo nimirum modo credimus, quod ipse in cœlos ascendit,**

dit, & sedet ad dextram patris. Sedere namque ad dexteram patris, carnis adsumptæ mysterium est, neque enim incorporeæ illi naturæ conuenienter ista absque adsumptione carnis adduntur, neque sedis cœlestis perfectum diuina natura sed humana conquirat, quæ prius in eadem dextera ad eum sanè modum non sedet, utpote humanis in uita miseris, ut alius homo, circumdatus, nunc uero minime, quia sedet, in patris dextera beatus, & à beatitudine, quæ & patris dextera uocatur, ipsius beatitudinis nomen est dextera patris. Ibi nimirum omnis est dextera, quia ibi nulla est miseria, ubi Christus ut homo antea non sedet. Ascendit ergo Christus ad cœlos, non ubi uerbum deus antea non fuerat, quippe quod erat semper in cœlis, & manebat in patre. sed ubi uerbum caro factum ante non sedebat: de quo ideoque ascendente & sedere incipiente angeli admirati quæsierunt. Quis est iste rex gloriæ? Id quod utique non propter diuinitatis potentiam, sed propter nouitatem carnis ascendentis ad dextram dei dixerunt. **AT INQ VIS** denique, immo & antea illuc ascendit & fuit. Siquidem Christus ait. Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis, qui est in cœlo. Et iterum. Hoc uos scandalizat. Si ergo uidebitis filium hominis ascendentem, ubi erat prius? Cum autem filius hominis Christus ex uirgine Maria hic esse cœpit in terra, ubi carnem sumpsit ex terra, quare dicit ubi prius fuerat. Respondeo, hoc eundem proinde dicere, ut intelligamus unam personam esse Christum deum & hominem, non duas, siquidem unus erat & idem filius dei & hominis. Sic erat ergo filius hominis in cœlo, quæadmodum filius dei erat in terris, filius quidem dei in terra in carne suscepta, filius hominis in cœlo in unitate personæ, qua utique unitate & nobiscum est in sacramento Eucharistiæ, & mansurus iuxta uerbum ipsius usque ad consumationem seculi, & si cœlos ascenderit, & ad dextram patris sedeat. Ascendit igitur Christus

Phil. 2.

Ioan. 1.

Psal. 23.

Ioan. 3.

Ioan. 6.

Matt. ult.
Mar. ult.

itus ad cœlos, idest, priori & uisibili forma nobis abesse cœ-
pit, & sedet ad dexteram patris, idest, iuxta etiam naturam
humanam æqua cum patre perfruitur maiestate beatitudi-
nis. **NEC OBSTABIT**, quod filius hominis legitur de-
scendisse de cœlo, quum constet solum uerbum, idest, mu-
dum sine carne, sine hominis adpellatione descendisse de
cœlo. Nec obstat, quod & caro, idest, filius hominis legitur
tunc fuisse in cœlo, quæ nunquā inde descēdit, & quæ illuc
haud dum ascenderat. Siquidem responderim, hoc esse uni-
us personæ mysterium, & unius Christi ex utroq; subsisten-
tis sacramēto, hoc utrarumq; naturarum proprietatis esse
archanum. Ita enim uerbum cum carne inexplicabili unitū
est modo, ut ipsum uerbum caro dicatur, licet deus non sit
caro, quia nō est in carnem mutatus, ut caro dicatur deus,
quæ non sit in deitatis naturam mutata, sed uerbū propter
carnem suam homo sit, & caro propter uerbū deus sit, ita,
ut quicquid est proprium uerbi sit & cōmune cum carne,
& quicquid proprium est carnis cōmune sit & cum uerbo,
quomodo uerbum & caro unus est Christus & una perso-
na. Ideoq; propter hanc cōmunionem, quā salua naturarū
proprietate, personæ unio præstat, & uerbum cum carne,
idest, filius hominis, legitur descendisse de cœlo, cum solū
uerbum sine carne descenderit, & deus legitur ascēdisse in
iubilo ad cœlos quum solum homo Christus uere ascende-
rit, & sedeat ad dexteram patris dei om̃ipotentis. Quando
& ad eū pater dixit. Sede ad dextris meis. Sanē id dixit na-
turæ humanæ, quæ quondam audiit. Terra es & in terram
ibis. **GRATV LANDVM IGITVR** fratres charissimi,
cū humana nobis est natura, qđ sic illa sit adsumpta à deo
uerbo, ut mortalis constitueretur in cœlo, atq; ita fieret ter-
ra sublimis, ut incorruptibilis puluis federet ad dexteram
patris, mediatrix deinde & dei & hominū. s. Christus do-
minus, qui id officij, nisi ex ueritate naturæ carnis, quā ex
nobis

Psal. 46.

Psal. 102.

Gen. 3.

1. Tim. 2.

commouebuntur, apparebitque signum filij hominis in cœ-
lo &c. Hæc cum uideritis, ait Christus, scitote, quia domi-
nus prope est in ianuis, siquidem actutum dominus de in-
de uenturus est. SED QVO VENIET? utique in hunc
mundum in uallem Iosaphat, quæ sita est ad orientem inter
Hierusalem & montem Oliueti, quia Hierusalem & terra
adiacens est locus medius cōmunis omnibus nationibus ac
famosissimus & publicus propter opera nostræ redemptio-
nis. Vnde dominus in scriptura. Ecce in diebus illis congre-
gabo omnes gentes, & deducam eas in uallem Iosaphat. Iohelis. 3.
Zach. uel.
Act. 1.
QVOMODO, idest, in qua forma ueniet? Respōdent an-
geli uiris Galileis, Hic Iesus, qui adsumptus est a uobis in
cœlum, sic ueniet, quemadmodum uidistis eum euntem in
cœlum, idest, ueniet. RRIMO in forma humana, eadēque
uisibili, quandoquidem iudex debeat esse manifestus omni-
bus iudicandis, deus autem pater uel filius secundum diui-
nam naturam non uidentur ab omnibus in iudicio, quoniā
alioqui tum omnes essent beati, beatitudine uisionis di-
uinæ. Ait enim Philippus, domine ostende nobis patrem Ioan. 14.
& sufficit nobis. Et ideo executio iudicij data est a patre
Christo homini, qui ab omnibus uideri poterit. Hinc ipse Ioan. 5.
ait. Neque enim pater iudicet quenquā, sed omne iudiciū de-
dit filio. Et potestatem dedit ei iudiciū facere, quia filius
hominis est. Adeo quidem in forma humana & uisibili ap-
parebit, ut etiam homines uulnera eius & crucem uidebūt,
siquidem apparebit signum filij hominis. Et ipse de se Chri-
stus. Aspicient, inquit, ad me quem transfixerunt, quā sa-
ne scripturā allegat Euangelista aliās, de uulnere Iesu in la-
tere loquens. SECVNDO ueniet in forma gloriosa, maie-
state plenus. Christo ipso aliās dicente. Et uidebunt filium
hominis, uenientem in nubibus cœli cum uirtute multa &
maiestate. Et rursus ad principes sacerdotum & Annam.
Veruntamen, inquit, dico uobis, a modo uidebitis filiū ho-

Matt. 26. minis sedentem à dextris uirtutis dei, & uenientem in nubibus.
 Lucæ. 22. Siquidem nec solus, sed comitatus angelorum & san-
 ctorum infinitorum cetur. Dominus enim, inquit Iudas ex
 Iudæ. 1. Esaia, ueniet in sanctis millibus suis, cū senibus populi sui,
 & principibus eius. Proinde terribilis apparebit tremebun-
 dusq; uniuerfis infidelibus atq; malis, domino ipso testan-
 te, quū ait. Et tum. i. me apparete, plangent omnes tribus
 terræ, usq; adeo nimirum tristabuntur & plangent, ut hoc in
 Lucæ. 23. scripturis proclamabunt ad montes: Cadite supernos, &
 Apoc. 69 colles operite nos, & abscondite nos à facie sedentis super
 thronum & ab ira agni, quoniā uenit dies magnus. Et quis
 poterit stare? Etenim, ait Apocalypsis, in diebus illis, que-
 rent homines mortem, & non inuenient eam, & desidera-
 bunt mori, & fugiet mors ab eis. Ouere tremenda dies &
 Iohelis. 2. terribilis ualde, quādo tum, domino teste, tam magna erit
 tribulatio, qualis non fuit ab initio mundi usq; modo neq;
 Matt. 24. fiet. O recordare homo hunc illū diem nouissimū & in eter-
 Ecclæ. 7. num non peccabis, tunc quidem nox erit, in qua nemo po-
 Ioan. 9. terit operari, neq; locus erit neq; tempus gratiæ, neq; indul-
 gētiæ, neq; suffragiis, nisi quæ quis hic ex misericordia dei
 promeritus est. Sic e coelo ueniet in extremis temporibus.
 SED Q VAM ob causam ueniet? Non utiq; ad saluandū,
 quo per suam natiuitatem uenit in mundum, utpote man-
 Zach. 9. suetus, humilis, pauper, pacificus, & adeo quidem obscu-
 Matt. 13. rus, ut filius miselli fabri fuerit à iudæis reputatus, ita nimi-
 Mar. 6. rum decuit tunc per stulticiam & infirmitatem saluos face-
 I. Cor. 1. re credētes, sed in nouissimo die e coelo reuersurus est, adeo
 tremendus, adeo gloriosus, adeo deniq; famigeratus, ppter
 suæ maiestatis decorē, ut de se ipse dominus dixerit. Sicut
 Matt. 24. enim fulgor exit ab oriente, & patet usq; in occidentem, ita
 Lucæ. 17. erit aduentus filius hominis. Veniet autem, respondet arti-
 Esa. 5. culus fidei, iudicare, id est, discutere uniuscuiusq; opera, &
 unicuiq; secundum illa retribuere deus iudex iustus & for-
 tis. Id

tis. Id ipse testatur inquit. Filius enim hominis uenturus
 est in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc reddet uni-
 cuiq; secundum opera eius, qui & pphetam olim dixit. In
 Mach. 16. diebus illis, congregabo omnes gentes, & deducam eas in
 Iohelis. 3. uallē Iosaphat, & disceptabo cum eis ibi sup populo meo.
 Psal. 95. Veniet enim, inquit propheta, rex manifeste, cui pater iu-
 dicio dedit, manifeste ueniet & non silebit. Parauit in iu-
 dicio thronum suum & iudicabit orbem terræ in æquitate,
 iudicabit populos in iusticia. SED Q VOS uenit iudica-
 re populos? Respondet articulus, uiuos & mortuos. Et
 2. Tim. 4. Apostolus, testificor, inquit, coram deo & Iesu Christo,
 qui iudicaturus est uiuos & mortuos. Sanè dominū Iesum
 speramus esse uenturum ad uiuos & mortuos iudicandum.
 Iohelis. 3. Manifestus enim ueniet inter iustos & iniustos iudicaturus
 iuste, qui prius uenit occultus, ab iniustis iudicandus iniu-
 ste. Ipse, inquam, manifestus ueniet, & non silebit. i. in uoce
 iudicis euidentis apparebit, qui prius cum uenisset, occultus
 ante iudicem siluit, quando sicut ouis ad immolandum du-
 ctus est, & sicut agnus coram tō dente se fuit sine uoce, tunc
 Esai. 53. uero olim futurus ad iudiciū minime silebit. Venit, e-
 Psal. 37. nim (ait ipse alias) hora, in qua omnes, qui in monumen-
 Ioan. 5. tis sunt audient uocem filij dei. Siquidem ipse dominus in
 iussu & in uoce archangeli, & in tuba dei descēdet de coelo,
 & mortui, qui in Christo sunt, uocē eius audient. Vox ue-
 I. Thes. 4. ro domini fortassis erit clamor ille, qui media fiet nocte: ut
 Matt. 25. pote. Ecce sponsus ueniet, Exite obuiam ei. Sanè tubæ uo-
 cabulo, aliquod euidentis & præclarum signum accipimus,
 quod nutu diuino dabitur, quod modo angeli uox, modo
 tuba dei, modo uox filij dei, & recte tuba appellari solet:
 quoniā uelut ad bellum contra inimicos ueniet, dabitq; ei
 efficaciam, ut per illam mortui resurgēt, audientes forte ter-
 ribili sono Surgite mortui ad iudiciū, reddite rationem
 uillicationis uestre. Ecce uenio, & merces mea mecum est,
 Lucæ. 16. reddere

reddere unicuique secundum opera eius. Et ita nimirum uox
tubæ uel est imperium Christi, resurgere sub uerbis prædi-
ctis serio imperantis, uel manifesta Christi apparitio: facta
autē resurrectione euestigio dominus iudicabit, id est, exa-
minabit & idem discutiet uiuos & mortuos. Quod Apосто-
lus in hæc uerba grauius subindicat, dicēs. Nunc autem se-
mel in consumatione seculorum ad destitutionem peccati
per hostiam suam apparuit. Et quē admodum statutum est
hominibus semel mori post hoc autē iudicium. Sic & Chri-
stus semel oblati est ad multorum exhaurienda peccata se-
cundo sine peccato apparebit omnibus expectantibus se in
salutem. SED QVI SVNT VIVI? Sunt uiui hic appel-
lati uel animæ quibuscum iudicabuntur & corpora, in qui-
bus uiuos animas, corpora mortuos nominauit articulus.
Corpora enim dumtaxat moriuntur non animæ, sepulto
quidē Lazari corpore, anima ad cœlos euecta est. Vel uiui
sunt, qui domino tum aduentante adhuc uiuent. Proculdu-
bio enim cum dominus uenerit, inueniet quosdā adhuc in
hoc uitæ statu uiuentes, quos idem iudicaturus est. Apосто-
lo dicente. Hoc enim uobis dicimus in uerbo domini, quia
nos, qui uiuimus, qui residui sumus in aduentu domini nō
præueniemus eos, qui dormierunt: quāuis & illos tamen
subito in raptu morituros pie credimus, ut inde uiuificabū-
tur, quē admodum suo dicemus loco. Vel uiui sunt, iusti,
qui uiuentes dicuntur, quoniam in operibus uitæ perman-
serint, quibus & ipse dominus iudicabit. s. daturus & ipsis
secundum eorum opera. Ipse enim filius hominis cum ue-
nerit in maiestate sua & omnes angeli cum eo, tunc sedebit
super sedem maiestatis suæ, & congregabuntur ante eum
omnes gentes, & separabit eos ab inuicem, sicut pastor se-
gregat oues ab hēdis. Et statuet oues, quidē a dextris, hæ-
dos autem a sinistris, tunc dicet ijs, qui a dextris eius erunt.
Venite benedicti patris mei, possidete paratū uobis regnū
a con-

Hebr. 9.
Rho. 5.
1. Pet. 3.
Lucæ. 16.

1. Thef. 4

Matt. 25.

a constitutione mundi, qui enim, inquit Christus, bona fe-
cerunt procedent in resurrectionem uitæ, in qua non esuri-
ent neq; sitient amplius, neq; cadet sup illos sol neq; ullus
æstus, & absterget deus omnem lachrymam ab oculis eo-
rum. Inibi tandem in illis ea reuelabitur gloria, ad quā hu-
ius mundi passiones non sunt condignæ. Id quidem & tan-
tum habebunt mercedis, quod & quantum oculus non ui-
dit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. SIC
ITIDEM mortui sunt & appellari solent, qui uel olim de-
functi sunt, & tunc resurgentes, uel utiq; iniusti & mali pec-
catores, qui nimirum scelerum in peccatis suis mortui in-
telliguntur, quibus & ipse dominus iudicabit, daturus se-
cundum opera ipsoꝝ dicens ad hædos, qui a sinistris sta-
bunt. Ite in ignem æternum operarij iniquitatis, quē præ-
parauit pater diabolo, & angelis eius, ubi erit fletus & stri-
dor dentium, neq; ulla a tormentis ineffabilibus requies,
utpote quorum uermis (ut ait propheta) nō morietur, nec
eorum ignis extinguetur. Tunc quidē ad inferos æternos
euntes miserabiliter & horribiliter clamabūnt uersus iustos.
Ecce quomodo computati sunt inter filios dei, & inter san-
ctos est fors illorum, quos aliquādo habuimus in derisum,
& in similitudinem improprij, nos infensati uitam illorum
estimabamus insaniam & finem illorum sine honore. Ecce
quomodo computati sunt inter filios dei & c. Nos uero er-
rauimus a uia ueritatis, & iusticiæ lumen non luxit nobis,
& sol intelligentiæ nō est ortus nobis. Lassati sumus in uia
iniquitatis & perditionis, uiam autē domini ignorauimus.
Quid nobis profuit superbia, aut diuitiarum iactantia quid
contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquā umbra. O ca-
dite sup nos montes & colles operite nos & c. TVNC SA-
NE, fratres, recordabūntur cum terribili dolore uerbi Chri-
sti dicentis. Quid prodest homini, si mūdum uniuersum lu-
craretur, animæ uero suæ detrimentū pacietur, Tunc qui-
dem

Matt. 25.
Apoc. 7.
Rho. 8.
1. Cor. 2.
Esa. 64.

Matt. 25.

Esa. ult.

Sapiē. 5.

Lucæ 23.
Apoc. 6.

Matt. 16.

dem nihil planè iurabit, neq; aurum neq; argentum redime-
re poterit, etiam si totus mundus pro aliquo intercederet,
quandoquidē tum erit nox, in qua nemo poterit operari,
sed metet, quod quisq; hic per bona opera seminauit. EA-
PROPTER, fratres charissimi, ait Apostolus, stabiles
1. Cor. 15. estote & immobiles, abundantes in omni opere domini, sem-
per scientes, quod labor uester non est inanis in domino.
Estote, inquam, memores fidei nostræ, qua credimus certo,
sed incerto tempore dominum Iesum ex coelo uenturum, iu-
dicare uiuos & mortuos, in die iræ & reuelationis iusti iudi-
cij dei, qui reddet unicuiq; secundum opera eius, Nolite,
Rho. 2. quæso, diuitias bonitatis eius & patientiæ & longanimitatis
contemnere, siquidem benignitas dei nos ad poenitentiam
adducit, tardat paulisper propter nos, quos nō uult perire,
2. Pet. 3. sed reuerti ad poenitentiam. Nec putate, uos id ipsum posse
effugere iudiciū, in quo & de omnibus uerbis, de gestis de-
nique & cogitatibus reddere oportebit rationem, quum
omnes nos itare compellemur ante tribunal Christi, ut re-
Matt. 25. cipiat unusquisq; propria corporis sui, put gessit siue bona
Rho. 14. siue mala, deo nimirum ita etiam hominū indicante occul-
2. Cor. 5. tissima, ut quæ quisq; hic mala uel quālibet secreto fecerit,
conscientijs testibus, ita uidebit quasi ex libro conscientiæ
legeret nec habebit defendendi locum, siquidem peccator
quæ sit de ueste nuptiali, id est, de opere charitatis obmu-
tescet: ad ministros dominus rex idēq; iudex serio dicet. Li-
Matt. 22. gatis manibus & pedibus eius mittite eum in tenebras exte-
Lucæ. 14. riores ibi erit fletus & stridor dentium: ad bene uero uesti-
Matt. 25. tum dicet. Intra in gaudium domini tui. Id quod ad malos
dicere non poterit, ut quibus ianua tum & deinde æternali-
ter clausa erit. O horrendum, O terribile, o tremendum uer-
bum. Et ianua est clausa. Quæ ianua, obsecro, tū erit clau-
sa? ianua, inquam, misericordiæ ad indulgendum, quæ mo-
Matt. 25. dis omnibus aperitur. Ianua gratiæ ad merendum, quæ mo-

do omnibus offertur. Ianua gloriæ ad intrandum, quæ mo-
dis omnibus poenitentibus reſeratur. Sane tum ea ianua e-
rit clausa, quæ nunc patet uenientibus ab oriente & occi-
dente, ut recumbāt cum Abraham, Isaac & Iacob in regno
coelorum. Ianua tum erit clausa, quæ nunc ait. Eum qui ue-
nerit ad me non eijciam foras, quæ nūc intromittit per poe-
nitentiam Homicidas, publicanos, meretrices, adulteros,
hocq; genus reliquos uel qualibet graues peccatores, quā-
doquidem multus est dominus, & præstabilis super mali-
tiam, tum uero non talis erit, qui alias dicit, Et clausa est ia-
nua. s. pietatis & misericordiæ Christi, quæ nūc lachrymis,
gemitibus, suspirijs & precibus poenitentium facile patet.
Tum autem nullius poenitentia, nullius oratio, nullius ge-
mitus amplius admittetur. Etenim tunc clausa erit ianua,
quæ Aaraonem post idolatriā recepit, quæ Dauidem post
adulterium intromisit & post homicidium, quæ Petrum post
trinam negationem non solum nō repulit sed clauis suas ei
obseruandas tradidit, quæ publicanum Mattheum ingredi
passa est, quæ latronē in cruce non exclusit, quæ & peccatri-
cem Magdalenam nō est dedignata, quæ exclusit uirgines
fatuas quinq; quoniam oleum in lampadibus nō habuerint,
nec receperint, haud quaquā uigilantes in domini aduētū,
nec similes hominibus expectantibus dominū suum, quan-
do reuertatur à nuptijs, ut cum uenerit & pulsauerit confe-
ssim aperient ei. O, inquit dominus, beati serui illi, quos,
cum uenerit dominus, inuenerit uigilantes. Faxit idem do-
minus, qui uenturus est iudicare uiuos & mortuos, ut cum
uenerit uigilantes simus, ut & cum ipso ad nuptias æterni
gaudij intrare possimus, utpote succincti & parati. Quales,
faute deo, erimus, quum de aduentu domini, adiudican-
dum uēturi, fuerimus solliciti, acceperimusq; lapades, id
est, unusquisq; ueram in Christum fidem, ac eas. s. fidem or-
nauerimus oleo, s. charitatis, per quā fides operatur, semp
Q diui

Matt. 8.
Ioan. 6.
Matt. 21.

Iohelis. 2.

Deut. 9.
2. Reg. 11.
Matt. 26.
Matt. 18.
Matt. 9.
Mar. 2.
Lucæ. 5.
Lucæ. 23.
Lucæ. 7.
Matt. 25.
Matt. 25.
Lucæ. 12.

Gala. 5

diu Petri dicti memores, quo ait. Fratres, igitur, magis fa-
tagite, ut per bona opera certā uestram uocationem & ele-
ctionem faciatis: siquidem fides sine operibus mortua sit,
domino arguente, quum ait. Non omīs, qui dicit mihi, do-
mine domine, intrabit regnum coelorum, sed qui facit uolū-
tatem patris mei, intrabit, facit, inquit, uoluntatem patris.
Luc. 6. Quid facit uoluntatis: utiq; bona opera, pro quibus uel so-
lis deus reddet mercedem: ut quē nos sola post mortem se-
quentur, iuxta quā dominus unumquēq; est iudicaturus,
Apoc. 14. quum ad iudicandum ex decreto Symboli Apostolici uene-
rit, eo ipso dicente. Filius hominis uenturus est in gloria pa-
tris sui cum angelis suis, & tunc reddet unicuiq; secundum
Matt. 16. opera eius. Et hoc est, cuius nos tā paterne admonet Apo-
stolus dicens. Itaq; fratres mei dilecti, stabiles estote & im-
mobiles, abundantes in omni opere domini, semper scien-
tes, quod labor uester non est inanis in domino.
1. Cor. 15.

S. MATTHEVS.

CREDO IN SPIRITVM SANCTVM.

DIXIMVS IN PRINCIPIO NOSTRÆ
in Symbolum Apostolicum interpretationis,
hanc esse ueram & Catholicā fidem, ut unum
deum in trinitate, & trinitatem in unitate cre-
deremus & ueneremur, utpote deū in sua esse
essentia unum & in personis trinum. s. deum patrem, & fi-
lium & spiritum sanctum, nosq; hinc Christiana ueritate cō-
pelli, sigillatim unamquāq; personam deum aut dominū
confiteri non tamen tres deos aut tres dominos, & in ea per-
sonarum trinitate nihil esse prius aut posterius, nihil maius
aut minus, sed totas quidem personas coeternas sibi esse &
coequales, ita quidem, ut per omnia (ut dictum est) & uni-
tas in trinitate, & trinitas in unitate sit ueneranda, quū una
sit omnium personarum essentia, dicente aliis Euangelista.

de ei dominus spiritum suum. In nouo uero testamento abundanti-
us testimonijs edocemur, quum spiritus sanctus super Christum descendisse describitur, & quum ipse dominus insufflauit in Apostolos post resurrectionem dicens. *Matt. 3. Mar. 1. Luc. 3.*
Accipite spiritum sanctum. Et ad Mariam ab angelo dicitur. *Ioan. 20.*
Spiritus sanctus superueniet in te. Et Paulus dicit, quia nemo *Luc. 1. 1. Cor. 12.*
potest dicere dominus Iesus nisi in spiritu sancto. Et in actis Apostolicis legimus, quod discipuli domini repleti sint omnes *Act. 2.*
spiritu sancto, qui & coeperunt loqui uarijs linguis, prout spiritus sanctus dabat eloqui illis, utpote, quibus apparuerunt *Iohelis. 2. Eia. 4.*
dispartite lingue tanquam ignis, seditque supra singulos eorum. Id quod per prophetam Iohelem erat prophetatum, dicentem. Et erit in nouissimis diebus dicit dominus, effundam de spiritu meo super omnem carnem. Et prophetabunt filij uestri & filiae uestrae &c. & dabo prodigia in coelo sursum & signa in terra deorsum, sanguinem & ignem & uaporem fumum, Et rursus in eisdem actis legimus, quod per impositionem manuum Apostolicarum spiritus sanctus dabatur in baptismo. Ex quibus sane omnibus didicimus, tantam esse auctoritatis & dignitatis substantiam spiritus sancti, ut salutare baptismum non aliter nisi excellentissime omnitrinitatis auctoritate. i. patris & filij & spiritus sancti cognomine compleatur, & ingenito deo patri, & unigenito eius filio nomen quoque spiritus sancti copuletur. Quis igitur audiens tantam spiritus sancti maiestatem non ex animo cupiat scire, quid spiritus sanctus sit, uel maxime, ut illum dignepossit colere & adorare? **NOLIM IDEOQ. VBI** latere quempiam, Spiritus sanctus nomen non esse unum, unam tamen rem significare, & hanc ipsam Apostolis olim missam, atque eam rem tantam esse amplitudinis, tantam uirtutis, tanti uigoris, ut uno nomine illam minime possimus exprimere, non quod reliquis in trinitate personis sit pluri, quam tres diuinae personae sibi sint inuicem coeternae, consubstantiales & aequales, uel

Rho. 10.
Sapient. 1
Sapient. 7.

rum quia caritudo nominū & lingue angustia uel potius hebetudo ingenij faciunt hoc, siquidē sit spiritus sanctus, quē missum Apostolis ecclesia recolit, substantia eminentissima, quæ omnibus substantijs exhibet, unde subsistat, sapientissima omnium. Est enim artifex, omnē habens uirtutem, omnia prospiciens, à nullo moderata, moderatrix omnium & conseruatrici: quandoquidem ipse, deus sit unus cum deo patre & filio, ab utroq; mirabiliter procedens, ut ex ea, quæ sequitur, circumloquutoria definitione seu potius descriptione accipimus. **EST ENIM SPIRITVS SANCTVS** nihil aliud quā deus latus in suam essentiam per amorem reciprocum à patre filioq; procedentem. Id sane intelligas, quod quia deus pater amat essentiam suam, similiter & filius amat eandem, constat, quod hæc amoris latio passive sumpta. i. deum patrē & filium latum esse ad essentia suam per amorem unicum, sit substantia. non enim accidens esse potest, est igitur dei natura, quia cum non nisi una substantia in deo sit (quod facit eius infinitas) quicquid est in deo, dei est natura. Discernatur porro hæc ipsa latio à patris filijq; persona necesse est. Quia nequit intelligi, qui fert & latum esse nullomodo distare. Hoc igitur totum per amorem latum esse deum patrem & deum filium in dei substantiam siue essentiam, cum habeat conditiones ad personæ diuinæ rationem necessarias, persona est tertia in diuina natura, quæ aptissime spiritus dicitur, quoniam spiritus interest, ferre, præsertim si amor accedat, cuius est, amantem ferre in rem amaram. Amantum namq; studia parentū ferri uidemus ad filios, & ad filiorum gratia omnia facere. Et ita nimirū spiritus sanctus est deus ipse latus in suā essentiam per amorem reciprocum à patre filioq; procedentem. Inde liquet, quum spiritus sanctus dicitur à patre & filio procedere, aliquos haud inepte dixisse, spiritum sanctū nihil aliud quā dei amorem intelligi, cōstare, quidem, quod pater filium

Ioan. 4.

filium ut seipsum diligit, & item filius patrem tanquam seipsum diligit. Id qd' latius intelligi queat ex nomine, quo tertia in diuinis persona appellatur, Spiritus, à spirādo uel spiratione sumpto. Actus autem spirationis in corpore, est actus internus, actus cōtinuus, actus uiuificus, habens à calore originem. Hæc autem omnia amorī conueniunt. Amor enim uenit ab intrinseco, quum sit actus anime. Et amor est actus uiuificus, & sic uiuificus, ut homo nō sit, qui nō amet. Est etiam amor actus cōtinuus, & hoc si perfectus est, qui enim nunc amat & postea non amat, non perfecte amauit. Et demū amor, calor spiritualis, unde & à poetis dictus est ignis. Quia modo spiritus sanctus à patre & filio procedit per modum amoris, ut dictum est, amorī autem omnes cōditiones actus spirationis conueniunt. Ideo & in huius etiam tertia in trinitate persona proprie spiritus dicta est. Et non solum uno nomine spiritus, sed duplici nomine spiritus sanctus ad insinuandum, quod hæc tertia persona, nō sit patris & filij amor immundus sed omnino mūdus, perfectus, castus qui est spiritus sanctus ab utroq; simul. i. patre & filio procedens, ab omni eo quod corporeum est, maxime alienus, quum ipse sit firmus, incommutabilis, inconcusus, & incorporeus. Cuius quale sit & quā multiplex officium ex eis attributis, quæ illi in sacris literis attributur, nominibus facile deprehendimus. **PRIMO** quidem spiritus sanctus appellari cœpit παρακλητος, id est, consolator. παρακλησις quidē est consolatio tum, quia spiritus sanctus gaudium habet patris & filij: quādo ex utriusq; latio per amorem indiuinam essentia uterq; gaudet amplissime, & simul tum tres consolantur nos in omni tribulatione nostra, lati per amorem in lucentes Ideas, quas eadē essentia continet. Ipse enim (ut scribit Apostolus) est deus totius consolationis, qui consolator nos in omni tribulatione: siquidem præstet consolationem animabus, maxime, quibus aperit & reuelat

2. Cor. 1.

Matt. 10.
Mar. 13.
Luc. 12.
Ioan. 14.

uelat sensum scientiæ spiritualis, ita, quod nullum sensum timoris accipiant, in ipsis enim nō quasi modo paracletus, id est consolator sedet uti aduocatus suggerit simul atq; loquitur Apostolo dicēte. Ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Itaq; pollicebatur dominus discipulis suis missurum sese paracletum, qui eos esset edocurus omnia, & cōsolaturus & aduocaturus dicens. Et ad reges ducemini propter me in testimoniū illis & gentibus.

Act. 2.

Act. 2.

Cum autem tradent uos, nolite cogitare, quomodo aut qd loquimini, dabitur enim uobis in illa hora quid loquimini. Non enim uos estis, qui loquimini, sed spiritus patris uestri, qui loquitur in uobis. Et rursus. Et ego rogabo patrem meum, & alium paracletum dabit uobis, ut maneat uobiscum in æternum, spiritum ueritatis, quem mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omnia, & suggeret uobis omnia, quæ dixerō uobis. Id quod in die Pentecostes primū inchoare & compleri cōepit, quando repleti spiritus sancto iuxta pollicitationem misso una lingua, una uoce om̃ibus hominibus, utcunq; barbaris & linguis externis intelligibilter magnalia dei & confidenter, diserte, efficaciter, nimirū prout ille dabat eloqui illis, scientia & pio adfectu iam plenius ita loquuti sunt, ut non modo, quæ a philosophis tradita sunt, sed & quæ mens humana uirtute sua adsequi nō potest persuaserunt, & usq; adeo, ut qui undecunq; aderant, mirabiliter obstupuerint, sintq; ex unius Petri non minus diuina quā animosa ad eos oratiōe ad fidem Christi una nimirum illa die ad tria circiter millia conuersi & baptizati. CUIVS NIMIRVM spiritus sancti in discipulos missio- nis & aduentus tam mirabilis (uenit enim ad mōrem uenti uehementis in domo ubierant sedentes) tam operosi, tam oportuni gaudia recolēs catholica ecclesia tres dies celebrādos instituit: quoniā tres diuinæ personæ hunc aduentum operatę sunt, quarū opera sunt indiscreta forinsecus. Pater nanq;

nanq; & filius miserunt spiritum sanctum, qui Apostolos ceterosq; credentes tribus muneribus adornauit. s. mentē impleuit agnitione ueritatis, quā ille eos docuit, adfectum corroborauit ad opera, linguam acuit & contemperauit, ut aperte apud omnes nationes, quæ sub cœlo sunt, laudes dei iudes antea hominēs intrepide, disertissime & efficacissimē personarent. Sane tum fuit manifestum, eos indutos esse uirtute ex alto, qui de tanta pusillanimitate spiritus ad tantam deuenire constantiam. Non est iam fugere, non est abscondi propter metum iudæorū, constantius modo prædicant quā delitescerent ante timidiū. Deniq; mutationē illam dextræ excelsi, manifeste declarat principis Apostolorum prius quidē ancillæ uerba formido, postmodum inter principum uerbera fortitudo. Ibant enim (ait scriptura) gaudentes à conspectu concilij, quoniā digni habitu sunt, p nomine Iesu contumeliā pati, quem sane prius cum ducere retur ad conciliū, solum reliquerant fugientes. Quis dubitet aduenisse spiritum uehementem, qui mentes eorū inuisibili illustraret potentia, qui propterea cōsolator dictus est, quod illos omnesq; credentes consolatus sit, & ijs deprecator fuerit atq; aduocatus. ATQ; VE VTINAM SVA ille nos consolatione & confirmatione dignetur spiritus ille benignus, spiritus dulcis, spiritus fortis, digneturq; idē nobis esse, qui in corde nostro postulet pro gemitibus inenarrabilibus, ut & ipsi per eum fiducialiter postulemus, nihil plane hesitantes, digneturq; inquam, ille nos consolari in omni nostra, quæ multiplex est, tribulatione, ac nos corroborare & fortificare in duro cōtra hostes nostros certamine, quoniā (ut Apostolus scribit) non nobis colluctatio est aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarū harum, contra spiritalia nequitia in cœlestibus. Ethoc est, quod suspirabunda ad spiritum sanctum clamat ecclesia dicens. Con-

Act. 1.
Ioan. 20.

Psal. 76.
Mar. 14.
Luc. 22.
Act. 5. 18.

Matt. 26.
Mar. 14.

Rho. 8.

Eph. 6.

R solator

Ioan. 10.
Ioan. 17.

Iohelis. 2.

Iacobi. 1.

Sapiē. 1.

Psal. 67.
Ephe. 4.

solator optime, dulcis hospes anime, dulce refrigerium, In labore requies, in estu temperies in letu solatium, in infirma nostri corporis uirtute firmans perpeti. Hostem repellas longius, pacemque donesptinus, ductore sic te preuio uitemus omne noxium. SECVNDO coepit spiritus sanctus appellari donum, quando per hanc eandem paulo antedictam lationem amoris pater se totum donat filio, & filius patri, ambo uero se totos suae essentiae condonant & inferuntur in illam, adeo, ut propter eundem amorem recte quoque filius alibi dixerit, Ego & pater unum sumus. Et alias ad patrem filius. Quia, inquit, dilexisti me ante constitutionem mundi. Et donum ille nimirum dei altissimi dicitur, quod ex gratuita bonitate sua diffundit in orbem, ut per prophetam praedixerat. Effundam de spiritu meo super omnem carnem. Ipse quidem septiformis est donans, qui contra septem capitalia peccata donat septem munera. scilicet sapientiam, intellectum, consilium, fortitudinem, pietatem, scientiam, timorem domini, quibus sane in die Pentecostes suos primum discipulos abunde repleuit & adornauit. quum eos docuerit magnalia dei loqui uariis linguis, unde tanquam a patre luminum est & descendit omne datum optimum, & omne donum perfectum. Est enim spiritus sanctus, spiritus domini, qui (ut ait scriptura) repleuit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia scientiam habet uocis. Hinc & propheta, quem Apostolus repetit, ait. Ascendit in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. scilicet mittendo spiritum sanctum. Et licet in tribus personis summae trinitatis, nec substantiae nec potentiae nec uoluntatis nec operationis ulla sit diuersitas, sed huius beatissime trinitatis incommutabilis sit deitas, una substantia, indiuisa opere, concors uoluntate, par omnipotentia, equalis gloria, ne tamen fidelium confessio in trinitate erret, ut ueritas trinitatis insinuetur. quaedam per proprietatem uel appropriationem patri, ut potentia,

tia, quaedam filio ut sapientia, quaedam spiritui sancto, ut bonitas, attribuntur, quae tamen non ita diuidit intellectus, sicut distinguit auditus. Modo quae liberalissimo nobis amore donantur, cui rectius attribuuntur personae in trinitate, quam ei, quae per modum amoris & uoluntatis amantis ad intra procedit. Hic est spiritus sanctus. SICUT ENIM innatum est filio a patre procedere, sic spiritui sancto donum esse dei est a patre procedere & filio. Quaecumque enim in nobis deus liberaliter ad nostram salutem operatur siue remittendo culpam, siue infundendo gratiam, siue largiendo uirtutes & dona. Immo dando seipsum, quod est donum super omne donum, quamuis quae tota trinitas operatur, recte tamen spiritui sancto per appropriationem, quae dicta est, attribuntur. Ideoque & Christi incarnatio, quae maximi amoris & diuinae liberalitatis opus extitit, spiritui sancto tanquam auctori ascribitur ab angelo, dicente. Quod enim in ea natum est a spiritu sancto est. Hinc Apostolus. Diuisiones, inquit, gratiarum sunt, idem autem spiritus. Et diuisiones ministrarum sunt, idem autem dominus, Et diuisiones operationum sunt, idem uero deus, qui operatur omnia in omnibus. Vnicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiae, alij autem sermo scientiae secundum eundem spiritum. Alteri fides in eodem spiritu, alij operatio uirtutum, alij generalium linguarum, alij interpretatio sermonum. Haec autem omnia operatur unus atque idem spiritus, diuidens singulis prout uult. Et hoc est quod ecclesia orat dicens. VENI SANCTE SPIRITUS & emite celsus lucis tuae radium. Veni pater pauperum ueni dator munerum, ueni lumen cordium, reple cordis intima tuorum fidelium. Sine tuo numine, nihil est in homine, nihil est innoxium, da tuis fidelibus, in te confidentibus sacrum septenarium, da uirtutis meritum, da salutis exitum, da penne gaudium. TERTIO spiritus sanctus dici coepit fons uiuus,

Matt. 1.

1. Cor. 12.

R 2 de quo

De quo dominus. Aqua, inquit, quā ego dabo ei, fiet in eo
fons aquae salientis in uitam aeternā. Et rursum. Qui credit
in me (sicut dicit scriptura) flumina de uentre eius fluent
aquae uiuae hoc autem dixit de spiritu, inquit Euangelista,
quem accepturi erant. s. post ascensionem. Sane spiritus san-
ctus uiuus est fons, quoniam sicut uiui fontis est suam aquā,
suam inquam substantiam fundere, neque amittere, adiacen-
tia irrigare, neque minui. Itaper praedictam amoris lationem
pater & filius suam substantiā quasi diuinitatis liquore co-
piosissimū & indefectibilem totumque tribuunt spiritus san-
cto, neque amittunt, quod dederunt. Irrigant etiam hae diui-
nae personae creaturam ubertate innumerabiliū gratiarum,
neque tamen illis sui uigoris aliquid decreuit uel accreuit.
Iohelis. 2. Hinc propheta in persona domini dixit. Effundam in no-
uissimis diebus de spiritu meo super omnē carnem, de spiri-
tu meo, id est, de uiuo fonte meo, cuius effusio latissima pri-
mū patuit in Stephani sapientia, cui nemo poterat resistere,
Aet. 6. in Petri lingua, quae tria hominū millia die una ad fidem co-
Aet. 2. uertit, in Pauli fluxu, quando ad fidem conuersus magis ac
Aet. 9. magis conualescebant & confundeat ludaeos obstupescē-
tes, qui habitabat Damasci, qui & secundum datam sibi,
ut Petrus scribit, sapientiam, quaedam intellectu difficilia
2. Pet. 3. locutus est & scripsit, immo haec ipsa effusio manifestata est,
in omnibus Apostolis, quando post ascensionem domini
uerbum eiusdem in ijs, quum ante infideles praesides stete-
runt, impletum est. Ponite ergo in cordibus uestris nō prae-
meditari, quemadmodum respōdeatis. Ego enim dabo uo-
bis os & sapientiā, cui non poterunt resistere, omnes aduer-
sarij uestri. Q VARTO sancti spiritus appellari coepit ui-
uus ignis. s. charitate ardens, utpote qui nulla mixtura ma-
teriae elementorum constat, uiuus est, seipso nō fomento ali-
cuius substantiae corruptibilis sed charitate, quae deus est,
I. Ioan. 4. durans, suo ardore non consumitur, sed perficitur & reful-
get,

get, purus & integer, omnia semper in omnibus operando. Deut. 4.
Deus, enim ait Apostolus, noster ignis consumens est, hic Hebr. 12.
est nimirum ignis de quo Christus ignem, inquit, ueni mit-
tere in terram, & quid uolo nisi ut accendatur. s. ad consu-
mendum peccatorū rubiginem, & ad cōmonendum pacien-
di fortitudinem pro nomine Iesu, ut eius charitate accēsi ni-
hil plane pertimescamus pro gloria Iesu Christi subire, qui
nimirum ita succendit corda Apostolorū, ut illi irent gau-
dentes a conspectu concilij, quoniam digni habiti essent pro
nomine Iesu contumeliā pati, qui in persona Pauli de se
dicunt. Quis nos separabit a charitate Christi? Tribulatio
an angustia, an fames, an nuditas, an periculum, an perse-
quutio, an gladius? Sicut scriptū est. Quia propter te mor-
tificamur tota die, estimati sumus sicut oues occisionis. Sed
in ijs omnibus superamus, propter eum qui dilexit nos. O
igitur salutaris ignis, cremans stipulā peccatorū, choruscās
flammā uirtutum, qui Mariae Magdalene lachrymas ad re-
missionem peccatorum extersisti, & Petro trinam negatio-
nem per amaras lachrymas plane indulsisti. O MIRABI-
lis ignis. s. spiritus sanctus, qui simul exiccas & irrigas, ex-
iccas peccati humores nocuos, irrigas corda flumine gra-
tiae, simulque ad resistendum hostibus ita quondam inflāma-
sti Apostolos & reliquos martyres, ut plerique per te obdu-
rarint ora leonum, extinxerint impetum ignis realis, effu-
garint aciem gladij, distenti, ludibria & uerbera expti, insu-
per & uincula & carceres, lapidati sint, secti sint, & ipsi ni-
hilominus iusti per te inflāmati & igniti in magna constan-
tia steterūt aduersus eos, qui se angustiarūt, inter filios, ppte
rea dei computati. VENI IGITUR sancti spiritus, & re-
ple tuorum corda fidelium, & tui amoris ignem in eis accē-
de, lumen accēde sensibus, infunde amorem cordibus, fle-
cte quod est rigidum, foue quod est frigidum, rege quod est
deuium. Et hoc est fratres, quod spiritus sanctus in die Pen-

Act. 2.

Matt. 5.

Psal. 18.

Rho. 10.

Mar. 16.

1. Ioan. 2.

Esa. 61.

Luc. 4.

tecostes sub uisibili forma linguis igneis apparuerit, sedēs super singulos, nimirū salutarem suum ostendens effectū, eos. s. fore gratia spiritus sancti, qui lux mūdi tanq̃ duodecim solis radij ac totidem lāpades ueritatis uni uersum mūdum essent illuminaturi, ardētq̃ suo eloquio diuersarum gentium toto terrarum orbe multitudinem cōgregaturi ad fidem, iuxta testimonium prophetæ dicentis, In omnē terram exiuit sonus eorum, & uerba eorum, in fines orbis terræ. Q VINTO spiritus sanctus appellari cōp̃it unctio, de qua Ioannes, Sed uos, inquit, unctiōē habetis à sancto & nostis omnia. Et dominus de se. Spiritus, ait, domini super me, propter quod unxit me. Et est spiritualis illa unctio spiritus sanctus. Sicut enim unctio corpora lenit, restaurat & seruat, ita prædicta amoris latio mētem & dei substantiam lenem nostro intelligendī modo illis inuicem tenet, & nobis etiam lenitatem participare concedit sua gratia, quæ & uirtute spiritus in baptismo infunditur, cuius quoq̃ causa baptizandi unguuntur, sub eo sacramēto eam gratiam participant, ubi deinde obicem non opposuerint. HAEC DE SPIRITVS SANCTO, in quem, uti in tertiam in trinitate diuinam personam ecclesia catholica credit, inquit. Credo in spiritum sanctū. Credo, inquā, in spiritum sanctū. s. (ut symbolum Nicenum declarauit) dominū, & uiuificantem, qui ex patre filioq̃ procedit, qui cū patre & filio simul adoratur & cōglorificatur, qui loquutus est per prophetas. PRIMO sane additur, DOMINVM ad explodēdam hæresim Macēdoniorum, ponentium, spiritum sanctum creaturam, patre & filio minorem, & quasi utriusq̃ seruū, ambobusq̃ subiectum, omīno delirantes, quandoquidem sicut pater dominus est & filius dominus, ita & spiritus sanctus est dominus, habens æqualem cum deo patre & filio dominatum & potestatem in substantia, Apostolo scribente. Diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus. Et diuisiones

1. Cor. 12.

siones administrationum sunt, idem autem dominus. Et diuisiones operationum sunt, idem autem deus, qui operatur omnia in omnibus. Vides ergo, quoniam primo spiritum uocat, secundo dominū dicit, & tertio deum. Secūdo additur VIVIFICANTEM, siquidē spiritus sanctus uiuificet animas, sicut spiritus humanus uegetat corpora. Spiritus em̃ (ait dominus) est, qui uiuificat. Et de filio quidem dicitur, qd̃ sicut pater suscitatur mortuos & uiuificat, ita filius, quos uult uiuificat. Rursus de illo. Sicut pater habet uiram in semetipso. Certe cōsimili iure de spiritu sancto dicēdum est, quod pater & filius illi dederint etiā uitam habere in semetipso, qui ab utroq̃ æqualis procedit. Qui si uitam in semetipso habet, quomodo non uiuificabit? quum proprium sit uitæ uiuificare, sicut lucis illuminare, & calidi calefacere. Et hoc est quod Iob olim in spiritu dixit. Spiritus domini fecit me, & spiraculum omnipotentis uiuificauit me. Tertio adijcitur, Q VI EX PATRE filioq̃ procedit, nimirum ad condemnandum hæresim Græcorum quorundam pertinacius astruentium spiritum sanctum à patre solum procedere, & nequaquā à filio. At res multo aliter habet, siquidē spiritus sanctus uere & à filio pcedat. Cur em̃ alioqui Apostolus spiritum sanctum uocaret spiritū filij à patre missum in corda nostra, & alio in loco spiritum Christi, si nulla spiritus sanctus ad filium habet processionis habitudinē? Cur item filius spiritum sanctum Apostolis post resurrectionē daturus insufflasset in eos dicēs. Accipite spiritū sanctū &c. nisi hoc corporalis flatus indicio significare uoluisset, à se quoq̃ spiritum sanctum procedere, sicut halitus ab intimis exit precordijs? Præterea de spiritu sancto loquens Apostolus Christus ait, Cum uenerit paracletus, quē ego mittā uobis à patre, spiritum ueritatis. Ecce missurum se spiritum sanctum promittit filius, & quod ante promiserat, suo tempore expleuit. Sed quomodo, obsecro, idipm fiet, nisi etiā à filio

Ioan. 5.

Ioan. 6.

Iob. 33.

Gala. 4.

Rho. 8.

Ioan. 20.

Ioan. 15.

à filio spiritus sanctus processibiliter prodeat: postremo de eodem spiritu ad Apostolos uerba faciens dominus noster ait. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit uobis. Atqui de eo, quod Christi est, accipere non potest spiritus, nisi ab eo, quoque diuina processione intelligatur proficisci, ut ab eodem & substantiam accipiat, & sapientiam. Quarto subnectitur, **Q VI CVM PATRE ET FILIO** simul adoratur & cōglorificatur ideo nimirum, ut tollatur & Arrhianorum & Macædonianorum impietas, qui spiritum sanctum esse deum negarunt, creaturam ipsum esse adserantes, & patri filioque inaequalem, sed quidem falso, siquidem deus sit ipse spiritus sanctus ex definitione paulo superius adducta de spiritu sancto. Sic etenim hic spiritus sanctus cum patre & filio simul adorandus praedicatur, protinus consequens est ipsum esse deum, quandoquidem propria adoratio soli deo debetur, & exhibenda est. Ad hæc, sine contro-
 uersa pater in diuina trinitate deus est, itidem & filius est deus. Spiritus autem sanctus una eademque adoratione cum ipsis colitur ex hoc octauo fidei articulo cōcluditur. Ergo & spiritus sanctus est deus, non enim potest creatura eodem adorari cultu, quo deus. Cū itē. **CONGLORIFICANDVS** eademque glorificatione, quæ pater & filius, honorandus hic dicitur spiritus sanctus, omnino patri & filio, perfectione, uirtute & maiestate æqualis esse cōuincitur. Quibus enim idem debetur decus, honor & gloria, ut omni modam habeant potestatis, diuinitatis & perfectionis æqualitatem, necesse est. Quinto denique adijcitur, **Q VI LOQVVTVS EST** per prophetas, ad retinendam illorum insaniam, qui dixerunt prophetas ipsos, quasi arrepticios & mente captos enūciasse sua oracula & diuina mysteria, ut ea impia adsertione detraherent uerbis prophetis fidem atque auctoritatem, & persuaderent hominibus ipsos prophetas nequaquam intellexisse ea sacra oracula, quæ protulerunt, sed more insanorum & non

Deut. 6.
Io.
Matt. 4.
Apoc. 15.

& non bene mente constantium illa eructasse. Verum unus & idem spiritus, qui dedit eloqui ipsis diuina sacramenta, contulit ipsis etiam eorum, quæ enunciarunt intelligentiam, & interna reuelatione in longe post uentura tempora prospectum. Sanè loquutus esse dicitur spiritus sanctus per prophetas, quoniam præcipuus sit author propheticae locutionis, monens corda prophetarum & illis tanquam organis utens perinde atque mens humana ut primaria causa, dirigit linguam ad loquendum. Et hoc est contra istos impios, quod Zacharias alibi apud Lucam ait. Sicut locutus est per os sanctorum, qui à seculo sunt, prophetarum eius. Et itidem Petrus dicit. Quem oportet quidem cælum suscipere usque in tempora restitutionis omnium, quæ loquutus est deus per os sanctorum suorum à seculo prophetarum. Idem in sua Epistola inquit. Non uoluntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritus sancto inspirati loquuti sunt sancti dei homines. Hoc tamen **HAUD IVERIM** inficias, præcipuum sancti spiritus aduentum ad homines post ascensionem Christi in cælos magis quam ante aduentum eius declarari. Antea namque solis prophetis & paucis (si qui forte in populo meruissent) donum spiritus sancti præbebatur. Post aduentum uero saluatoris scriptum est, adimpletum esse illud, quod dictum est in propheta Iohanne, quia erit in nouissimis diebus, & effundam de spiritu meo super omnem carnem & prophetabunt. Per gratiam ergo spiritus sancti cum reliquis quamplurimis etiam illud magnificentissimum demonstratur, quod in ijs, quæ in prophetis scripta sunt uel in lege Mosi, pauci tunc iidem ipsi prophetae, & uix sicubi unus ex omni populo superare poterat intellectum corporeum, & maius aliquid (id est spirituale quid) intelligere in lege & prophetis. Nunc autem innumere sunt multitudines credentium, quæ licet non omnes possunt per ordinem neque ad liquidum spiritualis intelligentie explicare consequentiam, tamen omnes per
 S suum

Lucæ. 1.

Act. 3.

2. Pet. 1.

Iohelis. 2.

130
suasum habent, quod neq; circūcisio corporaliter intelligi
debeat, neq; ocium Sabbati, uel sanguinis effusio pecoris,
neq; quod de ijs Mosi responsa darētur à deo. Qui utiq; sen
sus, dubium non est, quā spīritus sancti uirtute omībus sug
geratur.

Rho. 10. HAEC HACTENVS DE SPIRITVS SANCTO,
tertia in trinitate persona, ad cuius dignitatē intelligēdam
cum oculos (uti diximus) mentis intendimus, nihil diuer
sum ab excellētia patris & filij cogitemus, quia in nullo ab
unitate sua discrepat diuine trinitatis essentia. Et sic sane cō
cludimus, iuxta octo, de quibus hucusq; Catholicae fidei
articulos, ad eternam salutem omīno esse necessariū, ut in
primis credamus corde & ore, unum deum in trinitate, &
trinitatem in unitate ueneremur, id est, ut credamus deum
esse in substantia in omnibus, & ad omnia sine quopiam di
scrimine unum, & personarū proprietate trinū. Ita nimis,
ut patrem à nullo esse factum, nec creatum nec genitum, &
filium à patre solo esse, nō factum nec creatum, sed genitū,
& spīritum quidem sanctum à patre & filio non factum, nec
creatum nec genitum sed ineffabiliter procedentem creda
mus. In qua sane sanctissima in deo ipso unico Opt. Max.
trinitate non confundamus per sonas, neq; substantiam se
paremus, utpote in qua trinitate nihil sit prius aut posteri
us, nihil maius aut minus, sed totae tres personae coeternae,
sibi sint & coequales, ita, ut omīno substantiae unitas in tri
nitate personarum, & personarū trinitas in unitate substan
tiae ueneretur. Nec est, quod intellectu atq; imbecilli nostro
ingenio huius rei altitudinē p̄inuestigare conemur, utpo
te, quae nisi ei, in quo est, sit intelligibilis, illiq; soli reserua
ta, sed deuota potius animi cōtemplatione cū ecclesia uer
bis Apostoli exclamemus. O altitudo diuitiarum sapiētia
& scientiae dei, quā incomprehēsibilia sunt iudicia eius,
& inuestigabiles uiae eius? Sane tantae rei mysteriū sola fi
de cō
de cō

Rho. 11.

de cōcipitur, & à nobis uere intelligitur, ut Esaías dicebat, Efa. 7.
nisi credideritis non intelligetis. Quod igitur inibi non
capimus, animosa firmet fides. Etenim digne loqui de per
sonis uim quidem rationis & humani ingenij excedit, nec
quid gigni in diuinis sit, ac quid processus unquā in carne
uiuentes sciemus, sed fide non dubia tenemus. Sic creda
mus, fidem seruemus, mores formemus, non declinemus
ad errores quos damnat ecclesia, quae spīritū sanctum aeter
naliter habens errare in fide nequit, quum sit ueritatis colu
mna & firmamentum, quae non ratione humana sed scrip
turae innititur autoritate, memor uerbi saluatoris ad Tho
mam Didymū. Quia uidisti me Thomas credidisti. Beati,
qui non uiderunt & crediderunt. CAETERVM HOC
CENSEMVS loco succurrendum nōnullis paulo in rebus
diuinis contra scripturam curiosioribus, qui contra regiū
illum prophetam, in magnis & in mirabilibus super se am
bulantes, ne humiliter sentientes, quærunt, ut olim à Chri
sto Iudaei, quomodo potest in deo esse ulla, & eidem adscri
bi persona, & ea quidem nō una sed multiplex, quum unus
sit deus, idemq; omniū simplicissimus, cui neutrum sanē te
stamentum attribuit persona, humana igitur est, inquiunt,
excogitatio, quid, ergo, ecclesia praeter scripturā deo per
sonam attribuit, quod & multis improbari argumētis que
ar. At nos illis, si non, ut olim Iudaei, interrogant, ut nos in
sermone capiant, sed cū bono illo Nicodemo discendae ueri
tatis gratia quāsierint, quomodo possunt haec fieri? ita per
illum, qui omnia continet, scientiā habens uocis, quā fieri
poterit breuitate succurremus, ut facile (ut speramus) Ca
tholicae ecclesiae palinodiam sint cātaturi, utpote quod illa,
quā personam deo dederit, neq; contra scripturam, quum
nulla scriptura prohibeat deo dare personā, neq; fecerit pra
ter scripturam. Simpressam, utcunq; praeter expressam &
apertam, Siquidē diuus Euangelista dixerit, Tres sunt, qui

Efa. 7.

1. Cor. 13.

Ioan. 14.

1. Tim. 3.

Ioan. 20.

Psal. 130.

Ioan. 6.

Matt. 22.

Mar. 12.

Ioan. 3.

Sapient. 1.

testimonium dant in coelo, pater, uerbum, & spiritus sanctus, & tres unum sunt. Iam quis negabit trinitatem reperiri ubi tres sunt, & eam esse personarum in deo non unitatis, quæ una in deo eademque est substantia. Recte igitur simulque pie ecclesia personam deo tribuit: nec obstabunt, si qua in contrarium sunt, argumenta, utpote sibi minus conuenientia, ubi primum quid in specie, deinde quid in deo sit persona retulerimus. **PRINCIPIO PROINDE** haud ignorandum est, personam inde sortiri nomen, quia per se sonet. Per se autem (ut & philosophi, quorum hic doctrina non rejicitur, in hanc tradunt partem, à Theologis Christianis non alieni) illud est, quod solitarium est. Sic Petrus per se esse dicitur, quia solus est. Qui si alteri, utpote Paulo, sociatus fuerit, per se iam non erit. Ad quem perfectiatis (ut sic dixerim) modum due necessariae sunt rationes. scilicet diuisum esse à quolibet alio, & indiuisum esse à seipso, sed in se penitus esse unum & integrum. Ita nullum accidens per se uel naturæ creatæ esse potest, quia à subiecto diuisum esse nequit, sed sola quidē substantia per se esse potest, quoniam ipsa sine substantia alia permanere sufficiat: substantia, inquam, prima per se ens est. perque se stat, ab omni alia substantia sic diuisa, ut nullius pars esse dicatur, & à se ipsa sic penitus indiuisa, ut se totam integramque contineat, quā theologi Christiani nunc per se ens, nunc suppositum uocarunt: suppositum ideo ne quis crederet sic esse per se, id est, solitariam, ut omni prorsus societate careret, multis enim associatur substantia prima, quando suis partibus haud est destituta, suis accidentibus est fulcita, quæ eam & partes & accidentia primæ substantiæ gerunt, fulciunt, & quasi humeris portant, supposita. id est, subius posita ueluti structuris fundamenta, sunt à theologis nuncupatæ. Non tamē per se sonant, nec per se esse possunt uegetabilia & sentientia tantum, p inde & theologi **PERSONAM IN SOLA** rationali natura inueniri posse adfirmarunt, quando solam naturam

naturam intelligentem per se sonare posse uiderunt. **SUBSTANTIA** igitur intelligens, quæ est à se ipsa penitus indiuisa, & ab omni alia omnino diuisa est uere persona. Inde apparet singulos angelos uere esse personas, quoniam à seipsis sint indiuisi, & ab omni alia re diuisi, quum alterius rei partes essentielles uel integrales esse nequeant: apparet etiam animam hominis non esse personam, hæc enim etsi in se ipsa, sicut & angelus, sit indiuisa, nullaque ratione partibilis, non tamen ab omni alia re est omnino diuisa, est enim pars hominis: neque uero, quia ab homine separatur, & permanet separata, ideo sit suppositum uel persona, quoniam ad pristinum corpus redire desiderat, & redibit aliquando, unde pars hominis iterum fiet. Ad illud igitur, quod persona esse debet requiritur. **PRIMO**, ut sit natura intelligens. **SECUNDO**, quod sit à se indiuisum. **TERTIO**, quod sit à quolibet alio diuisum secundum substantiam. **QUARTO**, quod id ipsum amplius alij rei non uniatur. Vnde (ut omnia sub intelligibili cōpendio accipiantur.) **PERSONAM** esse definitio, substantiam intelligendi & uolendi uel præditam, suas proprietates, sua coniuncta accidentia per se solam sustinentem, ab omni alia re sic penitus diuisam, ut materiæ, formæ uel totius rationem, nullo modo cum alia re possit habere. Sicut dicimus Petrum personam, quia per se subsistit, id est, continet suas proprietates, sua accidentia, suas conditiones, sub quibus est eius substantia perinde fundamentum, firmans & continens totius structuræ rationem. Intelligit quoque Petrus suo intellectu, non alterius. Vult etiam propria sibi uoluntate in alio non constante quā in ipso uolente. Vnde personare, id est, per se sonare, id est, agere uel non agere potest, & esse persona inde probatur, neque enim Petrus permanens homo potest alij rei coaptari, ut sit materia ex qua hæc fiat, sit uel forma per quam fiat. Aut sit totum rei alterius quā sui. **ET HACTENUS** de persona rei creatæ, unde & quodammodo intel-

Scotus. 3.
sententia.

Rho. 11.
1. Cor. 3.

Ioan. 17.

Iacobi. 1.

Eccle. 43.

ligemus diuinæ personæ rationem, utpote ubi dei rationē
rationi personę cumulauerimus. possumus autem eatenus
rationem diuinæ personæ intelligere, quatenus rationē dei
intelligimus. At dei ratio tā nobis est incognita, ut ille me-
lius deum nouerit, qui se illum omnino non posse cognosce-
re plenius intelligit, quantoq; plus aliquis uidetur diuinæ
naturæ aliquid attingere, ipse se nouit logius ab eius cog-
nitione distare, cuiusmodi fuit Apostolus dicens. O altitudo
diuitiarum sapientiæ & scientię dei, quā incompræhensi-
bilia sunt iudicia eius, & perinuestigabiles vię eius. Quis em̃
cognouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit?
Aut quis prior dedit illi, & retribuet ei? Ne igitur circa im-
possibile laboremus, necessum est, ut nobis psuadeamus,
deum esse omnis perfectionis mensuram, fontem, finem,
receptaculum, & fluium semper inundātem, nunquā ex-
crescentem, nunquā deficientem. Hinc Philippus dei patris
olim uidendi cupidus dixit. Domine, ostende nobis patrē
& sufficit, nimirum non dubitans, quin in eo cuncta uisu-
rus esset bona, unde (Iacobo teste) omne datum optimū, &
omne donum perfectum est, descendens à patre luminum,
apud quem non est transmutatio, nec uicissitudinis obum-
bratio. Sic quū bona quantūlibet maxima cogitauerimus,
hęc deum esse credamus, neq; tamē totum deum uel eius
scintillam cogitasse sic confidamus, sed quo plus boni, quo
plura bona cogitauerimus, plurima semper restare per sua
sum habeamus, & ad ea mente peruenire non posse existi-
memus, & illa nobis penitus impossibilia cogitatu in deo
esse certissime teneamus. Ipse enim, ait scriptura, omni-
potens super omnia opera eius, terribilis dominus, & magnus
uehementer, & mirabilis potentia ipsius. Glorificantes do-
minum, quantumcunq; potueritis, superualebit adhuc, &
admirabilis eius magnificentia, Benedicentes dominū ex-
altate illum quantum potestis, maior est enim omni laude
Exaltā-

Exaltantes cum replemini uirtute. Ne laboretis, non enim
comprehenditis. Quis uidebit eū & enarrabit, & quis ma-
gnificabit eum sicut est ab initio? Multa dicimus, & defici-
mus uerbis. Multa abscondita sunt maiora ijs. Hęc scriptu-
ra de deo. Proinde si quando aliqua super priora fuerimus
meditati, nihil plus dei intellexi se cognoscamus, quā pri-
us agnouissemus. Est enim infinitus. Igitur recte de deo co-
gitabimus, si nihil eo dignum ad integrum cogitasse noue-
rimus. EAPROPTER ET TALIS est diuina eius per-
sona, quæ utiq; pro rei ueritate, quę haberi à creatura haud
potest, definiri nequit, sed p nostro imbecillitatis modulo
ita describi potest. Diuina persona est natura siue substantia
infinita, & incompræhensibilis ab omni mente creata, infi-
nite intelligens, & uolens semper in actu. Perfectiones suas
sine alterius adminiculo sustinens, ab omni alia re sic diui-
sa, ut neq; materia, neq; forma, neq; totum, neq; pars alte-
rius esse iam possit. HINC (ut aliquādo finiamus) scire, p-
fuerit tres personarū esse gradus. Infimū, s. qui post omnia
creatus ex corpore constat, & anima rationali, in quo ordi-
ne sunt omnes homines. Medium, s. omniū creaturarum
primus corpore absolutus, sola mente cōtentus, intellectu
& uoluntate perficitur. quo in ordine sunt omnes angeli,
quibus est semper uirtus intelligendi, & usus nunquā cessat
in illis, sed intelligendo & uolendo possunt deficere per er-
rorem. Quis enim neget malos demones errasse, quando à
deo creatori suo auerti sunt? Quis neget illos in errore per-
sistere, dum ad illum redire recusant? Tertium, s. persona-
rum gradum, s. & omniū est summus, increaturum est, pe-
nitus incorporearum, quarum singula deus est totus, & si-
mul omnes idem deus. Istę intellectum & uoluntatem non
tam habent, quā ipse sunt intellectus & uoluntas, nō tam in-
telligunt quā sunt suum intelligere, suum uelle, Ita sine er-
rore semper intelligunt, & sine defectu. Increate quidē per-
sonæ

Esa. 14.

sonæ & incorporeæ (quæ sunt sancta trinitas, atq; indiuisa unitas) sic omnia, sic se semper, suamq; naturam intelligunt, ut falli nullatenus possint, quoniã per suammet substantiã, quæ illas latere non potest, intelligunt uniuersa. **GERIT ITAQ; VE DEVS** ille unus idẽq; simplicissimus tres psonas, estq; totus idẽq; indiuisus in tribus personis, quarũ prima pater, & secunda filius, & tertia spiritus sanctus nominatur. Pater ideo prima dicitur persona, quoniã generat de se deum sine tamen initio. Secunda filius, quia deus est de deo, & à deo patre per genituram ab æterno productus. In principio enim erat uerbum & uerbũ erat apud deum &c., de se aliàs dicens. Ego ex ore altissimi prodiui, primo genita ante omnem creaturam. Ab initio & ante secula creata sum, & usq; ad futurum seculum non desinam. Et ipse rursus. Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Et ipse ad filium pater. Ex utero, inquit, ante luciferũ genui te. Tertia persona dicitur spiritus sanctus, quia ab utroq; per amorem spiratum pcedit, domino ad discipulos dicente. Cum uenerit paracletus, quem ego mittam uobis à patre, spiritum ueritatis, qui à patre procedit. Nec tamẽ, quia hanc primã, illam secundam, aliam tertiam dicimus. Ideo dignius aliquid aut excellentius est in una quã in alia. **COETERNÆ Q; VIDEM** inuicem sunt, & per omnia coæquales, sed quia ingenij nostri imbecillitas, mole carnis adhuc grauata eiusmodi dicendi schema necessario exigit in rebus diuinis, quas nunc perinde atq; per umbram uideamus, qui non deum patrem quasi priorem, filium, quia de illo nascitur quasi posteriorem, spiritum sanctum ab utroq; pcedentem post ambos intelligimus, utiq; aduertẽtes radium à sole & ab utroq; procedere splendorem, neq; tamẽ esse aliquando uel fuisse solem sine radio, sed utrũq; semp adduxisse splendorem, & cogitantes ab igne esse calorem & ante calorem ignem esse non posse. Cum tamen calor ab igne

Ioan. 1.
Eccl. 24.

Psal. 2.
Psal. 109.

Ioan. 15.

igne procedat, non cogitantes ignem per calorem ab initio semper calefecisse. Qui effectus sicut ab igne per calorem adducitur, ita de igne calor adsurgit. Hæc si mens nostra examinaret, multa uideret alicunde procedere, nulla essendi secundum durationem prius aut posterius ratione. sed (ut sic dixerim) præ exigentiã quadam secundum naturam esse ordinata nostroq; intelligendi modo accomodata. Quæ tamen in deo præ exigentiã longe aliter se habet, mirabilius, excellentius atq; perfectius quã cogitare possimus. Non est igitur, ut de re tam ardua tanq; diuinitate plena quid altius perscrutemur, quandoquidem qui scrutator est maiestatis opprimetur à gloria, & quidem maxime, quod alia inquit scriptura. Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris, sed quæ præcepit tibi deus illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus: multos em̃ supplantauit suspicio illorum, & in uanitate detinuit sensus illorum. Et hoc est, quod dominus alibi ad Nicodemũ ait. Si terrena dixi uobis, & nõ creditis, quomodo si dixero uobis coelestia credetis? Sufficiant idcirco, quæ hætenus pro loco & tempore de spiritu sancto, adeoq; de tota sancta & indiuidua in diuinis trinitate, deq; diuinis inibi psonis recensuimus. **EX Q; VIBVS** facile constabit non obstare quod nonnulli personam in deo negãtes dicunt **PRIMO** ga neq; uetus neq; nouũ test, deo attribuire deo psonã &c. Respondebimus, sufficere, quod re ipsa deus personã habeat, quã certe intelligimus habere ex Ioanne dicente. Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, pater, uerbũ & spiritus sanctus, & ij tres unum sunt. Nec obesse, quod de deo scriptura non usurpet uocabulum persona: quum nõ sit certandum de nomine quando de re constet. Quod Apostolus innuit dicens. O Timothee depositum custodi, deuians prophanas uocum nouitates, & oppositiones falsi nominis sciẽtiæ. Nec obstat, **SECUNDO**, quia scriptura neget de

puer. 25.

Eccl. 3.

Ioan. 3.

Ioan. 5.

i. Tim. 6.

Deut. 10

Iacobi. I.
I. Tim. 6.

Dyonisi.
ca. I. de di
uinis no-
minibus.

Leuit. 19.

get de deo personam dicens. Deus personam non accipit, responde, personam ibi esse conditionē accidentalem, quālis est esse diuitem, esse potentem, esse ciuem uel rusticum, cuiusmodi deus non sed cor syncerum accipit. Nec **TER- TIO**, quia nisi in homine sit psona. Respōde, falsum esse, quāt diximus, & in angelis & deo est psona. Nec **Q. VAR- TO**, quia angelis non sit attributa persona. Responde. Etsi angelis expresse non legatur persona attributa, personam tamen, ut audiuius, habet. Nec **Q. VINTO** &c respōde, ut iam in quarto. Nec **S. R. X TO**, quia hominibus attribua- tur persona iuxta uarietatem accidentium, quā deus nō ha- bet. Responde, aliter homini aliter deo personam, ut dictū est, attribui, nec etiam homini dumtaxat personam pro ua- rietate accidentium tribui. Nec **SEPTIMO**, quia personā significet laruam, Responde, personam hic aliud recipere significatum nec pro larua sumi. Nec **OCTAVO**, quoniā deus sit magis unus & simplex quā ullus angelus, in quo ta- men non reperitur personarum distinctio. Responde, per- sonas in deo, quoad substantiā & naturam non facere distin- ctionem sed solūmodo quoad nos in notione uel pprietate. Tam quidem simplex intelligitur persona quā ipse deus ue- luti ex supra dictis accipimus. Nec **NONO**, quā nec bobus nec asinis attribuitur propter simplicitatem persona &c. er- go nec deo, qui est omniū simplicissimus. Responde, ut in octauo obiecto. Nec **DECIMO**, quoniā nec in homis sub- stantia reperiatur personarū distinctio, ergo nec in dei sub- stantia quā est simplicissima &c. Respōde, ut in octauo ob- iecto. Nec **VNDECIMO**, quia Dyonisius prohibeat ali- quid de deo dicere uel cogitare præter quod sacra eloquia nobis tradiderunt &c. Responde, prohiberi de deo dicere uel cogitare, quod in eo non sit uel contra eius naturam, id quod persona nō est. Nec **DVODECIMO**, quoniā sacra eloquia prohibeant personam &c. Responde, ut in secundo obiecto.

do in ecclesiam &c. Siquidē uocula in hoc pacto notat uim totius actus in eū, de quo fit sermo, poni & locari, ut rotus in deo pendeo. Credo in deum, id est, profiteor eum esse deum, in quo & à quo omnis mea est salus, itemq; in quo rotus sum. Id qd nemo de creatura dicere debet, quum & ipsa sit à & in deo. Sic propheta illum maledicit, qui in hominē credit, dicens. Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnē brachium suū, & à domino recedit cor eius. Hier. 17. Et alius propheta quasi interpretis uoculæ in ait. Nolite confidere in principibus, neq; in filiis hominum, in quibus nō est salus. Et aliās idem Bonum est cōfidere in domino, quā confidere in homine. Hinc non abs re Apostoli fidei sanctę articulos definientes, ubi de diuinitate, in qua sola omnis nostra est uis atq; potestas, in dicti uinculam addiderunt dicentes. Credo in deum patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ. Et credo in Iesum Christum filium eius unicū dominum nostrum. Et credo in spiritū sanctum, utpote in unum essentia & psonis deum trinū, in quo & à quo omnia, quæ sunt in cœlo & in terra: ubi uero de creaturis, cuiusmodi est ecclesia, ac mysterijs sermonem habuerunt, in præpositionem non addiderunt, ne unum eandemq; uim diuinis atq; humanis tradere uiderent: quod utiq; fecissent, si dixissent. Credo in ecclesiam &c. HAC ITAQ; VE præpositionis syllaba creator à creaturis secernitur, & diuina separantur ab humanis, cuiusmodi sunt, quæ quattuor sequentibus continentur articulis. Ideo nonum articulum fidei hinc depromit uerbis diuus Iacobus. CREDO ECCLESIAM SANCTAM, catholicā, sanctorum communionē. utpote arguens sanctam ecclesiam esse credendam, non ut in deum, sed ut ecclesiam deo congregatam, in qua dumtaxat & non extra, deus suam dei salutem & æternam uitam: quemadmodum olim ut in typo ecclesiæ deus neminem à diluuiō saluauit, nisi qui in Archa Noe fuit, nec quempiā à

Gene. 7.

T 3 subuer-

subuersione ciuitatis Hiericho conseruauit, nisi qui fuit in
domo Raab. Sic & credenda est ecclesia sancta, in qua solus
homo possit saluari. Cæterum, ut omnia, quæ uel hac qui-
dem tempestate ab hæreticis maxime sunt inuoluta reddi-
ta & pene intricatissima, recte & bene intelligi queant, sci-
endum in primis duxerim, dictionem *ἐκκλησία* esse græcā
alioqui *συνοχὴ* & dici latine cōgregationem hominum
Quia uero ea merito & recte uel sola appellari debuerit cō-
gregatio, quæ uero diuinoq; cultui, adeoq; uni deo innitit.
cœpitolim ecclesia dici omnis coadunatio hominū, quæ
unum deum professa est, suamq; per Messia Christum ali-
quando æternam salutem sibi à deo restitutum iri, quæ ta-
mē peculiari uocabulo Iudæis uocata est synagoga nobisq;
ecclesia uocari solita ob religiōis fideiq; discrimē. Sic utiq;
& in ueteri testamento sæpe inuenimus usurpari ecclesiam
pro ijs, qui unum uerum deum & in eo suam salutē in pro-
thoplasto perditam per Messiam fore restituendam sibi pfi-
tebantur. Sic nos quoq; ecclesiam dici posse censemus, cō-
gregationem omnium fidelium à principio mundi usq; ad
consumationē seculi, nec solum comprehendere ecclesiā
Christi, sed etiam Synagogam Mosi simul & eos, qui fue-
runt sub lege naturali. Quo nimis pacto Augustinus uult
ecclesiā non solum à tempore corporalis præsentię Chri-
sti & Apostolorū eius, sed ab ipso Abraham fuisse cœptā,
& currere usq; in huius seculi finem peregrinando: utpote,
qui diuinū sequutus oraculum. In semine tuo benedicetur
omnes gentes relictis Chaldeorū superstitionibus, unū ue-
rum deum sequendo coluit, cui hoc etiam promittenti fide
liter credidit. In semine tuo &c, quod, Paulo teste, Christus
erat nasciturus, in quo Abraham sperauit, & credidit sibi
fore benedictionem. Vnde Christus alibi. Abraham, inquit,
pater uester exultauit, ut uideret diem meum, uidit & gau-
sus est.

August.
lib. 10. de
ciui. dei. c.
ult.

Gene. 15.
Gala. 3.

Ioan. 8.

sus est: nimirum uidit dominū in uera fide futurum saluato-
rem. Et diuus Gregorius ecclesiam incepisse censet, & dura-
re ab Abel iusto usq; ad ultimū electum, qui in fine mundi
nasciturus est: quandoquidē Abel futuri Christi typus fue-
rit, tum, ut ipse innocens & iustus à fratre suo per inuidiam
interfectus est, ita & Chrs à fratribus suis Iudæis, quos ipse
fratres aliquando appellat, hinc & in Apoc. tradit agnus. f.
Christus esse occisus ab origine mundi, in suis quidem mē-
bris. f. Abel tum, quod ut ille pastor ouium, sic Christus pa-
stor fuit bonus, quia animā suam pro ouibus posuit. sic &
in figura ecclesia Christi in Abel cœpta est. Atqui ego cum
Origene, inquam, hoc pacto ecclesiam Christi non modo
à temporibus Abel, non modo ab Abraham sed & à tempori-
bus Adam & ita quidem ab initio humani generis & à con-
stitutione mundi puto ecclesiam incepisse & ad finem usq;
mundi durare crediderim. Hinc propheta, memeto, inqt,
congregationis tuæ, quam congregasti ab initio: siquidē
prima fundamenta cōgregationis ecclesiæ statim ab initio
sunt posita, unde & Apostolus dicit, ædificari ecclesiam nō
solum super Apostolorum fundamenta sed etiam prophe-
tarum, inter quos & Adam numeratur, qui magnū myste-
rium prophetauit in Christo & in ecclesia dei, dicens, ppter
hoc relinquet homo patrem suum & matrē suam, & adhe-
rebit uxori suæ, & erūt ambo in carne una. Euidenter enim
de ijs dictis eius dicit Apostolus, quia mysterium hoc ma-
gnū sit. Ego autē dico in Christo & in ecclesia. Sed idem
Apostolus, quum dicit. Sic enim ecclesiā dilexit, ut semet-
ipsum traderet pro ea sanctificans lauacro aquæ, non utiq;
ostendit eam prius nō fuisse, quomodo enim dilexisset eā,
quæ non erat? Sed eam sine dubio dilexit, quæ erat. Erat
autem in omnibus sanctis, qui ab initio seculi fuerant facti
& in Christum futurum saluatorem crediderunt, quorum
primus fuit Adam, qui proculdubio audiens dei Max. ad
serpentem

In Omel.
in septua.

Gene. 4.
Matt. 23.
Ioan. 7.
Apoc. 13.

Ioan. 10.

Homel. 2.
canticorū

Psal. 73.

Ephes. 2.

Ephes. 5.
Gene. 2.

Ephes. 5.

Gene. 3.

serpentem uerba. Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius. Ipsa cōteret caput tuum &c., mox in Christum nasciturum saluatorem suum credidit, qui utiq; semen, idest, proles erat mulieris. s. Marię. Vnde ad ueniente temporis plenitudine natus est Iesus, unde serpentis diaboli fractum est omnis eius potestatis caput, unde & Christianus appellari perinde potest Adam, qui & Christi ecclesię initium dedit, ideoq; fieri, ut ecclesiā large definiamus esse, congregationem omnium eorum, qui uel olim in Christum futurum unicum dei filium dominum & saluatorem crediderunt, uel nunc in Christo per baptismū regenerati credunt, uel regenerandi aliquando credent, siue in Chro demortui uel demorituri siue moribus boni uel mali, siquidem in ecclesiā Sagena omnis sint generis pisces, qui corpus sunt Christi myticum, & Christus ipsum & eorum caput, Apostolo dicente, deus pater dedit Christum caput super omnem ecclesiā. Et rursus. Ipse est caput corporis ecclesię, qui est principium primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primatum tenens. Et iterum. Vir caput est mulieris, sicut Christus est caput ecclesię. HANC IGITUR & maxime quę post Christum natum in spiritu & aqua est regenerata, ecclesiā credendam esse perdocet pręsens fidei articulus, nec simpliciter esse credendam sed & credendam sanctam esse, inquit enim, Credo ecclesiā sanctam &c. Vnde ad Christianos omnes ait Petrus. Vos estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta &c. Quum & fidelium congregationē Ioannes appellauit, sanctam illam ciuitatem Hierusalem uidi, inquit, sanctam ciuitatem, Hierusalem, nouam, descendantem de coelo, a deo paratam, sicut sponsam, ornata uiro suo. Et Paulus inquit ad Christianos Corinthios. Templum enim dei sanctum est, quod estis uos. Recte ergo ait pius homo cum S. Iacobo, Credo ecclesiā sanctam. Sed quomodo, inquis, ecclesiā

Matt. 13.

Ephes. 1.
Coloss. 1.

Ephes. 5

1. Pet. 2.

Apoc. 21.

1. Cor. 3.

ecclesiā creditur SANCTA talisq; in scripturis appellat. quū maior ecclesię pars haud sit sancta, sed reproba, quia neq; spiritus sancti grā uncta, neq; a peccatis separata, neq; ad coelestia a terrenis conuersione leuata, quoniam multi uocati sint & pauci electi, & multi ambulent per latam portam & spaciosam uiam, quę ducit ad perditionem, intrāt. Quod & dominus hac expressit parabola, quoniā regnum celorum, idest, ecclesiā simile sit factum Sagenę milię in mare, & ex omni genere piscium congreganti, quam cum impleta esset educentes & secus littus sedentes, elegerūt bonos in uasa sua, malos autem foras miserunt &c. Sic & olim in ecclesiā fuit Cayn & Cham. Hismael & Esau. Item & Iudas & Symon magus, & Apostoli boni. Quid ergo creditur ecclesiā sancta, quę sit sine ruga & macula? Responderim, non propterea ecclesiā esse credendam sanctam, quia hic prorsus sit in hoc seculo ab omni iniquo aliena, quę nec habeat rugam uel maculam, qualis solūmodo in futuro est seculo, uerum PRIMO est & dicat sancta, quia deo adeoq; diuino cultui est dicata, siquidem sancta sint, quę sancto uisui sunt addicta, unde. Sancti estote, quia ego sanctus sum, sic uasa & uestimenta & utensilia, & hoc genus alia ad sanctum olim usum deputata, dici solebant sancta, sic & ecclesiā uniuersalis dicitur sancta, quia per fidem ab infidelibus separata ad colendum uerū deum cōuocata sit, Vnde Apostolus. Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui elegit nos in ipso ante mūdi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in cōspectu eius in charitate. SECVNDO sancta dicitur propter formā ecclesię mysticam, quę est fides uera, quę cum recta & sancta sit, totum corpus ecclesię est sanctum, sicut homo sanctus est propter animam sanctam, licet aliqua sit in corpore macula, Sic & si corporis ecclesię partes materiales. s. homines fluentes & sibi inuicem succedentes, sint mali, sufficit ad sanctitatis appellationem

Matt. 20.
Matt. 7.

Matt. 13.

Gene. 4.
Gene. 5.

Leuit. 19.

Ephes. 1.

tionem qd pars formalis. f. fides sit bona & sancta. **TER-**
TIO, qd eius pars dignior. f. caput Christus sit sancta, que
utiq; sancta sanctorum est. f. Christus, cui illa in fide est de-
sponsata, & quidem a digniore parte bonorum & iustorum
hominū, qui sunt in ecclesia semperq; in ecclesia futuri ex
Christi promissione suam adfidentiam ecclesie promittē-
tis usq; ad consumationē seculi. **Q VARTO**, a rectore suo
scilicet spiritu sancto, a quo ecclesia ad omnia regitur, quem
Christus Apostolis, adeoq; toti olim ecclesie futurum pro-
misit inquit. Rogabo patrem meum, & alium paracletū
mittere vobis, ut maneat vobiscū in æternum, spiritum veri-
tatis, qui docebit vos omnia, & vos docebit omnem verita-
tem. Hinc credimus in spiritū sanctum, nō modo in se & se-
cundum se sanctum, sed & secundum proprium opus eius;
quod est sanctificare ecclesiam. **Q VINTO** propter leges
sanctas & salutes, quas ecclesia nō nisi sanctas tradit, qm
in ea Christus illas tradat & spiritus sanctus. Vnde dominus.
Lucæ. 21. Nō vos estis qui loquimini, sed spiritus patris, qui in cœlis
Lucæ. 10. est, in vobis loquitur. Et rursum. Qui vos audit, me audit, qui
vos spernit, me spernit. Quandoquidem hinc est, qd Apo-
stolus eam uocet columnā & firmamentū veritatis, nec est,
qd quis dubitet eam in ijs, quæ fidei sunt atq; salutis, nō er-
rasse aut nunquā erraturam, pro qua Christus orauit in per-
sona Petri, ne fides eius defectura esset, aut unquam ab ali-
quo hæretico vincenda: siquidem quæ illa sit nauicula, quæ
fluctuans nunquā submergetur. Hæc enim illa est sancta
ecclesia, eadem q̄ una & uera contra omnes hæreses pugnās,
pugnare potest, expugnari tamē non potest. Hæreses omnes
de illa exierunt tanquā (ut est in Euangelio) sarmenta inu-
tilia de uite præcisa, ipsa autem manet in radice sua, in uite
sua, in charitate sua, utpote, quæ supra petram sit firmā adi-
ficata aduersus quā portæ inferi non sunt prauallituræ.
Matt. 16. **HINC NEMO DVBITET** quicquid per conciliū le-
gitime

gitime cōgregatum, quod semper ecclesiā totam (quæ ex
omnibus terræ partibus in unū locum colligi minime que-
at) repræsentat, definitum est aut definitur, a spiritu sancto
procedere, ipsumq; haud aliter atq; a Christo depromptū
seruari debere. Cuius plane legimus exemplum olim con-
cilium in Hierusalem, de cuius actu & definito Apostoli di-
xerunt. Visum est spiritu sancto & nobis, nihil vobis ultra
imponere oneris. Conciliorum igitur decretis temere non
obediens ab ecclesia tanquā palmes inutilis a uite est proij-
ciendus, domino alibi dicente. Si te non audierit, dic eccle-
siae, Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Aethnicus & pub-
licanus. Qui deinde si, contempto decreto, etiam alios per-
niciose, sicut hæretici moluntur, seduxerit, maleq; egerit,
iuste, ut arbor mala fructum bonum nō adferens, exuri po-
test & de eo ultimū sumi supplicium ut alias in Ceteris no-
stris abunde ostendimus. Quandoquidem scriptura dicit,
Qui autem superbierit, nolēs obedire sacerdotis imperio,
qui eo tempore ministrat domino deo tuo, ex decreto iudi-
cis morietur homo ille, & auferes malū de Israel, cunctusq;
populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumescat su-
perbia. Cuius euidenter deus ad posteros reliquit exem-
plum, qui Dathan, Abiron & Chore Schismaticos cū omi-
bus suis complicibus uiuos dedit terræ & inferno deglutien-
dos. Si deus hoc ipsum in Synagoga, quur non in ecclesia,
quæ illa hoc est dignior, quo umbra ueritas, in Schismati-
cos & hæreticos, tantopere superbientes, & tam multipha-
riam uniuersis nocentes faceret? Sed de hoc alias plura dixi
mus. **S E X T O** sancta dicitur ecclesia, quoniā pro ea sancti-
ficanda Christus sp̄s castus & immaculatus, idemq; san-
ctus sanctorum sanguinē suum fudit, Apostolo in hæc uer-
ba scribente, Christus dilexit ecclesiam & tradidit semeti-
ipsum pro ea, ut eam sanctificaret, mundans eam lauacro a-
quæ in uerbo uitæ, ut exhiberet ipso sibi gloriosam ecclesi-
am, non

Act. 15.

Matt. 18.

Matt. 3.
Ioan. 15.

Deut. 17.

Num. 16.

Daniel. 9.

Ephes. 5.

Gene. 7.
Ioan. 15.

Psal. 36.

Ephe. 5.

Psal. 25.

am, non habentem maculam, aut rugam aut aliquid huiusmodi sed ut sit sancta & immaculata. IN SVPER quomodo non esse debuerit sancta ecclesia, pro qua sanctificanda Christus, qui semper pro sua reuerentia exauditus est, patrem orauit, dicens. Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi. Et paulo post. Sanctifica eos in ueritate, haud pro eis rogo tantum, sed & pro eis, qui credituri sunt per uerbum eorum in me. SEPTIMO sancta est ecclesia, quod nemo, nisi in ea, possit sanctificari & sancte ad salutem uiuere, quemadmodum duntaxat saluari poterat, qui erat in Archa Noe, & palmes non saluetur nisi in uite. Hinc et si sacramenta extra ecclesiam percepta sint uera, tamen non salutaria, utcumque ab homine moraliter bono percepta. RECTE Igitur articulus hic admonet credendam ecclesiam sanctam, quia diuino cultui sit dedicata, fide certa & sancta formata, sancto capiti concorporata, membrorum sanctitate firmata, ueritatis spiritu gubernata, iustis sanctionibus & legibus fulcita, precioso sanguine Christi sanctificata & gratia sanctitatis contentiua. Credo, ait proinde homo pius, ecclesiam sanctam, immo non modo sanctam, sed & Catholicam. QUID CATHOLICA? Catholica, id est, VNIVERSALIS, & quae circa omnes uersetur, quo utique nomine ecclesia sancta nuncupatur, tum, quia uel sola recte deum unum docet, ac agnoscit, uniuersasque uirtutes amplecti, & uicia uniuersa uitare suadet, dicens. Declina a malo & fac bonum, unde & sancta quoque recte dici queat, ideoque hac in parte secluditur haereticorum ecclesia, quando quidem & haeretici suas congregationes uocitant ecclesiam, sed quae non est sancta, quia non sine ruga & macula perfidia: nempe quae (ut Apostolus testatur) Christum non doceat secundum uera ipsius lineamenta, nec deum tradit sinceriter, hinc in ea se deus esse pernegat, dicens. Non sedi cum concilio uanitatis. Adde quod & in ea haeretici partim euidenter

denter iniquitates docent, partim, ut sibi complices concilient, peccata permittunt. unde Paulus de haeticis ad episcopos Christianos. Ego scio, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in uos, non parcentes gregi. Et ex uobis ipsis exurgentes uiri loquentes peruersa, ut abducant discipulos post se, quorum, inquit Petrus, luxurias multi sequentur, per quos uia ueritatis blasphemabitur: ij sunt nimirum ait Paulus, qui confitentur deum nosse factis autem negant, cum sint abominabiles, incredibiles & ad omne opus bonum reprobis. Hinc deus ipse de istorum ecclesia ait. Odiui ecclesiam malignantium, & cum iniqua gerentibus non introibo, & cum impijs non sedabo. Non est igitur sancta ecclesia haeticorum, quum de deo suam sentientes fidem uiolent, nec Schismaticorum, qui iniquis discussionibus a fraterna charitate dissiliunt, quauis forte ea, quae nos, credunt, extra tamen arcam unicum peribunt, sine enim charitate nihil sunt, nec unquam proficient, suis uel quamlibet bonis, si qua habent, operibus. EST Igitur sancta ecclesia catholica & ideo catholica dici cepta, quod ea uunica in fidei unitate praedicationibus Christi & Apostolorum per uniuersum terrae orbem dispersa & dilatata fuerit ac dilatari debuerit iuxta uerissima scripturarum testimonia. Ita quidem deus de ecclesia Abrahamae promisit. Et benedicetur in semine tuo omnes gentes terrae, quia obedisti uoci meae. In semine tuo, ait Apostolus, id est, Christo. Omnes gentes non omnes homines. Et Esaias, inquit. Germinabit & Florescit Israel, & replebitur orbis terrarum fructu eius. Idem. Patefaciet dominus brachium suum sanctum in conspectu uniuersarum gentium, & uidebunt omnes nationes usque ad ultimam, terrae salutem, quae a deo est. Hinc Christus paulo post ascensurus ait ad discipulos. Euntes ergo docete omnes gentes &c. Euntes in mundum uniuersum, praedicate euangelium omni creaturae. Et eritis mihi testes in Hierusalem

Act. 20.

2. Pet. 2.

Tit. 1.

Psal. 25.

Gene. 7.

1. Cor. 13.

Gene. 22.

Gala. 3.

Esa. 27.

Esa. 52.

Matt. ult.

Mar. 16.

Act. 1.
Luc. 24.
Psal. 18.
Rho. 10.
Mar. 16.

Act. 17.
Rho. 1.

Ioan. 3

Matt. 24.
Mar. 13.
Luc. 21.

Luc. 17.

Matt. 8.

Rho. 10.
Mar. 16.
Psal. 18.

CATHOLICA

150
& in omni Iudæa & Samaria, & usque ad ultimam terram. Id uero factum esse arguit propheta, canens. In omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum. Cuius sententiam uel Apostolus esse uerificatam subindicat. Et euangelista inquit. Illi autem profecti prædicauerunt ubique, domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Et Apostolus disseminabatur, inquit, uerbum domini per uniuersam regionem. Idem ad Rhomanos. Gratias ago deo meo pro omnibus uobis, quia fides uestra annuntiatur in uniuerso mundo. RECTE Igitur ecclesia sancta est & catholica, quoniam per uniuersum mundum & ex omnium gentium societate constituitur, quæ & omnibus in linguis loqui traditur; unde omnino constat hæreticorum ecclesiam plane excludi, uti minus sanctam, nec catholicam, quandoquidem hæreticorum conuenticula in aliquibus tantummodo regionum partibus coarcentur, & perinde ut fures in certis terrarum angulis includantur, & ceu in latibulis delitescant, lucem odientes, quia malum operantur, insidijs duntaxat innixi, unde & passim dolosis uulpibus in scriptura ad simulantur, quod in suis specubus iacentes omnia contra catholicos insidijs & dolis agunt, unde ab ijs dominus nos dehortatus est, dicens. Si quis uobis dixerit. Ecce hic est Christus, id est, in illa mundi parte aut illic. scilicet fides est sancta & catholica, nolite credere. Si dixerint in penetralibus est, in doctrinis hæreticorum nolite credere. Sanè ecclesia sancta non est tam in arctis angulis post publicationem conclusa, sed est sicut fulgur, qui exit ab oriente & pater in occidente. Et hoc est, quod Christus ait. Amen dico uobis, non inueni tantam fidem in Israel. Dico autem uobis, quod multi ab oriente & occidente uenient & recubent cum Abraham & Isaac & Iacob in regno cælorum. Id quod uerum fieri cepit, quando apostolorum uoce prædicatum est Euangelium omni creaturæ, quandoquidem in omnem terram exiit

NAVSEAE.

151

sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum. DICTA Igitur ecclesia Christiana est Catholica tum inter multas ob causas, quod toto orbe diffusa sit, ideoque Catholica, id est, uniuersalis appellata: Atqui hæreticorum ecclesiarum dici nequeunt Catholice, quoniam per suas quasque prouincias continentur. Christiana uero (ut idem ueritatis causa sapienter repeto) à solis ortu usque ad occasum unius fidei splendore diffunditur, quæ & proinde Catholica dici coepit, quia ex omni tribu, lingua, populo & natione collecta sit, Apocalypsi in hæc uerba dicente. Redemisti nos deus, in sanguine tuo ex omni tribu, lingua & populo & natione, & fecisti nos deo nostro regnum. Cui & Petrus ad stipulatur dicens, in ueritate comperi, quia non est personarum acceptor deus, sed in omni gente, qui timet eum & operatur iusticiam, acceptus est illi. Est & dicta pariter ecclesia catholica, quantum ad hominum condiciones iuxta illud Apostoli ad Coloss. ubi non est masculus & femina, gentilis & Iudæus, circumcisio & præputium, Barbarus & Schyta, seruus & liber, sed omnia in omnibus Christus. Itemque & nuncupata est Catholica, ob uniuersalem ueritatem in ea contentam. Vtpote cuius fidei articuli uniuersales sint, non habentes instantiam, quando fidei nequeat subesse falsum. Quæ & eadem ecclesia Catholice nomen obtinuit ob uniuersalem (ut & in loco superiori quadam tenus dixi) ueritatem, cuius magistra est: per eam etenim de uisibilibus & inuisibilibus edocemur, de cælestibus & æternis, terrenisque, deque omnibus, quæ ad instructionem hominum salutemque totius humani generis & necessaria & utilia sunt. Sic & eadem ecclesia appellari coepta est catholica, quoniam contineat Catholica, id est, uniuersalia præcepta, quæ tempus omne ambiunt, gentesque uniuersam complectuntur. Siquidem Synagoga quodam præcepta & uni tantum populo tradita sunt, & ad præfinitum tempus spectant; quum (ut scribit Apostolus) omnia illis in

Psal. 49.
Psal. 106.
Apoc. 5.

Act. 10.
Rho. 2.
Eph. 6.

Coloss. 3.

illis in figura contigerunt & Christo, sole iusticie exco-
gis nubila discussa sunt. Inde patent causæ, quibus sanctissi-
mi illi episcopi permoti sanctam ecclesiam dixerunt Catho-
licam in Nicæno concilio, ubi pestifera Arrii dogmata con-
demnarunt. Qui & subinde eidem sanctæ Catholicæ eccle-
siæ addiderunt nomē aliud, ut uidelicet appellaretur APO-
STOLICA, & quidem ut aduersus eos, qui peregrina &
noua dogmata in ecclesia introducunt, auctoritatem & an-
tiquitatem eius ostenderent, tum etiā ideo, quia Christus
Apostolos elegit, quos quasi fundamenta instituit ecclesiæ,
tum quoq; quoniā per Apostolos Christiana fides per uni-
uersum orbem prædicata sit, iuxta præceptum domini ad il-
los dicentis. Euntes in mūdum uniuersum, prædicate Euā-
gelium omni creaturæ. Et sequitur statim &c. Illi autem p-
fecti prædicauerunt ubiq; domino cooperante & sermonē
confirmante sequentibus signis. Etsi eadem res, quæ nunc
Christiana religio adeoq; Christiana ecclesia uocatur, fue-
rit apud antiquos neq; defuerit ab initio generis humani,
quousq; Christus ueniret in carnem, unde uera religio, quæ
iam erat, tunc capit appellari Chriana, prædicatibus Apo-
stolis apud urbem Syriæ Antiochiam. Sane quod Aposto-
li prædicarint, hoc idem annunciarunt propheta, & gratia
dei, qua semper est uniuersitas uiuificata sanctorum, aucta
est Christo nascente non concepta. Id quod facile intelli-
mus ex hisce Apostoli uerbis nō modo ad Ephesios sed ad
quoscunq; Christianos. Iam non estis hospites & aduenæ,
sed estis ciues sanctorum & domestici dei, superædificati su-
per fundamentum Apostolorū & prophetarum, ipso sum-
mo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis ædificatio
perfecta crescit in templum sanctum in domino. Quare
in nostra Homilia de diuīs Petro & Paulo in eum Euange-
lij locum. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo
ecclesiam meam &c. diffuse disputauimus, iam proinde &
hoc loco

Matt. 10.

Mar. ult.

Act. 11.

Ephes. 2.

Matt. 16.

hoc loco recte credo, inquit, pius homo, ecclesiā sanctam
Catholicam, nec modo ecclesiam sanctam Catholicam &
Apostolicam uti unicam & solā in qua saluari possum sed
& credo. SANCTORVM communionē. SED QUID
est sanctum? Est utiq; quod nulli rei aliq nisi deo ad seruien-
dum deputatum est, & ab usu prophano prorsus alienum.
Sic homo sanctus est idemq; dicitur, qui nullis se negocijs
secularibus implicat, ut ei placeat, cui se probauit, qui sepa-
ratus est & segregatus à reliquis hominibus carnaliter uiuē-
tibus, & mūdānis negocijs obligatis, haud quærēs ea, quæ
super terram, sed quæ in cœlis sunt. Cuiusmodi ga esse de-
bent omnes, qui Christum profitentur, & ut essent sancti, à
Christo sunt proprio sanguine redempti, factum est, ut in
Christo renati passim ab Apostolo appellentur sancti. Sic
Apostolus ait ad Coloss. Paulus, Apostolus Iesu Chri per
uoluntatem dei & Timotheus frater ijs, qui sunt Colossis
sanctis & fidelibus fratribus in Christo Iesu. Hinc quia tales
miraculis & testimonijs multis approbauit deus, qui p no-
mine Iesu inde decesserunt, uere ecclesia eos cēsuit dici san-
ctos, qui corpore exuti iam in cœlis regnare & uiuere cre-
duntur, utpote quos deus argumentis varijs arguit esse san-
ctos, & nunc inibi uiuere, quo nihil immaculatum ingre-
di potest. Sic scriptura hac uoce utitur dicens. Et ueniet do-
minus deus meus, omnesq; sancti cum eo. Et in Euangelio.
Et multa corpora sanctorum, qui dormierant surrexerunt.
Et Paulus ait. Qui penas dabūt in interitu æternas à facie
domini & à gloria uirtutis eius, cū uenerit glorificari in san-
ctis suis. Et Petrus inquit. Spiritus sancto inspirati locuti sunt
sancti dei homines. Et Iudas post Esaia. Ecce ueniet domi-
nus in sanctis millibus suis, facere iudiciū contra omes.
AT, QVO PII homines idemq; infirmiores habeant,
quo se contra hæreticos nostra tempestate, qui solum san-
ctos hoc in seculo adhuc uiuentes esse contendunt, non mi-
nus si

Exo. 12.

28.

Leuit. 10.

Num. 27.

Deut. 7.

1. Sanctū

1. Sacra. ff.

de rerum.

dimis.

Coloss. 3.

2. Tim. 2.

Ephes. 1.

Coloss. 1.

Eccle. 45.

Apoc. 21.

Zach. 14.

Matt. 27.

2. Thess. 1

2. Pet. 1.

Esa. 3.

Iude. 1.

Esa. 14.
Psal. 1.
Psal. 72.
Apoc. 12.

Apoc. 7.

2. Tim. 4.

Psal. 150.

nus silentur quam tueantur, scire duxerim. Sanctos esse celestes & terrestres, id est, sanctos esse aliquot de coelo, & sanctos aliquot de terra. Itemque & eos, qui de terra sunt, quosdam adhuc in terra, aliquos iam in coelo esse, & inter utrosque plurimum esse discriminis nec uniformem eorum esse sanctitatem, ambos tamen uenerandos. Siquidem SANCTI sunt angeli in coelo non tamen honorandi tanquam triumphantes, qui nunquam pugnassee dignoscuntur: honorandi tamen, quia & ipsi dei nimis amici, cuius nimirum uoluntati semper adhererunt, tanta utique felicitate, quanta facilitate. Nisi forte in eo pugnassee credamus, quod peccatis alijs, uiriliter perstiterunt non abeuntes in consilio impiorum sed singuli quique dicentes. Mihi autem deo adherere bonum est. Eiusmodi forte pugna fuit, quae in coelo magna fuisse facta commemoratur. In qua Michael & angeli eius preliati sunt cum dracone, ut habet Apocalypsis. Celebrandam in eis sanctis existimat Bernardus gratiam in benedictione dulcedinis praueientem, honorandam benignitatem dei non ad poenitentiam ducentem sed abducentem ab omnibus, quibus poenitentia deberetur, non eripientem a tentatione sed a tentatione conseruantem. Et nimirum illi in coelo sancti esse semper fuisse dicuntur. Caeterum sunt & SANCTI de terra nunc in coelo, cuiusmodi sunt, qui uenerunt ex magna tribulatione, & dealbauerunt stolas suas in sanguine agni, quod post multos agones, iam nunc triumphat in coelis coronati, quoniam legitime certauerunt. Quorum in numero una cum alijs Apostolis & martyribus atque confessoribus nunc est Paulus, alibi de se dicens. Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruaui. In reliquo repocita est mihi corona iusticiae, quam reddet mihi dominus, in illa die iustus iudex. Non solum autem mihi, sed & ijs, qui diligunt aduentum eius. In ijs igitur sanctis deum, dominum nostrum laudare nos iubet propheta, Eos uero esse laudandos & uenerandos quae

terra

terra ad coelos morte peruolarunt, ex hoc propheta uerbo Psal. 67. euidenter intelligimus, quum ait. Visita nos in saluari tuo, ad uidendum in bonitate electorum tuorum, ad laudandum in laetitia gentis tuae, ut lauderis cum hereditate tua. Vides? Non enim ait, ut lauderis ab hereditate tua sed cum hereditate tua, ut communis intelligatur futura laudatio. Id quod Christus rex gloriae & dominus uirtutum sanctis in coelo futurum promissit, alias inquit. Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum pater meus. scilicet in coelis. Et hoc est, quod alibi Paulus ait: Quod in praesenti est momentaneum & leue tribulationis nostrae supra modum in sublimitatem aeternum gloriae pondus operabitur in nobis. Sunt & SANCTI de terra adhuc in terra uiuentes, quales sunt (non tamen sine discrimine) qui fide per baptismum Christo sunt incorporati, adeoque deo ipso olim signaculo circumcisionis addicti, qui adhuc militant, adhuc pugnant contra diabolum, seculum & carnem, currunt, necdum comprehenderunt, quo sane pacto Dauid se uocare sanctum non dubitauit. Inquit. Custodi animam meam quoniam sanctus sum. Sic & Apostolus ipse diuinorum conscius secretorum ait. Scimus quoniam diligentibus deum omnia cooperantur in bonum, ijs qui secundum propositum uocati sunt sancti. Haec nimirum diuersitas appellationis in nomine sanctitatis, ut alij quidem iam secundum consummationem sancti uocentur, alij iuxta solam adhuc predestinationem: hoc sane modo Paulus ubique sanctos pene uocat ad quos scribit, idemque de eiusmodi sanctis alibi ad Corinthios ait. Salutant uos omnes sancti, id est omnes Christiani. Ita & ille seipsum uocat sanctum dicens. Mihi enim omnium sanctorum minimo data est gratia haec. Sunt & ij sancti sed longo discrimine laudandi, ut quos ueneramur & deum in ipsis, quando eis propter deum opera misericordiae exhibemus. Sic dicit Apostolus ad Corinthios. De collectis autem, quae fiunt in sanctos, sicut ordinauit

Ioan. 12.

1. Cor. 4.

Eph. 6.

Psal. 85.

Rho. 8.

2. Cor. 13.

Eph. 3.

1. Cor. 10.

X 2

in eccle.

in ecclesijs Galatiæ, ita & uos facite per unam Sabathi. At non sunt illi sancti, sicuti qui nunc cœlo perfruunt, hymnis & canticis collaudandi, ceu de inimicis planè triumphantes: utpote, quod eorum sanctitas penes deum lateat & clausa sit; quandoquidem nesciat homo utrum amore an odio dignus sit. Hinc & prohibemur laudare hominem in uita sua. Nec mirum, quomodo enim secuta esse possit laudatio, ubi ne ipsa uita secuta nec coronetur, ut ait tuba cœlestis illa, nisi qui legitime certauit. Cuius certaminis lex est, quod qui perseverauerit usque in finem hic saluus erit. Quomodo uero scies, quis sit perseveraturus, quis sit legitime certaturus, quis coronam sit accepturus? Sanè nescis, Non ergo sanctum in uita tuto laudabis, quum in futurum omnia referuntur incerta. Laudabimus igitur ex institutione Catholice ecclesie & ueneremur sanctos in cœlo nunc uiuentes, quorum iam certa uictoria est, illos deuotis extollamus præconijs, quorum secure possumus aggaudere coronis, qui utique tuto a nobis laudantur, qui non sua iam uiuunt uita sed dei, nam hominum uita utique tentatio est. Laudabiles igitur sunt in cœlo agentes omnes dei sancti, qui sic absorpti sunt in gloria, ut nostra omnino nequeant laudatione moueri. Non enim est, quo uanitas intret, ubi ueritas iam totum occupauit. Et hæc de sanctis, de quibus & in Crisi nostra & in Centurijs nostris plurima uidebis. Sanè in hoc admonemur articulo credere horum sanctorum communionem. EST AUTEM COMMUNIO, hac in parte perceptio unius & eiusdem, in quo ununtur, qui communicant, quamuis diuerso modo illud percipiant. Credo, igitur ait pius homo, Communionem sanctorum, id est, credo, quod non modo qui in Christo renati sunt & uiuunt, in hac sunt sancta ecclesia ut in corpore Christi mystico, sed & ij qui uita sunt defuncti in Christo, quorum utique communionem nobiscum esse crediderim. Ea autem illorum nobiscum communio est.

PRIMO

PRIMO quod nos cum ipsis sanctis communicamus in unitate ecclesie & corporis mystici. Cuius Christus est caput. Ephes. 1. Siquidem ex ipsis sanctis & fidelibus uiatoribus, una domus 45. Coloss. 1. & ecclesia constet. Sanè, inquit Augustinus, accipienda est Psal. 106. ecclesia non solum ex parte, qua peregrinat a solis ortu usque ad occasum, laudans nomen domini, uerumetiam quæ in cœlis, ex quo condita est, semper cohesit deo, nec ullum malum sui casus experta est, & suæ parti peregrinanti, sicut oportet, opitulatur: quia ei, quæ una erit, consortio æternitatis, nunc una est uinculo charitatis, quæ tota instituta est ad colendum deum. INDE subsequitur propter illam in uno corpore & capite mystico communionem, quod & sancti in cœlo recte a nobis inuocantur pro intercessione, & ipsi pro nobis sint solliciti & orent, uti qui adhuc uiuunt, nec est aliqua diuersitatis ratio. Si enim nobiscum sunt membra, sunt & fratres, quomodo non solliciti sint pro confratribus & cõmembris? sunt enim, ait Apostolus, piniuem sollicita membra. Et si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra, siue gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra, & sancti planè in cœlis nobiscum sunt unum Christi corpus, & membra de membro, cõglutinata nobis in charitate, quæ nunquam excidet. Et hoc est, quod dominus ait. Luca. 15. Ita dico uobis, gaudium erit coram angelis dei super uno peccatore pœnitentiam agente. Eos autem pro nobis olim petiuros dominus quoque arguit, dicens. In illo die in nomine meo petetis. Id quod re ipsa. Onias ille summus olim Iudæorum sacerdos in cœlo Iudæ Macchabeo de Hieremia dudum defuncto hisce subindicat uerbis dicens. Hic est fratrum 15. amator, & populi Israel, hic est, qui multum orat populo. & uniuerfa sancta ciuitate Hieremias propheta dei. Qua de re dudum plurima in Crisi nostra & in Centurijs nostris diximus ex sanctis scripturis. VNDE & aliud subsequens est. s. nobis hic in uera fide uiuentibus non modo in terra uiuen-

X 3 tium

Ephes. 5.

1. Cor. 13.

Phil. 1.

Ioan. 14.
Ioan. 17.

tium sanctorum sed & eorum, qui in cœlis sunt bona spiri-
tualia & pia opera, quæ illos sequuta sunt, uti æque cõmu-
nia nobis propter illam cõmunionē suffragari, in magnā
utiq; spem & consolationem peccatorum. Vnde propheta
in spiritu dicit. Particeps ego sum oīm timentium te, & cu-
stodientium mandata tua. Et alibi idem. Pro hac orabit ad
te omnis sanctus in tempore oportuno. Vides ergo quan-
tis & quot bonis priuantur, qui ex cõmunicantur, idest, p-
pter ipsorum inobedientiam & contumaciam & extra cõ-
munionē illam sanctorū secluduntur. Vides etiam num eos
merito dici ac esse hæreticos, qui sanctorum in cœlo negāt
suffragia, qui utiq; negent oportet sanctorum cõmunionē,
& sunt ideoq; nequaquā in ecclesia sancta Catholica, quæ
est sine ruga &c. SECUNDO cõmunicamus cum sanctis,
iisdemq; nobiscū in una fide, quā & ipsi uiatores habuerūt,
& in una spe, quia quod ipsi sperabāt & nos speramus, nūc
etenim fidem & spem habemus, ipsi uero uisionem & rem,
ad quā deo duce nos demū perueniemus. Hinc Apostolus.
Videmus nunc per speculum in ænigmate, tūc autem facie
ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autē cognoscam,
sicut & cognitus sum. Inde quoq; sequitur eos non esse in
sancta ecclesia Catholica, sed hæreticos, qui negāt sanctos
perfrui uita æterna, quā tamen tantopere desiderauit Apo-
stolus, cupiens dissolui & esse cum Christo, Id quod domi-
nus omnibus suis dilectis promissit hīc sub uerbis, dicens.
Etsi abiero & præparauero uobis locum, iterum uenio, &
accipiā uos ad me ipsum, ut ubi sum ego & uos sitis. Quod
deinde à patre exorauit. Pater, inquiens, quos dedisti mihi
uolo, ut ubi sum ego, & illi sint mecum, ut uideant clarita-
tem meam, quā dedisti mihi, quia dilexisti me ante constitu-
tionem mundi. TERTIO est nostra cõmunio cum sanctis
in cœlo, & nos cum ipsis cõmunicamus in dignissimo Eu-
charistiæ sacramento: quandoquidem quod sancti reuela-
ta fa-

ta facie percipiunt, nos frequentamus & colimus in sacra-
mentali specie, suo quoq; tēpore reuelata facie id ipsum ui-
suri. Et hoc est quod pius homo inquit, credo cõmunionem
sanctorū. s. quia id quod sancti in cœlo uisibiliter, ego sub
specie sacramentali participo. s. Iesum Christum. Et sanē,
quia ecclesia sancta sacramentorū nouæ legis uirtute ac ef-
ficatia est suffulta, illisq; uegetatur ac roboratur, Idcirco u-
nam confitentes ecclesiam, debemus etiam confiteri sacra-
menta ecclesiæ, à Christo instituta, & à uiris Apostolicis po-
steritati tradita. Et quia horum omnīū dignissimū atq; ex-
cellentissimū est Eucharistiæ sacramētum, cuius integram
fidem & synceram nos tenere profitemur, unusquisq; no-
strum dicens. Credo sanctorum cõmunionem. Et quid cõ-
munionem sanctorum? utiq; cõmunionem atq; partici-
pationem sanctorum. s. corporis & sanguinis Christi, quæ
uerē sunt sancta & incontaminata mysteria. Credens uero
ad hunc modum cõmunionem sanctorum, idest, Eucharis-
tiæ, credat necesse est. PRIMO, quod Eucharistiam cõmu-
nicans, uerum Iesu Christi corpus inuisibili specie sumat,
quod olim in cœlo uisibili specie sit sumpturus & uisurus iux-
ta domini uerbum. Accipite & comedite, hoc est corpus
meū, Et in Ioanne. Caro mea uere est cibus, & sanguis me-
us uere est potus. Quo nimirum pacto etiam iuxta perso-
næ unionem fieri incipit uerum, qd̄ dominus alibi. Et ecce
ego, inquit, uobiscum sum omnibus diebus, usq; ad consu-
mationem seculi. Vtiq; inuisibiliter non modo diuinitate,
qua etiam malis & infidelibus est præsens, sed & sacramen-
taliter nobiscū est. SECUNDO, quod ea cõmunionem seu
participationem fiat cum Christo unus, eiq; ut palmes uiti in-
seratur. Qui enim, ait ipse, manducat meam carnem, & bi-
bit meum sanguinē, in me manet, & ego in eo. Hinc idem
aliās. Ego sum uitis & uos palmites: inde fit, ut homo Chri-
stus Iesus in mysterio caput est ecclesiæ, nosq; membra
eius,

1. Cor. 3.
2. Cor. 3.

Matt. 26.
Mar. 14.
Lucæ. 22.
Ioan. 6.
1. Cor. 11.
Matt. ult.

Hier. 23.

Ioan. 6.
Ioan. 15.

eius: unius quippe naturæ sunt uitis & palmites: & nisi & hoc modo fuerit in Christo, fructum non adferet. Sic quoque Apostolus alibi perdocet nos Christo communicare per uicem carnis & sanguinis, quibus in eius mensa uestimur, ut alias in Centurijs nostris late ostendimus, ubi disputabamus uerbum Apostoli. Pascha nostrum immolatus est Christus. **TER TIO** ut credat per hanc sanctorum communionem se unum in gloria alibi cum Christo futurum, ut hic unus est in mysterio. Talem uero se futurum probat uerbum Christi dicentis. Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro eis, qui credituri sunt per uerbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu pater in me & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint. Et ego claritatem, quam tu dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus. Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum. Sane pie credendum est, nos in coelis reipsa cum Christo deo & homine, participare, eius diuinitatem participantes, ut, Apostolo teste, tunc & inibi sit deus omnia in omnibus. Et hoc est, quod ecclesia ex Deuteronomio canit, Non est alienatio tam grandis, quæ habet deos appropinquantes sibi, sicut deus noster adest nobis. **O MIRA**, o læta, o grata sanctorum. s. Eucharistiæ communio, qua utimur & inserimur cum deo, & reciproco nobiscum Christus immanet. Quid obsecro aut optacius aut felicius obtingere potest, quam, quod in Christo maneamus & Christus in nobis, ut non tam ipsi uiuamus, quam uiuat in nobis Christus, ut unus nobiscum sit spiritus, & arctissimo amoris glutino illi astrictus. Si enim filij Israel sub nube tantum degentes, & umbra futurorum bonorum, id uere de deo dixerunt, quod presentior (ut sic dicam) ipsis erat, quam quicumque diuinationum suis cultoribus: multo sane multo ualentiore iurare nos Christiani, de profundissima Christi in nos, & indulgentissima benignitate gratias agentes decantare deo ex intimo cordis adfectu debemus. Non est alia natio tam grandis,

1. Cor. 15.

Ioan. 17.

1. Cor. 15.
Deut. 4.

Ioan. 15.

1. Cor. 10.

dis, quæ habent deos appropinquantes sibi, sicut deus noster adest nobis. Siquidem longe propinquior quam populo Israelitico factus est deus noster, quod humanam indutus carnem in terris uisus est, & cum hominibus conuersatus, sed maxime omnium & omnino factus est nobis propinquus in communionem sanctorum, quando seipsum nobis in salutarem exhibuit potum & cibum, dicens. Caro mea uere est cibus, sanguis meus uere est potus. Accipite & manducate, hoc est corpus meum: non quia in nostram conuertatur substantiam, sed quia nos sibi inserat, arctius adstringat, suæque diuinitatis participationem nobis intima illa unione coniunctioneque communice. Quis unquam suæ nationi deorum propinquior? Quandoquidem Christus deus & dominus noster, amore uictus, se nobis admirabili dispensatione & condescensione uidendum exhibet & cōtractandum, & quod amplius est, pro nostræ peregrinationis uitatico degustandum & manducandum, ut nos penitus sibi inserat. Habitat item in medio nostri, & inambulat inter nos admiranda dignatione, ne deficiamus in uia, socium se præbens nobis, & ducem huius anfractuosi itineris, quod magni muneris loco, populo Israel omnia promiserat, sed id promissum in nobis perfecte compleuit: neque id quidem exiguo temporis spatio præstat, quod ad sit nobis, sed secundum suam pollicitationem nobiscum est omnibus diebus usque ad consummationem seculi, & secundum suæ diuinitatis omnia circumambientem præsentiam & secundum præciosi corporis & sanguinis sui mysterium, in salutarem cibum animæ, & medicinam efficacissimam nobis relictus dicens. Accipite & manducate. Hoc est corpus meum. Caro enim mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus. **O MIRA VNIO** & communio sanctorum, in qua idem sit conuiuia & cōuiuium. O salutaris fides & felicissima fides, qua communionem sanctorum credentes deum hic, ut Abraham olim Christum, perinde ut in speculo

Phil. 1.

Ioan. 6.

Matt. 26.

Mar. 14.

Lucæ. 22.

1. Cor. 11.

Act. 1.

Ioan. 20.

Leuit. 26.

Matt. 28.

Ioan. 8.

1. Cor. 13.

Y culo

1. Cor. 15.

Psal. 16.

Ioan. 6.

Matt. 12.

Luce. 11.

1. Cor. 10.

culo uidemus, eundem alibi in gloria ad faciem uisuri: Scimus enim, inquit diuinus ille Theologus, quoniam cum apparuerit similes ei erimus quoniam uidebimus eum sicuti est. Et omnis qui habet hanc spem in eo sanctificat se sicut & ille sanctus est. Sanè tunc, ait Paulus, erit deus omnia in omnibus. O beatissima tunc caro, o uiuacissimum corpus, quo ita tandem saturabimur, ut inde non amplius sitiamus neque esuriamus. Saturabor quidem, inquit, Dauid cum apparuerit gloria tua. Quæ gloria? Nimirum Christi carnis glorificatione, panis, inquam, illius angelorum de cælo descendentes, de quo qui manducat uiuet in æternum. VIDES IGITUR candidè lector ac auditor, quā non sunt in ecclesia sancta & Christiana, qui hanc sanctorum communionem usque adeo hac iniqua temporum conditione in diuersum distraxerunt, ut malint cum diabolo, qui omnis est discordia & dissensiois pater, dispergere esseque dispersi quā cum Christo, pacis & unitatis authore, unanimes colligere, interimque frustra gloriantes se esse in & cum Christo: quū tamen longe sint à Christo: qui ait. Qui non est mecum contra me est, & qui non congregat mecum, spargit. Non est cum Christo, qui, ut hæretici, in communione sanctorum non est, qui nec est in ecclesia, qui non est in hac communione, & quā non credit. Q. VARTO enim communicans communione sanctorum efficitur uerum Christi corporis mystici membrum, ut idem in gloria apud deum in corpore tum glorioso fiat membrum. Et hoc est quod Apostolus ait, Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Et panis, quem frangimus, nonne participatio corporis domini est? Quoniam unus panis & unum corpus multi sumus, omnes, qui de uno pane & de uno calice participamus. Hæc hætenus de nouo Christianæ fidei articulo, quo iubemur credere unam ecclesiam. scilicet Christi, eamque sanctam, id est, à Christo purgatam & sine perfidia maculamundam, Eamque Catholicam,

ciens & multum miserationis ac uerax, qui custodis misericordiam in millia, qui aufers iniquitatem & scelera atque peccata, nullusque apud te per se innocens est. Sic deus adfirmans per prophetam, quod dixit Moses ait. Ego sum, ego sum, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor. Et alibi. Et quare, inquit, moriemini domus Israel? Quia nolo mortem morientis dicit dominus deus. Reuertimini & uiuite. Sic Dauidi, quum adulterasset eum uxorē Vriæ coepissetque admonitus poenitere de peccato, Dominus dixit Nathan propheta, dominus transtulit peccatum tuum, de quo tandem pie gloriatur ille inquitens. Dixi confitebor, aduersum me iniusticiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. ET CVR NON credemus remissionem peccatorum? quando propter eam & non ob aliam causam Christus natus sit & mortuus, eo ipso dicente. Non egert, qui sani sunt medico, sed qui male habent. Non ueni uocare iustos sed peccatores. Hinc deinde ait. Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Cuius plane officij, scilicet remissionis peccatorum angelus ab initio ipsius conceptionis meminit dicens: Pariet autem filium, & uocabis nomen eius Iesus. Ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum. Quod idem officium & angeli uerbum deinde uir factus re ipsa probauit in paralytico, cui dixit. Remittunt tibi peccata tua. In Maria Magdalena, ad quam pariter ait. Remittunt tibi peccata tua. Fides tua te saluam fecit, uade in pace. In muliere illa adultera, cui dixit. Nec ego te condemnabo. Vade & iam amplius noli peccare. Et quidem hoc ipsum in multis alijs ostendit, quandoquidem de nullo unquam legit, cui uere petenti, dominus negasset remissionem peccatorum, adeo ut etiam celos ascensurus officium remittendi suis discipulis, eorumque successoribus serio commiserit, inquitens. Quorum remiseritis peccata, remittunt eis, & quorum retinueritis retenta sunt. Quae quidem remissio non semel sed toties

Exod. 34.

Esa. 43.

Ezech. 18

2. Reg. 12.

Psal. 31

Matt. 9.

Mar. 2.

Lucæ. 5.

Matt. 11.

Matt. 1.

Matt. 9.

Lucæ. 5.

Lucæ. 7.

Ioan. 8.

Ioan. 10.

Matt. 18.
Luc. 17.

Hebr. 6.

2. Pet. 3.

Tit. 3.

Rho. 6.

Matt. 19.
Mar. 10.

fieri solet, quoties ea, uti decet, petit, domino ad Petrum de numeraria uice remittendi peccata rogantem dicente. Non dico tibi usque septies sed usque septuagies septies. INDE plurimum errarunt hæretici Montanus, Nouatus, & Nouatianus, qui neque per poenitentiam arbitrati sunt denuo peccatoribus remitti peccata, nimirum lapsi, per hoc Apostoli dictum ad Hebræos. Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati: gustauerunt etiam donum cœlestis, & participes facti sunt spiritus sancti, gustauerunt nihilominus bonum dei uerbum uirtutesque seculi uenturi, & prolapsi sunt, rursus renouari ad poenitentiam, rursus crucifigentes sibi metipsis filium dei & ostentui habentes. Q VIBVS respondeo, ipsos perperam interpretari scripturam Apostoli, quā, quia in ea, teste Petro, difficilia sunt, indocti & instabiles deprauant ad suam ipsorum perniciem. Quandoquidem si poenitentiam eo in loco susceperimus ut sit, idem, quod baptismus, quo primum prorsus renouamur, certe, ut Apostolus ait, impossibile est, eos, qui semel illuminati sunt per baptismum, qui est fidei sacramentum, rursus renouari ad poenitentiam, si lapsi fuerint, quia per poenitentiam sequentem non possunt redire ad renouationem baptismalem. quoniam baptismus sit lauacrum regenerationis & renouationis, quo quidem modo impossibile est renouari, quando baptismus non reiteretur: utpote in quo configuramur morti & sepulture Christi: nimirum, quod baptizati in Christo Iesu in morte ipsius baptizati sumus, conscripti pariter cum illo per baptismum: unde qui uellent baptismum reiterari, uellent utique Christum recrucifigere & denuo moriturum. Sin autem acceperimus poenitentiam pro sacramento à baptismo plane distincto sane uis erit in uerbo impossibile, quod tum erit exponendum pro difficile, ut alias uisitur dominus dicēs. Apud homines hoc est impossibile. scilicet facilius camelum per foramen acus transire quā diuitem intrare in regnum cœlorum, id est, diffici-

difficile. Sic etiam, inquit Apostolus, eos, qui post tot & tanta beneficia ingrati cadunt à fide & gratia, impossibile, id est, difficile, est renouari ad poenitentiam, qua habetur remissio peccatorum: siquidem ait scriptura, impius cum in profundum peccatorum uenerit, negligit & contemnit. Est igitur impossibile, id est, difficile, peccatores inueteratos posse reuertí ad poenitentiam & inde consequi remissionem peccatorum, quā tamen donec in uia sunt, adipisci poterunt, & à peccatis plane mundari. Fit autem homo per suorum peccatorum remissionem non aliter atque fuit in statu perinde innocentiae planeque mundus & purus, ut introitu cœli dignus efficiatur. Id quod ex propheta intelligi potest, quū ait. Adsparges me domine lino & mundabor, lauabis me & super niuem dealabor. Et dominus in Esaia inquit. Lauamini, mundi estote, auferite malum cogitationum uestrarum ab oculis meis. Si fuerint peccata uestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur, etsi fuerint rubra quasi uermiculus, uelut lana alba erunt. NEC SVNT hoc loco audiendi & pagani & nonnulli hæretici, qui aduersum nos cum irrisione dicere solent, quod ipsi nos decipiamus, qui putamus crimina, quæ opere commissa sunt, uerbis posse purgari, dicentes. Nunquid potest, qui homicidium commisit, homicida non esse, aut adulter non uideri, qui adulterium perpetravit? Minime, quandoquidem quod semel factum sit, fieri infectum nequit. Et quomodo ergo, aiunt, huiusmodi criminum reus, uobis sanctus effici uidetur & remissione peccatorum purus? Quibus primo responderim, rem hic melius fide quā ratione agi, deque remissione peccatorum sufficere solam debere credulitatem. Quis enim causas aut rationem requirat, ubi indulgentia principalis est? quum nec eorum, quæ in rebus humanis adeoque in ipsis factis sensibilibus constituta sunt à maioribus leges rationem dari uelint nec posse quidē. Deinde quid dubitamus in eo, qui omnia potest, deo, cui nihil impossi-

Psal. 50.

Esa. 1.

1. In bello.
para. f. a.
c. ff. de
Capt. l. 1.
parag. Si
uir uxori.
ff. de acq.
pos. l. non oim
1. Erideo.
ff. de leg.

Exod. 15.
1.1. ff. de
Const.
prin.
Hebr. 6.

Matt. 11.

Ioan. 10.

1. Itaq. ff.
ad. l. aqu
leg.

Matt. 3.

impossibile, cui ob id omnipotens nomen est. Nonne & LL. Imp. legis habere uigorem censent, quod uel princeps constituit uel ei placuit. Ita nimirum, quum remissionem peccatorum, quapropter puri reddimur, non homo sed rex est omnium, qui promisit, mentiri nesciens, non mutabilis, idemque terrae celiq. dominus est, qui haec pollicetur. Quid, negabimus eum nos posse ex criminosis facere innocentes, qui ex nihilo cuncta creauit & nos ex terra, & qui nos cum cecissemus uidere, & surdos audire, & claudis nobis reddi gressum fecit, negabimus illum, innocentiam nobis perditam posse reparare? Absit, praesertim quod hoc ipsum certum posse & illum facere tam multiplex testetur scriptura, quae a spiritu sancto plata solui nequit. Cui nihilo minus interim succurrit testimonium naturae. Qua scimus uel LL. Imp. ad stipulantibus, occidere hominem non semper criminofum esse, sed malitia non legibus occidere, criminofum esse. Non ergo factum quenpiam in talibus, quia & interdum recte fit, sed animus male consulens damnat. Sic etsi. l. Aquilia damnet homicidam morte, securum tamen eum esse decernit, qui latronem sibi insidiantem occidit, quandoquidem aduersus periculum naturalis ratio permittat se defendere. Etenim semper in male perpetratis pensulari debuerit, quo sint animo facta. Sic hoc pariter loco, si animus noster in nobis, qui criminofus effectus est, & in quo origo fuit uitij, corrigatur, cur non possemus effici innocentes, qui prius fueramus criminosi? Si enim, ut auditum est, constet, quod non in facto, sed in uoluntate, sit crimen sicut mala uoluntas auctore malo demone, peccato nos & morti fecit obnoxios, ita bona uoluntas mutata auctore bono deo, innocentiam nos reddit ac uita. Et sic nimirum de alijs quoque criminibus. Vi des ergo fidem in hoc articulo nostram minime rationibus naturalibus aduersari, dum remissio peccatorum non gestis, quae mutari non possunt, sed animo, quem de malo in bonum uerti

uertisse certum, deputatur. Liqueat igitur nos posse omni no peccatorum remissionem consequi in nomine Iesu Christi, in quo ille ipsam praedicari iussit in omnes gentes, quandoquidem eius peccatorum remissionis causa idem sit mortuus, proptereaque suam effuderit sanguinem, in quo, scribente Apostolo, habemus redemptionem per sanguinem eius remissionem peccatorum secundum diuitias gratiae eius &c. Sine enim, scribit idem Apostolus, sanguinis effusione non fit remissio. Sic Christus semel oblatus est ad multorum ex-haurienda peccata, propter enim delicta nostra traditus est, & resurrexit propter iustificationem nostram. HAVD TAMEN debemus interim nobis ad blandiri, cum haeticis dicentibus, Christum unica sua morte omnium nostrorum peccatorum & praeteritorum, & praesentium & futurorum remissionem nobis contulisse, adeo, ut de peccatis, quae post fidei baptismum perpetravimus nulla nobis esse debeat de remissione anxietas. quae dum sit Christi passione data, nec praestitis peccatis aliquid esse paciendum uel agendum, Christum enim satisfecisse pro omnibus peccatis. Sane responderim, Christum pro peccatis ante baptismum commissis etiam quo ad poenam diluendam satisfecisse, pro ijs uero quae post baptismum committuntur, non nisi quo ad gratiam, de remissione impetranda, habendam satisfecisse, pro quibus singulis pro suis peccatis, unus tamen altero plus & minus, satisfacere debeamus, ut & culpae & poenae peccatorum, impetremus indulgentiam & remissionem. Nisi enim ita res haberet, Christus utique ad eum, quem nuper de diuturna egritudine sanarat, non dixisset, Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat? Innuens utique si deinde peccaret, eum passurum peccatis, uti & antea, donec satisfaciatur. Qui & ad hunc modum & propterea dixit ad adulteram absolutam a se, Vade & iam amplius noli peccare. Nec etiam Petrus ad Simonem dixisset, Poenitentiam itaque

Luc. 24

Eph. 1.

Hebr. 5.

Rho. 4.

Ioan. 5.

Ioan. 8.

Act. 8.

Z age ab

1. Pet. 1.

1. Pet. 1.

Eccle. 9.

1. Cor. 4.

Phil. 3.

age ab hac nequitia tua, & roga deū, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. Qui respōdens, Precamini inquit uos p me ad dominum, ut nihil ueniat super me horū, quæ dixistis. Vides ergo, quod Simon, qui cogitando duntaxat peccarat post baptisimū debuerit p eo peccato orare dominum, & magnopere ambire remissionē eius peccati. **NEC Q VIDE M** immerito de peccatis post bapt. contractis anxie orabimus remissionem & ueniam, quādoquidem hæc ipsa plerunq; sint prioribus dānabiliōra. Si enim, ait idem Apostolus, refugientes coinquinationes mūdi in cognitione domini nostri & saluatoris Iesu Christi, ijs rursus implicati superantur, facta sunt eis posteriora prioribus deteriora. Melius enim erat illis nō cognoscere uiam iusticiæ, quā post agnitionem retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditum est sancto mandato. Quapropter idem Apostolus paulo ante admonet dicens. Fratres magis satagite, ut per bona opera certam uestram uocationem & electionem faciatis. Etenim licet certa nobis esse debuerit spes de remissis nostris à deo peccatis, nescit tamē homo, inquit scriptura, utrum amore an odio dignus sit, sed omnia in futurum seruantur incerta. Hinc Apostolus, utcunq; spiritus sancto plenus, & uas electionis, bonis fidei sanctæ operibus refertus dicit. Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Et ad Phil. idē inquit. Configuratus morti eius, si quo modo occurrā ad resurrectionem, quæ est ex mortuis, non qd iam acceperim aut iam perfectus sim. Sequar autem si quo modo comprehendam, in quo & comprehensus sum à Christo Iesu. Si hoc de se Paulus electus Iesu Christi Apostolus, cuius profecto post baptisimū non legitur uel minutissimū peccatum, quid nos miseri peccatores, tot inquinati sordibus iactamus uel agimus? ne damnemur cum hoc mundo? Non aliud quā ut ambiamus à domino Iesu Christo nostrorum peccatorum remissionem modis, quibus pos-

sumus uniuersis, quā & certo credamus nos habituros, ubi habuerimus & fecerimus ex animo, unde remissio peccatorum à deo Opt. conceditur. Et sane remissiois peccatorum modus est Primus, baptisimus, unde, nisi quis natus fuerit denuo non potest uidere regnū dei. Secundus, charitas, quæ operit multitudinem peccatorum. Vnde dominus de Magdalena. Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Tertius, eleemosyna, quæ peccatis resistit, ut aqua extinguit ardentem ignem. Vnde Christus, ueruntamen, inquit, eleemosynā facite, & ecce omnia mūda sunt uobis. Et Daniel. Et peccata tu eleemosynis redime. Quartus amara lachrymatio, sic Petrus amare fleuit. Quintus, Confessio & poenitentia, unde propheta, dixi p nunciabo aduersum me iniusticiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Sextus, afflictio corporis, unde Apostolus fornicatorem tradidit in carnis interitū, ut spiritus esset saluus. Septimus emendatio uitæ, unde Christus ad eum, quem sanarat. Ecce sanus factus es, iam amplius noli peccare. Octauus, Intercessio sanctorum, unde deus ipse ait. Si steterint Moyses & Samuel corā me, non est anima mea, ad populum istum. Et Iacobus ait, infirmatur aliquis inducat presbyteros, & orent super eum. Nonus est, misericordiæ meritum, unde beati misericordes, quoniam misericordiam consequentur. Ei uero erit iudicium sine misericordia, qui non facit misericordiam. Decimus est conuersio & salus peccatorum, unde Iacobus. Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore uia suæ, saluat animā eius à morte, & cooperit multitudinem peccatorum. Vndecimus est, mutua remissio & indulgentia. Vnde dominus ait. Si dimiseritis hominibus peccata eorū, dimittet & uobis pater coelestis delicta uestra, ideo dimittite & dimittimini. Duodecimus est passio & martyrium. Vnde & latroni in cruce poenitenti simul ac patienti Christus ait. Amē dico tibi, hodie mecum

Ioan. 3.

Lucæ. 7.

Eccle. 3.

Lucæ. 11.

Danie. 4.

Matt. 16.

Psal. 31.

Hiere. 15.

Iacobi. 5.

Matt. Iacobi. 2.

Iacobi. 5.

Matt. 6.

Luc. 6. 11.

Luc. 23.

Matt. 3.
Luc. 3. 13.
Act. 2. 8.

11.
Biblioteca

Matt. 11.
Luc. 10.

Matt. 11.
Luc. 1.

Ioan. 13.
Act. 1.

1. Cor. 9.

Eccle. 5.

1. Tim. 2.
Ezech. 18.

Luc. 15.

eris in paradiso. Indigent autem ij omnes modi cōfessione & cōtritione peccatorū, quādoquidē necessum sit peccator habeat de peccatis suis pōnitentiā, quā ab ipso & Chrs & Apostoli ubiq; & ab omnibus exigunt. Ea uero non est simplex, uti hæretici uolunt, resipiscētia, sed amara cordis & plarunq; uehemens in corpore perluctum, lachrymas, lamentationem, ieiunia, macerationemq; passio, id quod ex ipso uocabulo apparet: quid enim est pōnitere, nisi pōnā tenere, ut semper puniat, in se ulciscendo, quod cōmisit peccando, quum pōna dicatur lētio, quæ punit & uindictat, qd quisq; cōmisit. Quam sane pōnitentiā non fieri citra quoq; corporis castigatiōem dominus satis apertō arguit dicēs. Væ tibi Corozaim, uæ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sydōne factæ essent uirtutes, quæ factæ sunt in uobis, olim in cilicio & cinere pōnitentiā egissent. Et hoc est, qd loannes, domini præcurfor, tanta austeritate uitam degit, ut pote, uinum & siceram non bibens, immo nec manducans nec bibens præter laticem & locustas, pellicea uestitus ueste & zona cinctus &c. Ita nimirum decuit, ut qui prædicaret pōnitentiā, pōnitentiæ formā doceret, ut cum Christo dicere posset. Exemplum dedi uobis, ut quēadmodum ego feci, ita & uos faciatis: cœpit etenim Iesus facere & docere. Et Apostolus ne reprobis efficeretur, alijs prædicans, seipsum adeoq; corpus suū castigauit. **HOSCE IGITVR** pōnitentiæ modos pro loco, tempore, & persona amplectens haud dubitet apientissimo domino se habiturum remissionem peccatorum, quæ sint uel quamlibet graua: ut pote qui omnes homines uult saluos fieri, quos & omnes ad beatitudinē creauit, nolens mortem peccatoris sed ut magis conuertatur & uiuat: argumentum suæ pietatis in filio prodigo nobis relinquens. Ille enim, quia ex animo pōnitentiā ductus doloreq; cōpunctus dicebat, Pater peccaui in cœlum & corā te, iam non sum dignus uocari filius tuus fac me si-

hoc corpore, peregrinamur à domino. Per fidem enim ambulamus & non per speciem. Audemus autē & bonam uoluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & praesentes esse ad dominum, & ideo contēdimus siue absentes siue praesentes placere illi. Quo enim peregrinabimur à corpore praesentes illico post mortem ad dominū, nisi medijs animabus nostris, q̄ mortuo corpore uiuunt. Et hinc Eccl̄s ait. Et reuertatur puluis in terram suam, unde erat, & spiritus redeat ad deū, qui dedit illum. Alioqui etiā quomodo idē Apostolus alibi dixisset, desiderium habēs dissolui, & esse cum Christo. Ad quid etiā nū Stephanus, gratia plenus, iam lapidādus, positus genibus dominū inuocasset dicēs. Domine Iesu suscipe spiritum meū, nisi spiritus, idest, anima uiuēs ē uestigio coelum fisset petitura. Vtq; uiri sancti cōfidentes erāt memores saluatoris nostri dicentis. Si abiero & preparauero uobis locum, iterū uenio, & accipio uos ad me ipsum, ut ubi sum ego & uos sitis. Et quādo hoc efficit dominus? Haud dubie in obitu discipulorum, quando dissoluto corpore animas ad se recepit, nunc cum eo agentes. INDE PALAM constat impiē errare unā cum Ethnicis olim (etsi non omnibus: siquidē multi probarint animarum immortalitatē) hāreticos nostri temporis, qui uel nugantur animas simul cum corporibus mori uel etiā quālibet sanctas à corporibus exutas à uisione diuina usq; ad iudicium retardari, & tamen earum uti & corporum fore resurrectionem: quandoquidem istos confutet sancta hodie Apostolorum Synodus, inquiēs. Credo carnis resurrectionem, non animā: quoniam eius est resurgere, qđ cecidit. s. morte naturali, sed anima non cecidit, ergo nō resurget, sed corpori demū uirtute diuina (ueluti disputabimus) uniet̄. EST AVTEM aliqua animę resurrectio maxime ad futuram resurrectionem beatam necessaria, quā hac in uita fieri debet, & est, qua mente & proposito ac fide cum Christo à

Eccl̄s. 12.
Phil. 1.
Act. 7.

Ioan. 14.

Coloss. 3.

terrenis

terrenis resurgimus, ut coelestia cogitemus, & futura requiramus, quæ in ihs est, qui eaq̃ sursum sunt sapiunt, ubi Christus est in dextera dei: quo sane pacto certe anima Apostoli & aliorum fidelium in Christo resurrexit, quādo suam, inquit esse conuersationem in coelis. Ad quā quoq; animæ resurrectionem idem hortatur, inquit. Surge, quid dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. De qua quidem resurrectione & aliās dixit. Consepulti enim sumus cū illo per baptismū in mortem, ut quomodo Christus resurrexit à mortuis per gloriā patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Hinc deinde ad Coloss. Igitur, inquit, si con-surrexistis cum Christo, quæ sursum sunt querite, ubi Christus est in dextera dei sedēs, quæ sursum sunt sapite, nō quæ super terram. Ea nimirum animæ renouatio recte quoq; dici queat resurrectio, idest, eius qđ cecidit iterata resurrectio: quoniā & ipsa anima spiritualiter cadit à deo per peccatū, & resurgit, gratia dei adiuuante, per renouationem uitæ & poenitentiam. De huiusmodi casu in anima & resurrectione, scriptura loquitur in hac uerba. Septies in die cadet iustus & resurget, impij autem corruent in malū. Sic & Paulus ait. I. Cor. 10. Qui putat se stare. s. fide & gratia, uideat ne cadat. Atq; hanc animæ resurrectionem fieri oportuit ante hominis obitū, si eam sequi debet corporis resurrectio ad uitam æternam. Apo. 20. Et beatus, inquit Apocalypf. & sanctus, qui habet partem in resurrectione prima. s. quæ est animæ à morte peccati resurrectionis: quando quidem in eo mors secunda. s. æternæ in gehennam damnationis potestatem non sit habitura. hactenus de resurrectione animæ spirituali, quæ in huius seculi uita fieri debet, de qua articulus præsens haudquaquam loquitur, sed de carnis & corporis resurrectione, dicens. Credo carnis resurrectionem. CUIVS SANE fidei mysteriū, quia summæ sit nobis Christianis spei & consolationis, idēq; non solum à nonnullis gentilibus sed etiam ab hæreticis, & maxime

maxime à Valentino, à Manicheo & quibusdā hoc genus hæreticorū alijs impugnatur, necessario aliqua dicturi sumus, quo fidei firmitas uel apud iufirmiores sit futura. Primum quidem proferemus scripturas, quæ nobis hanc carnis resurrectionem fore promittunt. Deinde & probatiōes ultra scripturas de eadem resurrectione adstruenda coniungemus, interim dissoluturi obiecta, quibus isti carnis resurrectionem perinde atq; deo impossibilem esse contendunt. Postea quando futura sit hæc ipsa corporū resurrectio. De mū quomodo fiet, & qua in forma & materia homines resurgent, nunquid omnes equali modo sint resurrecturi, & quid de abortiuīs & monstris sentiendum. **MORTVOS** igitur corporaliter aliquādo, uel hæreticis quālibet repugnātibz, resurrecturos facit scriptura in Esaia. Viuet mortui tui, interfecti mei resurgent. Expergiscimini & laudate, qui habitatis in puluere. Ezechiel ait. Audite uerbū domini. Hæc dicit dominus de ossibus his. Ecce ego intromittā intra uos spiritum & uiuetis, & dabo super uos neruos, carnes & cutē. Et paulo post. Hæc dicit dominus. Ecce ego aperiam tumulos uestros, & educam uos de sepulchris uestris & uiuetis. Et Daniel propheta eximius ait. Qui dormiūt in terræ puluere, euigilabunt, alij in uitam æternam, alij in opprobrium. Hinc unanimiter Dauid & Iob cōtra impios negando quærun. Nunquid homo si dormierit nō resurget? Q. D. Immo. Hinc & scriptura dicit Iudam Machabeū misisse Hierosolyma duodecim millia drachmas pro demortuis offerenda, quoniā de resurrectione religiose cogitauerit: utpote, nisi enim eos, qui ceciderant, resurrecturos sperasset, superfluum fuisset & uanū orare pro mortuis. Hæc cōtra impios ex scriptura uete. test. Cui ad stipulatur scriptura noui testamenti. SI Q. VIDE M Christus contra Saducæos, qui mortuorum resurrectionē negabant, inquit. De resurrectione mortuorum nō legistis, quod dictum est à deo

Esa. 26.

Ezechie. 37.

Danic. 12.

Iob. 14.
Psal. 40.

2. Mach. 12.

Exod. 3

Aa dicen

Sanctorum Patrum Doctrina

Matt. 22.
Mar. 12.

Ioan. 5.

Ioan. 6.

Ioan. 11.

1. Cor. 15.

1. Thes. 4.

Act. 17.

& 23. 24.

Rho. 8.

1. Cor. 2.

2. Cor. 5.

dicente nobis. Ego sum deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. Non est deus mortuorum sed uiuentium. Idem alius. Nolite, inquit, mirari hoc, quia uenit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient uocem filij dei. & procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem uitae, qui uero mala egerunt, in resurrectione iudicii. Et iterum. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet uitam aeternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Idem ad Martham. Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, uiuet. Et Martha ad ipsum. Scio, inquit, quia resurget in resurrectione in nouissimo die. Et Apostolus. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes uiuificabuntur, omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. Et iterum. Et mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi. Qui propterea apud Athenienses fuit derisus, & de resurrectione mortuorum alibi iudicatus, quod carnis resurrectionem praedicaret. Haec pauca ex multis scripturarum testimonijs, quae carnis resurrectionem fore omnino probant. Quibus & rationes perquam plurimae ancillantur, quarum est PRIMA. Quum omnis perfectio beatitudinis homini debetur, certe ea non potest animae soli obuenire, quum & ipsa pars sit hominis, ideoque imperfecta, quandoquidem perfectio non nisi toti insit, homo uero totus non sit, nisi ex anima simul atque corpore conflatus. Deberi autem perfectam homini beatitudinem satis Apostolus subindicat dicens. Existimo enim, quod non sunt condignae passionibus huius temporis ad futuram gloriam, quae reuelabitur in nobis. Quod enim, inquit iterum, oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparauit deus ipsis, qui diligunt illum. Et sane quam desiderauit hic anima suum corpus secum participare de uero gaudio spiritus, tam desiderat & ipsum participare de immortalitate per resurrectionem impartienda.

SECUNDA RATIO. Si, quod constat ex Apostolo, omnes nos oportet manifestari ante tribunal Christi, ut recipiat u-

nusquisque propria corporis, prout gessit siue bonum siue malum. Et animae simul cum corporibus peccarunt uel bene egerunt, iuste nimirum & corpora resurgent, ut & ipsa cum animabus recipiant iuxta merita uel demerita & sint uel in coelis uel in inferis deinde mansura. Sic dominus dicit eum esse timendum, qui possit & animam & corpus perdere in gehennam. TERTIA. constat naturaliter membra sequi caput, sed Christus caput nostrum corporaliter resurrexit, ergo & membra nos carnaliter resurgemus, quorum gratia Christus mortuus est & resurrexit: quo quidem Apostolus ad Corinthios utitur argumento. Et iustus ille Iob spiritus sancto adflatus non alio usus est de resurrectione carnis adstruenda argumento dicens. Scio quod redemptor meus uiuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum &c. Reposita est haec spes mea in sinu meo. Atque (ut haece tres rationes comprehendio quodam perstringamus) scire licebit, necessitatem resurrectionis carnis ex tribus probari. Primo quidem ex perfectione humanae naturae, quae, nisi anima corpori unita uel coniuncta, perfecta haud esset: propter quod separari est animae per accidens, & contra eius naturalem inclinationem, nullum autem tale potest esse perpetuum. Secundo ex impletionem diuiniae iusticiae, ut corpus simul uel appremietur uel puniatur cum anima, sicut anima meruit in corpore, & in eo peccauit. Tertio ex conformitate membrorum ad caput Christum. scilicet quantum ad electos, qui resurrexit per iteratam unionem animae ad corpus. Nec obest, philosophos dicere illa, quorum substantia corrumpitur, non redire eodem numero sed solum specie. Respondeo, eos loqui de redeuntibus per motum & uiam naturae, non de ipsis quae redeunt contra naturam deo, cuius uirtus est infinita, authore. Q. VAR. TA quidem ratio ab exemplo & rei euidentia sumitur, quae liquet aliquot corpora iam dudum demortua ad uitam, ut cunctae temporaneae non aeternae, resurrexisse, igitur & cre-

Matt. 10.

Luc. 12.

1. Cor. 15.

Iob. 19.

di par est, generalem nostri oim fore in carne resurrectionem. Tradunt sacrae literae filiū mulieris Sareptanae ab Helia fuisse resuscitatum. Et filiū mulieris Sunamitis Helizei precibus reuiuixisse. Et aliud quoque demortui cuiuspiam corpus ex tactu ossium Helizei demortui resurrexisset & super pedes stetisset. Et ueritas quoque Evangelica testatur, multa quondam corpora sanctorum, qui dormierant, resurrexisset, & post resurrectionem domini ex monumentis in sanctam ciuitatem transisset, multisque apparuisse. Et à Christo alibi filium uiduae, denique & Lazarum ab illo ipso resuscitatum, & puellam alibi quoque ab eodem fuisse resuscitatam. Et Apostolus quoque Euthicum adolescentem resuscitasse proditur. Et Petrus quoque discipulam nomine Thabitam resuscitasse commemoratur. Sileo & alios qui & apud Ethnicos reuiuixisse traduntur, Vnde non difficile resurrectionis mortuorum generalis comprobatur. QVINTA ratio propter manat ab autoritate fidei nostrae alioqui aduersariorum quorum multi carnis resurrectionem non inficiati sunt, rationem fortassis dumtaxat naturam imitati, nec aliunde ad eam fidem prouocati. Siquidem Plato & Porphyrius animas aliquando ad corpora redire opinati sint. Et Marcus itidem Varro eas. scilicet animas post aliquot centenos annos redire ad corpora censuit. A quo & Tullius ipse in somno Scipionis parum uel nihil dissensit. Sic & Herodes alibi alienigena loannem à mortuis credidit resurrexisse, quū Iesu famam audiens ait, pueris suis. Hic est Ioannes baptista, ipse surrexit à mortuis, & ideo uirtutes operantur in eo. Eni uero quod ab Ethnicis ualeat argumentum dominus ipse alias euidenter arguit, dicens. Et si salutaueritis fratres uestro tantum, & quod amplius facitis? Nōne & Ethnici hoc faciunt? POSTREMA nimirum ratio est coniectura probabilis, & quidem talis credi par non est, antiquos illos patres & sanè sanctissimos, siquidem spiritu sancto inspiratos, tanta fuisse opera iusticiae

Matt. 27.

Luc. 7.

Luc. 8.

Ioan. 11.

Act. 10.

Act. 9.

Virg. 6.

Aeneid.

Matt. 14.

Mar. 6.

Luc. 9.

Matt. 5.

Luc. 6.

iusticiae operaturos, adeoque multas & horrendas in corpore tribulationes atque calamitates fuisse passuros, nisi se ressurecturos aliquando uero scissent & credidissent. quia uero se resurrecturos crediderunt & scierunt, omnia in corpore mala sustinuerunt, pro quibus & sua corpora gloriam & mercedem suam essent receptura. Et hoc est, quod Apostolus ait. 1. Cor. 15. Si in hac uita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus, utpote, qui uti uinc nulla pfruimur uoluptate & felicitate, alibi quoque nulla pfruemur, atque hoc sanè miserrimum esset. Et quid enim, inquit, nos periclitamur omni hora? Quotidie morior propter gloriam uestram fratres, quam habeo in Christo Iesu domino nostro. Si secundum hominem ad bestias pugnaui Ephesi, quod mihi prodest, si mortui non resurgunt. Manducemus & bibamus, cras enim moriemur. Nolite seduci. Corruptumores bonos colloquia mala. Et sane inquit Chrysostomus, uidens diabolus, quia iusticiam dei omnino extinguere haud potuerit, introduxit heresim Saduceorum, qui dicerent non esse resurrectionem mortuorum, quae res omne propositum faciendae iusticiae frangit. Quis enim contentus erit aduersus seipsum quotidie luctamina exercere, nisi ad spem resurrectionis adspiceret. NEC EET, quod quispiam forte sit dicturus. Solam animam, usum esse bonorum coelestium habituram. Respondeo, tum, ut paulo supra dixi, beatitudinem in parte hominis una uel altera non fore perfectam, tum subesse iniquitatem, quando enim nec anima sola laborem suscepit, sed et corpus etiam bonis actibus insudauit. iniquum sane uideri posset, ut corpus, quod maiores labores subiecit, nil prorsus futurum habeat & primior sit expers, solaque anima coronetur. Id quod & de poena utriusque accipi potest & fortassis haud obscure ostendi in diuite illo epulone. quia suam sibi linguam per Lazarum aqua refrigeratum iri curpiebat, utpote, qui in lingua uehementius cruciabatur, quoniam

Esa. 22.

56.

Sapient. 2.

Luc. 16.

niam inibi frequentius edendo, bibendo, loquendoq; per-
peram peccarat. Accedit scriptura, quæ dicit, per quæ pec-
cat quis, per hæc & torquetur. AT INQ VIS, iam uero
audio suum proprium uniuscuiusq; corpus in sua specie &
qualitate priori resurrecturum. Nunquid? Quid ni? Quan-
do quidem resurrectio est omnino eiusdem, quod cecidit ite-
rata in omnibus prioribus partibus resurrectio & integratio
ad omnia sua membra. Id quod Christus resurgentium pri-
mitiæ satis superq; discipulis ostendit, quæ ad illos, qui for-
te dubitabāt ipsum uel esse spiritū, uel aliud quā suum, uel
ficticiū habere corpus, ait. Quid turbati estis, & cogita-
tiones ascendunt in corda uestra? Videte manus meas & pe-
des, quia ego ipse sum. Palpate & uidete, quia spiritus car-
nem & ossa non habet sicut me uidetis habere. Et cum hæc
dixisset, ostendit eis manus & pedes: qui & deinde coram
ipsis manducauit de pisce adfato & melle. Qui etiam, octi-
duo deinde transacto, rursus apparens dicit Thomæ, infer
digitum tuū huc, & uide manus meas, & affer manū tuam,
& mitte in latus meum, & noli esse incredulus sed fidelis.
Quorsum isthæc? Nimirum ut argueret se totum suum cor-
pus pristinum & omnibus suis partibus redintegratum ha-
bere per resurrectionem. Id qd & suis discipulis omnino pos-
sibile aliquādo fuerat futurum, inquiens. Vestri autem &
capilli capitis omnes numerati sunt. Non quia capilli uel to-
ties tonsi ad deformitatem redeant omnes, sed quia nihil,
quod ad corpus attinet, sit periturum, at omnia in suum lo-
cum, seruata partium congruentia, debite reditura. Quod
& ipse alio in loco satis enucleat, dicens. Et capillus de capi-
te uestro non peribit. s. in martyrio uestro. Q. D. quicquid
in uobis est, suo resurget tempore, suam mercedem & glo-
riam in resurrectione suscepturum. Id etiam totum graphi-
ce docet Iob, inquiens. Scio enim, quod redemptor meus
uiuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & rur-
sum cir-

sum circundabor pelle mea, & in carne mea uidebo deum. Iob. 19.
Quem uisurus sum, ego ipse, & oculi mei cōspecturi sunt,
& non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo. Sine ni-
mirum scrupulo rem totam quasi acutetigit, ita quod non
debuerit non credi, hominem suo proprio corpore citra o-
mnem defectum & deformitatem membrorum aliquando
resurrecturum. Illud & Apostolus intellexit, quando dixit,
unusquisq; autem. s. resurget, in suo ordine. s. dignitatis &
status, martyr ut martyr, Apostolus ut Apostolus &c. Et
paulopost. Et mortui resurgent incorrupti, idest, sine mem-
brorum diminutione, habebunt enim quicquid pertinet ad
naturæ integritatem. SED Q VANDO & quomodo, in-
quis hæc ipsa carnis futura est resurrectio? Quando, inqt,
Apostolus, ipse dominus ad iudicandum uiuos & mortuos
uenturus in iussu & in uoce archangeli, & in tuba dei descē-
det de cœlo, proclamans. Surgite mortui ad iudicium &c.
Tunc enim in momēto, in ictu oculi, in nouissima tuba o-
mnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.
Canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti, & nos im-
mutabimur. Quod & propheta dudum antea in spiritu ui-
dit, inquiens. Factus est autem sonitus. Et ecce cōmotio. Et
acceserunt ossa ad ossa: unumquodq; ad iuncturam suam.
Sane, inquit Paulus, nos quidem omnes. s. tam mali quā
boni resurgemus, sed non omnes immutabimur, idest, de
statu animalitatis ad statum spiritualitatis per dotes corpo-
ris perueniemus, iidem enim numero & corpore omnes sur-
gemus. s. quoad substantiam, sed qualitatibus erimus tam
boni quā mali differentes. Siquidem boni corpore spiritua-
li resurgent & uenient, idest, tali corpore, quod spiritui sub-
iectum erit, eiusq; omnis actio uoluntati spiritus subdetur
per dotes corporis uirtute diuina, tum infusas: quandoqui-
dem resurgentium bonorum corpora sint futura I M P A S-
SIBILIA, quæ amplius nec famescere, nec sitire nec alge-
re, nec

1. Cor. 15.

1. Thef. 4

1. Cor. 15.

Ezech. 37

Apoc. 7.

re, nec vulnerari, nec fatigari, nec hoc genus quicquā aliud pati poterūt, ueluti radius solis per immunda transiens nō ledi queat. CLARA erunt & ultra non defœdanda, nec ali quo pacto contaminabūtur uti hoc in seculo. SVB TILIA quoq; erunt, ita, ut sine sui leſione penitiſſima queq; nō ſe- cus ſint penetraura atq; radius ſolis per uitream fenestram ſine aperitione ingreditur, uirtusq; eiſdem ad uiſcera ter- ræ ad generandum metalla & præſtandum uigorem herbis & arboribus trāſit, & ſic ut poterunt eſſe cum alijs corpori bus non glorificatis. Agibilia quoq; adeo erūt, ut iſthuc in momento mouebuntur & aderunt, quo ſpiritus uoluerit. Et hoc eſt, quod iuſtos olim reſurrecturos dominus compa rat ſoli dicens. Tunc iuſti fulgebūt ſicut ſol in regno patris eorum. Et ſcriptura alibi idem facit, inquiens. Fulgebūt iu- ſti, & tanquā ſcintillæ in arundine to diſcurrent. ET RE- CTE nimirum ſapientia æterna iuſtos olim adſerit ſimi- les ſoli: quandoquidem in quo corporum glorioſorum do tes reperiantur. Sol enim clarus eſt. Quid enim, ait ſcriptu- ra, lucidiſ ſole? Impaſſibilis, quia eiſ radius etſi feriatur nihil ſentit nec patitur, nec ab aliquo ſtercore, quem trāſiit, maculatur. Subtilis eſt, utpote fenestras uitreas & loca ter- ræ abditiffima citra leſionem penetrans. Agilis eſt, nimirum, qui cum oritur mox eſt in occidente cum ſplendore ſuo, qd ueritas hiſce arguit uerbis. Sicut enim fulgor exit ab orien te & patet uſq; in occidentem &c. Reſurgētium uero bono rum, non etiam malorum, ita fore ſpiritualia, hiſceq; futu- ra dotibus Apoſtolus ad Corinthios gnauiſſe admodū di- ſputat, inquiens. Sic erit reſurrectio mortuorum. Seminaſ in corruptione, ſurget in incorruptione, ecce impaſſibilitas. Seminatur in ignobilitate ſurget in gloria, ecce claritas. Se minatur in infirmitate ſurget in uirtute, ecce agilitas. Semi natur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale, ecce, subti- litas. ET NE quis dubitet eiſmodi dotes nequaquā fore in re-

Matt. 13.

Sapi. 3.

Eccle. 17.

Matt. 14.

Lucæ. 17.

1. Cor. 15.

In reſuſcitatis olim, teſtimonium in ſe Chriſtus adhuc mor- talis exhibuit. Subtilitatem arguit, quādo ex clauſo matris utero natus prodiit. Claritatem, quando in tranſfiguratiōe reſplenduit uti ſol. Agilitatem, quando ſuper aquas ſiccis pedibus ambulauit, nauim diſcipulorum ingreſſus. Impaſ ſibilitatē, quando ſeipſum in ultima cœna in cibum & potū dedit. Inibi enim nullam paſſus eſt attritionem à dentibus diſcipulorum, nec aliquā alterationem, ſicuti nec nunc pati tur, nec unquā in ſacramēto paſſurus eſt, uti nos falſo plebi traducunt pſeudapoſtoli. Ex quibus modo omnibus, ut- cunq; ex uarijs ſcripturarum locis huc tranſcriptis, haud obſcure docemur credere ita carnis generalem fore noſtri omnium reſurrectionem, ut certo ſimus omēs, ubi ubi uel quo quo deſuncti modo reſurrecturi, omibus partibus in- tegri, ſine aliqua corporū deformitate, iſdem numero cor- poribus, ſed alia, ut diximus, qualitate, in ea ætatis, & in eo ætatis uigore naturali & robore atq; diſpoſitiōe, qua Chriſ ſuit annos natus triginta uel triginta tres, aut certe, nec ul- tra nec infra iuuenilem formam, ad quā Chriſtum hic per- ueniſſe cognouiſmus, quæ utiq; ſpatio, ut plurimū, triginta annorum uel circiter triginta terminari tradiſ, & iam inde hominem in detrimenta uergere grauioris ac ſenilis ætatis. Et hoc eſt, quod Apoſtolus ait. Donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis filij dei, in uirum perfectum in meſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Ita nimirum cre- damus, ut in reſurrectione ſuam recipiat quiſq; meſuram, quā uel habuit in iuuentute, etiam ſi ſenex eſt mortuus, uel fuerat habiturus, ſi ante eſt deſunctus. CAETERVM re- ciamantes nunc & infideles & imbecilliores nonnulli ſcru- puloſe nec ſatis pie quæunt. Primo, qui fieri poterit, ut cor- pora demortua reuiuſcant. Secundo quomodo recipient ſua corpora, qui ſunt uel combuſti uel à beluis & beſtijs de- paſti, uel diuerſis alijs modis conſumpti paſſim & detriti.

Eſa. 7.

Matt. 1.

Lucæ. 1.

Matt. 17.

Mar. 9.

Lucæ. 9.

Matt. 26.

Mar. 14.

Lucæ. 22.

Ephes. 4.

Tertio quomodo habebunt corpora spiritalia, si erūt carnalia & ex suis denuo ossibus conflata: Quarto, num resurgant abortiui. Quinto quid demonstris sentiendum. Sex tō quid de ijs, qui domino aduentante, adhuc uiuent, credendum: AD PRIMVM respondeo, non recte queri de ijs, quæ ex scriptura, quæ solui nequit, credi debent, nec fidem habere meritum, cui humana ratio prebet experimentum, & hanc ipsam redemptoris nostri diuinā operationem, quæ ex semetipsa cōprehendi non potest, ex alia eius operatione pensandam esse, ut rei mirabili fidē præbeat factum mirabilius. Ita sanē quū deus ille omnipotens hanc nostræ carnis omnium resurrectionem sua uirtute om̃ipotētia opere tur, planē nihil conuenit dubitare, quum is sit qui cœlum & terram, & quicquid utroq; cōtinetur ex nihilo, & uno qui dem uerbo creauit. dixit em̃, inquit ppheta, & facta sunt. fiat. Et pfecto quicquid est fidei Christianæ mysterij apud hominem, nō apud deum esse impossibile. Deus uero ideo om̃ipotens nomen habet, quia re ipsa possit omnia: & nū mirum quæcunq; uoluit, fecit. Insuper quid dubitemus hoc facere posse deum & creatorem naturæ, quod naturam facere uidemus: Nonne uidemus natura semen ipsum nō aliter uiuificari nisi demortuum prius sit, cui utiq; deus, prout uult, dat corpus. Nonne deniq; uidemus natura arborē abscisam denuo pullulare, radice eius in terra manente. Quid igitur in carne nostra futurum non credunt, quū lege dei in terra seminatur, quod annuatim in semine in terram proiecto, & in arbore abscisa aperto cōspicimus. Quid illi detrahunt potentiam, de quo Ioannes baptista dicebat. Dico em̃ uobis, quoniam potens est deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Nimirum ipse est ille apud Paulum figulus, qui iuxta uoluntatem suam quodcunq; uas facere potest de quacunq; uel de una eadēq; massa, nec quur aut quomodo sic faciat a quopiam interrogandus. AD SECVDVM, respōdeo,

Gen. 1.

Ioan. 1.

Psal. 32.

Psal. 148.

Exod. 15.

Psal. 113.

1. Cor. 15.

Matt. 3.

Luc. 3.

Rho. 9.

respondeo, ut paulo ante, deo omnia esse possibilis, cui terrena materies, de qua mortalium creatur caro nunquā deerit, qui ut homo primum fieret, cresceret, uiueret, animareturq; , fecit, poterit & animæ suam priorem restituere carnem, ut cunq; in quemlibet puluerem, cinerem uel solutam, aut quæ in quoslibet halitus aurasq; diffugijt, aut sitetiā in quancunq; aliorum corporum substantiam, uel in ipsa elementa uersa, in quorumcunq; animalium etiam hominum cibum cedat carnem uel mutata, idq; in puncto & in momēto oculi. Et cur, quæso, tam sunt inualidi & angusti diuinæ potentiæ existimatores, ut dispersum uniuscuiusque carnis puluerem in suam rationem colligi & reparari posse nō censeat. quum uideant, quod etiā mortale ingenium demersas in profundum terræ metallorum uenas rimatur, & artificis oculus aurum uidet, in quo imperitus terrā putet: Nolunt tantum ei concedere, qui fecit hominem, quantum homo, qui ab ipso factus est, adsequi potest: Nonne etiam diuersa semina ubicunq; uel quālibet passim sparsa competenti tempore secundum suarum naturarū speciem germen producant, & culmē suæ formæ, suiq; corporis reparant: quur non & corpora dei uoluntate in terrā sparsa redire possent, & suam reparare formam, quā mors aliquādo dissoluerat: Videmus quoq; & argentum, quod uiuū dicunt, ut cunq; diuisum & contusum ad pristinam suam formā & in cumulū artificio redire. Itēq; & aurifabros posse particulas uel quālibet minutas & ubilibet dispersas arte in unū recolligere: Nonne quoq; & statua ex quolibet ære uel liquecēs uel in puluerem contusta, uel in massam cōfusadenuo & quidem aliquando emendatis prioribus deformitatibus arte redit: Absit igitur detrahāmus creatori & deo, inquam, om̃ipotentī, quod ipsum uidemus dedisse arti & naturæ, quū tamē ipse sit summa scientia & ars, & in quo om̃es sunt thesauri om̃is scientiæ & sapiētia absconditi. AD TERTIVM, Coloss. 1. Bb 2 respō.

Matt. 15.
Mar. 10.
Luc. 18.
Gen. 1. 82

Luc. 14. respondeo, corpora tunc resurgere & dici spiritualia, haud, quia spiritus sint, quā sint, pculdubio corpora, sed quoniam tunc tanta erit cōcordia carnis & spiritus (uiuificante spiritui sine sustentaculi alicuius indigentia subdita carne) ut nihil nobis repugnet ex nobis, sed sicut foris neminē, ita nec intus nos ipsos paciamur inimicos. Ita nimirum, ut nūc corpus animale dicitur, quod tamen corpus non anima est, ita tunc spiritale corpus erit. corpus tamen, nō spiritus erit, & sicut nunc carni subditur spiritus ipse carnalis, sed tamē spiritus est nō caro. Sic homo in hac adhuc uita spiritualis dicitur, quā tamen corpore adhuc carnalis sit, & uideat aliā legem in membris suis, repugnantem legi mentis suae. Sic & tunc erit corpore spiritualis, cum eadem caro sic resurrexerit ut spiritui omnino subdatur, & caro quae aggrauat animā nunc & ad uitia, quibus haec aduersus spiritum concupiscit, tunc non erit caro sed corpus, quia & coelestia corpora perhibentur. Ideoq; Paulus ait, caro & sanguis regnum dei non possidebunt. Ita erat ad quos inquit idem Apostolus. Non potui nobis loqui quasi spiritualibus sed quasi carnalibus &c. **AD Q VARTVM** respondeo. Monstra quidem resurrectionis uirtuteq; diuina ad humanae naturae figuram & pulchritudinem reuocatum iri, uitijs inibi omnibus emēdatis & correctis. Sic & **AD Q VINTVM** respōdeo, Abortiuos iam ita formatos, ut mori possint, nec de numero mortuorū eximi, recte dici ac credi resurrecturos: quā utiq; caro resurgat: quae per mortem cecidit. hinc informes adhuc abortus perire putamus, ueluti semina, quae cōcepta nō fuerint. **IN IIS AVTEM** formatis etsi mōstris quoq; resurgentibus credi par est, à deo summo artifice, reintegratum iri, quod non erat integrum, quodq; fuerat in mōstris uiciatum restauratum & emendatū facile iri, ita sanē, ut oēs in mēsuram aetatis plenitudinis Christi sine deformitate & defectu resurgamus, indecorū enim inibi aliquid non erit, sed quicquid futurum est, hoc decebit, quia nec futurū est,

1. Cor. 13.
Gala. 6.

Sapi. 9.
Gala. 5.

1. Cor. 15.
Gala. 6.

Ephes. 4.

terra acturos, imò ecclesia ipsa sacrosancta recte credit de resurrectione carnis, utpote qd' qui reuicturi sunt in Christo in eodemq; hic defuncti uitam sint alio in seculo æternā uicturi nec amplius morituri: nempe, quā illis uitam caput Christus operatus sit sua morte. Adeo quod rectiss. pius homo ex decreto Synodi Apostolicæ credit, post hanc uitam certo futuram & esse uitam uenturi seculi, eandemq; æternam, alterius utiq; quā hæc nostra mortalis uita, conditio- nis. SI Q. VIDEM æterna uita sit nescia finis & intermina, quā nemo ex se naturaq; sua habet nisi deus ille Opt. Max. & piissimusq; homo, cui se ille in æterna uita participat p ineffabilem illam suam æternamq; perfruitionem. Deum uero æternam esse uitam ex eius, quā ipse de se dedit, defini- tione patet. Quum enim Moses ad eum diceret. Si dixerint mihi, quod est nomē eius: quid dicam eis, respondit is e re- gione. Ego sum qui sum, idest, æternum uiuo idemq; sum æternus, adeoq; uita æterna, qui enim cū eo & in eo est hic per fidem & spem, alias in specie & re (nimirum ubi deus e- rit omnia in omnibus) is certo, ubi ita in Christo moritur, æternam habiturus est uitam: quippe qui eam uti membrū in suo capite (quod resurgentiū fuit primitiæ) certo adep- tus sit, nec ultra moriturus, utpote quod nihil habeat, qd' mortem inferre possit: quandoquidē quia saluator noster dominus Iesus Christus, uti Apostolus scribit, corpus hu- militatis nostræ in resurrectione ad conformitatem corpo- ris gloriæ suæ, transfigurabit, ipm mortale immortalitate induens, ipsum nanq; quod seminatū fuerat in infirmitate, protinus surget in uirtute. non timebit caro, s. tum spiritua- lis facta amplius corruptionem, nec pacietur famem, neq; sitim, nec ægritudinem, nec casum aliquem aduersum, nec quidquā aliud unde mors neq; tēporalis neq; perpetua deri- uare queat. ESSE VERO ad hunc, ut dixi modum, hac ui- ta exacta, uitam æternam, & eam omnibus, qui in Christo mori-

Exo. 3.

1. Cor. 13.

1. Cor. 15.

1. Cor. 15.

Phil. 3.

1. Cor. 15.

Apoc. 7.

Ioan. 17.

1. Ioan. 5.

Ioan. 3.

Gala. 5.

Titil.

Matt. 7.

Matt. 25.

Esa. ult.

Ioan. 5.

moriuntur, certo datum iri sacra littera nequaquam silent, immo abunde testatur. Ipsa enim aeterna ueritas Christus, haec est, inquit, uita aeterna, ut cognoscant te solū deum uerum, & quem misisti Iesum Christū. At nemo illum cognoscit, nisi qui in eum hic credit, eundem alibi facie ad faciem cognosciturus & uere uisurus. Et Ioannes ait. Et hoc est testimonium, quoniam uitam aeternā dedit nobis deus, & haec uita in filio eius est. Qui habet filium dei, habet uitam, qui non habet filium dei, uitam nō habet. Haec scribo uobis, ut sciatis, quoniam uitam habetis aeternam, qui creditis in nomine filij eius. Atque hoc ille uere dicit: nimirū cui ipsa ueritas adstipuletur inquit, Sic enim deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum nō pereat, sed habeat uitam aeternam. **SED QVIS EST**, qui in illum uere credit: is sane, qui in eum ea credit fide, quae, ut Apostolus scribit, per charitatem operatur, id est, qui fidem bonis operibus quae ille tam per se quā per suos docuit, testatur, quod nisi fecerit nō credulus sed infidelis est, ut pote qui, Paulo teste, deum nolle confitetur. s. uerbis, & factis tamen negat, cui nimirū non est daturus uitam aeternā sed mortem perpetuae damnationis, alibi dicens. Tunc confitebor illis. Quia nunquā noui uos. Discedit a me omnes, qui operamini iniquitatem. Non enim omnis, qui dicit mihi domine, domine, intrabit in regnū coelorum, sed qui facit uoluntatem patris, qui in coelis est, ipse intrabit in regnum coelorum. Et rursus ad male credentes, id est, pperam operantes. Discedit a me maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo & angelis eius, ubi fletus est & stridor dentium, quorum uermis non morietur, nec eorum ignis deletur. Et sane ibunt in supplicium aeternum, hoc uel domino ipso aliās dicente. Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient uocē filij dei, & pcedent, qui mala egerunt in resurrectionem iudicij. Erit enim corpus, quod resurget

surget a mortuis incorruptibile & immortale nō solum iustorum sed & peccatorum, quibus ipsa immortalitas & incorruptio est futura ad prolixitatem aeternae confusionis ac poenae, nimirum qui absque internitione sui debitas luent poenas, hic suis peccatis meritas, & ita, inquam, ut eorum, qui etiam ad ignem aeternum uel ad supplicia destinandi sunt, per ipsam resurrectionis permutationē ita corpus incorruptum sit, ut resurgat, ut ne supplicijs quidem corrumpi ualeat & dissolui. Et hoc est, quod Daniel praedixit. Et multi resurgent de terrae puluere, hi. s. mali in confusionē & opprobrium aeternum. Et hoc est, quod Esaias adfirmat dicens, quorum uermis non morietur, & eorum ignis non extinguetur. Et hoc est, quod aeterna ueritas ait. Et ibunt, qui male egerunt in aeternum supplicium, utpote nullo finiturū tempore. A quo sane supplicio idem dominus noster fidelissime suos dehortat inquit. Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animā autem nō possunt occidere, sed potius timeate eum, qui potest & animā & corpus perdere in gehennā. At non timent eum. s. deum eundemque dominū nostrum Iesum Christum, qui uel prorsus in eum non credunt, uel qui uerbotenens credunt factis tamē ipsum negant, e contrario illum timent, qui in eum fide, quae per charitatē operatur, credunt, id est, qui suam fidem bonis operibus testatam coram deo & hominibus faciunt. Illi sunt, qui (ut Apostolus scribit) in nubibus olim Christo ad iudicandum uenturo in aera obuiam ibunt, cum eo deinde semper futuri, qui iuxta prophetae oraculum euigilabunt de puluere terrae in uitam aeternam, qui uocē filij dei audientes ex monumentis procedent in resurrectionem uitae. s. aeternae, quā & crediderūt, pro qua & operati sunt, & quā diuina opitulante gratia pps operibus quodāmodo uti sibi pmissam meriti sunt, ad quos ideoque dominus in iudicio dicturus est, uenite benedicti patris mei, possidetete paratū uobis regnū a cōstitutione mudi.

Cc O BENE-

Daniel. 12.

Esa. ult.

Ioan. 5.

Matt. 10.

Luc. 12.

Gala. 5.

1. Thes. 4.

Daniel. 12.

Matth. 5.

Io. 19. 20.

Mar. 9.

Luc. 6. 10.

Matt. 25.

O BENEDICTISSIMA VERBA, o optatissima uerba, o latissima uerba. o uere beati & eternaliter felices, qui dum audituri sunt dici ad se. Venite benedicti patris mei, possidetis paratum uobis regnum a constitutione mundi. O uere benedictum regnum, in quo est uita illa uere aeterna, quam credimus, quam optamus. s. deus ipse, qui tum inibi omnia erant in omnibus, quos & omnium bonorum in se participes faciet. O quis inibi uiuentium felicitatem & beatitudinem unquam uel excogitabit uel exprimet? Nullus sane uel quali bet ingenio uel eloquentia praestans. In eo enim regno, in ea quoque uita aeterna deus se diligentibus id gaudij, id felicitatis preparauit, quod praemagnitudine & abundantia oculis non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Inibi sane ac tum deus ille retributor omnium bonorum, daturus unicuique secundum opera, absterfurus est omnem lachrymam ab oculis suorū, quibus iam tum mors non erit, neque luctus neque clamor sed nec ullus erit dolor, immo totum erit illis pax, securitas & beatitudo in nullo plane bono deficiens. Inibi & in ea uita non opus erit neque sole neque luna, ut luceant in ea, quam eam claritas dei sit eo lumine illuminatura, ut nobis nunc sit inaccessible, quod tum penetrauerimus & ipsum nos illuminabit penetrando, quando quidem inibi deus erit omnia in omnibus, & eam ac tantam in nobis reuelaturus est beatitudinis ac suae diuinitatis gloriam, ut recte nec non uere Apostolus non existimauit ad eam futuram gloriam condignos uel quolibet graues huius temporis passionibus. In uita quidem aeterna, in qua dei patris est regnum, quid aliud esse possit quam uita coelestis, quam gloria & gaudium sine defectu aliqua, quo nisi quispiam peruenturus sit, satiari nunquam poterit. Dauid propheta regio uere concinente. Satiabor, quam apparuerit gloria tua. s. in aeterna uita. Hoc est, quod ille idem propheta tantopere hinc eo desiderarit, alibi in querimonia clamans. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est, multum

Esa. 64.

1. Cor. 2

Apoc. 7.

Apoc. 21.

1. Cor. 15.

Rho. 8.

Psal. 16.

Psal. 119.

multum incola fuit anima mea. Quemadmodum (alibi dicens) desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te deus. Sitiuit anima mea ad deum fontem uiuentium, quando ueniam & apparebo ante faciem dei. Fuerunt mihi lachrymae meae panes die ac nocte, dum dicitur mihi quoti die, ubi est deus tuus. Hanc uitam aeternam, hoc dei patris regnum Paulus in sensu & oculis gerens dicebat. Optabam dissolui & esse cum Christo. Propter eam uitam aeternam aliquando possidendam, ille idem nihil non passus est tribulationum & malorum, dum hic uixit. Semper enim, inquit, mortificationem Iesu Christi in corpore nostro circumferentes, ut & uita Iesu manifestetur in corporibus nostris. Semper enim nos qui uiuimus in mortem tradimur propter Iesum, ut & uita Iesu manifestetur in carne nostra mortali. Et alibi. Quis inquit, separabit nos a charitate Christi? Tribulatio an angustia, an fames, an nuditas, an periculum, an persecutio, an gladius, propter hanc quoque uitam aeternam habendam, & ut cum Iesu essent perpetuo futuri principes illi Apostoli gloriosi omnia huius mundi bona reliquere, postrema quoque tormenta subire, qui tamen gaudentes ibant ad conspectum concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati dicentes alibi. Quia propter te mortificamur tota die, estimati sumus sicut oues occisionis. Sed in ijs omnibus superamus, propter eum, qui dilexit nos. Propter hanc uitam aeternam martyres illi sanctissimi, posthabitis huius seculi bonis, ut & meliorem inuenirent resurrectionem. s. ad uitam aeternam passi sunt ludibria, uerbera, uincula & carceres, quorum alij distenti, alij lapidati, alij secti, alij occisi, alij aliter trucidati & mortui sunt: utpote certo scientes, quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum dei: quoniam eius quoque argumento Christum pati oportuerit, & ita intrare in gloriam suam, ad quam & illi ineffabili desiderio per infinita etiam tormentorum genera festinant, cum

Psal. 41.

Phil. 1.

1. Cor. 4.

Rho. 8.

Matt. 19.

Act. 5.

Psal. 43.

Hebr. 11.

Act. 14.

Luc. 24.

runt, quæ huius seculi bona & gaudia cōtemnentes, & ut
 stercora reputantes, nec contenti nisi uisa alibi gloria. I. uite
 æternæ, ubi erunt longitudine dierum replendi in omnibus
 ueris bonis, quæ uel cumulatiſſima sunt in solo deo, qui tū
 erit omnia in omnibus. **AH BONE IESU**, Ah Iesu opt.
 quā longē ab ijs tuis electis distamus, qui ad te tam nihil
 properamus, ut etiam dolemus si qui nostrum uel nostro
 rum hinc debent demigrare. Ah quid agimus nos omni
 no modice fidei homines, mori trepidamus, uite huius plus
 æquo pcupidi, in eam totos sensus atq; conatus nostros po
 nentes, perinde atq; hæc sit uita, & non potius mors dicen
 da. Quis obsecro sane mentis, si dum infans est, dum ægro
 tat, dum luget, dum senex est & decrepituſ mortem, id tem
 pus non uitam duceret? **SI COGITAUERITIS**, fratres
 chariſſimi, quanta sint nostræ natiuitatis pericula, quāta &
 quā grauiā uitæ nostræ incōmoda dicetis nequaquā erraſ
 se, qui dixerunt non nasci optimū aut quā ocuſſime aboleri.
 Quid optamus uitam longam, qualis sub hoc cœlo haberi
 nequit, quandoquidem ea sit simillima umbra, & transit
 mundus & quæ in mundo sunt omnia, ideoq; inquit Ioan
 nes, nolite diligere mundum, neq; ea quæ in mundo sunt,
 quoniā uana & citiſſime tranſeuntia. Certe, inquit scriptu
 ra, tranſeunt omnia tanquā umbra, tanquā nunciuſ præcur
 rens, & tanquā nauis, quæ prætransit fluctuantem aquam,
 cuius, quū præterit, nō est uestigiū inuenire. Est sane hæc
 uita tanquā lanugo, quæ à uento tollitur, tanquā spuma gra
 cilis, quæ à procella dispergitur, tanquā fumus, qui à ueto
 diffusus est, & tanquā memoria hospitis unius diei prætere
 untis. Hinc regius alibi propheta in nostri omniū persona
 dominū adſatur dicens. Peregrini sumus coram te & adue
 næ, sicut omnes patres nostri. Dies nostri quasi umbra sup
 terram, & nulla est mora. **CVR DENIQ; VE** petimus ui
 tam quietam, & sine tribulatione in hac sub cœlo terra, qua
 lis hic

Pli. li. 7. p

Psal. 143.
 1. Ioan. 2.

Sapient. 5.

1. para. 29

lis hic esse nequit, quandoq; dem hæc ipsa nostrū sit exiliū,
 uallis lachrymarum, maledicta propter peccatum primo
 rum parentum. Ex qua cunctis diebus uitæ nostræ in labo
 ribus cōmedemus, in suodre uultis nostri uescemur pane
 nostro, donec reuertamur in terram, de qua sumpti sumus,
 puluis enim sumus & in puluerem reuertemur. Non potest
 igitur uita nostra hic esse quæta, sed ut saluator prædixit,
 præſſure plena, adeoq; quod Iob sanctus in spiritu dixerit.
 Militia est uita hominis super terrā, & sicut dies mercena
 rij dies eius. Et quidē homo natus de muliere, breui uiuēs
 tempore repletur multis miserijs. Qui quasi flos egredit
 & fugit uelut umbra, & nunquā in eodem statu permanet,
 siquidem, ait Ecclesiastes, cuncti dies eius doloribus & eru
 mnis pleni sunt, nec per noctem mēte requiescit. Et hoc est
 quod idem Ecclesiastes inquit. Vanitas uniuersa, uanitas o
 mnis homo uiuens. Et laudauī magis mortuos quā uiuen
 tes. Et quare hoc, fratres dilectiſſimi? nimirū ideo, quia illi
 hoc saltē lucri habēt, quod de uinculo huius corporis libe
 rati sunt, nec ultra carne ac pellibus induti sunt, nec ossibus
 ac neruis inserti sunt, nec ultra tot ac tātis necessitatibus cor
 poris subiacent. **EA PROPTER** fratres chariſſimi. Si tā
 topere omnes dei electi hinc trāsire deſyderarint ad uitam
 æternam, inibi esse cum Iesu, cuius cognitio est uita ipsa. Si
 quoq; cognoscimus apertōq; uidemus nos hic, ut Paulus
 ſcribit, nullam habere manentē ciuitatem, sed oportet nos
 omīno alio diſcedere, Si quoq; intelligimus adeo nostram
 hic uitam esse nullam, ut mors sit potius appellanda, & af
 flictio, unde etiam hanc præſentem regionem mortuorū,
 futuram uero uiuentium propheta esse dixerit, si quoq; ſen
 timus adeo omnem uitam nostram hic esse imperfectam &
 corruptam, ut possit unicuiq; aut placere aut displicere, qd
 est qd tantopere hic uiuere cupimus, quū potius male ui
 uendo male morimur? uere uere peregrinatio est omne,
 Cc 3 quod

Gene. 3.

Ioan. 16.

Iob. 7.

Iob. 14.

Eccles. 2.

Eccles. 4.

Phil. 1.

Ioan. 17.

2. Cor. 5.

Hebr. 13.

Psal. 26.

Psal. 114.

Psal. 141.

i. Para. 29

Matt. 24.

Mar. 5.

Luc. 21.

Phil. 1.

Ioan. 16.

2. Cor. 5.

Apoc. 7.

Apoc. 21.

Matt. 22.

Mar. 12.

Luc. 20.

1. Cor. 15.

Matt. 6. n

2. Cor. 5.

quod uiuimus. Nam, sicut peregrini, in seculo sedes habemus incertas, laboramus, defudamus, uias ambulantes difficiles, periculis plenas, undique insidie, a spiritibus, a corporalibus inimicis, ubique errorum calculi sunt preparati. Et cum tantis periculis urgeamur, & maxime hisce temporibus, in quibus refriget omnis charitas & abundet iniquitas, nec deficit rabies belli, neque famis neque pestilentie, quid, inquam, non cupiamus cum Paulo dissolui & a corpore hoc peccati liberari & esse cum Christo in eterna uita, ubi nihil plane malorum est, utpote qui donec hic uixerimus habituri sumus pressuram, in Christo uero duntaxat pacem? **AH DILECTIS.** fratres, memores tantorum hic malorum, itemque tot alibi bonorum, scientesque, quoniam si terrestris hac domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod edificatio nem ex deo habemus, domum non manufactam sed eternam in celis, ah inquam, ingemiscamus & nos pariter hanc habitationem nostram corruptibilem, cupientes de celo superiuidui & superuestiri. Audientes igitur & scientes semper, quoniam dum sumus in hoc corpore, peregrinamur a domino. Per fidem enim ambulamus, & non per speciem. Audeamus autem & uoluntatem bonam habeamus magis peregrinari a corpore & presentes esse ad dominum, cum eo semper mansuri, ubi neque luctus neque dolor est, nec mors unquam alia qua inibi futura, quandoquidem ibi uiuentes neque nubent neque ducent uxores, sed erunt similes angelis, ultra non morituri, sed eternaliter deo uiaturi, nihil amplius desideraturi, quum deus sit omnia in omnibus. **EO IGITUR** fratres conemur eo omnibus uiribus tedamus, ut ibi sit cor nostrum, ubi est thesaurus noster, & ut regnum coeleste in eterna uita consequamur. Id quod haud dubie consequemur, si (ut Paulus ait) contenderimus siue absentes siue presentes deo Opt. qui uita est eterna, placere, & nudi in fine se uili non inueniamur. Ceterum ut simus uestiti, **PRIMO** contemnamus cum

Phil. 3.

1. Cor. 7.

Matt. 19.

Mar. 10.

Luc. 18.

Gala. 6.

Rho. 12.

1. Cor. 15.

Rho. 1.

Matt. 5.

Luc. 6.

2. Timo. 3.

A. 14.

Matt. 7.

mus cum Apostolo uanam istam uitam, & festinemus ad sanctam uitam & beatam & ueram, & in illam animo & mente tendamus omni uanitate discussa. Hortante Apostolo in hec uerba. Hoc itaque dico fratres. Tempus breue est. Reliquum est, ut qui habent uxores tanquam non habentes sint, & qui gaudent tanquam non gaudentes, & qui uiuunt tanquam non possidentes, & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur. Præterit enim figura huius mundi. Ita enim fiet, ut si uel animo saltem hæc temporalia despexerimus & dicere poterimus cum Apostolis. Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, Quid ergo erit nobis? dominus uere respondebit. Centuplum accipietis & uitam æternam possidebitis. Nonne obsecro merces plusquam copiosa habere uitam æternam, cuius uel minima pars omnibus sub celo bonis perquam maxime præcellit. **SECUNDO**, ut ipsi, scribente Apostolo, dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes maxime autem ad domesticos fidei, & bonum facientes non tantum coram deo, sed & omnibus hominibus, non deficiamus, siquidem tempore suo metemur, non deficientes. Hinc idem Apostolus, ubi iam dederat spem futuræ resurrectionis in carne Corinthiis, mox subinfert dicens. Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote & immobiles, abundantes in omni opere domini, semper scientes, quod labor uester non est inanis in domino: quandoquidem dominus est daturus unicuique iuxta opera. **TERTIO** ut & nos interim pacienter nomine Iesu Christi propterque uitam æternam adipiscendam sustineamus huius seculi mala, memores beatos esse eos, qui patientur propter iusticiam, & pati oportere omnes persequutionem, qui uolunt pie uiuere in Christo, & nos oportere per multas tribulationes intrare in regnum celorum, siquidem angusta sit uia ad locum beatitudinis, nec bonum aliquod magnum sine magno labore posse acquiri, quandoquidem & Christus, quem in omnibus, ut ueram uiam sequi debemus,

Luc. 24

Rho. 8.

Hebre. 12

1. Cor. 15

Ioan. 14.

mus, per passionem suam ingredi oportuit in gloriam suā: ad quā sane gloriam, quā & alio in seculo in nobis reuelabitur, non sunt condignæ passionibus huius mundi: non enim est magnus labor uel quamlibet longus tanto gaudio futura beatitudinis dignus. Id enim (ait Apostolus) quod in præsentia est momentaneū & leue tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis, quæ uidentur sed quæ non uidentur. Quæ enim uidentur, temporalia sunt, quæ autem non uidentur æterna sunt, utpote in uita æterna, ubi erit deus in nobis omnia, idest, erunt in nobis quæcūq; ab omnibus desiderantur, omnia. scilicet bona & optima sine præsentia mali, quo nos tandem foeliciter pducatur dominus ipse noster Iesus Christus, qui est uita, uia & ueritas. Amen.

EPILOGVS CATHOLICORVM IN
articulos duodecim fidei.

Rho. 9.
Hebre. 11.
Mar. 16.

IACTENVS DE ARTICVLIS FIDEI Catholicæ in sanctissimo Apostolorum concilio per spiritum sanctum unanimiter definitis. In quibus sub uerbo illo breuiato hæc ipsa Catholica continetur fides, sine qua nemo potest deo placere, & quā nisi quisq; integram, inuiolatamq; seruauerit, absq; dubio in æternū peribit, nec unquā saluus esse poterit. Quæ quia tantopere, utpote multo maxime omnibus ad beatitudinem necessaria est, paucis per se de atq; recapitulatione quadam uidetur perstringenda, ut quæ multis disputauimus, pauculis ad memoriam redigamus. Qui igitur uitam æternam, quæ summa est fidei Christianæ, consequi cupit, & inferorum æternas poenas omnino præterfugere, is oportet corde credat ad iusticiam, ore autem cōfiteatur ad salutem in hæc uerba, factis tamē ipsis simul

simul comprobanda dicens. Credo in deum patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ. Idest, in eum ita credo ut in & à quo totus pendeo, & omne quod sum & habeo, qui est deus solus, unus, æternus, à quo cœlum & terra & quicquid in cœlo & terra continetur ex nihilo & solo quidē uerbo creatum est, ipse solus natura bonus & iustus & in quo quicquid usquā boni est deriuatur & continetur, in quo uel solo cuncta in cœlo & terra nobiscum sunt, uiuunt & mouentur, sine quo nihil & in quo omnia possumus, in quem solo confido, & unde mihi sit omnis salus & uirtus, quo mecum, nemo contra me esse potest, ut cui nemo possit resistere, penes quem uitæ est atq; mortis potestas, cuncta deniq; ex arbitrio & sapienter regens. Hinc abiurando nihil esse crediderim uel idolatriam uel nigromantiam uel quicquid hoc est humanæ & diabolicæ inuentionis, ut quod eatenus possit, quatenus illi à deo meo, cuius nutu cuncta recte geruntur, permitti ad solet, cuius diuinæ uoluntati quicquid sum aut habeo futurum aut habiturus committo, qui quicquid mecum agit recte ac sapienter agi crediderim.

DEINDE æque credo in Iesum Christum, unigenitū eius ab æterno filium, dominū nostrum, qui ex patre ante omnia secula natus est, deus de deo, lumen de lumine, deus uerus de deo uero, genitus, haud factus, ad omnia patri consubstantialis, per quem cum patre omnia facta sunt, ex sola eius misericordia sine nostris meritis. qui uiuīs cū patre diuinitatis atq; maiestatis, ppter nos homines, mortis olim reos filiosq; iræ factos, & propter nostram salutem ineffabiliter de cœlis descendit, & de spiritu sancto solo ex Maria uirgine perpetua, uirginitate illesa sine uirili semine supra naturam conceptus & incarnatus est, deindeq; tēpore debito ex eadē uirgine citra illius uirginitatis incommodum sineq; dolore uerus homo natus, ut iuxta paternā misericordiam nostram terrenam natiuitatem purificaret atq; benediceret.

Dd QVI

Rho. 10.
Gene. 1.
1. Cor. 4
Iaco. 1.

Ioan. 1.
Psal. 145.
Psal. 26.
Osee. 13.
Act. 17.
Ioan. 15.
Phil. 4.
Psal. 113.
Rho. 8.
1. Reg. 2.
Sapi. 16.
Eccl. 40

Ioan. 1.
Hebr. 1.
Ioan. 10.
Ioan. 14.

Q VI DEINDE triginta tribus in summo, p nobis labore annis cōpletis, exhibitis p spm totius salutis sciētis TVR-
pissimā crucis mortē subiuit, ut sic mortē nostram destrue-
ret, ac indemnē faceret, descēdensq; ad inferos Cacodæmo-
nem istiusq; totam tyrānidem ita captiuaui, ut is planē ni-
hil nobis ultra sine cōsensu nostro nocere ualeat. DEINDE
tertia die propria uirtute ad uitā æternam resurrexit, in spm
credentibus uitam nouam uirtutis & bonæ operationis ex-
hibens, ita ne deinceps denuo peccemus, uerum in omni uir-
tute & honestate, angelico perinde more, eius præcepta ob-
seruaremus. Q VI ET DEINDE cœlos ascendit, sedens
ita ad dexteram patris, ut idem cum illo etiā iuxta huma-
nam naturā sit rex & dominus æternus omniū, quæ uel sunt
in cœlo uel terra uel inferis, unde potens est nos credentes
contra quamcunq; potestatem in quibuscunq; nostris angu-
stijs & necessitatibus iuuare. Q VI DE MV M certo in no-
uissimo huius seculi & tēporis die cū summa maiestatis suæ
gloria, ex cœlo, iterum uenturus est, iudicaturus uiuos, idest
eos, quos adhuc uiuentes inueniet, & mortuos, idest, eos q
dudum à temporibus Adam usq; ad eam diem nouissimam
defuncti sunt, ut singuli iuxta iustissimā illius sententiam,
quod meruere, æternaliter recipiant, ut ipse deinde cū suis
per secula seculorum, ut ab æterno æternus, deus uiuat & re-
gnat. Id nimirum, inquā, credo de Iesu Christo, unigenito
dei patris filio, domino nostro iuxta humanitatem ipsius.
POSTHAE Credo in spiritum sanctum æque secundum
omnem substantiam in trinitate diuinā deum & dominum
uiuificantem, ut qui sit, quo pater per Christum & in Chri-
sto omnia uiuificat & operatur, ex patre filioq; ineffabiliter
procedens, qui & cum patre & filio uerus deus simul ado-
ratur & conglorificatur, qui & per prophetas est locutus.
CREDO POSTEA unam in toto terrarum orbe esse Ca-
tholicam, sanctam & Apostolicā ecclesiam, cuius caput my-
sticum Christus est, in qua uel solus homo possit ac debeat

Matt. 27.
Mar. 15.
Lucæ. 23.
Ioan. 19.

1. Cor. 15.
Psalm. 3.
Osee. 6.

Ephes. 4.
Coloss. 3.
Psalm. 66.

Matt. ult.
Mar. 16.
Luc. 24.
Act. 1.
Phil. 3.
Rho. 8.
2 Pet. 3.
Bia. 3.
2. Tim. 4.

Matt. 3.
Mar. 1.
Lucæ. 3.
1. Cor. 12.
Rho. 10.
Sapi. 7.
Ioan. 5. 6.

Gene. 7.
Ephes. 1. 5.
Coloss. 1.

saluari, & extra illam nemo, quæ per spiritum sanctum con-
gregata conseruatur & gubernat, indiesq; uenerabilibus
sacramentis atq; dei uerbo nutritur & uegetatur, cuius uel
sola fides est illa, quā hactenus confessus sum & cōfessus
deinde, sine qua adeo nemo possit placere deo, ut qui eam
nō habet, iam sit iudicatus. CREDO quoq; cōmunionem
sanctorum, idest, credo me per sacramenta ecclesiæ adeoq;
per ecclesiæ fidem ita Christo capiti nostro atq; omibus san-
ctis uniri, unumq; effici, ut quicquid boni unquā Christus
& eius sancti uel nuper defuncti uel adhuc uiuentes merue-
rint, id ipsum totū mihi uere credenti & in ecclesia existenti
in meam sit cessurum salutem, ita ut de ea æterna uita con-
sequenda mihi nequaquā sit diffidendum. CREDO quoq;
in eadē unica Christiana ecclesia remissionem peccatorū,
idest, credo quod uirtute ac merito passionis Iesu Christi,
peccata priora mihi sint remissa, & si qua uel quamlibet gra-
uia uel multa post baptismū uel quolibet modo, put omnis
homo ad malum natura pronus est, & nemo sit, qui nō pec-
cet, commisi seu cōmiserō eadem Iesu Christi passionis uir-
tute atq; mihi ex animo pœnitēti misericorditer, & ita qui-
dem remissum iri, ut ex dei misericordia si pœnam æternā
propter ea peccata demeruerim, temporali quapiam pœni-
tentia satisfacere possim, adeo ut tandem haud aliter atque
nunquā peccassem futurus sim mundus & purus cœloq; ap-
tus. CREDO PARITER carnis resurrectionem, idest,
credo, qd nos omnes qui quocunq; loco & tempore & qua-
litercunq; uiuimus atq; mortui sumus corporaliter ab initio
mundi usq; ad huius finē, in nouissimo die, quē cœlo ite-
rum uenturus est Christus, corporaliter in debita ætate &
forma sine aliquo corporis defectu cum eisdem prioribus
nostris corporibus uirtute & potētia diuina perinde in uni-
co momento, ut Christus olim, simus, resurrecturi & uiuifi-
candi per animarū nostrarum ad corpora reuersionem, ita
D d 2 ut singuli

Hebr. 11.
Ioan. 3.
Mar. u. 1.

Ioan. 6. 16
1. Cor. 10.
1. Cor. 15.
Ephes. 6.
Apoc. 14.

Lucæ. 24
Ephes. 1.
Hebr. 9.
Rho. 4.

Act. 2.
Matt. 3. 11
Act. 2. 8.
11.
1. Tim. 2.
Ezech. 18

Esa. 16.
Ezech. 37

Dante. 12.
Ioan. 14.
Psal. 4.
2. Mach.
12.
Ioan. 56.

Matt. 25.
Ioan. 5.
Act. 1.
Esa. ult.
Dante. 12.
1. Thef. 4.
Rho. 6.
Apoc. 7.
Apoc. 31.
Esa. 64.
1. Cor. 2.

ut singuli de proprijs nostris factis corā Christo Iesu, iustissi-
mo iudice, rationē reddamus, ut unusquisq; ante tribunal
eiusdem referat propria corporis prout gessit siue bonū si-
ue malum, & recipiat deinde uel æternam pœnam uel æter-
nam mercedem. Hinc CREDO FINALITER uitā æter-
nam, id est, credo, quod exacto iudicio, malī æternaliter in-
effabili tormēto punientur, sine aliquo fine, quoniam hic,
quoad potuerunt contra deum infinitum peccarunt, & pro
peccatis, quā potuissent, pœnitere noluerunt. E diuerso cre-
do, quod qui bona hic egerunt uel de peccatis deniq; pœni-
tuerūt cum Christo iudice in uitam æternam ad cœlos sunt
ituri, illicq; cum eodē æternaliter uiſturi, ut qui semel mor-
tui sunt, ultra non morientur, neq; eis mors dominabitur,
utpote qui per secula seculorum, eo ac tanto gaudio & præ-
mio sine intermissione, sineq; aliquo fastidio perfruentur,
quod & quātum nec oculus uidit, neq; auris audiuit nec in
cor hominis ascēdit. Ad quā sanē uitam æternam credo nos
sola dei misericordia per Iesum Christum dominū nostrum
certo peruenturos. Amen.

HAEC, FRATRES CHARISS. illa est sub compendia-
ri relatione quadam fides, quā primū à Christo Iesu, domi-
no nostro à deo patre fidissimo p̄indelegato traditam & ab
Apostolis deinde per illum iussis toto terrarū orbe usq; ad
terminos terræ promulgatā & prædicatam à maioribus no-
stris ita accepimus, ut nisi illam integrā inuiolatamq; ad fi-
nem usq; seruauerimus, absq; dubio in æternum (quod de-
us auertat) peribimus. Quia igitur illam secundum tradi-
tionis hætenus expōitē regulā consequenter aduertimus,
ex animo nunc precemur, ut nobis & omnibus, qui eam au-
diunt, concedat dominus deus, fide qua suscepimus custo-
dita, cursu consumato expectare repositam iustitiæ coro-
nam, & inueniri inter eos, qui resurgūt in uitam æternam,
2. Tim. 4 liberari uero à confusione & opprobrio sempiterno p̄ Chri-
stum.

stum dominum nostrum, per quem est deo patri omnipo- Dante. 12.
tenti cū sancto spiritu æternaliter gloria & imperiū Amē.

DE ALIQ VOT CATHOLICIS PRO
duodecim fidei Catholicæ articulorū de-
claratione ueritatibus, & de persuasibi-
libus eiusdem fidei ueritatum
rationibus.

OTERAM NVNC post hanc satis lō-
gam de fide Christiana eademq; Catho-
lica disputationē meā pollicitatiōi satis-
fecisse uideri, qui ex multis, quæ passim
ab alijs scriptoribus & in Canonicis scri-
pturis de fide traduntur, pauca & tamen
in primis necessaria me dilectioni uestre
allaturum pollicitus sum, poteram, inquam, nūc satisfacis-
se uideri, nisi essent, qui uel fidei studiosiores uel eius dubij
& sanē infirmi unā cum Apostolis ex animo proclamarēt.
Domine adauge nobis fidem: nimirū non contenti, quod Lucæ. 17.
ex sacris litteris hætenus hauserint ea, quæ ad salutem eter-
nam necessario sunt credenda, uerum desyderantes in eo,
quod uel pie uel firmiter credunt aduersum aduersarios fi-
dei se potius consolari, quā quod dei est, humanis rationi-
bus confirmari, quanquā eas quidem uelint adhiberi ratio-
nes, & ijs fidei ueritatem paulo apertiore fieri: quibus ut
in præsentia morem, deo duce, geram tam Christiana cha-
ritas, qua ignorantes uiam ueritatis edocere compellimur, Iaco. 5.
quā, qua fungor, conditio cogit, non enim possum (ut cūq;
duriter dictum sit) ex ijs me esse ad quos ait Petrus. Sitis 1. Pet. 3.
autem parati semper ad respondendum cuilibet petenti ra-
tionem ut loquamini de ea, quæ in uobis est spe, cum man-
suetudine & reuerentia. NON DEBEO igitur non respō-
dere ijs.

dere ijs, qui æquo (ut existimauerim) animo ueritatē fidei petunt, nec quidem ipsi reprehendendi, quod ueritati robor adijciunt, sed redarguendi sunt isti, quibus, mens est, fidei placitis non adsentiri, nisi ratione uincantur, in quos uulgata illa Gregorij autoritas detorquetur, fides non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum, non autem in eos, qui propterea pro fide rationes adducunt, ut aduersarios confundant, perfectos delectent, infirmos foueant, id quod non uno in loco Christus, sed & post ipsum Apostoli sepius factitasse reperiuntur, qui modo fidem signis, modo scripturis, modo naturalibus rationibus, modo exemplis ex natura desumptis, fidem animis imbecilliorum persuadere conati sunt. Non est itaque, ut quis putet nos absque merito credere aut perperam, quod ad roborandam fidem & ob rationes prædictas aliquot adduxerimus rationes: ut qui haud propter rationes credimus sed propterea rationes inuenimus, quia iam credimus, prius enim credendum est, Esaia docente, mox intelligendum & ex lumine ipso fidei collustratur mens ad alia clarius atque syncerius percipienda. **SI QUID VIDEAM** uariè de fidei ueritate queri possit. Non enim recte quis cum Zacharia de corroboranda fide quaesierit dicens. Vnde hoc sciam, quoniam sum senex, & uxor mea processit in diebus suis? Cuius dubitationis gratia ille factus est mutus usque in eundem diem, quo omnia angeli uerba sunt completa. Recte uero quis quaesierit cum diua uirgine, dicens. Quomodo fiet istud, quoniam uirum non cognosco. Quæ proinde uirgo beata deinde ab Elizabeth prædicata est, quoniam dixit. Et beata quæ credidisti, quoniam perficietur ea, quæ dicta sunt tibi à domino. Nimirum quod Zacharias signum facti petit, incredulitatis est argumentum, ut qui negat se credere, & quasi fidei adhuc alium quaerat authorem, subiungens rationem in oppositum, dicens & suam & suæ uxoris ætatē sterilem. Quod uero Maria uirgo quaerit ab angelo, Quomodo fiet istud, non est

Esa. 7.

Lucæ. 1.

Lucæ. 1.

non est dubitantis sed modum archani mysterij inquirentis. Se enim facere profitemur, nec dubitare esse faciendum, sed quod quomodo fiat inquirimus. Legerat haud dubie uirgo doctissima. Ecce concipiet in utero, & pariet filium, ideo credit futurum, sed quomodo fieret antea non legerat, non enim quomodo fieret, propheta tanto fuerat reuelatum, tantum enim mysterium non hominis fuit, sed angeli ore promendum. Sic etiam nunc, fratres, arbitror uos posse fidei rationes exposcere cum Maria, ut quatenus liceat, fidei modum discamus, non ut rationi quam deo uel scripturis credere malimus, quemadmodum Iudæi quondam & græci factitasse intelliguntur, quorum illi, teste Paulo, signa, hi uero ad probandam fidem quaerebant sapientiam, id est, philosophicas rationes. At nos credentes non cum istis neque signa neque sapientiam petamus, sed clamemus ad dominum cum Apostolis, domine adauge nobis fidem. scilicet non signis ad confirmationem, sed manu ductioibus perinde persuasibilibus ad delectationem & consolationem. **HINC EST**, fratres charissimi, etsi non ignorem de ueritate Christianæ fidei à ueteribus theologis, non parum multa scripta esse, ad eandemque & adserendam & propagandam nonnullos ætatis paulo superioris uiros doctissimos, ualidissimas rationes scriptis mandasse, minime tamen putauit alienum, & maxime hac quidem tempestate, quæ tot in fidem Christianam passim suborti sunt, indiesque oriantur hostes & oppugnatores, si & ipse ex uel officio, ut dixi, meo uel ex communi eademque fraterna charitate probationes aliquas essem allaturus rationes, non tam, quod illis ipsa met propugnaretur fides, & expugnaretur impietas, quam quod eisdem rationibus delectarentur & solarentur, qui credunt, in quem sane modum rationes queri commodissime & possunt & debent, quoniam nihil libentius (ut inquit Bernardinus) intelligimus, quam quod iam fide credidimus, qui & interim hæc ab eadem causam eas rationes attulerimus, quo foueamus, robore

Es. 7.

1. Cor. 1.

Lucæ. 17.

Matt. 24.

Mar. 13.
Luc. 21.

1o 2. 10. 21

Hebre. 1.
3. Pet. 1.

roboremusq; infirmorum & debiliū fidem. præcipue hi-
sce iniquis, uti præfatus sum, tēporibus, de quibus in Euan-
gelio dominus. quando tot & tāto pseudochristi & pseud-
apostoli turmatim, deo ita ob peccata nostra obq; nostram,
ut credi par est, probationem permittēte insurrexerunt, ut
in errorem etiam, si fieri possit, electi inducātur, quibus ut
pro uirili, quatenus deus dederit, obistamus, exemplo pa-
riter admonemur Apostolorū, qui quantum pro fide cōtra
non tam paganos quā hæreticos ppugnarint ipsoꝝ, quē
ad posteros transmiserunt, scripta abunde testantur.

INITIO IGITUR sciendum uelim, multa quæ explicari
manifestariq; oportet, in sacris litteris occulari, multa item
esse per Apostolos tradita, quæ in Canone Bibliæ non con-
cluduntur, eadem tamē utraq; uim obtinere & sub Catho-
licis ueritatibus contineri. Catholicā autem ueritatem de-
scripserūt propositionē per diuinā reuelationē, habitam
mediate uel immediate, uel explicite in propria uerborum
forma uel implicite in bona & certa cōsequentia. Dixerunt
in descriptiōe per diuinā reuelationē: ut alij modi uerita-
tis perspiciendæ secludantur: quāuis enim omnis ueritas à
spiritu sancto est, testibus Augustino & Ambrosio & alijs,
nihilominus ueritas supnaturali semper lumine non pate-
fit, mediate etiam uel immediate reuelantur diuinitus ueri-
tates. Christus enim per seipsum multas, multas etiam per
angelos per prophetas, antiquos & nouos, per Apostolos,
per doctores patefecit, uti passim in utroq; est uidere instru-
mento. Dixerūtq; in propria uerborū forma explicite, aut
in certa & bona cōsequentia, ut nouerimus multas à nobis
propositiones credi oportere, tametsi in Canone diuini elo-
quij per scripta non sint, quæ tamen ex eis euidentissime se-
quuntur. Et ut paucis multa perstringamus, animaduerten-
dum censemus, quod multæ sunt ueritatū Catholicarum,
q̄ credendæ sunt ad salutē, species, quarū PRIMA EST,
qualibet

qualibet propositio in Bibliæ Canone contenta, hoc est in
nouo & ueteri testamento, catholica ueritas est, & sublimē
locum obtinet, de hoc dicit Christus. Et nō potest solui scri-
ptura: siquidem, à spiritu sancto per uiros sanctos tradita.
SECUNDA est eorū, quæ ex ipsius diuinæ scripturæ v̄bis
necessaria & certa connexioe dependent, ueluti est ueritas
sanctæ & indiuiduæ trinitatis, quæ & si expresse non nomi-
netur in scriptura, inde tamen euidenter colligitur, & qui-
dem inter alia ex uerbis Ioannis Euāgelistę, dicentis. Quo-
niam tres sunt, qui testimoniū dant in cœlo, pater, uerbum
& spiritus sanctus, & ij tres unum sunt. Veluti & ueritas de-
purgatorio, quæ tametsi admodū in scripturis non expres-
se nominetur, inter multas tamen scripturas uel ex hac elici-
tur, quum ait dominus. Qui autem dixerit, contra spiritū-
sanctum, non remittetur ei, neq; in hoc seculo neq; in futu-
ro. TERTIA EST, quæ ab Apostolis reuelata atq; recep-
ta est à credētibus hæreditaria successione. Et hoc est quod
Paulus ait, Itaq; fratres stete, & tenete traditiones, quas di-
dicistis, siue per sermonem siue per epistolā nostram. Idem
de se ad Corinthios inquit. Ego em̄ accepi à domino, quod
& tradidi uobis. Sic aliās cum idem Apostolus & Timothe-
us pertrāsirent ciuitates, tradebant eis custodire dogmata.
quæ erant decreta ab Apostolis & senioribus, qui erant Hie-
rosolymis. QVARTA, quæ in uniuersalibus concilijs sta-
bilita atq; uniuersalis ecclesię cōsensu recepta est, ueluti est,
quod diua uirgo sine omni peccato tam originali & actuali
concepta sit, Idemq; quod sub una specie Eucharistia à lay-
cis sit sumenda. Siquidem dubitari nequeat, omnino uerū
esse, & non nisi à deo profectum, qđ unanimi consensu con-
cilium decernit, quando quidem Christus dixerit. Si duo ex
uobis consenserint super terram de omni re, quācunq; pe-
cierint, fiet illis à patre meo, qui in cœlis est. Sic aliās Apo-
stoli de eo, quod in concilio Hierosolymitano definierant
Ee uideli-

Ioan. 10.
2. Pet. 1.

1. Ioan. 5.

Matt. 12.
Mar. 3.
Luc. 12.

2. Thes. 2.
1. Cor. 11.

Act. 16.

Matt. 18.

Act. 15.

videlicet, ut baptizati abstinere à cōaminationibus simul
lachrorum, & fornicatione & suffocatione & sanguine, scri
pserunt. Visum est em̄ spiritui sancto & nobis nihil ultra vo
bis imponere oneris. Certe id ipsum ita deinde seruatum est, p
ueritate, perinde si pcessisset ab ore Christi, quā tamē nihil
de eo Christus praecepisset nec prohibuisset, sed in Euange
lio omnia libera reliquisset, dicens. Non quod intrat in os,
coinquinat hominem, sed quod pcedit ex ore hoc coinqui
nat hominem. **Q. VINTA**, quā ab Apostolica sede eisdem
conditionibus emanauit, nam ibi declaratur, quā de sacris
pendent eloquijs, & quā aduersantur illis. Hanc sanē defini
endi potestatem dominus olim in ueteri contulit instrumē
to, dicēs. Si difficile & ambiguū apud te iudicium esse pro
spexeris inter sanguinem & sanguinē, causam & causam,
lepram & nō lepram, & iudicium intra portas tuas uideris
uerba uariari, surge & ascende ad locum, quem elegerit do
minus deus tuus, ueniesq; ad sacerdotes Leuitici generis &
ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quaresq; ab eis, qui iu
dicabunt tibi iudicij ueritatem, & facies, quodcunq; dixe
rint, qui præsunt loco, quem elegit dominus, & docuerint
te iuxta leges eius, sequerisq; sententiā eorum, neq; decli
nabis ad dextram neq; ad sinistrā. Qui autem superbierit,
nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tēpore ministrat
domino deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, &
auferes malum de Israel, cūctusq; populus audiēs timebit,
ut nullus deinceps intumescat superbia. Sic Paulus ait se se
cundum reuelationē Hierosolyma ascendisse & cum illis,
qui uidebantur aliquid esse, contulisse Euangelium, quod
in gentibus erat prädicaturus, ne forte in uacuum curreret.
Sic doctores olim ecclīe uel quālibet sancti & docti, quē scri
pserunt prorsus summi pontificis iudicio ad omnia submi
serunt iudicanda. Vnde barbatus ille Hieronymus ad Da
masum inquit, Mihi cathedrā & fidem Apostolico ore lau
datam,

Matt. 15.

Deut. 17.

Gala. 2.

datam, censui consulendam. Et rursus ad eundem, Beatitu
dini tuæ, id est, Cathedræ Petri cōmunionē cōsocior, super
illam petram ædificatam ecclesiā scio. Et iterum. Emenda
ri cupimus à te, qui Petri sedem tenes & fidē, hęc ille, à quo
nec Græci nec Latini quondam dissenserunt. Atq; utinam
scioli nostræ ætatis, quos Lutherana ista hæresis omīno læ
taliter adflauit, illos, ut oportuisset, sequuti fuissent, q nunc
in hoc uitiorū & errorum barathrum nequaquā inciderent.
SEXTA VERITAS EST quā pro hæreticorum cōfu
tatione doctores per concilia & uniuersalem ecclesiam pro
bati definierunt. Siquidem qui sint de ijs, quorū Petrus me
minit, dicens. Hoc primū intelligentes, quod omnis pphē
cia scripturæ propria interpretatione non fit. Non enim uolū
tate humana allata est aliquando prophēcia, sed spiritus san
cto inspirati loquuti sunt dei homines. Hinc à dominouni
cuq; dictum scimus. Interroga patrem tuum & annuncia
bit tibi, maiores tuos & dicent tibi. Qui autem ex antiquis
doctoribus ab ecclesia sint recepti per docēt pontificum de
creta. **SEPTIMA VERITAS EST**, quā particulari a
licui personæ ostensa diuinitus est: quanquā hoc neminē,
nisi eum, cui patefecit probatione sufficienti, obligat & ob
stringit priusquā ab ecclesia probe, ueluti est Apocalypsis
Ioannis, summi illius theologi. De huiusmodi fortassis re
uelatione Paulus loquutus est ad Philippē. inquit. Qui
cunq; ergo perfecti sumus, hoc sentiamus, & siqd aliter sa
pit, & hoc uobis deus reuelabit: uerū tamen ad quod per
uenimus, ut idem sapiamus, & in eadem permaneamus re
gula. Et sanē ipse Apostolus multas se habuisse reuelatiōes
alibi meminit. Possunt & alij habere, quibus tamen sine sin
gulari probatione non illico credendum censemus. Et hoc
est, quod monet Ioannes, dicēs: Charissimi, nolite omī spi
ritui credere. sed pbate spiritus, si ex deo sint, quoniam mul
ti pseudoprophetæ exierunt in mundum. Ideoq; qui se di
Ee 2 cuntha

1. Pet. 1.

Deut. 32.

dist. 15. c.
Sācta Ro
mana eccl.
a.

Phil. 3.
1. Cor. 14
2. Cor. 12

1. Ioan. 4.

cunthabere reuelationem ultra ea, quæ scripta sunt, necessum est ut uel ab ecclesia prius recipiantur uel signis aliquibus confirmantur. Mosi quidem ad Pharaonem mittendo, & ad dominum dicenti. Non credent mihi, neque audient uocem meam sed dicent. Non apparuit tibi dominus &c. statim data est miraculorum potestas, quibus se Pharaoni posset probare. OCTAVA VERITAS EST, quæ ex qualibet istarum septem euidenti & certa consequentia deducitur. Id quod fieri solet, quando sagaci & acri iudicio scripturas rimamur, & inde quod uerum est cernimus, quod dominus alibi dicit, scrutari scripturas, non enim ea tantummodo credenda sunt, quæ euidenter omnibus ad litteram (ut ita dixerim) sunt obuia, sed & ea quæ subtiliter inde eliciuntur, ueluti Christus fecit, quando Saduceis coepit probare post hanc uitam nulla contrahi matrimonia, quando quidem qui tum in coelis, quemadmodum angeli, erunt, id est, immortales, iam deo si non morientur & uiuent æternaliter, quid opus esset nuptiis, quæ duntaxat ob mortalitatem sunt institutæ, ne hic (ubi mors regnat) humanum genus deficiat. Quia de causa à deo prothoplastis dicebatur. Crescite & multiplicamini & replete terram. Quod sane dictum eo tempore, quando adhuc exiguum fuit humanum genus, adeo obseruabatur, ut sterilitas in maledictione, nec uirginitas perpetua honoris fuerit, quum diua uirgo. Prima omnium & quasi miraculo extiterit, quæ perpetuam uouit uirginitatem, in quiens ad angelum. Quomodo fiet istud, quia uirum non cognosco. Et quæ deinde Christus non tantum suo exemplo sed & clavis uerbis sanciuit ac approbauit, dicens. Sunt Eunuchi, qui se ipsos castrauerunt, propter regnum coelorum. Qui potest capere, capiat. HEAE SVNT in genere theologica ueritates, quibus ut nostram obstringamus fidem sub salute æterna obligamur, & licet forsitan in eas inclinemur omnes, quia tamen aliqua in illis & maxime in duodecim fidei

Ioan. 5.7.

Matt. 22.

Mar. 12.

Gen. 19.

Luc. 1.

Matt. 19.

Mar. 10.

Luc. 18.

fidei articulis uidentur infirmioribus crediti, uel apud deum impossibilia, sit, ut aliqui remissius, aliqui uero intensius, aliqui fortassis parum uel nihil eo inclinentur ad credendum. Ea propter præcipue ut adferantur eorum, quæ credenda sunt, rationes, necessum est.

QVONIAM BEATITUDO dei dono & fide intermedia hominibus datur, sequens est, ut fides ipsa donum sit dei Apostolo etiam alibi teste. Qui enim nobis sua clementia finem impartit, & ea ipsa, quæ ad hunc finem adsequendum necessaria esse uoluit, pariter elargitur, media: namque fini conuenire iustaque proportionem respondere media consentaneum est, domino alias dicente. Si uis ingredi uitam serua mandata. Consentaneum & illud est, ut sine deo eiusque ope ad deum non perueniatur, ut ad id, quod infinitum est, sine infiniti uirtute non accedatur, Christo propterea alibi dicente. Nemo potest uenire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum. Sed & illud constabit, si ea, quæ ultima in uno quoque genere sunt, considerauerimus, animaduertemus enim, id quod ultimum in aliquo genere est, ea non possidere perfecte, quæ illius generis sunt, sed ope auxilioque superiorum egere: qua de re fit, ut noster intellectus ultimus eorum intellectuum, qui ad æternam ipsissimamque ueritatem intuendam creati sunt, ad perfectum opus suum. i. eius, quæ beandus est, ueritatis cognitionem non perueniat, nisi superiore lumine adiutus fuerit. Sic & uidemus lunam, quæ ultima coelestium est, solaris luminis receptione indigere, quo ad fatim collustretur, Lumine ergo fidei, quum nostræ id facultatis haud sit, sed eterni quedam quasi scintilla luminis à deo, nostram procurante salutem, illuminatur. Ne autem credamus, liberum nobis non esse, ut ueritatibus Christianæ fidei adsentiamur, animaduertendum est, duo hæc requiri ad faciendam nobis de re aliqua fidem. Primum, ut quæ credi debeant, intellectui proponantur. Secundum, ut is, cuius intel-

Eph. 2.

Matt. 19.

Ioan. 6.

Hebre. 11.

Rho. 10.

Num. 23.
Tit. 1.
Hebr. 6.

Ioan. 3.

lectu compræhensa res est, uoluntate consentiat. VERVM
quum fides (ut Apostolus scribit) sit argumentum nō ap-
parentium nostri intellectus, uis, quæ ex sensibus cognitio-
nem nanciscitur ad eam pertingere nō potest, ideo opus ha-
bemus, ut de ijs, quæ ad fidem pertinent, diuina ope erudia-
mur. Fides enim, inquit Apostolus, ex auditu, auditus autē
per uerbum Christi. Vt autē ijs ipsis uti uerissimis, cuiusmo-
di sunt, quæ fidei sunt, ad sensum præbeamus, firmissimeq;
hæreamus, duplex causa potest animaduerti. Prima, quæ
dicitur exterior, & est, quæ illam quolibet modo persuade-
re conatur, ut eā quis facilius amplectatur, siquidem ad eā
ipsam fidem magnopere inuitans. Secunda, quæ dicitur in-
terior, & est gratia diuina, diuinū lumen, diuinus adflatus,
illam fidem inchoans & pficiens, hominemq; ut fidei pror-
sus adfentiat, præparans atq; ad omnia disponens, qua de
sub finem huius nostræ de fide Christiana disputatione ali-
qua paulo altius repetemus, hoc in loco primā causam arri-
pientes, quā multas planē ad persuadendum species habere
inuenimus. PRIMÆ species causæ, ueritatem fidei Chri-
stianæ persuadentis est, præstantia eius, qui nobis primū tra-
didit fidem, utpote, dominus Iesus Christus, qui cum omnia
& uerba ipsius & facta testantur ipsum deum & hominem
fuisse, etiam Ethnicorum infidelium testimonio, non potuit
nos non nisi uerissima docuisse, siquidem deus mentiri ne-
queat. Sanē ad arrogandam derogandamue prophetæ ali-
cuius fidem, in ipsis exordijs conditarū legum, non tam qd
traderetur, quā quis traderet examinandum fuit. Ad eum
igitur, qui coelitus creditur missus, dirigēda est mentis aci-
es, quibusq; uirtutibus abundet diligenter inspiciendum,
quas ubi dephenderimus cœlesti nuncio, iure opt. conueni-
re, eum ipsum, qui eis pollet, dignum proculdubio habebi-
mus, cui fides penitus mancipet. At talem esse Iesum Chri-
stum, utpote nō modo prophetam, sed & iustum & uerum
deum

deum infinitis penē docemur & hominum & scripturarum
testimonijs, Adeoq; ut & ipsi Iudæi aduersarij in persona Ioan. 3.
Nicodemi ad ipsum dixerint. Rabbi, scimus, quia à deo ue-
nisti magister. Nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu
facis, nisi fuerit deus cum eo. Hinc dominus ex animo con-
dolens alibi ad Iudæos & quoscunq; fideles ait. Quis ex uo-
bis arguet me de peccato? Si ueritatem dico, quare non cre-
ditis mihi? Et rursum. Si non uenissem, & locutus fuisset Ioan. 8.
eis, peccatum nō haberent, nunc autem de peccato excusa-
tionem non habent. Si opera non fecissem in eis, quæ ne-
mo alius fecit, peccatum non haberent. SECVNDA speci-
es ueritatem fidei persuadens est, concordia ueteris & noui
test. de ijs, quæ fide continentur, ita, ut omnia, quæ de se Chri-
stus deq; patre suo unā cū Apostolis credēda docuit, quæq; Lucæ. 24
ab eo gesta sunt, ante aliquot mille annos in ueteri test. per
prophetas fuere non obscure prædicta: adeo, quod domi-
nus Iesus semper incredulos ad scripturas ueteris test. remi-
ferit, alibi dicēs. Scrutamini scripturas, quia uos putatis in Ioan. 5.
ipsis uitam æternam habere. Et ille sunt, quæ testimoniū p-
hibēt de me. Nolite putare, quia ego accusaturus sum uos
apud patrem, Est, qui accusat uos, Moses, in quo uos spera-
tis. Si enim crederetis Mosi, crederetis forsan & mihi. De
me enim ille scripsit. Si autē illius litteris nō creditis, quo-
modo uerbis meis credetis. TERTIA species, cōsensus est
etiam infidelium quorundam, qui omnia, quæ credimus,
futura uerissime prædixerunt, & cum nostris sacris litteris
pinde ad omnia conueniunt. Nonne enim, testibus Lactan-
tio, Augustino & Iustino martyre & philosopho, per Sybil-
las illas decem, utcunq; diuersis temporibus & regionibus
ortas, dudum ante Christi natiuitatem ferme omnia, quæ in
fide nostra continent, sic fuere pñunciata: de quibus apud
Varronem, Maronem & Tibullū non parum multa est ui-
dere. QVARTA species cessatio sub tempus aduētus do-
mini

Ioan. 3.

Ioan. 8.

Ioan. 15.

Lucæ. 24

Ioan. 5.

Lact. li. 4.

c. 16.

Lact. li. 7.

c. 22.

Verg. 4.

Æncid.

Pli. lib. 6.
16.

Deut. 9.
Exod. 32.
3. Reg. 2.

mini & fidei Christianæ cultus dæmonum, qui iam antea annorum quattuor millia aut circiter perdurauerat. Siquidem tanta inuaserat nationes uesania, solitante dæmone & se deum fingente deoq; permittente, ut multa ab eis fierent aliquando, religiosaq; putarentur, quæ non solum ob scena atq; nepharia humanæ naturæ intra suos limites consistenti semper fuere, uerum & brutis animantibus flagitio sa & abominanda. Miscebantur (Plinio & Solino & alijs authoribus) matribus Persæ incestis nuptijs. Obijciebantur à Bactris senes canibus ad hoc ipsum nutritis. Apud Scythas mortuorum sepulchro infodiebantur uiui, qui ab illis amati fuissent. Massagetum ac Derbicum mos erat propinquos & ad fines suos, qui iam consenuerant, imolare atq; eorundem carnes epulari. Chartaginenses & alij nō pauci proprios etiam filios iugulare, & dæmonibus, quos deos autumabant, cōsueuerant, seq; pie, legitime, religioseq; facere existimabant, & dijs ipsis placere, qui hoc & mille alia id genus impia flagitiosaq; iugiter expetebāt, & terrarum orbē præter Hæbreos (quorum etiam pars quandoq; exorbitabat ad ipsos deos deficiens, qui & aliās uitulum adorabant) uarijs huiusmodi immanitatibus repleuerūt, & coli se oīm scelerum genere procurarūt, obcæcatis adeo in uniuersum nationibus, ut iacentem in aperto decipulam non animaduertent. Oraculis autem potissimū (ut passim ex Homero & Marone hocq; genus poëtis accipimus) & respōsis dæmones alliciebant, ac impiæ superstitioni & pestilentissimæ fraudi futurorum p̄dictiones fere semper ambiguas, sæpe falsas, quasi honestamentum diuinitatisq; iudicium prædebant. In hunc cultum frustra uel exiguis certe uiribus, pugnauerunt ueri dei cultores Abraham, filij atq; nepotes, Moses itē, Iosue, Dauid, alijq; Israelitici populi duces & reges, quem tamen oppugnatum acerrime, & expugnatū constat simulac Christus doctrina sua terrarum orbem illustrauit,

strauit: quod non solum nostri sed & præclari gentiū scriptores Hadriani cæsaris tempestate degentes, quorum Plutarchus non infimus est, adfirmāt. QUINTA species est probabilitas eorum, quæ in fide nostra creduntur. Siquidem nos de deo recte sentimus, utpote, quod is omnia possit, eiq; nihil sit impossibile iuxta illud Lucæ. Quia non erit impossibile apud deum omne uerbum, ideoq; ipsum in symbolo omnipotentem profiteamur: qui & credimus illum omnia curare, eiq; de nobis esse curam, Petro scribente. Quod & Christus docuit, inquiens. Nonne duo passeris assueuerunt? Et unus ex illis non cadet super terram sine patre uestro, uestri autem capilli capitis omnes numerati sunt. Et alibi. Respicite uolatilia cœli, quæ non serunt, neq; metunt, neq; cōgregant in horrea, & pater cœlestis pascit illa. Nonne uos magis plures estis illis? Scit enim pater uester, quia ijs omnibus indigetis. Qui & credimus ipsum deum reuersi per poenitentiam parcere, quā aliās dicit. Quacumq; hora peccator conuersus fuerit, & ingemuerit, omnium iniquitatum eius non recordabor. Et sic nimirū fides nostra bene sentit & credit de dei omnipotentia, sapientia & prouidentia atq; bonitate. Sectarum uero aliqua omnipotentiam dei negat, ut qui corpora suscitare mortua non possit, uel carnē uel naturam nostram non suscipere, ut pagani. Aliqua male sentit de prouidentia dei, negans ipsum scire & curare hæc humana, ut Epicurus, dicēs impie. Non uidebit dominus, nec intelliget deus Iacob. Contra & ad quos Dauid ait. Insipientes in populo, & stulti aliquando sapite. Qui plantauit aurem non audiet, & qui finxit oculum non considerat. Siquidem inquit scriptura. Domino deo antequā crearetur omnia sunt agnita, & post perfectum respicit omnia. Et alia scriptura. Nō enim est alius deus quā tu, cui cura equaliter est de omnibus, quoniā ipse fecisti pusillum & magnum. Aliqua male sentit de bonitate dei, negans reuersi per poenitentiam

Matt. 21.
Lucæ. 1.
Mar. 10.

1. Pet. 5.

Matt. 10.
Lucæ. 12.

Matt. 6.
Lucæ. 12.

Ezech. 18:

Psal. 93.
Sapi. 2.
Eccle. 23

Sapi. 6. 12

Ff nitentiam

Eph. 5.
1. Ioan. 3.
Exod. 13.

Psal. 33.
Exod. 23.
Luc. 6.

Matt. 10.
19.
Luc. 12.

1. Ioan. 4.

Matt. 5.
Luc. 6.
Rho. 13.
Exod. 21.
Deut. 19.

Matt. 5.
Luc. 6.

nitentiam à deo indulgentiam peccatorum, ut Secta hæreticorum Montani, Nouati, Nouatiani. **SEXTA** species est rei ipsius probabilitas, quia credit probabiliora in comparatione aliorum, ut quod simus ad dei imaginem creati, ad cuius similitudinem ipsa monet uiuere, Paulo dicente. Esto te imitatores dei, cuius & nos similes in gloria fore promittit, Ioanne dicente. Scimus cū apparuerit similes ei erimus Iudæi uero & Mahometistæ nō idem. Siquidem Iudæi sperant solum affluentiam temporalium. Mahometistæ solas delicias corporales ex pmissione legis sperant. **SEPTIMA** species est concordia cum ratione & bonis moribus à natura quasi insitis, quoniam fides nostra nihil docet uel admittit, qd est uel cōtra rationem bene institutam uel bonos mores: utpote quæ quodlibet bonum facere suadet & præcipit & quodlibet malum dissuadet & prohibet, inquit. Declina à malo & fac bonum. At Iudæi usuram, Mahometistæ libidinem hocq; genus multa mala concedunt, quæ tamē naturales olim philosophi iidemq; Ethnici abhorruerunt. **OCTAVA** est perfectio fidei, ut quæ ad maiorem perfectionem quoad deum & proximū cohortetur, prædicans ea, q̄ incutiunt timorem, ut pœnas inferni, excitans ad amorem dei per premia & inmensa beneficia redemptionis & alia, inquit. Nos ergo diligamus deum, quū deus prior dilexit nos. Docens & proximos æque, immo & inimicos diligendos, superioribus obedire, & nullū planē lædere, ut passim ex Christi Euangelio & Apostolorū Epistolis claret. Iudæi uero & Mahometistæ concedunt contra non suæ sectæ gentes usuram, & inimicitiam & talionē. Non autem fides nostra quæ ait. Diligite inimicos uestros, & benefacite ijs, qui uos odiunt & persequuntur. Et rursus. Si quis percusserit te in maxillam tuam dexteram, præbe illi & alteram, & ei, qui uult tecum in iudicio contendere & tunicā tuam tollere, dimitte ei & pallium, & quicūq; te angariauerit mille passus, uade

uade cum illo & alia duo. **NONA** species est, attestatio ueritatis creaturarum, quæ & ipsa fidei nostræ ueritatem attestatur, quandoquidem unus mūdus arguat unum deum, eius creatorem. Illius uero magnitudo potentiam, pulchritudo sapientiam, bonitas & utilitas bonitatem dei, creaturarum uero perpetuitas ipsius dei æternitatem, quum omnis causa sit suo effectus potior. Ideoq; de impijs infidelibus ait Apostolus. Quia quod notum est dei, manifestum est in illis. Deus em̄ illis manifestauit. Inuisibilia em̄ ipsius à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoq; eius uirtus & diuitias. Ita ut sunt inexcusabiles. Significatur autem mundi ipsius magnitudine, patet potens, pulchritudine filius sapiēs, bonitate spiritus sanctus bonus & munificus. **DECIMA** species est, latissima fidei propagatio, ut quæ ab innumera multitudine, ab omni sexu & ordine per orbem uniuersum suscepta sit, & ita quidē aucta & propagata, ut uix sit ullus tam semotus orbis angulus, in quo aut in Christi honorem extructæ ecclesiæ non fuerint, aut eius saltem nominis fama nō personuerit. Adeo ut uerissime prædixerit regius psalter. In omnē terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorū. Cui subscribit Apostolus, ingens. Nunquid non audierūt? Et quidem in omnē terram exiuit sonus eorū, & in fines orbis terræ uerba eorum. Et hoc est, quod & olim prædixit de fide Christiana Esaias, dicens. Parauit dominus brachium sanctum suum in oculis omnium gentium, & uidebunt omnes fines terræ salutare dei nostri. Quod igitur regnū obsecro huic uel magnitudine uel uictoria uel gloria conferendum est: quando non solum à sole oriente ad occidentem propagatum est (extremas enim utriusq; orē reges & populos, ut medios taceam Christi legi subiectos esse perspicuū est) sed ad terras etiam, tam Romanis olim gentium uictoribus quā Alexandro illi orbis terrori, & nouos orbis perquirēti

Pli. lib. 2.
c. 1. c. 4.
Gene. 1.

Rh. 1.

Psal. 18.

Rho. 10.

Esa. 52.

Matt. 8.
Luc. 13.
Matt. 26.
Ioan. 12.

Mar. 16.

Ioan. 7.

Act. 4.

1. Cor. 1.

prorsus incognitas prolata tū, ut omittamus, ad quos Christianorum Hispaniæ regum classis nostra ætate per Antarticum polum huic ipsi, quem cernimus oppositum, ad nauigauit hæc adeo nota, compertaq; ut ueritatis hostes tametsi frōtem perfricauerint, negare uereantur, adeo quod ipsa ueritas Christus bene futurum prædixit, inquit. Dico autē uobis, quod multi ab oriente & occidente ueniēt & recumbent cum Abraham & Isaac & Iacob in regno celorū. Et idem de unctione Magdalene contra discipulos ait. Amen dico uobis, ubicunq; prædicatum fuerit hoc Euangelium in toto mundo, dicetur, & quod hæc fecit in memoria eius. Et hoc est quod deinde ad illos dixit. Euntes in mundum uniuersum prædicare Euangelium omni creaturæ, id quod sanè effecerunt. VNDECIMA species, Simplex eademq; plane uulgaris fidei prædicandæ conditio & propositio, ut quā homines planè idiotæ, indocti piscatoresq; adeo sine aliqua oratoria arte, & sine fucata illa & illecebrosa eloquentia, sine armis & exercitu & robore paruo tēporis decursu & sigillatim prædicauerint & propagauerint, ut de Christo Iudæi dicebant. Quomodo hic litteras scit, quū non didicerit? Similiter alibi uidentes Petri constantiam & Ioannis, comperito, quod homines essent sine litteris & idiotæ, admirabantur. Hinc Apostolus querit, ubi sapiens, ubi scriba, ubi inquisitor huius seculi? Videt enim uocationem uestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles. Placuit quidem deo per stultitiam prædicationis saluos facere credētes. Non elegit deus prædicatores sapientes & eloquentes, ne quis suspicaretur fidem suam astuta facundia & arte, populo fuisse persuasam, ueluti philosophi olim & oratores sua placita uel quālibet falsa plebi persuaserunt. NEC elegit potentes, ne quis fidem suam putaret metu & poena fuisse susceptam à populo, ueluti Mahometus suā sectam obtrudere cœpit, deindeq; uel

ideo

ideo tales instituit prædicatores, ut planè intelligeretur, fidem suam non esse ab homine sed à deo & eius uirtute institutam, ne quis de ea perinde author contra deum gloriari posset. Et hoc est, quod Paulus ait. Et ego cū uenissem ad uos fratres, ueni non in sublimitate sermonis aut sapientiæ annuncians uobis testimoniū Christi, & sermo meus & prædicatio mea, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ uerbis, sed & in ostensione spiritus & uirtutis, ut fides uestra nō sit in sapientia hominū, sed in uirtute dei, & ut non gloriētur omnis caro in cōspectu eius, sed qui, ut scriptū est, gloriaretur in dño gloriaretur. Siquidem qd̄ persuaserunt nō ex se sed totū ex deo habuerunt Christo dicente. Cum autē tradent uos, nolite cogitare, quid aut quomodo loquamini Dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini. Non enim uos estis, qui loquimini, sed spiritus patris uestri, qui loquitur in uobis. VNDECIMA species est aspera & dura eius fidei propositio uel institutio, ut quæ oēm molitiem & uoluptatē quasi uenenum reiiciat, quā prædicantes nihil quod uel carni uel seculo placet, sed totum, quod sensualitas renuit, pposuerunt, ex Iesu Christi uerbis dicentes. Beati pauperes, beati qui lugent, qui sitiunt & esuriunt, beati qui persecutionē patiuntur, & odio persequuntur &c. Et omnes, qui uolunt uiuere in Christo Iesu persecutionē patientur. Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnū dei. At quid sensualitati uel animalī rationī magis contrarium & horrendum, quā non posse beatificatum iri quenquā nisi per paupertatem, luctum, sitim, esuriem, castitatem, persecutionem & hoc genus adspexitatem? Adeo certe horrendum, ut ad Christum alibi dicebant discipuli admirantes. Quis ergo poterit saluus esse? Mirū ergo, fidem Christianam nihilominus interimisse institutam & auctam: nō uero mirum quod uel Mahometiste, uel Sarraceni uel etiā nostra tempestate hæretici suam (quāuis deo laus parum uel

Ff 3 nihil

1. Cor. 2.

Hier. 9.

Matt. 10.

Mar. 13.

Luc. 12.

Matt. 7.

Matt. 5.

Luc. 6.

2. Tim. 3.

Act. 14.

Matt. 19.

Mar. 10.

Luc. 18.

nihil profecerint) sectam hactenus & ægerrime sustineant, quandoquidem qui (ut testatur singulariter Petrus, & quidem in confesso est) doceant, quæ carni placent, uti carnalē libertatem, luxuriā, libidinem, uoluptatem hocq; genus alia carnalia & uoluptuosa, ad quæ homo nō modo dæmone, non modo carne & seculo sed uel natura instigante (ut ait scriptura) & sensu cogente ab adolescentia suapnus est: hinc sectę eorum nequaquā possunt esse à deo nec ad salutē conducere sed potius ad perditionem omnino conferre.

Gene. 8.

TERTIA DECIMA species est tam longa fidei contra omnes aduersarios, perseveratio & auctio, ut quæ annos nūc mille & quingentos & plures perseverās adeo nullis aduersariorum paganorum & hæreticorū neq; minis, neq; blandimētis, neq; subfannationibus neq; exquisitissimis tormētis suppressi quiverit, ut etiam magis ac magis creuerit. Sane in ipsos Christi fideles mox nascente ecclesia (ut notius est noto) non solum Senatus populusq; & Imp. Rho. qui tum rerum potiebantur, potentia suæ machinas exercuerūt, sed & ipsi philosophi, oratoresq; & rhetores, cuiusmodi fuere Porphyrius, Celsus, Libanius, Lucianus, Syrus & alij uires oēs scientiæ suæ & eloquētiæ exacuerunt & aduersus Chrm & sectatores acerrime inuecti sunt, qui tot annorum seculis omnifariam oppugnati, tātum abfuit, ut expugnarentur, ut & in obsidiōibus, quas pertulerunt, munitiones, & impturbationibus securiores, & in cædibus numerosiores, atq; uiuatiores, & quidē cum gaudio perseverarint, dicentes cum Apostolo. Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio an angustia, an fames, an nuditas, an periculum, an persecutio, an gladius. Si quidem ppter te mortificamur tota die, estimati sumus sicut oves occisionis, sed in ijs omib; superamus, propter eum, qui dilexit nos. Nec nos à charitate dei separabit uita neq; mors. Id qd tam uere dixerunt, ut de ipsis Euangelista scripserit, quod gaudent

Psal. 2.

Sapi. 5.
Hebr. 11.

Rho. 8.

Psal. 43.

gaudentes à conspectu concilij iuerint, quoniam digni habiti essent pro nomine Iesu contumeliā pati, nec interim cessarint in templo & circa domos Euāgelizare Christum. Quibus & scriptura phibet testimoniū, dicens. Stabunt iusti in magna cōstantia aduersus eos, qui se angustiauerūt. s. omnium tormentorū genere Apostolo aliās tradente: ut pote nō immemores uerbi Christi ad se. Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animā autem non possunt occidere, sed potius timete eum, qui potest & animā & corpus pdere in gehennam. Qui perseverauerit usq; in finem hic saluus erit: facti itaq; sunt fortes in bello. **Q V I D D I C E M V S** quot & quantis contumeliosis derisionibus famosis libellis iam olim ab aduersarijs (ueluti nunc quoque à Lutheranis passim hæreticis in Christianos fieri solet) ut deficerent diuexati sunt: quum scriptores tradant acta quondam Pilati fuisse conficta, in quibus fuerit cōscripta omnis in Christū & eius fidem blasphemia, & puerorū quoq; præceptoribus mandabatur, ut eis traderent memoriæ cōmendanda, exorteq; itidem indignissimis quibusdā mulierculis p quæstionē fabulæ flagitiose, spurcāq; cōmenta aduersum Christianos, urbibus ac prouincijs pponebantur decantanda: quum tamen omnium sanctissimi & essent & haberent Christiani, nec in eos sæuisset quisquā, qui prius in seipsum immanibus uitij non sæuisset. Hinc Plinius ille Cecilius quū in administratione prouintia Christianorum plurimos interficeret, multitudine perterritus à Traiano Casare petijt, quid opus esset factor? testatusq; est, nihil apud eos reperiri, nisi quod ijs nollent sacrificare, & canerent cuidam Christo, ut deo, uitari tamen ab eis homicidia, furta, adulteria, latrocinia & ijs similia. Postremū, quid censem de internis & plusquā ciuilibus bellis, qbus nostra fidei Christianę Respu. atrociter quassata est ab ipsis primordijs ad nostra tempora. De Symonis, inquā, de Niolaitarum de aliorum hæresi

Act. 5.
Sapi. 5.
Hebr. 11.
Matt. 10.
Lucæ. 12.
Hebr. 11.

1. Cor. 4.

Act. 8.
Apoc. 2.

Act. 20.
2. Pet. 2.
Iud. 1.

hæresi, qui sub Apostolorum (ut ipsi passim in Epistolis cō-
queruntur) tempore uirus sparserunt, de Menandri, Basi-
lidis, Hebionis, Cherinti perfidia, De Arriopostea, de Ma-
cedonio, de Hulsita, de Vuiclefo deq; alijs innumeris hære-
ticis: Q V I D E T I A M dicemus de tepidis illis, qui sub o-
uina pelle rapacissimū lupum gerunt, quos aut mitigat illa
mansuetosq; reddit aut capit aut detegit, suisq; ouibus ui-
tādos indicat: Quo enim unquā tempore ab hæresibus aut
ueteribus extirpandis, aut nouis allidendis, aut subnascēti-
bus ueluti abortiuis enecandis, aut ab ostendendis occultis
hostibus amicitia simulatibus quieta ecclesia perseuerauit:
ut illud maximū eius fidei ueritatis argumentū haberi pos-
sit, & cum externis eam hostibus & cum internis simul bel-
lasse & uicisse. Si enim externa pace uel ocio interno usa fu-
isset, non mirum quispiā fortasse putaret, si aduersarius do-
muisset infideles, Sed cū & externis armis, & intestinis incē-
dijs unā petita sit, nec succubuerit, immo uictrix triumphauit
trīphetq; dei opus esse negari ab inimicis haud potest.

Luc. 21.

ET ADEO Q V I D E M, ut Christus, ueritas ipsa ipsissi-
ma uerissime suis discipulis pmissit, inquit. Sed ante hæc
omnia inicient uobis manus suas, & persequentur uos, tra-
dentes in Synagogas & custodias, trahentes ad reges & præ-
sides propter nomen meum. Continget autem uobis in te-
stimonium. Ponite ergo in cordibus uestris, non præmedi-
tari, quemadmodum respondeatis. Ego enim dabo uobis
os & sapientiam, cui non poterunt resistere & contradicere

Luc. 22.

omnes aduersarij uestri. Idemq; ad Petrum inquit, quod hæ-
cenus uere tutatus est. Ego autem rogauī pro te, ut nō de-
ficiat fides tua. Nec mirum, quum fides nostra sit eius eccle-
siæ, quā Christus ita fortiter supra petram ædificarit, ut por-
tæ inferi, idest, nullæ hæreticorum machinæ & insidiæ con-
tra ipsam ullo tempore sint præualituræ: Si quidem & ipsa
sit nauicula illa parua in qua Christus aliquando ob pec-

cata no-

stra uelut nos probet, dormire solet quasi nos deserturus, q̄
utuncq; fluctibus hæreticorum operiatur penecq; mergi ui-
deatur. nunquā tamen submergetur, quæ ne hacenus ullo
submergi & deleri potuit neq; Iudæorum, neq; Gentilium
neq; Hæreticorum conatu. argumento indubio, uerum &
diuinam nostram planè esse fidem, quæ ita & tanto tempo-
re contra tot aduersarios perstiterit. PRIMO neq; obstat,
quod impij fortassis id ipsum uelint uel multitudinē uel po-
tentia fidelium imputare, quandoquidem constet duode-
cim tantum in primis fidei fuisse duces, & eos quidem iner-
mes, inopes & omniū prorsus auxilio præterquā diuino de-
stitutos, contra quos tamen tot moliti sunt potentatus & ma-
gistratus, à quibus nunquā etiam petierunt aliquā defensio-
nem, immo nunquā arma contra infideles sumpserunt, ut
nunc contra fideles solent hæretici, sed semper pacifici & pa-
tientes loco cesserunt, ut qui nec armis usi unquam fuerit.
Ideoq; dominus eos cōsolaturus dicebat. Nolite timere pu-
illus grex, quia complacuit patri uestro dare uobis regnū.

Matt. 10.
Mar. 3.
Luc. 6.
Luc. 22.

Luc. 12.

ID Q V O D hæretici minime ad se retorquere possunt,
quandoquidem ex ijs non sint, ad quos dominus loquitur
Ioanne dicente. Ex nobis prodierunt sed nō erant ex nobis
Hinc nec est, quod ij de suis gloriātur passionibus & perse-
cutionibus, perinde beati, quoniā illi duntaxat sint beati,
qui patiuntur propter iusticiam, at hæretici, ut constat, pro-
pter hereses, scissuras & ob huiusmodi mala contra ecclesiā
patiuntur. Verum Petrus prohibet quēpiā, ppter ea pati,
dicens. Nemo autem uestrum patiatur, ut fur aut homicida
aut maledicus autem alienorū appetitor. Si autem ut Chri-
stianus non erubescat, glorificet autē deum in isto nomine,
quoniā tempus est, ut incipiat iudiciū à domo dei. Vide
ergo quā euidenter à martyrio uero Petrus excudat hæreti-
cos. NEO MIRANDVM EST, quod isti, inquit, hæreti-
ci ut nūc Anabaptistæ perinde Christiani & nomine Iesu ui-

1. Ioan. 2.
Matt. 5.
Luc. 6.
1. Pet. 4.

Gg deantur

deantur in suis tormentis ad mortem usque perdurare: quandoquidem id ipsum ex quadam obstinatione, inuidia & iniquitate, Cacodæmone procurante proueniat, & haud dubie acquisito habitui & obstinationi, non infuso, quod non habent, tribuendum sit, quum tamen pauci id quidem martyrum comparatione hæretici faciant. Innumerabiles uero martyres fuere, inter quos & puerorum & puellarum myriades, quibus acquisitus habitus id ipsum ut facerent non persuasit, ut alias in nostris ceteris diximus. SECVNDO nec obstat, quod impij tantam durationem & fidei perseverationem hætenus Astrologico fato forsan imputent: quandoquidem incorporeæ substantiæ potestati cœlestium corporum non subduntur, quum pati id nequeant à corpore (de naturali actione loquimur) quod aut expers penitus corporis est, quales angeli habentur, aut corporeo instrumento non egent in proprijs muneribus obeundis, quales rationalium hominum intellectus. Insuper si concederemus illis, ut cœli uidelicet natura, spirituales & separatas mentes afficeret, quomodo id tuerentur, ut alicuius constellationis uis, syderumque quantumcunque uelint, potentium cōfiguratio, tot annorum curriculis perduraret parilique potestate tot & tantas, prouintias afflauerit: quando Mathematicorum celebratorum cōsensus est, partita in cœlo esse terrena dominia, diuersosque planetas diuersis & temporibus & regnis imperitare: Et ij quoque refelli possunt Astrologi, non minus mendaces quam impij, qui tot retro seculis terminum Christianæ fidei sæpe perfecerunt, qui ea postea & seruata & propagata stolidi atque fallaces dephensi sunt. Non igitur fides aut religio nostra nec ulla diuina miracula cœlo accepta referri possunt, nec casui neque fortunæ adscribi, quoniam quæ Christus se facturum pollicitus est, & quæ fecit omnia, multis nimirum seculis annorum prænunciata sunt per Esaiam aliosque prophetas, nec uno sub rege neque eodem tempore præcinentes per Sybillas item diuersis

diuersis temporibus, diuersis regionibus ortas, ut & Varro Maro, Tibullus, & ex nostris Lactantius, Augustinus philosophus & martyr & alij meminere. Ad cuius sanæ rei plenariam cognitionem magnopere profuerit repetere simulque scire eam, quam in ferijs Epiphaniæ habuimus, Homiliam, quæ, ut sequitur, habet.

QVAE AD RATIONEM nominis huius inclytæ diei, quæ domini Epiphaniæ appellari cœpit, attinent, anno superiore una cum alijs, quæ ad hodierni Euangelij lectionem conducunt, ea, qua potuimus, diligentia, & fide, qua debuimus, haud sanæ paucis recensuimus. Quia proinde eorum uos adhuc esse memores arbitramur, de eis in præsentia stilebimus, uisuri hodie quam miris consilijs puer nuper. scilicet Christus dominus in Bethlehem natus totipaulatim orbi innotuerit, ut de ipso uox prophætæ uera redderetur, A solis ortu, inquit, usque ad occasum, laudabile nomen domini. Et recte nimirum. Voluit enim omnibus esse perspicuus, qui uenerat seruandis omnibus, de se alias dicens. Omnis, qui ad me uenit, eum foras non eiciam, utpote ut & bonis innotesceret ad salutem, & impijs adimeret omnem ignorantiam excusationem, ipso rursus alibi dicente de se. Si non uenissem & loquutus fuisset eis peccatum non haberent. Nunc autem excusationem de peccato non habent. Quia uero ille Iudeis precipue fuerat promissus, ut & ex eorum gente nasceretur, siquidem de Christo primū sit ipsi Abraham a domino facta promissio, Ideoque his primū prædicatus est ab angelis in eius natalitio canentibus, Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis, pastores pariterque eorundem docti de nato puero, fidei primitias obtulerunt ad natalitium infantuli præsepe. Atque ita primū quidem pauperibus & humilibus semet aperuit, in quibus sciebat esse pronam credulitatem. Nec enim facile suscepturi erant humilem superbij, pauperem opulenti, modestū feroces, cœlestem hu-

Psal. 112.

Ioan. 6.

Ioan. 15.

Gene. 17
Lucæ. 2.

1. Cor. 1.

Gg 2 ius mundi

Esa. 49.

Gene. 49

I. Cor. 1.

Matt. 2.

Danie. 9.

Gene. 49

ius mundi cupiditatibus obnoxij. Quoniam autem non Iudæis tantum, sed & gentibus, immo cunctis mundi nationibus promissus erat iuxta prophetam dicentem, Posui te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terre, ideo in ipso statim exordio voluit & ijs innotescere, quo declararet simul & illis oblatam esse salutem, quam & ipsi expectant testimonio Iacob quondam in hæc verba uaticinantis. Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec ueniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium. Nec tamen eadem ratione pertraxit ad sui noticiam, sed singulos paulatim allexit rebus iam persuasus ac familiaribus. Iudæis quidem prophetis habebant fidem, signis ac prodigijs (quæ semper auebant) commovebantur, atque harum rerum illecebra pellexit eos. **Q**UONIAM VERO & Persæ & Chaldæi multum tribuebant astris, ut huic philosophiæ potissimum dediti, & cuius peritia sibi mirabilem quendam orbis instaurationem promiserant. His igitur pueri natiuitatem non propheta, non angelus, sed noua quædam & admiranda stellæ species indicauit. Et hoc est, quod Euangelista cum admiratione depromit inquit. Cum natus esset Iesus in Bethleem Iuda, in diebus Herodis regis. Ecce magi ab oriente uenerunt Hierosolymam dicentes, ubi est, qui natus est rex Iudeorum? Vidimus enim stellam eius in oriente, & uenimus adorare eum. **S**ED **Q**UARE euangeligraphus Matthæus tam diligenter recenset dominum sub Herode rege natum? Proculdubio, ut plane argueret Christum uerum Messiam uenisse & ex Maria uirgine natum sub Herode rege. Siquidem Danielis prophetia habuit, Christum post septuaginta septimanas nasciturum esse, quarum lxx. septimana rum anni ex illo tempore usque ad regnum Herodis consummati sunt. Præterea Iacob prædixerat filiis suis, Christum tunc uenturum, quando Iudæi non suæ sed alienæ gentis, idest, alienigenam habituri essent regem, dicens. Non auferetur

retur sceptrum de Iuda nec dux de femore eius, donec ueniat, qui mittendus est. Atqui primus ex alienigenis sceptrum Herodes apud Iudeos obtinuit, patre (ut tradunt Historie) Idumæo & matre Arabe, & (ut scribit Africanius) auctore Aedituo templi Apollinis, tenui admodum fortuna, & inopia laborante, Quod & nunc quoque non inficias eunt Hebræi, qui in libro quodam (quæ uocant Bababathra) hunc Herodem alienigenam scribunt, & e seruis fuisse domus Asamenæorum, idest, Machabeorum. A quibus haud dissentit Iosephus non male fidei scriptor, nec inde discrepat in ecclesiastica historia Eusebius. Sed & omnes legis doctores sustulisse ferunt, qui dixissent eum, non posse regem constitui, dicente scriptura legis in Deuteronomio. Non poteris alterius gentis regem facere, qui non sit frater tuus. Hæc igitur factis indicant sceptrum de Iuda, regnante Herode alienigena, sublatum fuisse, & diuinitus eis datam de statuendo rege legem finitam, tempusque aduenisse Messiae, quod nominato rege Herode, sub quo natus est Christus, uoluit Euangelista insinuare, inquit. Cum natus esset Iesus in Bethleem Iudæ in diebus Herodis regis. **S**. Alienigenæ, Ecce Magi ab oriente uenerunt, **S**ED **Q**UID ECCB? Nimirum ut admirandum ostenderet ea dictione Matthæus alterum hodie impletum propheta oraculum, quo prorsus constaret, Iesum Mariæ filium esse Messiam in prophetis & lege promissum & aduenisse. Quandoquidem oriatur, inquit propheta, in diebus eius iustitia & abundantia pacis. Coram illo occident Aethiopes. Reges tharsis & insula munera offerent: Reges arabum, & Saba dona adducent. Et adorabunt eum omnes reges. Et Esaïas, Omnes autem, de Saba uenient aurum & thus deferentes. Quos enim propheta reges uocat, Euangelista appellat Magos, qui erant philosophi Chaldæorum, Astronomiæ plurimum studiosi, ad cuius artis scientiam quia & principes illi ac reges eruditi erant, motumque celestium

Iosephus.
lib. 14. c.
26. c. 27.
Euseb. li. 1
ca. 4. c. 6.

Deut. 17.

Psal. 71.

Esa. 9.

Gg 3 non

non ignari, proinde non frustra inter coelestes obseruationes prodigiū sunt contemplati, stellam uidelicet in Christi natiuitate nouam ac minime cōsuetam in domino natali effulgentem, qui & ppter ea ab oriente, ab extrema orbis parte uenerunt Hierosolymā, quā in medio sita orbe traditur, quærentes ubi est, qui natus est rex Iudæorum? Vidimus enim stellā eius in oriente, & uenimus adorare eū. QVO IN LOCO quærere audiuerim imbecilliores nonnullos, Nū hæc, quæ in Christi ortu clauit, stella fuerit stella Christi natalicia, quæ illi secundum carnē nato ad decretum fuisset dominata, adeo (ut impij nōnulli Astrologi deblatterarunt) quod ipsa sua perinde influētia, ut sic dixerim, tam excellentem Christo uirtutem sufflasset, & cuius constitutioni Christus natus fuisset alligatus, & ad cuius stellæ dominium Christiana religio tam esset incepta quā aucta, & iuxta eiusdem stellæ constitutionem suo tempore finem habitura, ut aliqui disputarunt. Ad quā sanē quæstionem dissoluendam primo nimirum soluēda uenit quæstio, quā pariter audio quæri, Num quis possit ac ualeat ex cōsideratione corporū coelestium seu cōstellationum aliquem præcognoscere & prædicere effectum, & nunquid nos cōstellationibus subijcitur? PRIMO respōderim, eos posse præcognoscere effectus citra peccatum qui naturales stellarum dispositioni subduntur, ab eisq; causantur, cuiusmodi sunt Eclipsis, solis siccitas, & pluuiarū inundantia, & si quis est effectus hoc genus alius. Et ita nimirum reprehendendū nō sunt temporum obseruatores. Qui dicūt, Non proficiscar hodie, quia tempestas exorta est, aut nō nauigem, quia adhuc sunt Hibernæ reliquæ, aut tempus seminandi est, quia imbribus autūnalibus terra satiata est, uel si qui forte alij naturales effectus, circa motum aeris & humoris ad uariādas temporum qualitates in syderum ordinatissima cōuersione, & in utilitatem hominū notati sunt, de quibus dictū est, cum con-

Pli. lib. 2.
c. 10.

Gen. 1.

cum conderentur. Et sint in signa temporibus, & diebus & in annis. Quo sanē pacto coeli astra dicit scriptura à deo esse creata in ministerium cunctis, quæ sub coelo sunt, gētibus. Hinc Christus Iudæos LL. peritos non rephendit, quod ad hunc modum sydus obseruarent, inquiens. Facto uespere dicitis serenum erit, rubicundum est enim cœlum. Et mane hodie tempestas, rutilat enim triste cœlū. Faciem ergo cœli diiudicare nostis, signa autem temporis non potestis. Q. D. Ex elementorum ordine & consonantia, possunt & sereni & pluuiosi dies prænosci. Ipsi tamen ex signis temporum, & prophetarum uaticinijs non uultis cognoscere saluatoris aduentū. De huiusmodi ex elementorū iudicijs plura Aratus Hesiodus, Maro & Plinius, haud tamen ubiq; imitandi. Quo etiam modo nō prorsus rephenduntur, agricolæ, qui per uentos & solitas lunæ dispositiones tempus uel seminādi uel metēdi, uel ligna cedendi, uel quid hoc genus aliud, quod naturale est, cōsiderant, nec medici, qui potionū & minutionum tempora obseruant, reprobantur, modo non credant superioribus istis seu stellis seu astris aliquam inesse necessitatem, quæ planē nulla est, quā superiora huiusmodi rerum sint signa duntaxat non causæ, utpote quorum, ut deus est creator, ita etiam iuxta uoluntatem suam gubernator est eorundem, quem ut creatorē omnium colere debemus in eius nomīne facientes omīa, Et dicere cum propheta. Tuus est, domine, dies, & tua est nox, tu fabricatus es aurorā & solem. Et iterum, Ordinatione tua perseverat dies. Præterea huiusmodi effectus à lōg in quo rarenter uel nūquā certo prænosci possunt, ueluti hac falso tēpestate se prænoscere profitentur Astrologi & Planetarij, qui ad eum sanē modum diessent si ea certe præscire uel ex quacūq; cōstellatione possent aut uellent, unde ad eos Esaias in persona omniū uere piorum ait. Annunciate, quæ uētura sunt in futurū, & sciemus quia dii estis uos. Atqui unus est tantūmodo

Deut. 4.

Matt. 16.

Hesiodus
legio.
Verg. li. 1.
geor.
Pli. li. 17.
18. c. 27.

Coloss. 3.
Psal. 73.
Psal. 118.

Esa. 41.

modo deus, de se dicēs in eodem propheta. Ego sum deus, & non est ultra deus, nec est similis mei, annuncians ab exordio nouissimū, & ab initio, quæ necdum facta sunt dicēs. Consilium meum stabit, & omnis mea uoluntas fiet. Hæc quoad primū responsum. SECVNDO responderim, eos non posse nec uelle deberi præcognosci effectus, quos fortuitos appellant, id est, qui præter intentionē operantis eueniunt, ut cum dicimus fortuna id factū est, ita forte euenit, non ex aliqua causa, utpote (uerbi gratia) proposuit agricultor terram fodere, culturam soli cogitās, accidit, ut thesaurum inueniat. Quod genus est, scilicet infeliciter uenire, cuiusmodi quidem fortuiti effectus sicuti nec de cœlo pendere, ita nec præuideri possunt aliqua constellatione. Non posse constat inde, quoniam uirtus corporum cœlestiū, cum sit naturalis ad unum est determinata effectum producendum, cum natura unum intendat: quandoquidē illi effectus fortuiti, euenire possint & non euenire, & ut in paucioribus & raro eueniūt. Et sane, inquā, corpora cœlestia, quæ naturalia sunt, ex natura, non autem intellectu, aut electione agunt, naturæ uero proprium & peculiare esse liquet, ut ad unum tendat, pinde, quod unum ex se non est, ad cœlū, naturalem. s. causam, referendum non esse conuincitur. Si quidem effectus non unus, naturæ ipsi unum parienti producenti acceptus per se referri nequit, quæ uero ex accidenti concurrunt, inuicemque conueniunt, ea uere & per se unum non sunt, sed duntaxat unum per accidens, cum ordinem ad se ulla non possideant. Sicuti in exemplo proximo non est causa per se sed per accidens. Nam folio quidē terræ, causa dici non potest, cum non sit terra, quatinus terra est locus, sed accidit eūdem locum, terram simul esse latebrāque thesauri. Cōstat igitur, nullam unam posse afferri causam inuentio-

inventionis thesauri, sed plurium causarum, cōcursum planē fortuitum. Eiusmodi proinde effectus non aliunde quā a consilio superioris causæ & prouidentia euenire nec aliūde quā inde præuideri posse arguit historia de propheta, quē alias domum repetiturū in itinere leo occidit, quod illi fortuitum fuit, sed a deo ordinatum pro supplitiō &c. Et hinc est, quū fortuita nō fiant aliqua necessaria causa cœli uel hominīs, lex olim in eum nō animaduertebat, qui fortuitū & absque odio & inimicijs quenpiam uel offendisset uel lesisset. Cui nimirū legi diuinæ iura quoque humana subscribunt, quæ homicidium fortuitū non coercent. Hæc quoad secundum responsum. TERTIO responderim, nec deberi uelle nec posse cognosci aut præuideri ex constellationibus eos effectus seu actus, qui ex libero hominis (quod ex deo, ex scriptura, ex causa idem habet) arbitrio pendunt & procedunt, ueluti sunt, fore iratum, belligerare, triumphare, bellum fore contra ecclesiasticos pro laicis & ediuerso, hocque genus alia, quæ cum in arbitrio libero dependunt præcognosci nequeunt: quandoquidem liberum arbitrium facultas sit uoluntatis & rationis. Ratio autem & uoluntas nō sunt corpus nec actus seu potentiæ affixe organis corporeis, unde quia res corporea in rem incorporeā imprimere nō possit, impossibile esse quis negabit actus humanos necessario dispositioni corporum cœlestiū subdi, ita nimirum, quod sint causæ ipsorum per se, & possint proinde actus eiusmodi certo præcognosci. Non est itaque, quod fidem nostrā obstringamus Astrologis, qui ex constellatione prædicunt nobis certo futura prælia, bella, illudque genus mala, uel bona ceu sunt pestilentie, fames, cades, uictorias, triumphos et si qua sunt reliqua, nec credamus Astrorū signa nobis naturaliter ex se operari & portendere hoc uel illud boni aut mali, nosque inde fieri uel felices uel infelices, sobrios uel auaros uel id genus eiusmodi, nec inde timeamus, si quid Astrologi

Hh nobis

3. Reg. 13.

Num. 35.
1. Si expla
gis para.
Cum pila
ff. ad l. A.
quiliā.

Gene. 4.
Deut. 30.
Eccl. 15.

Gene. 4.

nobis mali portendant, quandoquidem quomodo porten-
dent astra uel dent, quod nō habet in se. Et hoc est, quod do-
minus ait non modo ad domū Israel, sed & ad nos omnes.
Iuxta uias gentium nolite discere, & a signis cœli nolite me-
tuere, quæ timent gentes, quia leges populorū uanæ sunt,
Et paulo post, quia nec malefacere possunt nec bene. Nulla
proinde a nobis Christianis, qui unū deum colimus a quo
& in quo & per quem omnia sunt & fiunt, fides est adhiben-
da Astrologiæ, quæ (ut differat ab Astronomia, arte libera-
lium artium una, supputante tēpora, syderumq; motus ma-
thematica ratione metiente, alumna motuū cœli, magnitu-
dinumq; orbium & stellarum, & minime spernenda) se fu-
turorum, quæ ad inferiora liberorūq; homines ptinent euen-
tuum alumnam & magistrā iactitat, plane dānanda & ex-
plodanda est. PRIMO, quia blasphema est, attribuēs crea-
turæ, quod est dei creatoris: qui ut omnia creauit, ita etiam
omnia sapienter solus gubernat & præuidet, ad cuius nutū
omnia manent & futura sunt, Eo ipso de seipso dicēte. Ego
deus & non est ultra deus, nec est similis mei annuncians ab
exordio nouissimū, & ab initio, quæ necdum facta sunt di-
cens. Consilium meum stabit, & omnis uoluntas mea fiet.
Hoc certe nequit Astrologia, cōtra cuius obseruatores idē
alibi indignabundus ait. Annunciate, quæ futura sunt infu-
turum, & sciemus quia dii estis uos. SECUNDO, quia im-
pia est, auferens homini liberum arbitriū ad bonum & ma-
lum contra deum, qui illud ei dedit inquitens. Testes inuo-
co hodie cœlum & terram, quod proposuerim uobis uitam
& bonum, benedictionem & maledictionē. Elige ergo ui-
tam, ut & tu uiuas. Sed quomodo eliget homo uitam bene
agendo, quū illum constellatio ad malum genuerit a natu-
ra, quæ expelli nequit, etiam furca, inquit Flaccus. TER-
TIO, quia irreligiosa, a religione ueraq; fide & a cultu diui-
no ad superstitionē & idolatriam hominem trahens, utpote
qui se

Gene. 1.
Act. 17.

Sap. 7. 8.

Esa. 46.

Esa. 41.

Deut. 30.

qui se & sua non in deo sed in uirtute potius astrorum poni
arbitratur, nihil diuinæ providentiæ sed cœlo totum tribu-
ens, illiusq; fortassis astra adoraturus. Quæ nimirū uel ideo
tam est fidei & religioni inimica, ut Paulus se frustra uereba-
tur docuisse Galathas fidem, si nō adhuc astrologiæ intende-
rent, ad eos, inquitens. Dies obseruatis & menses & tempo-
ra & annos, timeo forte ne sine causa laborauerim in uobis.
Hinc ne populus olim Iudaicus stellas adoraret, & idolatra
fieret, Moses ex dei præcepto semper ipsum ab Astrologia
dehortatus est. Q VARTO, quoniam inde uota, utpote qd
homine inde uotum reddit, qui quum audit uel pestilentiā
uel famē uel bellum uel hoc uel illud malum uel bonū pen-
dere ex astris, nihil curat deo supplicare pro eorū malorum
depulsu, nec pro bonis gratias agere, ueluti tamen ex præ-
cepto domini facere ubiq; monemur, & nostri maiores in fi-
de constantes olim facitabant, tempore bellī ad deum pro
pace confugientes exemplo Iudith & aliorū, tempore siccī
tatis terræ pro pluuia eundem orantes exemplo Helie, quo
orāte, pluuere cœpit abundanter, quū antea sex mēsis & an-
nis tribus haud pluisset. Siquidem deus, ut recognoscatur
a nobis dominus noster, argumēto dominij uult orari etiā
illa, quæ sua sponte daturus esset. Q VINTO, quia perni-
ciosa toti populo, qui quū audit secum stare constellationē
pro malo quopiam, utpote tumultu contra superiores per-
ficiundo, ad id audatius molitur, existimās sibi hoc ipsum
ex astro quasi ex diuino iussu & instinctu facere licere, nec
sibi inde quid mali euenturum. Hinc & diuites, quū Astro-
logia caritatem uel sterilitatem minatur, auariores reddun-
tur, partius frumentū colligentes, unde fames, deo propter
nostram perfidiam & superstitionē permittente, suboritu-
ra est & rerum penuria in abundantia rerum omnīū, uelut
aliquando rei ipsa sumus experti, ita iuste deo nostram de se
incredulitatem uindicante, huius argumēto rex Asa dolo-
Hh 2 repedum

Gala. 4.

Deut. 4.
Deut. 18.

3. Reg. 8.

Iudith. 8.

3. Reg. 17.
Iaco. 5.

Mar. 11.
Lucæ. 18.

2. Par. 16.

Prole lib.
Apoteles-
maton.
Prole lib.
Centilo-
quij.

Macro. li.
1. Satur.
Psal. 146.
Gene. 15.
Hiere. 33.

Iob. 38.

Pli. lib. 2.
ca. 8.

CATHOLICA

236

re pedum uehementissimo correptus misere mortuus est, quoniam in infirmitate sua dominum non quaesierat, sed magis in medicorum arte confusus fuerat. **SEXTO**, quia non modo prorsus incerta fallaxque est, sed & plane futuri ignara & nescia, id quod patere palam dignoscimus. **PRIMO**, quod ipsi met Astrologiae magistri iidemque principes, Cuiusmodi est Ptolemeus, adfirmant, disciplinam ipsam etiam si rite quispiam consequatur, esse tamen necellarium, ut is qualespissime offendat, tum ob ipsius rei naturam, tum ex nostra imbecillitate, quae sub tantae. scilicet artis magnitudine succumbat, ideoque ab Astrologiae consulto particularium rerum formas pronuntiari non posse, solosque adflatos numine, particularia praedicere. Quid, quod firmus est Hebraeorum quoque & Arabum consensus, posse non euenire, quod stella promiserit, & ob materiae contumaciam, & ob diuinam quoque prouidentiam, quae. scilicet fato preponderet. Quid sibi per haec illi? Nisi uanum esse Astrologiam. **SECUNDO**, quod ipsis met (ipsis adfirmantibus) coelorum non modo sed & stellarum numerus incertus sit & indeprehensus, immo inter quos nec de modo planetarum omnium nec de solis motu conueniat, ut de anni diuersitate Macrobius & alij scribunt. Et sane solus est deus, qui (ut propheta cecinit) numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina uocat. Hinc ad Abraham deus, numera, inquit, stellas si potes. Sic idem alias, Sicut, ait, enumerari non possunt stellae coeli, sic multiplicabo seminem Dauid serui mei. Nonne sicut Astrologi ignorant stellarum numerum, ita nec sciunt earum naturas & positionem, ita nec inde praedicent hominum naturas, etiam si ab illis penderent. Id quod Iob adfirmans inquit. Nunquid nosti ordinem coeli, & pones rationem eius in terra? Quis enarrabit rationem coelorum? Q. D. nemo mortalium. **TER TIO**, quod ipsi Astrologi inter se prorsus etiam & a se ipsis plurimum discordant in principijs professionis tum ex alijs pluribus, utpote de sphe-
rarum

NAVSABE.

237

rarum numero, de stellis tam erraticis quam fixis. Siquidem dissentiunt Indi a Chaldeis, a Chaldeis Aegyptij, a Ptolemaeo Dorotheus uariat. Alia Paulus astrologus, alia Ephestion sentit. Arabesque item altercant inter se. Quid, pinde obsecro in tantis controuersijs ueri, firmi, solidiue constellationi, & genethliacae uanitati inesse queat? **Q VARTO** experientia rei & exemplorum. Si enim constellatio ipsa natalitia mores infundit atque successus faustos & infastos, quor obsecro, tam impares natura & ingenio simulque fortuna nati sunt gemelli Esau & Iacob? quorum certe una fuit constellatio, quum inter ipsos nascentes nullum possit apprehendi interuallum, quandoquidem Iacob natu posterior manu plantam praecedentis fratris tenens inuentus sit? Quid etiam potuit astrum in gemellis Remo & Romulo, quorum hic primus, Rho. rex. ille uero priuatus misere trucidatus fuerit? Cur denique, qui sub una hora cum Aristotile & Alexandro magno & cum Iesu Mariae filio nati non iidem excellentissimi uere philosophi & reges & saluatores ut fuere Aristotiles & Alexander & Iesus? Quid etiam uulgus miratur, uti quod magnopere sit admirandum, quum nusquam & nunquam duo reperti sint aut plures, qui uel intus ingenio uel foris specie ipsa fuerint ad omnia pares, quum haud dubie sint inuenti, qui sub uno tempore simul sint concepti & nati? Sin econtrario quispiam dixerit, aliquod tamen minimum & angustissimum temporis momentum eorum uel maxime gemellorum partum determinasse, id quod magnopere ualeat in rerum natura atque coelestium corporum rapidissima uelocitate, huic ego contra, Et si concesserim id temporis interualli plurimum ualere, posse autem in constellationibus inueniri a Mathematicis, unde se futura scire, perfitent, plane negauerim. **Q VINTO**, quod Astrologi ipsi plerumque semper mentiantur in suis prognosticis, quaeque futura praedicunt certo, prorsus uel aliter uel omnino non eueniunt, ut falso praeuiderunt de diluuiio,
Hh 3 quod

Gene. 25.
Tit. lib. 1.
Florus
lib. 1.

quod anno ab hinc quarto euenire prædicebant. Legimus Ciceronem Pompeio & Crasso & Cæsari scripsisse, à Chaldaeis prædictum neminem eorum nisi domi, nisi senectute, nisi cū claritate morituræ, & nihilominus, ille pauper in Aegypto obruncatus, hic in senatu multis uulneribus cōfossus, alius apud Parthos cum exercitu occisus est. de Cæsare Carolo. Imp. Rho. v. eodemq; feliciss. & inuictiss. simulq; Frācisco rege Gallorum potentiss. nō est, quod in præsentia dicam, quā satis constet, quā sibi inter eos mentita sit Astrologiæ uanitas. Quid Insuper dicam de sanctiss. Christiana religione, in hanc usq; horam & diem durante, quæ est anni supra millesimū quingentesimū uicesiminonī, quā tamen uani planetarij dudum ex constellationibus finire debuissent (ut supra docuimus) præuiderant. At reluctati frustra sunt summæ ueritati, quæ illam usq; ad finem seculi mansuram prædixit sub ijsce uerbis. Et ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usq; ad consumationē seculi. Quibus sane uerbis usq; adeo nostram obstringimus fidem, ut cælum & terrā transitura credamus, illa uero minime. ADDE PRÆTEREA, constare experientia, eos potissimū in suis rebus agēdis, parum esse foelices, qui uanā hanc temporum & astrologorum discretionem obseruant, contra longe foeliciores, qui eam duce prudentia, & diuina gratia reijciunt: id quod in multis nostra memoria principibus uiris experti sumus, & ex antiquis exploratum habemus. Nonne enim Ninus Assyriorum rex, nec Astrologus nec magus Zoroastrem in Astrologia, in Magicis, in omni superstitione potentem, & uicit in bello & occidit. Nonne Pompeius huius uanitatis studiosus semper infortunatus, Cæsar uero eius contempitor perinde semp fortunatus fuit. Nōne Iustinianus Imp. Astrologorū exterminator & domi & militiæ foelicissimus fuit, Contra Iulianus ille desertor & Apostata persequutor ecclesiæ, superstitionibus deditissimus, breui & imperium & uitam

Matt. 28.
Mar. 24.
Mar. 13.
Lucæ. 21.

& uitā infeliciter amisit. Hinc recte dominus deus ad eos, qui ei sunt uanitati addicti, & serio inqt. Sapiencia hæc & sciētia tua decepit te, ueniet super te malum, cuius nescies ortum, & irruet super te calamitas, quā non poteris expiare. Et paulopost subdit. Stent nunc & saluent te augures cœli, qui contemplabantur sydera, & supputabant menses, ut nunciarent euentura tibi. Ecce facti sunt quasi stipula ignis combussit eos, nec liberabūt animā suam de manu flamme. EX Q VIBVS modo & ex ijs, quæ hactenus recēsuimus. PRIMO colligimus fortuita à cœlo per se nō pendere, sed nec præterita, nec quæ ad alios attinent ex ulla posse cōstellatione præuideri, nec item futura multo post tēpore, à præsentī constellatione posse produci, sed à deo omnia disponi & sciri. SECVNDO uanas esse auspicationes, quas electiones uocant, item nec mores hominū nec bonas aut malas leges à cœlo pendere, nec corporeas ab eo dispositiōes effici, sed mores omnes ex libero hominis arbitrio pendere, cui permittit deus, qui stellas & earū leges creauit. TERTIO, si constellatio natalitia in puros homines nihil potest, multo minus potuit in Christum, uere deum & hominem, qui quā temporis sit cōditor & cœli, nequaquā temporī & cœlo uel tantillum subijci queat: Id quod & de religione intelligas. Q VARTO recte propterea diuinā legem, eiusq; interpretæ Theologos, legem item pontificiam, legemq; ciuilem sub pœna tam spiritali quā corporali Astrologiam ut blasphemā, impiam, irreligiosam, indeuotam, perniciosam, fallacem, ludificatoriam & futuri nesciam cōdamnasse, eiusq; adfectatores ab Imp. sepe ex urbibus ut pñciosos fuisse erectos. Q VINTO, ut & ipsi eandem ominō malam & contra deum & nostram salutem modis omnibus explo damus & fugiamus. NEC OBSTAT PRIMO, quod hodie Magi ab oriēte uenientes de Iudæorum rege nato quærentes dixerint, Vidimus

Hiere. 10.
26. q. 5. c.
Nō liceat.
I. Nemo.
C. de Ma,
lesic.

Num. 24.

Gene. 7.
Exod. 10.
Iosua. 10.

Esa. 38.

dimus enim stellam eius in Oriente, & uenimus adorare eum: utpote quasi quia dixerint stellam eius, uoluerint subindicare, eam fuisse stellam illi natalitiam, eius natiuitatis causam & uirtutis ipsius diuine. **RESPONDEO**, ideo eius stellam dici non quia illi constellitia (ut ita dixerim) & Genethliaca, sed quia ei ad testimonium apud Magos famulatoria fuerit ex uaticinio Baalam quondam propheta gentilis, quod utique uaticinium illi, quia rerum curiositate astra speculabantur, sequuti sunt. Is quidem cum accersitus esset à Balaac ad maledicendum populum dei, diuino nutu benedicere coepit, & quod occultum erat, prophetauit, Inquiens: Accubans dormiuit ut leo, & quasi legna, quam suscitare nullus audebit. Qui benedixerit tibi, erit benedictus ipse, qui maledixerit tibi in maledictione reputabitur. Videbo eum sed non modo, intuebor illum sed non prope orietur stella ex iacob, & consurget uirga de israel, & percutiet duces Moab &c. Istam proinde Baalam prophetam traditionem sequuti uidentes stellam extra mundi ordinem: hanc esse intellexerunt, quam Balaam futuram indicem regis iudeorum prophetarat, quae & ideo illis testificata est Christum esse in ortu eius stellae natum, non secus atque olim uniuersale diluuium Noe diuinitus inspiratus mundo significauit, transitum rubri maris. Aegyptiorum Magis & Astrologis testificata sunt, facta per diuinam uirgam miracula. Ezechie prorogata uitam retrocessio solis palam fecit, ita nimirum & miraculum corporati uerbi, & uirginis puerperij, adeoque ipsum saluatorem Iesum, nouum regem sydyus nouum Magis indicauit. qui & ideo dixerunt. Vidimus enim stellam eius in oriente, & uenimus adorare eum. **RECTE** nimirum stella non Caesar non Herodes, non quisquam alius regum terrae sed solum Iesus Mariae filius est demonstratus, ut qui solus erat coelestis ac solus de caelo descenderat, quem per stellam cognorant talem Magi, dicentes. Vidimus enim stellam eius in oriente,

in oriente, & uenimus adorare eum. Quod cum Herodes audisset turbatus est, & ois cum eo Hierosolyma. **SED QUID** ò Herodes, ò Hierusalem, quid turbemini de Magorum sermone, & ob stellae appellationem, quam potius deberetis intelligere natum esse regem omnium supremum, & stella monstrante coelestem, & non ab hominibus, sed supra homines regem diuinum & non humanum & impletam prophetiam. Orietur stella ex iacob. scilicet quae illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Et una potius cum regibus persici, & dominum gloriae adorare. Quid ò Herodes, dic ob cro, turbaris, quod audis natum esse regem iudeorum? Natus ille rex, puerulus est infans, pius & mansuetus, idemque inermis, nullo stipatus exercitu. Times, quia de regno te aliquando sit expulsaturus. Ah quid ideo times, Certe tua illi regio non capit, nec coeli terraeque dominus potestatis tuae coepit esse contentus angustis, quem in iudea regnare non uis, ubique & in caelo & terra regnat. **QVID METVIS** ò Herodes, talem regem, qui sic uenit regnare, ut te nolit excludere, ut cuius regnum de hoc mundo non est: ò Herodes, quid conaris trucidare eum, qui te saluatum uenit? Quid times eum regem, ò Herodes terrene rex, qui si uelles securus obtinere tuum regnum, ipsi supplicares, ut ab illo susciperes sempiternum. O Herodes magna tua iniquitas, & infantes necas, & tuae nequitiae testes accumulas, olim in extremo iudicio contra te cum Abel innocente exclamatueros. ò Herodes, si tu cum tuis nunc Christum puerulum infantem adeo times, quomodo timebis illum olim uenturum, in maiestate sua & magna potestate, ab ipso iuste iudicandus, quem hic iniuste perdere molitus es: Nimirum de illis es terrene regibus, principibus, tribunis & diuitibus &c qui Christo ueniente praetimore & desperatione abscondent se in speluncis & in petris montium, dicentes montibus & petris, cadite super nos & abscondite nos a facie sedentis super thronum, quam ueniet

Num. 24.
Ioan. 1.

Ioan. 18.

Gene. 4.

Matt. 24.
Mar. 13.
Luc. 21.

Esa. 2.
Luc. 23.
Ose. 10.

ueniet dies magnus ire ipsorum. Et quis poterit stare? Effugere non poterunt. Notent hic peccatores, simillimi Herodis, qui suis sceleribus Christum cum Herode persequuntur. **ET O TV** misera Hierusalem, quid tibi hodie profuit, interrogata cum tuis scribis, quod perdidisti Herodi, ubi Christus nasceretur? Audiens enim ille à te, ubi Christus natus posset inueniri, tuos mox infantes præcepit occidi, quæ illi perditura te perdidisti. Ah Hierusalem, quid moliris extinguere stellam ex oriente, quæ te in occidentis tenebris & Septemtrionis sedentem illuminare illuxit? Cur non animaduertis tuæ olim ad te de hac stella prophetæ uocem. Surge illuminare Hierusalem, quia uenit lumen tuum & gloria domini super te orta est. Super te orietur dominus, & gloria eius in te uidebitur. Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui. Leua in circuitu oculos tuos & uide. Omnes isti congregati sunt, uenerunt tibi. Tibi, inquam, id est, ad tuam salutem, ut & ipsa credas & cum eis uenias adoratura natum regem Iudæorum, cuius illi stellam uiderunt in oriente & uenerunt adorare eum. **SVO NIMIRVM** lumen stella ista Magis est famulata, utpote quæ mora in primis est ex oriente in Betleem. Constitit autem supra, ubi erat puer, quæ illis in Hierosolymis adhuc agentibus euenerat. Argumento nimirum eam stellam in genesi dominica nihil habuisse significationis, neque ex aliarum numero fuisse, quæ ab initio orbis creatæ sunt, utpote quæ non ab oriente in meridiem ut illa ferantur, nec interdum ut illa appareant, & sint uel omnino immobiles uel continuo motu, illa uero habuerit motum & quietem, quæ iuit & stetit, quando eam in obsequium Magis uel ire uel stare oportuit, quæ admodum olim columna nubis in deserto. Et ecce enim stella (inquit Euangelista) quæ uiderant in oriente antecedebat eos usque dum ueniens staret supra (nimirum ceu esset cuiusdam uirtutis rationalis) ubi erat puer. Videntes autem stellam ga-

Iam gauisi sunt gaudio magno ualde. Et intrantes domum inuenerunt puerum cum Maria matre eius & procidentes eum adorauerunt. **O MAGI** non inquam, uani astrologi sed ueriper fides sapientes. Vnde hæc uobis scientia, qua puerum luminantulum & pauperculum uti uerum deum & regem honoratis & adoratis, quæ sanè honorem & cultum Herodi, utique regio diademate, purpura & militia decorato non detulistis? Vnde quæso tanta uobis scientia? utique à fide uestra. Sed unde fides tanta, per quam hunc tantillum puerulum cognouistis esse regem & deum, offerentes illi aurum thus & mirram? Non utique ab apparatu pueri regio. Si rex puerulus ille, ubi regium diadema, quando nullum in capite uideam nisi infantilem capillum. Si rex, ubi eius solium, quando iaceat in præsepio. Si rex, ubi regium indumentum, quando pannis duntaxat inuolutus sit. Si rex, ubi eius regium comitatus, quando cum eo Mariam matrem inuenistis solam, non utique diademate coronatam, aut in lecto aureo recumbentem, non purpura indutam, sed uix tunica una non ad ornamentum corporis, sed ad tegumentum nuditatis. Nam quid habere poterat carpentarii uxor peregre constituta? **O MIRA** ò stupenda fides. Vnde uobis, ò Magi tanta fides? Certe non aliunde quàm à spiritu sancto, fidei infusore, qui perculdubio per stellam, ut olim per ignem, figuratus suo lumine uobis scripturam prophetæ Balaam illustrauit, quando dixit. Accubans dormit ut leo, & quasi leena, qui benedixerit tibi erit benedictus &c. Sane per leonem intelligens imperium regium, & ipse enim puer leo erat de tribu Iuda, per leenam mortis supplicium per benedictionis uirtutem eius diuinitatem accipiens. **SIC**, fratres charissimi, Magi tres puero Iesu aurum ut regi, mirram ut homini morituro, thus ut deo obtulerunt, Balaam sequuti uaticinium. Itaque quia non hominem solum sed deum simul, non terrenum, sed coelestem regem quæsierunt, etsi nihil in eo uidebant rega-

Act. 2.
Num. 24.

le, tamen solius scripturæ ac stellæ testimonio contenti gaudebant oculi eorum cōtemptibilem puerū adspicere, quia spiritus in corde ipsorum terribilem eum monstrabat. Unde procidentēs adorarunt eum, uidentes hominē & agnoscētes deum, offerentes illi aurum thus & mirrhā, simulq; nos admonentes, ut si cupiuerimus & ipsi Iesum cum gaudio uidere, ut & fidem in eum firmā habeamus, dumtaxat scripturis de ipso scriptis contenti. Deinde pauperibus nomine ipsius aurum. *i. substantiæ & facultatis nostræ offeramus, simulq; supplicem deo thus, idest, nostram orationē, quæ ex corde ut fumus thuris ascendit, ac deniq; offeramus mirrhā, idest, carnis nostræ mortificationem, abstinentes ab omni carnali desyderio & uoluptate, corpus ipsum nostrum castigantes iuxta Apostolum dicentem Mortificate membra uestra, quæ super terram sunt.* **SECVNDO** nō obstat dicere, quod Christus dominus uideatur esse usus electione horarum in faciendis miraculis, quicq; passus uideat necessitate temporis, ut qui aliās, rogantibus Apostolis, ne in Iudæam rediret, duodecim responderit esse horas diei. Idemq; alibi dixerit. Tempus meum nōdum aduenit, tempus autem uestrum semper paratū est. Et in Ioanne ad Mariam matrē, Nondum uenit hora, inquit, mea. **RESPONDEO**, Christum de tempore dixisse, quod suo proposito & uoluntati suæ, rei q; exigentiæ cōueniret, non autem ab eo haberi sermonem de cœlo & de constellationibus cœlestibus secundum quas ipse perinde quicquam facturum fuisset aut dimissurus. Veluti si interrogatus an uellem comedere uel bibere responderem, hora mea nondum uenit, uel tempus meum haud dum uenit, idest, nondum adhuc fame uel siti urgeor, nec oportunū adhuc est, ut uel comedam uel bibam, quomodocūq; cœlum per id tempus se habeat. Siquidem scriptura adfirmet, omnia suū habere tempus sub quacūq; cœli cōstitutione, pro natura, *i. ipsius rei quæ sit, p q; occasio.*

Lucæ. 16.
Coloss. 3.
Ioan. 11.
Ioan. 7.
Ioan. 2.
Eccle. 3.

occasione oportunitateq; faciēdi & ipsa diuina miracula etiam suū habere tempus, Ita nimirum & Christus deus & homo pro nutu suo proq; re & persona & loco sua mirabilia opera non necessitate constellationis dispensauit, sic inquit. Nondum uenit hora mea. **Q. D.** Est mihi tempus præscriptum à patre, quādo & quibus modis agere debeam negotium humanæ salutis, id nondum uenit. Ita enim temperato rerum ordine Christus omniā gessit, ut maiore certioreq; fide geri non possent. **Q. VOMODO ENIM** obsecro, tempori subditus esse possit, à quo omne tempus est dispositum? Quoniam, quæ futura erant per singula tempora, in dei sapientia habent efficaces causas, in qua nulla sunt tempora. Hinc impium est credere Christum uel natū uel operatum uel passum fuisse constellatione uel fato urgente uenisse, sed deo potius ordinante. Et hoc est, quod Apostolus ait. Vbi uenit plenitudo temporis, misit deus filium suum, idest, quando uenit impletio temporis à deo patre definiti. Quod uel hoc solo libri Geneseos loco manifesto indicatur. Loquens enim Abraham deus de terra, quā ei pini serarat, inquit. Scito futurum peregrinū semen tuum in terra non sua, ubi quadringentis annis affligentur: generatione autem quarta huc reuertentur. Nondum enim impletæ sunt iniquitates Amorreorū usq; ad præsens tempus. Expectabatur proinde non cœlestis aliqua configuratio, non superiorum planetarum coniunctio, sed dei propositum & plenitudo iniquitatis. Qua de re latius in nostris Centurijs, in Homilia, qua tractauimus yba domini. Nonne duodecim horæ sunt diei? **TERTIO** nō obstat dicere, uideri pleroseq; omnes homines iuxta temporis uarietatem uariari, & aliquos iuxta lunæ motum melius, aliquos peius habere & sapere, ueluti sunt, quos lunaticos appellant, id utiq; non aliunde quā à cœlo pendere. **RESPONDEO**, Nos hic disputare, num natalitia sydera ita in homines operentur, ut eorū

Ioan. 2.
Gala. 4.
Gene. 15.
Act. 7.
Ioan. 11.

li 3 mores

Verg. 6.
Aenæid.
Sapi. 2.

Gene. 4.

mores, ut rationem habeant uirtutis & uicij, ab Astrologis uel prauideri uel prædici possint? Non posse multis ostendimus. At, inquiunt, fieri posse, ut astra inclinent sed non ne cessitent, futurum & inde, ut dispositiones quasdam & inclinationes à syderibus homines enascantur. Rursum respondendo. Me nequaquam inficias iturum, Sydereos adflatus ex lege eis statuta plurimum posse in ipsa corpora nostra, ut sint plerumque ad dispositionem temporis & melius & peius disposita, ad quorum temperaturam, habitudinem, complexionemque, quā dicunt, & ingenia ipsa, utcumque incorporea, uariantur. Siquidem ex grauedine obesi corporis uidemus in multis intellectum obtundi, non autem eorum qui macro sunt corpore, quibus non tantum est impedimentum. Id quod non modo Vergilius ex Platone quodam sensit, sed & ipsa quoque sacra scriptura dudum testata est, inquiens. Corpus quod corrumpitur, aggrauat animā, & terrena inhabitatio deprimat sensum multa cogitantē, ita nimirum, ut etiam, que in prospectu sunt cum labore inuenimus. Sic nimirum facile concesserim ex habitu & temperatura corporis, quæ uulgo complexio dicitur maxime accidētibus causis aliū plus alio ad iram, ad libidinem esse, ppensum, huncque altero ingeniosiore: quandoquidem negari non prorsus queat, corpora cœlestia inprimere in corpus humanum, & inde quasi (ut sic dixerim) consequentia quadam in potentias sensitivas corporeis organis adfixas, & eas inde surgētes inclinare quadamtenus ad actus rationem, non tamen uel tantillum cogere. Siquidem potentia sensitivæ subiiciantur imperio rationis, quæ cum dominatur ad omnia ut regina, hominē plane cōseruare potest liberum ad agendum uel non agendū ea, ad quæ etiam corpora ipsa ex influentia constellationis quodammodo inuitarentur. Et hoc est, quod alibi dominus ad Caymum dicit. Quare iratus es, & cur concidit facies tua? Nonne si bene egeris recipies. Sin autem male, statim in foribus

ribus peccatum tuum aderit. Sed sub te erit appetitus, & tu dominaberis illius. VNDE HERETICI nostra tēpestate bis impij sunt, negantes liberum arbitrium, uti suo quidem loco in Cēturijs non paucis scripturis & rationibus ostendimus. Eapropter plane negauerim, sic sensualē etiam partem nostram ab syderibus adfici, ut ad flagitiū aliquid ppen- sionem habeat. Quod enim si uerum esset, quis ad id quod bonum est & rectum puenire posset? Tot enim alioqui ad malum extimulamur incitamentis mundi, carnis & dæmonis, ut si hæc etiam cœlitus defluens inclinatio illis copulet, tanto præmetur humanum genus pondere, ut uix ad bene sancteque agendum possit exurgere. Quod Apostolus alibi sentiens, propter quod, inquit, ter dominū rogauī, ut discederet à me, scilicet angelus Sathanæ &c. SED ABSIT dicamus aliquā nos habere huiusmodi ab hac ex syderum positione inclinationem ad impietatem, ab alia adulteria, ab alia ad furtum, qui alioqui dei Opt. Max. (qui syderibus legē dedit) bonitati & sapientiæ derogaremus, qui hominem hoc pacto, quanquā liberum, infirmū tamen flecteret ad eā partem ad quā minime eum uelit declinare, & ita nimirum tam sua faceret difficilia præcepta, ut uix esset, qui ea consequi ualeret, qualia non esse ea ipse aliās euidenter arguit. Inquiens. Mandatum hoc, quod præcipio tibi hodie non supra te est, sed iuxta te est sermo ualde in ore tuo & in corde tuo, ut facias illum. NON EST IGITUR, ut uel ingenia nostra uel mores nostros ita syderum dispositioni subiiciamus, ut eam per corpora haberent inclinationem, unde aliter à nobis disponi non possent per rationem, suffragante nunquā non gratia diuina, quæ utique sola, Apostolo teste, contra omnes syderum adflatus, contraque uniuersam mundi, carnis ac dæmonis inuitamēta sit efficacissima, qua duce ratio potenter omnibus aduersantibus sibi resistere poterit solitis suis medijs, cuiusmodi sunt causæ quæ ad uirtutem trahunt, ueluti

1. Cor. 12.

Gene. 1.

Deut. 30.

2. Cor. 12.

Cice. li. i.
de orato.
Vale. li. 8.
ca. 7.
Terent. in
Andria.
Lucæ. 21.

2. Cor. 12.

ueluti lex, exercitatio, meditatio frequens, bonus præceptor, bonorum conuersatio. Cum enim (ut diximus) corpora nostra uidentur sua grauedine ingenia nostra obtundere, & inde fieri peiora, detrahamus corporibus ea, quæ ad grauedinem & ægritudinem præbent ansam, fient haud dubie & ingenia meliora. Sic iugi exercitatione Demosthenes primū summe balbutiens breui factus est eloquentissimus. Sic qui libidine præmitur à crapula abstineat, & fiet moderatus, sine enim cerere & baccho friget uenus ait Comicus Poeta. Hinc ueritas ipsa cauendum præcepit à crapula, ab ebrietas, ut quibus corda grauarentur. Sic nimirū multos cognouimus obesos corpore, & natura quasi non aptos consilio, qui tamen summo studio & exercitio facti sunt consultissimi. Corpora uero, ut cunctæ agrotantia, nihil posse in ea, quæ mentis sunt & ingenij uel inde patet, quod plerumque corpore egriores, animo plus ualeant, siquidē uirtus, inquit Apostolus, in infirmitate perficiatur. Astra igitur per se neque inclinant neque necessitant. Q VARTO non obstat dicere, quod plerumque euenerint, quæ Astrologi prædixerunt. RESPONDEO quidem PRIMO, quum uero sint multa, quæ mentiuntur, cur non putemus casu eos in ueritatē incidisse? quo nimirum modo, facile probauerim quacumque anilis uaneque superstitionis artem esse ueram. Quis etiam num miretur, eum aliquando uerum prædicere, qui semper prædicat, quod non arti sed casui potius quispiam (opinor) sit adscripturus? Nonne & ad eum modum uidemus aliquando fatuos ipsos atraque bili tumultuantes futura effari, quia. s. plurima proferunt? Quis etiam aliquando minus sit futura præuisurus ex circumstantijs tum rei, tum loci, tum personæ, tum temporis? An non facile quis hac tempestate posset prædicere Turcam contra Germanos fore ipsosque desolaturus? utpote apud quos tanta est discordia, diuisio, infidelitas atque inuidia? quos ille inter se diuisos facile sit superaturus? quādoquidē

doquidem regnum in se diuisum diu stare non possit, quum odio intestino nihil sit ad perdendam remp. efficacius. SECVNDO responderim, non ideo quenquam eis debere credere, quia aliquando eueniunt, quæ prædicunt, quandoquidem hoc ipsum dei fiat permittu, ut ipsi, qui hoc audiunt uel uident probentur & appareant quali fide sint uel deuotione erga deum. Id quod suis uerbis dominus arguit, in Deuteronomio dicēs. Si surrexerit in medio tuum propheta, aut qui somnum dicat se uidisse, & prædixerit signum atque portentum, & euenerit quod loquutus est, & dixerit tibi, eamus & sequamur deos alienos, quos ignoramus, & seruiamus eis, non audies uerba prophetæ aut somniatoris, quia tentat uos dominus deus uester, ut palam fiat, utrum diligatis eum an non, & in toto corde & in tota anima uestra, dominū deum uestrum sequimini, ipsum timeate, mandata eius custodite, & audite uocē illius, ipsi seruietis, & ipsi adhibebitis. Vbi nimirum intelligi uoluit etiam illa, quæ à diuinantibus non secundum deum dicuntur, si acciderint, quæ dicuntur, non esse, sic accipienda, ut fiant, quæ præcipiuntur ab eis, aut collantur, quæ coluntur ab eis, nec præter suam potestatem deus ostendit esse, quando contingunt ista, sed quasi quæreretur, quare ea permittat, causam temptationis exposuit, ad cognoscendam utique eorum dilectionē, utrum eam habeant erga deum suū, cognoscendum uero ab ipsis potius quā ab illo, qui scit omnia antequā fiant. Sic sanē uult ne Astrologiæ credamus, etiam si eueniat quomodo prædixerat. Non enim, inquit aliās Hyponeū. episcopus, quia imago Samuelis mortui Sauli regi uera prænūciauit, propterea talia sacrilegia, quibus imago illa præsentata est, minus execranda sunt, Aut quia in actis Apostolorum uentriloqua femina uerum testimonium perhibuit Apostolis domini, Ideo Paulus Apostolus pepercit illi spiritui, ac non potius feminā illius demonij correctione atque exclusionē mundauit. ADDE eiusmodi

Kk euentum

Matt. 12.
Lucæ. 11.

1. Cor. 11.

Deut. 13.

28. q. 5. c.
Hæc mīq.

1. Reg. 28.

Act. 16.

Rho. l.
Exod. 10.
Iura. l. ex
ijs. l. nam
adea. ff.
delegib.

Gene. 8:

euentum proculdubio fieri posse ab occulta & latēti dāmo-
nis inspiratione, quem non solum hoc posse diuina sapien-
tia finit, sed illud etiam, quod falso fuerat prādictum opere
implens uerum efficiat, nullam decētius summa iustitia pōe-
nam exigente, quā ut quā diuinā ueritati superba ingenia
non subduntur unius deinde Nebulonis & Sycophantē mē-
dacijs & fidem & libertatem obligent suam, sicut olim gen-
tes in reprobū sensum dabantur. Et Pharaō apud Magos
indurabat. Hinc colligimus nec euenire, quē dicunt Astro-
logi, nec si eueniant crebro id esse, sed raro, ideoq; in conse-
quentiam non trahenda, astutēq; eos & malitia iuuare artem
putatum est, quā nec ideo existimanda esset uera pro futu-
ris euentibus prānunciatis, quoniā & quāq; falsa eadem ra-
tione uerā probarētur. SILEO INTERIM, quod Astro-
logi plerūq; semper subdole subq; cōditione pñunciant,
semper habētes, quo falsum prātextu quodam defendunt,
ita ut nulla syderum positio habeatur, in qua & prosperē &
aduersā significationis multiplex constellatio non inuenia-
tur. Concludendum proinde in hoc est negotio, primū ho-
minem (ut & Augustinus ex scriptura definit) nullam ad
malum inclinationē ante peccatum habuisse, securā enim
inderebellionem sensus ad rationem, quia. s. ratio ipsa deo
rebellarit, hinc fomes, hinc omnis aetas ab adolescentia ad
malū prona est. Q VARTADECIMA species est tam in-
numerapene multitudo doctissimorū & sanctissimorum ui-
rorum, qui à nascente ecclesia usq; huc fidem nostrā modis
omnibus, utcūq; & temporibus & locis plurimū distantes,
inconuincibiliter & concorditer amplexati sunt & compro-
barunt, cuiusmodi interperquā plurimos fuerūt, Altus ille
Dyonisius Areopagita, Leo papa rutilans, Hieronymus
Stridonensis polyhutor eloquens. Augustinus acutus, Cy-
prius disertus, Hilarius profundus. Ambrosius dulciter
facundus, Gregorius moralis. Quid suis meritis titulis cō-
memorem

memorem Chrysostomū, Cyrillum, Didimū, Eusebium
cesariē, Athanasium Alexandrinū, Basilium Capadocen-
sem, Origenem, Damascenū, Isidorum Hispalensem, Be-
dam Anglicū, Anselmū Anglicū, Bernardum Burgun-
dum, Prosperum Equitanicum, Orosium, Cassiodorum,
Remigium, Lactantium, Thomam Aquinatem, Scotum,
Albertum magnum germanū, Nicolaum Iyram, Bonauen-
turam, Richardum, Alexandrum de Hales, hocq; genus
tam antiquos quā recentiores alios penē infinitos, qui pro-
bitate simul & eruditione excellētissimi fuere, quorum (ut
non addubito) non paucos & tempora nostra habuerūt &
habent, quorū nomina uirtus ipsa suo quoq; tempore ne-
quaquā tacebit. Si modo aliquoties credimus testibus de fa-
cto alicuius alieno attestantibus, & litteris quoq; mercato-
rum, qui prādictis & horum similibus doctorum non mo-
do sanctitate & doctrina impares, sed & aliquando impro-
bi sint & mendaces utpote quāstui & priuato cōmodo in-
hiantes necessario credimus, quur nostram non potius ob-
stringamus fidem tot ac tantis doctoribus, qui nihil nisi in-
uocato spiritu ueritatis in dei honorem scripserunt & testa-
ti sunt ea in re, in qua & eorum eque atq; nostra uertitur sa-
lus & perditio. Q VINTADECIMA species fidei uerita-
tis est, uaria & miranda Christi & Apostolorū eius pro fide
miraculorum operatio. Siquidem ipsa miracula naturā ui-
res superantia à Christo & Apostolis & alijs Christū sequē-
tibus exhibita quē nisi aut deus aut dei uirtute fultus homo,
potuit operari, Christianā fidei ueritatem impēsissime ad-
struunt, ut quā nō modo innumerabiliter, sed & uariabili-
ter & in omni genere rerum & elementorum facta tradunt:
quā mox à Iudæis, quando ueram fidem deseruerunt fieri
cessarunt, & cum fide ad ecclesiam ex gentibus & Iudæis cō-
uersis collectam trāslata sunt. Nec est, quod PRIMO quis
ea fortassis imputet diabolo: quoniā et si opere demonum

l. si. quis.
ff. de edē
do.
l. publiā.
para. Ti-
cius. ff. de
positi.

Matt. 9. fieri possint quædam transmutationes insuetæ, non tamen
20. illa quæ sunt supra naturam, ut illuminatio cæci, resuscita-
Lucæ. 18. tio mortuorum, & hoc genus alia, quæ ad salutem hominis
Mar. 9. 10. attinent, uti ex Pharaonis magis deprehendimus. **SECVN-**
Ioan. 9. **DO** non est, ut quisquæ ea neget, quæ palam omnes tam pijs quàm
Matt. 9. prophani uerbis & scriptis testati sunt atque affirmarunt. He-
Lucæ. 7. braïnamque, quod astruimus, quanquam nolentes concedunt:
Ioan. 11. quapropter & fabulam illam suam finxere: quia Christum
Exod. 8. adseuerant, in uirtute nominis quattuor litterarum mirabilia
operatum fuisse. Philosophi non iuere inficias: propterea,
quæadmodum & Celsus Epicurus in Magiæ mirabilia Chri-
sti opera referre conati sunt. Eapropter miracula Mahome-
tenses adfirmant, adseuerantes prophetam Christum fuisse
de uirgine natum, & mirabilium operum effectorem. Genti-
les id ipsum fatebantur, unde inter deos, quos Rhoma co-
luit, Christum recipiendum esse Tiberius Cæsar adiudica-
uit, & accusatoribus Christianorum per ædictum mortem
minatus est. Vespasianus ac Titus ad Christi opera & potē-
tiam expauerunt. Legimus & Hadrianum statuisse Christum
inter deos recipere, atque Alexandrum Severum eidem tem-
pla excogitasse, & coram eius statua in matutinis orasse &c.
SED QVVR ISTHVC? Non utique, quod ipse. s. Chri-
stus crucifixus fuerat, quod pauper, quod ludibrio & contu-
melijs adfectus, sed ob mirabilia eius opera atque prodigia,
quæ & in eius nomine discipuli ipsius adeoque omnes sequē-
tes ipsum, faciebant, iuxta promissum Christi, dicentis. A-
Ioan. 14. men Amen dico uobis, qui credit in me, opera, quæ ego fa-
cio & ipse faciet, & maiora horum faciet. Sed quid negamus
Christi miracula? **PRIMO**, quum ipse summa ueritas ea se-
Ioan. 15. fecisse fateatur, inquiens. Si opera non fecissem in eis, quæ
nemo alius fecit, peccatum non haberent. s. incredulitatis.
SECVNDO, quum ipsi nostris quoque temporibus ob sancto-
rum uirorum merita dei uirtute miracula esse facta & in no-
mine

mine Iesu adhuc fieri plane uidimus & experti sumus. **DE-**
NIQVE si neget quis miracula in ecclesia pro fide esse fa-
cta, profectio non citra pudorem fateatur necesse est, esse
miraculum longe maximum, quod totus pene mundus ad fi-
dem Christianam sit conuersus, & ad consentiendum ijs co-
actus, quibus ratio non adsentit nec eo pertingit sine mira-
culorum operatione. Vnde obsecro ista conuersio infidelium
Iudæorum & gentilium? Nunquid inde, quia Petrus pesca-
tor indoctus & pauper, potētia armorum coegerit eos? aut
thesauris attraxerit, qui neque aurum neque argentum habuit?
Aut doctus humanæ sapientiæ uerbis, qui nunquam Cicero
nem uidit. Non. Sed quia prodigijs miris effulsit, quibus do-
ctrinam confirmauit. Ait enim Euangelista. Illi autem pro-
fecti prædicauerunt ubique, domino cooperante, & sermonem
confirmante, sequentibus signis. Cui subscribit Lucas inquit
ens: Per manus autem Apostolorum fiebant signa & prodigi-
a multa in plebe, magis autem augebatur credentium in
domino multitudo uirorum ac mulierum, ita ut in plateas
eijcerent infirmos & ponerent in lectulis ac grabatis, ut ue-
niente Petro, saltem umbra illius obumbraret quenquam illo-
rum, & liberarentur omnes ab infirmitatibus suis. **SEXTA**
DECIMA & ultima species fidei ueritatis testanda est, diui-
na in eos ultio, qui fidem persequuti sunt ab initio, Siquidem
Pilatus, qui in Christum tulit sententiam, Eusebio teste, p-
pria manu seipsum interfecit. Herodes primus pari se nece
damnauit. Secundus Herodes diuinitus percussus interiit.
Nero quoque sceleratissimus fidei in Petro & Paulo & Mar-
co alijsque Christifidelibus persequutor tandem à Senatu ho-
stis pronūciatus fugiens seipsum interfecit. Aurelianus ful-
mine perterrefactus, mox occisus est: Diocletianus sibi ipsi
manus intulit, uel, ut alij scribunt, Senatus decreto pfracta
gula miserimam animam effudit, Maximianus turpiter & in-
feliciter occisus, Maxentius & uictus simul & gurgite absor-
ptus est

Act. 2.

Matt. 4.

Matt. 16.

Ioan. 18.

Act. 3.

1. Cor. 1. 2

Mar. ult.

Act. 5.

Act. 12.

Iosephus

lib. 2.

Eutrop.

li. 9. c. 17.

Eutro. li.

9. c. 22.

Eutro. li.
10. c. 7.

Esa. 6.
Matt. 31.
Ioan. 17.

ptus est, Mordacissimus Lucianus & Christi legis irrisor.
canum morsibus laceratus interiit. Iulianus ille impius apo-
stata, quum in Persas proficisceretur & Christianorū sang-
uinem dæmonibus deuouisset, desolato exercitu, uulnera-
tus occubuit. Sileo de reliquis fidei Christianæ hostibus,
Ethnicis & Hæreticis, quorum plerique omnes uel manifeste
diuinam in se ultionem & horribiliter experti mortem ob-
iere, uel certe tam sunt turpiter & bestialiter defuncti, ut in-
de argumētum fuerit euidentissimū, eos in altero seculo ius-
tissimas suas pœnas habituros. HÆE SVNT, fratres
charissimi species ex multis paucissime, quibus ueritas Chri-
stianæ fidei satis apertò elicitur, eamque esse solam, quahom-
mo possit saluari, utpote quā præter diuini luminis benefi-
cium suadeat author ipsius sanctus, utriusque test. cōcordia,
consensus infidelium, cessatio cultus dæmonum, probabili-
tas credendorum materiei, concordia rationis & bonorū
morum, fidei ipsius perfectio, attestatio uniuersitatis crea-
turarum, latissima ipsius propagatio, simplex ppositio &
aspera, duratio lōga, authoritas tot doctiss. & sanctiss. uiro-
rum, operatio miraculorum, & ultio denique diuina in eos,
qui fidem sunt psequuti, eius ueritatem apertò arguūt, cu-
ius doctrinæ neque natura neque ratio repugnat. Quibus sane
& hoc genus causarum speciebus, qui nō adsentitur, inte-
rimque Christianæ fidei ueritatē inficiat uel impius sit oportet,
uel planè oculo mentis obcæcatus uel planè insolens &
prophanus, ut qui à bruto nihil prorsus differat, & qui ob
penitissimā malitiam iusto diuinoque iudicio cæcus sit, ut iux-
ta diuinā æloquia uidens non uideat & audiens non intel-
ligat. Et sane ei, qui talis est, nemo fidei sanctæ ueritatem a-
liquo modo est persuasurus, præter deum, qui illam diuino
suo lumine facile persuadere posset. SIQ VIDEAM causa fi-
dei ueritatis persuadendæ interior sit gratia diuina, fidem
quasi lumine quopiam, utique diuino, demonstras, inchoas
& perfi-

& perficiens, hominemque, ut fidei prorsus adsentiat, præpa-
rans atque ad omnia disponens, sine qua nō est, ut quispiam
ad fidei cognitionem se peruenire speret, Christo dicente.
Sine me nihil potestis facere. Et idem alias. Nemo, inquit, Ioan. 15.
potest uenire ad me nisi pater, qui misit me, traxerit eum, & Ioan. 6.
nisi ei ab eo datum fuerit. Nimirum fides in credentium uo-
luntate consistit, quæ diuina gratia preparatur, quoniā ut
uoluntas uelit credere, oportet quod præparetur à deo per
gratiam ad hoc, ut eleuetur in ea, quæ sunt supra naturam
suam. Sicut enim homo proprii arbitrii uoluntati serpentis Gene. 3.
obediens perijt, sic uocante se gratia dei propriæ mentis cō-
uersione credendo saluatur. Et tamen si deus aliquādo uidea-
tur homini coactionem facere, ut in Sauli conuersione pro- Act. 9.
strato & cæcato, illud tamen est (ut ita dixerim) ad extra, &
uoluntas libera manet, & uoluntati credit & adsentit uocati.
CAUSA TVR itaque fides in primis à deo mentem interiorius
mouente per gratiam quantum ad assensum, qui est præci-
pius fidei actus, ueluti intelligimus ex hoc Apostoli dicen- Eph. 2.
tis. Gratia saluati estis per fidē, & nō ex uobis, ne quis glo-
rietur, donum enim dei est. Secundo autem fides causatur
ex causæ speciebus paulo supra memoratis haud secus atque
instrumentis quibusdam & persuasorijs argumentis, quibus
si qui credunt, & tamen minus perfecte cum Apostolis ex-
clament ad deum, dicentes, Domine adauge nobis fidem.
Licet enim Apostoli crederent, nihilominus augeri sibi fi- Luca. 17.
dem à domino postulabant. Siquidem nec solum in ipsis re-
bus credendis gradus habetur, sed & intentior in alijs ipsa
fidei lux, in alijs remissior apparet. Et hoc est, quod Christus
ad Apostolos aiebat. Quid cogitatis inter uos modicæ fi-
dei, quia panes non habetis? Nondum intelligitis neque re-
cordamini, quinque panum & quinque millium hominū, & Matt. 16.
quot cophinos sumpsistis? Idem uero de Centurione alias
inquit, Non inueni tantam fidem in Israel. Et idem ad mu- Matt. 8.
lierem

Matt. 15.

hierem Chananæam. O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicuti uis. Accidit autem ea lux fidei intentior & remissior in eodem etiam homine sapenúmero pro diuersis actibus & corporis dispositionibus, & meritis exercitijs, & demonis etiam tentationibus, quibus assiduo circunvallamur.

Luc. 17.

Q VAPROPTER formidare nō debemus nos amisisse fidē, si nobis ipsis aliquādo uideamur nō ita cōfidere reuelatis ueritatibus, quemadmodum aut solebamus aut cupere mus: conatus enim ille aduersus tentamenta indicio est, si dem esse constantem, qui & ipsam quandoq; auget & meritum cumulat, uelut accidisse arbitramur Apostolis, clamantibus, domine adauge nobis fidem, quibus cum & ipsi monitæ fortassis fidei semper orare debemus. Domine adauge nobis fidem. Qui uero minus credit, credere tamen uellet si posset, necessum est, ut ad deum preces fundat, & cum Euangelico illo patre exclamet. Domine adiuua incredulitatem meam. Et cum cæco illo. Domine ut uideam. Id sane

Mar. 9.

Luc. 18.

Matt. 7.

Luc. 11.

Apoc. 3.

si fecerit, gratia dei non deerit, si quidem quā deus petenti non negat, dicens. Petite & dabitur uobis. Nec erit ad eam fidei ueritatē uestigādā multis sudoribus cōtinuisq; laboribus atq; anxietatibus opus. Quandoquidē ipsa nos Chri liberalitas atq; clemētia & ad credendū dulcissime inuitat, ut per bona opera ad æternam felicitatem moribunda corporis dissoluta compage perducamur. Ego, in scriptura, in quiens, sto ad hostium & pulso, si quis audierit uocem meā, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cenabo cum illo, & ipse mecū. Quibus utiq; uerbis iugis inspiratio nobis insinuat, quā & ad fidem & ad sancta opera capessenda identidem inuitamur. Pulsat autem & uocat deus ad fidē & opera bona, scripturis, predicatiōibus, minis suppliciorum, promissionibus bonorū, flagellis rerum aduersarum, collatione rerum secundarum, internis deniq; inspirationibus. Tum autē quis deo aperit ianuā ut intret, quando deo obsequēs

obsequens & incredulitatem & uitia derelinquens uirtutes amplectitur. Sic nimirū deus ipse prima omnium causa atq; actus (ut sic dicam) ipsissimus cōmunicare se creatę substantiæ, quæ capax beatitudinis est, eamq; perficere non cessat, modo illa ex proposito non aduersetur, quæ admodum prima materia. i. corporaliū, ac nuda potentia suscipere omnē formam apta parataq; semper est, modo uis agentis nō desistat. Sic pulsat ad fidē animū nostrum spiritus motor, si obaudiamus nobis relinquemur, nostro corpori, nostræ infirmitati miseri & infelices: si admittamus statim de plenip orbem religionis ad patrem ad dominū reportemur, in eo uitam possessori. Sanē per uetus est & pia theologorū sententia: ipsi ipsis etiam, qui in insulis & terris remotissimis nascuntur, ad quas Euāgelici prædicatores non cōmeant, fidei ueritatem illucescere, modo se prauis moribus indignos non reddant aut diuinæ aut angelicæ reuelationi. Siqui dem qui naturæ lege admonentur, bonū sequi, malum fugere, deumq; ipsum, bonitatem primā, internā religiōē colere. Et hoc est, quod Apostolus ait. Quod notum est dei, manifestum est in illis. Deus enim illis manifestauit. Inuisibilia enim ipsius à creatura mūdi, per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoq; eius uirtus & diuinitas, ita ut sint inexcusabiles, quū sibi ipsis sunt causa incredulitatis & damnationis. Hinc uere deus alibi ad illos ait. Perditio tua ex te Israel, tantūmodo in me auxiliū tuū. ET HACTENVS de fidei Christianę articulis deq; eiusdem fidei ueritate hæc pauca ad infideles coarguēdos & pro nobis in fide confirmandis differuisse in præsentia sufficiat, quibus nemo nō intelligit (modo rationis nō expers) fidem esse Christianam, solam & sub cœlo unicam, quā homo possit saluari, & sine qua deo nemo ualeat placere, quā qui non habet condemnabitur. Qui uero crediderit & baptizatus fuerit saluus erit.

Rho. 1.

Osc. 13.

Hebre. 11.
Mar. 15.

APPENDIX CATHOLICORVM, IN QVA
& fidei tractandæ atq; hæreseos discernendæ quali-
tas atq; hæreticorū multa, & si quid eo attinet
aliud, breuiusculè perstringitur.

VANDOQ VIDEM, fratres charissi-
mi, non addubitauerim futuros, qui ne-
scio quid in hisce nostris Catholicis sunt
desyderaturi, atq; fortassis ægre laturo,
qd' aded à Scholasticis inibi argucijs ca-
uerim, quodq; nusquā nō in re altissima
humillime senserim. Quibus in hæc, quæ
sequuntur, uerba responsum uelim. **SI DE IIS**, quæ dei
sunt adeoq; Catholica fidei, in præsentiarum adnuitum tra-
ctare uellemus, obscuri uehementer essemus, obscuradi &
ipsi materiæ excellentia. Siquidem scriptum sit, à gloria eū
opprimi, qui maiestatis est scrutator. Quo ne quis tendat,
alia monet scriptura. Altiora, inquiens, te ne qua fieris, &
fortiora te ne scrutatus fueris. Non est enim tibi necessarium
ea, quæ abscondita sunt, uidere oculis. At ubi maior quàm
in deo Max. maiestas, qui sua maiestate, cælum & terrā im-
plet? Quis eo gloriosior, cuius nomē, inquit scriptura, glo-
riosum est & terribile? & cuius gloria super omnē terram
non modo, sed & super cœlos est exaltata? Iam deniq; quid
fide sancta fortius, per quā sancti regna uicere, effugarunt
aciem gladij, cōualuere de infirmitate, fortes facti in bello,
hocq; genus alia per quā maxima effecere? Quid fide alti-
us, quo nec ratio ptingit? Nisi enim, ait propheta, credideri-
tis haud intelligetis. Quid fide apud nos obscurius & occul-
tius, quando ea nihil sit aliud, quàm sperandarum substan-
tia rerum, argumētum non apparentiū, qua non secus atq;
per speculum in enigmate uidemus, & ex parte dumtaxat
cognoscimus. Absit igitur altius quā par sit, de deo dispu-
tare co-

puer. 25.

Eccle. 3.

Hiere. 23.

Deut. 28.

Psal. 56.

Psal. 112.

Hebre. 11.

Esa. 7.

Hebr. 11.

1. Cor. 13.

tare conemur, de quo, ait sapiens, multa dicimus, & defici- Eccle. 4.
mus uerbis, consumatio autem sermonū ipse est. In omni-
bus gloriātes, ad qd ualebimus? Ipse enim omnipotēs sup
omnia opera sua. Terribilis dominus & magnus uehemen-
ter, & mirabilis potētia ipsius. Glorificātes dominū, quan-
tumcūq; potueritis superualebit adhuc, & admirabilis ma-
gnificētia eius. Benedicentes dominū, exaltate illum quā-
tum potestis, maior est enim omni laude. Exaltantes eum
replemini uirtute: ne laboretis, non enim comprehendetis.
Quis uidebit eum, & enarrabit? Et quis magnificabit eum
sicut est ab initio? Multa abscondita sunt maiora ijs. Hæc
ille satis superq; grauius. Siquidem facinus sit audax, quæ
dei sunt, sermone consequi uel quālibet copioso & disertio,
quum infra materiā tam arduam nostra sit longe cogitatio,
rursusq; nec de deo cogitata seu cognita sermo ullus satis a-
perte explicare possit, & præsertim quādo de se Apostolus
ille tantus dixerit. Et scio huiusmodi hominē, siue in corpo 1. Cor. 12.
re siue extra corpus nescio deus scit, quoniā raptus est in pa-
radisum, & audiuit arcana uerba, quæ non licet hominī lo-
qui. **SI IGITUR** fratres, mens nostra diuinarū rerum cō-
sideratione ac noticia multo reperiatur inferior, & oratio
ipsa infra mentem nostram & cognitionē maxime existat,
quomodo non erit, obsecro, officium silere, ne sacra theo-
logiæ dignitas, uerborū penuria & tenuitate periclitari ui-
deatur? Sanē quis dubitat, cūctis quidem hominibus tam
doctis quàm indoctis natura insitum esse, ut deum esse pu-
tent ac probent, enarrare autem ipsius magnitudinem non
inueniri, qui possit. Quis enim tam sit demens, tantaq; mē-
tis cæcitate præstrictus, qui ad summā dei comprehensionē
se se peruenire existimet? quum quanto magis ad ipsius no-
ticiam accedere uideatur, tanto maiore sentit infirmitatē.
Id quod procul dubio didicerunt sanctissimi Patriarchæ Ha-
braam & Moses, quando deum uidere, quantū fas erat ho-
mini

mini potuerunt, tunc maxime uterq; se humilem tenuemq; putauit. Abraam se cinerem nominans, Moses uero se lingua balbum ac sermone tardum appellās, uidebat enim rerum cognitarum magnitudini nequaquā linguā debilitate posse respondere. Et hoc est, quod & in pari negotio deterritus Apostolus ille magnus exclamat. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei, quā incōprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uię eius. ET QVIA res omni no ita habeat, & fuit tamen nobis ex officio pro loco & tempore opus aliqua de deo singulariter atq; summatim dicere, conati sumus utiq; pro uirili, non quantus est deus, sed quantum nobis depræhendī possit, enarrare. Nimirū paucis admodum uerbis pietatis paulo supra in hac parte officio satisfacere studuimus: naturę quidem magnitudini triumphum & plenū de hoc sermonē concedentes. Quandoquidm nec angelorum linguę qualescunq; aut quantacūq; hæ sint, neq; item Archangelorū cum rationali natura congregatę, minimā illius diuinitatis partem satis cōgrue psequi ualeant. Nos autem ipsi, si quid de deo dicere aut audire cupimus, recte mittamus corpus unā cū sensibus, relinquamus terram, mare, aerē sub nostris ponamus pedibus, & spectemus tantum contemplatione temporū pulchre distinctas ordinationes, terrę ornatu. Supra æthera mentis oculos attollamus, syderum cursus, mirandamq; inibi naturam, quatenus fieri queat, contemplemur, consideremus ordinem, magnitudinem, quantos omnibus fructus præbeant, splendorem, motum, collationē, quemadmodum inter se iungātur ac distent mirabili quadam ac perpetua ratione, omnia mente nobiscum uolutātes. Deinde supra cœlum ascendamus, & animo pulcherrima, quę ibi adsunt, cōtemplemur, cœlestes exercitus, angelorum choros, gloriā dominationū, sedes thronorum, principatus, potestates, & sic singula percurramus creata, mentē amore diuino incensi

incensi altius attollamus, ac omniū conditricem naturam diuinam intueamur stabile, immobilem, nihil in se alienū retinentem, impassibilem, indiuisibilem, incōpositam, lucem habitantem inaccessam, potentia ineffabilem, magnitudine incircūscriptam, gloriā supermicantem, bonitatē desyderabilem, pulchritudinem ineloquibilem, quę anima quidem uehementer contemplatione abstracta paululū quidem degustare, sermone autem nequaquā explicare potest. INIBI NANQ; Vt perinde atq; in sua sede agit, uiuit ac regnat Pater, filius & spiritus sanctus. Increata quidem natura, dominica dignitas, naturalis bonitas, pater omnium (ut supra in primo articulo diximus) principium, omnium causa existentium, animantium radix, unde uitę fons orta est sapientia, potentia inuisibilis dei, incommutabilis natura. Filius ex patre genitus, uerbum uiuens, deus existens & ad deum existens, existens non factus ante omnia seculi genitus, nō postea creatus iuxta Euangelistā dicentem. In principio erat uerbū. & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum. Hoc erat in principio apud deum Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factū est nihil &c. Filius non seruus, creator non creatura. Cuncta existens, & quantus pater est, tantus filius & ipse. Hasce nimirum oportet custodire proprietates. In filij cōsistens appellatione, eadem esse omnia, quę pater, ex ipsius domini uoce dicentis. Cuncta, quę habet pater, mea sunt. Ego enim & pater unū sumus. Siquidem in imagine iconica sunt omnia, quę in prototypo siue exemplari existunt. Vidimus (ait Euangelista) gloriā eius, gloriā quasi unigeniti a patre. Hoc est non ex munere aut gratia: hæc ei miranda data sed ex naturali cōmunitate patrię diuinitatis dignitatem obtinentis filij. Accipere nanq; cōmune quidem cum creatione est: habere autem ex natura propriū geniti. Vt ergo filius naturaliter, ea, quę sunt patris possidet, ut autē unigenitus oīa

Ioan. 1.

Ioan. 8.

Ioan. 13.

Ioan. 1.

Hebr. 1.

Sapi. 7.

Ioan. 3.
Ioan. 12.

Ioan. 14.

in seipso comprehendit nihil cum altero diuidens. Ex ipsa igitur filij appellatione discimus, quod naturæ socius est, non nasci iussus, sed ex potestate splendens sine intervallo, sine tempore cum patre cōiunctus, pater in ipso & ipse in patre, æqualis eidem in bonitate, æqualis in potentia, eiusdem socius gloriæ, altera demum patris imago totum in se patrem ostendens. Hinc est quod Apostolus de eo ait. Nouissimis istis diebus loquutus est nobis in filio, quem constituit heredem uniuersorum, per quem fecit & secula. Qui cum sit splendor gloriæ & figura substantiæ eius, portansque omnia uerbo uirtutis suæ sedet ad dexteram maiestatis in excelsis. Id quod facile mutuo accepisse uideri adsolet Apostolus ex scriptura dicente de filio dei Max. naturali. Cador est enim lucis æternæ, & speculum sine macula dei maiestatis, & imago bonitatis illius. Quæ nimirum singula & uniuersa plane restantur, Iesum Christum, seruatore & dominum nostrum esse non gratia, non participatione, non adoptione, non nuncupatione sed natura dei Opt. Max. filium, Cuius sanæ diuinitatem naturalem contra uel nostræ tempestatis hereticos illam impie inficientes in quadam nostra nup. Homilia multis & ipsi quidem inconuincibilibus scripturis & rationibus, & alias quoque multiphariam & sigillatim in Homilia super hunc Euangelij locum. Si ergo Dauid uocat eum dominum &c. ostendimus, & quidem aduersariorum tela è regione ueneno sa eminus, spiritus sancto suggestore, excussimus. NEC obstat, quod hypotissime obijciunt, ogganiētes, multa passim de Christo Iesu dici, quæ illum plane hominem purum arguant, non etiā natura deum. Respondeo nunc, ut tunc. Quæcunque de ipso filio corporea & humana dicuntur, ut uidelicet ob salutem hominum carnem adsumens se nobis manifestauerit, quodque missum se, & nihil per se posse, & mandatū à patre (ut est in Euangelio) accepisse, qui & se sit maior, atque hoc genus similia dixerit, nullam nobis debere occasio-

nem

nem præbere, ipsius naturalem unigeniti diuinitatem ulla ex parte minuendi: Ea quidem, quæ humiliter ac tenuiter de domino ob nostri ingenij debilitatem dicuntur, nullam habere congruam minuendi aut aliquid detrahendi diuine potentiæ dignitatis causam, esse enim eiusmodi humiliora uerba ex Oeconomia & administratione, quæ ob nostram est suscepta salutem, intelligenda, ueluti in homilia super locum præfatum nostra adfatim disputauimus, quo pius lector remiserimus. IAM VERO (ut eò reuertamur, unde digressi sumus) si à mente nostra corporeos illos adfectus purgare & exuere, & omnem intelligibilem creationem abijcere possemus, & ceu piscis ex profundo ad summum adnatare, in primam creationis puritatem reducti, ibi profecto spiritum sanctum uideremus, ubi filius & ubi pater omnia cum ipso coniunctim, & secundum naturam bonitatem, rectitudinem, iusticiam, sanctitatem, & denique quicquid est sanctorum uirtutum possident. De eo enim scriptura dicit. Spiritus tuus bonus, & rursus, spiritus rectus. Item spiritus sanctus idem dicitur, Et Apostolus ait. Lex spiritus uitæ. Horum nihil additum est ipsi, nihil postea factum. Sed quæ admodum ardere minime ab igne separatur, nec à luce splendere. Sic nec à spiritu sanctificare, uiuificareque, seu bonitas seu rectitudo. Ibi proinde spiritus consistit, ibi dico, in natura beata non cum multitudine cōnumeratus sed in trinitate sancta consideratus. Vnice enunciatus non in numero aliquo aut conforcio comprehensus, Pater unus & filius unus. Sic & spiritus sanctus. Ministrantes autem spiritus in singulis ordinibus multitudinem nobis, uix numerabilem ostendunt. Caueamus igitur in creatione quod supra creationem est, quæramus, aut id, quod sanctum facit, cum ipsis misceamus, quæ facta sunt sancta. Is uero spiritus angelos & archangelos implet, potestates sanctificat, omnia denique uiuificat, is quoque in omnem diuinus creaturam, & ad aliud aliter transiens omnibus ex

Psal. 142.
Psal. 50.

Rho. 8.

bus ex se gratiam distribuit. Nec deductus aut distributus in plures absumitur, quamuis suscipienti gratiam referat. Nec enim aliter conseruatur integer, quā sol corporibus lu- cens, qui uarie à quolibet sumptus non propterea dimini- tur. Sic & spiritus omnibus quidem gratiam præbens, in- fractus remanet ac indiuisus, omnes quidem clarificat secū- dum dei iussum, prophetas inspirat. Legislatores sapientes reddit. Sacerdotes sacris instituit, regibus fortitudinem ad- dit, dirigit iustos, ornat modestos, gratiam actionibus præ- bet, mortuos uiuificat, soluit cōpeditos. Is deniq; spiritus cœlum firmauit, terram impleuit, ubiq; adest, & nusquā cir- cumscribitur, totus in quolibet inhabitat, & totus cum deo est, nō quidem ministri modo dona distribuit, sed domini- ca ac principali potestate charismata diuidit. Diuidit, inquā
Ephef. 4.
1. Cor. 12.
Sapi. 1.
Ioan. 15.
2. Cor. 3.
propria cuilibet, Apostolo teste, ut uult, mittitur interdum ut minister, agit quādoq; ut author & princeps. Is enim est ille spiritus, qui scriptura dicēte, repleuit orbem terrarum, & hoc qd continet omnia scientiā habet uocis, quo de suo loco plura. Det nobis idē spiritus, ut de ipso adeoq; de deo ipso opt. Max. digne sentiamus, credamus atq; disseramus, ue- niatq; spiritus ille sanctus, suorumq; corda fidelīū repleat, suiq; amoris ignem succēdat, qui per diuersitatem lingua- rum cunctarum gentes in unitate fidei congregauit. AGE IGITVR age spiritus sancte tuā quoq; nobis gratiā infun- das, fideiq; sanctæ donū adnuas, & quæ de fide sunt ulterius disputanda suggeras. Quid nī fratres, illius gratiam deuo- te ambiremus, sine quo ne tantillum quidē possumus, un- de & in quo omnis nostra est sufficientia. Quam uero, dile- ctissimi fratres, difficilis sit de deo deq; fide ipsius sancta di- sputatio partim suo loco diximus, partem dicturi sumus. De qua, ut postea, quæ hactenus, prout breuitas temporis & materiæ qualitas exegit, nonnulla adiiciamus INPRI- MIS sciendum uelimus, fidem esse unam omniū, quā oīm dei uer

dei uerborum ducem esse oportet: fidem, dico, non demō- strationem, quæ. s. fides supra omnē rationem scientiarum disciplinarum uē animā sublimem trahit, quæ non geome- tricis aut necessarijs nititur probationibus, Nonne, qu. so, Act. 3, post hanc Petri uocem. In nomine domini Iesu Christi Na- zarenī surge & ambula &c continuo per spīritum sanctum subsequutus est effectus. Ex prodigio nanq; diuinitatis uni- geniti manifestatio necessaria uidentibus est orta. Atq; uti- nam aliquando Theologi scholastici, quos dicunt, alioqui minime penitendi à tot tamq; spinosis argutijs in fidei ma- teria abstinuissent, solidisq; potius scripturis uli fuissent. Quid enim ad fidem faciendam ueritatēq; persuadendam uehementius, an dialecticæ propositiones, secum sympera- mata consequentia trahētes, an potius tale tantumq; osten- tum ab omnibus euidentissime uisum, omnemq; uirtutem excedens. Fieri autem uidemus, quoniā hæc minime pro- bantur, minimū etiam à plerisq; credi soleant, qui munda- næ potius sapiētia & eorum, quæ sunt ex arte & disciplina, persuasionē retinentur quā præpotenti & ualida spiritus si- gnificatione moueantur, hinc & eorum pauci uere credide- runt uel Apostolo dicente. Videte uocationem uestram fra- 1. Cor. 1.
tres, quia nō multi sapientes secūdam carnē, non multi po- tētes, nō multi nobiles, sed quæ stulta sunt mūdi elegit deus ut cōfundat sapientes. Quod & olim in seipso pharisei de Christo testati sunt, dicentes. Nunquid ex principibus ali- 1. Cor. 1.
quis credidit in eum, aut ex phariseis. Et quare nō credide- runt. Nimirum partim inuidia & odio præstricti, partim sa- pientia mundana inflati humanis rationibus & inuentioni- bus fidem putarunt obfirmendam. Siquidem, ait Paulus, 1. Cor. 1.
Iudæi signa petunt, & græci sapientiā querūt. Sed plane de- testandi & deridendi. Nam quur, obsecro, id ipsum ab emi- nentissima omniū scientiarum theologia deposcunt, qd ne de minimis artibus desyderant. Nunquid negabunt, cuili-
Mm betdi.

bet disciplinæ necesse in demonstrata esse discuntibus principia: quoniam difficile sanè circa principia pugnantibus ac contendentes recte ac ordine possint ad finem procedere. Id quod euidenter ex ijs, quæ sunt extra fidem, apparet. Qui enim (quæro) si geometricæ prima principia non concesserit, inde sympersasma deducet. Item in Arithmetica in primis immorantes elementis reliqua, quæ ex ijs sequuntur, impediunt. Sic & medicis medicinæ minime demonstrantur. Quid multis uideamus etenim in quolibet studio, quod ordine in finem procedit, impossibile primorum subiectorum demonstratio: nes inquiri: sed necesse omnium artium, quæ probatione nituntur, principia sine uestigatione, aut ratione posita, reliqua, quæ deinde sequuntur deinceps. cum ratione ostendi. Vnde & Algazeles ille in exordijs Methaphisices suæ radicem actiue disciplinæ, per quâ futura comparetur felicitas, fidem esse censuit. Sed quid remotiora consector: quum constet (ut & suo quoque loco memini) prima literarum elementa disci à quoquâ non posse, qui docenti non crediderit. Sic & liberales & Mechanicæ artes comparari, sic & fide ipsa se philosophos sectis addixisse, quum fide non scientia teneant hos esse Platonis libros, illos Aristotelis, alios alterius, eorumque titulis acquiescant. Nec eorum, quæ credunt, aliquâ ad probanda principia rationem adsignant. Si ita: Certe eius altissimæ scientiæ mysterium ex fide nequaquam rationibus probata ædificium querit. Credere est opus, inquit Apostolus, accedentibus ad deum, quia est, nec contendere quid est, & sic de omnibus, quæ fidei sunt Christianæ, agendum censet, quando fides, eodem authore, sit sperandarum rerum substantia, argumentum non apparentium. Non est igitur, quod longe posita curiosius uestigemus, aut sperata in dubium reuocemus, quæ nequeamus ingenio deprehendere, uerè satis fuerit, unumquemque nostrum cum fidei propheta dicere. Credidi propter quod loquutus sum, Qui enim quum de re-

Hebr. II.

Psal. II.

gione

gione inuisibili, in qua, uti in regione uiuentium se domino placere credebat, distulerat, ut clare sciens causam definitionis, rerum incertarum redderet, inquiens. Credidi, quod est quædam uiuorum regio, propter quod loquutus sum, quoniam in ipsa sim domino placiturus. Quam enim obsecro benedixit propheta sanctissimus & doctissimus, quam recte, quam probe, quam salutariter quisque nostrum sequetur illum, in omnibus quæ fidei sunt, supraque nostram ideo rationem & demonstrationem, dicens. Quid opus est, ut per griphis uel syllogisticis rationibus, quod sit deus unus in essentia, idemque in personis trinus, sitque eius filius unigenitus Iesus Christus dominus noster, qui propter nos homo factus mortem subierit, & hoc genus reliqua: Si quis enim de rebus diuinis sine fine ad dicendum uenerit, in multas nugas incidit & cassas nuces, sermonem in nullo firmans subiecto, quandoquidem sanè orationis principium est fides in loquentis corde uehementer roborata. Nimirum simpliciter inibi est sentiendum & ambulandum. Qui enim, ait scriptura, simpliciter ambulat, confidenter ambulat. Et recte nimirum agit, qui in eis, quæ credenda sunt, humilitati se subiecerit, quæ ad fidem ueram magnopere opus est, utpote citra quam quispian fidelis esse nequeat. Hinc quum propheta dixisset, credidi propter quod loquutus sum, statim subiunxit sue fidei causam, inquiens. Ego autem humiliatus sum nimis. Quid nisi enim me humiliassem nec credidissem nec intellexissem. Recte nimirum: Nisi enim quis humilitate ductus omnem intellectum cum Apostolo in obsequium Christi in captiuitatem redegerit, & cum illo dixerit, ex animo se humilians. Ego fratres nondum puto comprehendisse ad ueram Christi fidem haud perueniet: siquidem fides primum, ut dixi, lumine gratiæ diuinæ præstatur, quæ utique non nisi humilibus datur, quandoquidem deus resistat superbis. Atque spiritus ille ueræ sapientiæ per illorum simplicitatem, qui deo sponte

puer. 10.

2. Cor. 10.

Phil. 3.

Iaco. 4.

1. Pet. 4.

Mm 2

confi-

Gene. 15.
Rho. 4.

Psal. 115.

Luc. 1.

Luc. 1.

Ioan. 6.

Matt. 16.
Ioan. 11.

Sap. 1.

Eccle. 7.
Rho. 11, 12

confidunt, causa salutis multorum ostenditur. Et hoc est, quod Christus deo patri gratias alibi agens, inquit, Confiteor tibi pater, domine coeli & terrae, qui abscondisti haec a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater, quoniam sic fuit placitum ante te. Ex istis sane paruulis fuisse putauerim Abrahamum, qui utcumque eruditissimus sine tamen rationis inquisitione sed sola ductus per humilitatem diuina autoritate, deo credidit, & reputatum est illi ad iustitiam. Talem quoque humilem fuisse crediderim Dauidem, qui dixit. Credidi, quod loquutus sum. Ego autem humiliatus sum nimis. Talem quoque paruulam fuisse non dubitauerim diuam uirginem Mariam, Theodocon illam gloriosissimam eandemque humillimam, quando quidem ad angelum dixerit. Ecce ancilla domini fiat mihi secundum uerbum tuum. Quam uel ideo beatam adseruit Elisabetha dicens. Beata, quae credidisti, quoniam perficietur ea, quae dicta sunt tibi a domino. Et quare beata, & quare credidisti o beatissima dei genitrix Maria? Quia, respondet, dominus respexit humilitatem ancillae suae. Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Credere oportet accedentem ad deum, non quaerere cum Iudaeis alibi. Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? Sed potius cum Petro & Martha dicere humiliter. Vtique domine. Ego credidi, quia tu es Christus filius dei uiui, qui in hunc mundum uenisti. Non autem temere cum Iudaeis quaerendum est de signis, nec cum graecis superbe rogandum de sapientia. scilicet mundana, quam deus stultam fecit. Sane quia dei arcana perspicere non possunt, simplicem oportet fidem esse nostram, quam & deus per fidem in simplicitate cordis sit quaerendus: nec oportet ut plus quam oportet argumentemur, quando uel scriptura minetur ipsis, qui arguti sunt in semet ipsis. Ideoque Apostolus monuit, ne plus quis sapiat quam sapere oporteat, sed sapere ad sobrietatem. ABSIT IGITUR, fratres charissimi, longe posita, cuiusmodi

iussimodi esse scimus quae fidei sunt curiosius aut superbius inuestigemus nec in dubium aliquo modo reuocemus, quae nequimus ingenio deprehendere. Si quis enim dei substantiam propriis ingenij uiribus attingere sperat, & quantum animo & cogitatione comprehendit, rerum mensuram facit non existimans, quod (ut ait Basiliius ille uere magnus) facilius sit uniuersum mare parua metiri lance, quam humana mente dei magnitudinem circumscribere, facile decipitur. Eapropter propriae mentis uanitate inflatus dicere haudquaquam potest. Cre- Psal. 115. didi propter quod loquutus sum: quoniam id, quod sequitur, ei facere non erit. Ego autem humiliatus sum nimis. Si quidem superbia animi uerborumque iactantia & uanitas satis ostendunt ipsum fidei fundamento ac robore carere. Quia igitur non ex fide sibi auxilium sumit, sed ex proprio penitus ac humanis rationibus ueritatem ipsam deprehendere sperat, mendax est, & toto (quod dici solet) errat caelo. Id quod propheta idem subinde notat dicens. Ego dixi in excessu meo omnis homo mendax. ET SANE intelligendum uelim, quod de humanis dixi rationibus, quae tum fidei meritum auferunt, quando nisi propter eas homo credit, si uero fidem sequuntur, & ut adiumenta atque suffragia quaeruntur, ut uidelicet id ipsum, quod iam creditur, roborent atque confirment, non modo meritum non minuant, sed & augent. Seruiunt enim eo pacto fidei & ancillantur, haud dominantur. Et quidem deus ipse opt. non secus argumentis probabilibus infirmorum fidei opitulatur ac eorum charitati beneficijs temporalibus opem fert: quando huiusmodi interim probabiles (ut & antea diximus) rationes confundunt aduersarios, delectant perfectos, fouent infirmos. Cuiusmodi, inquam, rationes loco quidem superiore aliquot adduximus, quibus pro loco & tempore praecipue conati sumus infirmis contra fidei hostes ueritatem Christianae approbare, seu si mauultis persuadere, in qua qui non est uel cum esse oportet omnino Mar. ult. Mm 3 infide-

Tit. 3.
Tho. 4. 3
cō. dist. 12

infidelē, & iam ex Euangelio damnatū, uel infideli proximi uel uerius & ipsum esse infidelem unā, cuiusmodi esse & haberi uolunt hominē, quem uulgo appellamus hæreticum, quandoquidem diuus Iacobus dixerit. Quicumq; autem totam legem seruauerit, offendat autem in uno, factus est omnium reus, qui & propterea suam & hic & alibi habet poenā. Q VIA VERO de materia hæreseos non inter oēs cōstare uiderim, & de criminis hæretici multa sit apud plerūq; altercatio non uulgaris, in rem esse puto, ut eo de negotio aliqua sim subiūcturus. Est itaq; HAERESIS, uel ex uocabuli, secta synceritati fidei catholice aduersa atq; repugnans. Vnde HAERETICVS, qui eiusmodi sectam, etsi fidei suscepit signaculum, pertinaciter defendit. Atq; is est talis, qui uel primū adinuenit sectam huiusmodi, qualis fuit Arrhius, Sabellius, Eunomius & reliqua nigræ cohortis turba, quæ Hæresiarcharū nomine notatur, uel qui ad inuentum sequitur quales fuere Arrhiani, Sabellani, Eunomiani & cæteri cū cæcis ducibus, quos sequebantur, in errorum barathrum præcipitati. Inde facile intelligimus nostræ ætatis hæreticos, quos appellāt Lutheranos, Carolstadianos, Oecolampadianos, Czuínglianos & huius fecis alios in utroq; esse hæreticorum genere, utpote, qui & hereses olim rite damnatas sectantur, & nouas quoq; adinuerunt, simulq; pertinaci defendunt temeritate, & admoniti pariterq; ueritatem edocti nequaquā ad ecclesie fideiq; sanctæ unitatem redeunt. Quod perniciosiss. hominū genus omnino uitandum monuit Apostolus inquiens. Hæreticum hominem post primā & secundam correptionē deuota. Et sanē, in quā HAERETICVS EST, definitioribus Thoma & Bonauetura, qui à fide Christi, quæ catholica dicitur, discedit, contrariæ opinionī uehementer per electionem inherens, siquidem qui diuinæ legis ignorantia uel contemptu pernax inuentor erroris aut alieni sectator, Catholice ueritati mauult

mauult aduersari quā subijci, qui uero paratus est corrigi pertinaciam abigens nō est censendus hæreticus, utiq; interim ex animi infirmitate apud se dubius de ijs, quæ Catholice sunt fidei. Q VO IN LOCO non ignorandū censuerim aliquid pertinere ad fidem uel directē & (ut sic dixerim) principaliter: quo sanē modo ad fidem pertinet duodecim fidei articuli, ut per se sonant expresse. Vel indirecte & secundario, ueluti ea, ex quibus sequitur alicuius articuli corruptio: utpote (exempli gratia) si quis neget contentum in sacris literis esse uerum, id quod est corruptio articuli fidei. Credo in spiritum sanctū, qui loquutus est per prophetas, uel si quis neget uerum esse, quod ab ecclesia. s. per Concilium in fide determinatū est, qui utiq; corrumpit articulum fidei, Credo ecclesiam sanctam, & uterq; hæreticus est, quum non eligat ea, quæ sunt uere à Christo tradita, sed quæ sibi propria mens suggerit: & sic uere hæreticus censetur, qui etsi fidem Christi profitetur, dogma tamē eius corrumpit. Cuiusmodi ferme plerūq; omēs esse uidemus nostra tempestate hæreticos, qui & ideo pertinacissimi sunt hæretici, quoniā aliquot eorum fuisse negent hæreticos, quos hæreticos sacra concilia uniuersalis ecclesie cōsensu damnarunt. DE POENA uero eorū, qui hæretici sunt, res ita habet. PRIMO nimirum hæretici sunt iterum atq; iterum admonendi & corripiēdi, rationibus. s. & scripturis. s. gladio spiritus sancti. quod est uerbū dei, de quo alibi Apostolus. Est enim is gladius, qui (ut idem scribit) efficax est, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens usq; ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoq; ac medullarum & discretor cogitationum & intentionū cordis. SECVNDO, si admoniti non destiterint sunt excōmunicandi, & ut contagio planē uitandi. Et hoc est, quod Apostolus ait, Hæreticum hominem post unam & secundam correptionem de uita sciens, quia subuersus est, qui eiusmodi est, & delinqt, cum

Ephe. 6.
Hebre. 4.

Tit. 3.

Matt. 18.
Luc. 17.

1. Cor. 5.

2. Tim. 2.

pist. 61. Si
papa. 24.
q. 1. c. Qui
contra.

1. q. 7. quo
tienti & de
cōse. dist.
2. Ego Be
rengarius

cum sit proprio iudicio condemnatus. Cuius etiam num
sententiam facile arguit Christus, alibi dicens. Si peccaue-
rit in te frater tuus, uade & corripe eum inter te & ipsum so-
lum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Si autem te
non audierit, adhibe tecum adhuc unum uel duos, ut in ore
duorum uel trium testium stet omne uerbum. Quod si non
audierit eos, dic ecclesiæ. Si autem ecclesiam non audierit,
sit tibi sicut Ethnicus & publicanus, utpote cum quo nec ci-
bus sumi debet Apostolo alias teste, Et recte pfecto excom-
municantur & excōmunicati sunt & uitandi omnino hæreti-
ci, tum, ut confusi pudore reuertantur, ne perseverantes ut
morbidum pecus corrumpat totum ouile, quandoquidem
eorum prophana & impia dogmata ad impietate, Aposto-
lo adfirmante, proficiant, & sermo eorum ut cancer serpat.
TERTIO, quod si omnino (ut peculiaris est hæreticorum
mos) deinceps quoque ueritati restiterint, & ita (ut ait Pau-
lus) ad ipsius diaboli (qui semper instat ne quando deus det
illis, ad cognoscendam ueritatem, poenitentiam) uolunta-
tem captiui & obstinati perseverarint, ut non modo in sei-
psos peccent, sed & alios clam uel palam perniciofa sua hæ-
resi docendo p'scripta uel uerba imbuant morte sunt & qui-
dem iuretam humano quam diuino per ignem plectendi,
ita tamen, ut iuxta ordinem iuris prius ab omni dignitate
deponantur, eorumque res omnes auferantur, utpote confi-
scande. Id quod tam de ijs qui hæretici perstiterint & excō-
municati alios seduxerint, quā de eis, qui in hæresim rela-
buntur quā semel abiurarūt, in quos ecclesiā serio animad-
uertit, ut cunctique reuocantes & poenitentes, quū in alios, qui
ad fidei synceritatem redeunt, hæresim poenitendo abiura-
tes semper & solita utatur misericordia, ij autem abiuraturi
& ad fidem reuersuri debent abiurare ad arbitrium episco-
pi sui heresim suam & per scripturā promittere se deinde fi-
dem Catholicam firmiter seruatuos. Quod si layci sunt &
reueri

reueri nolint statim igne sunt cōburēdi. Sin clerici, exacta
iuxta solennitatem (nisi aliter necessitas suaserit) degrada-
tione quā dicunt curie sunt seculari relinquendi, qui ad fi-
dem reuersi ad perpetuum carcerem sunt detrudendi rigo
re quidem iuris. Sin reueri noluerint & ipsi igne pereant.
DE MEDIO AVTEM per ultimū supplicium esset tollē-
dos hæreticos inter cætera, quæ hic cōsulto transierim, pla-
ne constat. PRIMO, quod mali sunt hæretici ijdemque pa-
lam facinorosi, quandoquidē de ipsis dicat Apostolus. Ma-
li autem homines & seductores proficiunt in peius, erran-
tes & in errore mittētes. Si modo de hoc genus pessimis ho-
minibus supplicium non sumeretur, & tamen ab alijs, qui
male agunt, esset iniquitas & iniustitia, dareturque eijsmodi
impunitate peccandi licentia, consequereturque Apostolum
alibi male dixisse. Potestatem non sine causa gladiū portare,
sed dei esse ministrum, uindicē in iram ei, qui malum agit.
Addiderim & alioqui per ipsos, si non punirentur, infectū
iri alios & in hæresim securius lapsuros. Resecandæ igitur
sunt carnes putridæ, & ouis scabiosa à caulis repellenda, ne
tota inde domus, massa, corpus & pecora ardeant, corrum-
pantur, putrescant, intereantque. SECUNDO cōstat autho-
ritate Apostoli alias dicentis. Peccantes coram omnibus ar-
gue, ut cæteri timorem habeant: peccant autem manifeste
hæretici, quoniā contra ueritatem scripturæ agunt, & scis-
ma & seditionem maxime perniciosam struunt. Id quod se-
ria illa dei in uetē. test. sententia corroborat, inquiens. Qui
autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui
eo tempore ministrat domino deo tuo, ex decreto iudicis
morietur homo ille, & auferes malum de Israel, cunctusque
populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumescat su-
perbia. Iam uero, dic quaeso, quis hæreticis rebellior, quis
superbior, quis denique contumacior, ut qui nolint neque Ma-
ximo Pont. neque Imp. neque principibus neque Archigymna-
Nn Ijs, neque

c. excōmu-
nicamus.

2. Tim. 3.

Rho. 13.

1. Tim. 5.

Deut. 17.

2. Tim. 3. sijs, neq; concilijs neq; scripturis, uel quamlibet probis & sanctis uel tantillum cedere, quos ideoq; Apostolus alibi uere appellat elatos, superbos, inobediētes, scelestes, blasphematores, criminatores, pteruos, tumidosq;. **TERTIO** autoritate Christi dicentis. Ve autem illi, per quē ueniunt scandala. Vtilius est illi, si lapis molaris imponat circa collum eius, & proijciatur in mare, quā, ut scandalizet unū de pusillis istis. Vides, dominum uelle submersum iri eos, qui scandalizant, ne perpetuo damnentur? Quis autem (oro) magis ac impudentius quā hæretici, scandalizat? Sane exēplo sunt impudentissimi nostra tempestate hæretici, quorū scādalo infirmi & imbecilles penē ad omnē impietatem & irreligionē, ueluti palam est, seducti sunt. **Q VARTO** alia Pauli autoritate, qua idem ait. Non iustis esse legem, sed iniustis, non subditis, impijs, homicidis, mendacibus, periurijs, & qui sane doctrinæ aduersantur. At quæso, nōne ex eorum numero sunt hæretici, quos Christus alibi lupos uocat rapaces qui incedunt in uestimētis ouium, qui maciunt & animas & plerūq; (ut uidimus) corpora, in eos igitur recte posita est lex, quæ illos iuxta delictū coerceat. **Q VIN TO** ratione à maiori, quod dicunt, ad minus, & ediuerso. Si enim, qui occidunt corpus, occidēdi ex lege sunt scriptura dicente. Quicumq; effuderit humanū sanguinem, fundetur sanguis illius. Si morte plectendus est, qui corpus interficit, quātomagis qui corpus simul occidit & animā, cuiusmodi est hereticus, alios secum trahens. Quā uero anima corpore præstet rebusq; ceteris omnibus ex ipse domini uerbis nemo est, qui non intelligat. Quid enim prodest hominī, si mundum uniuersum lucretur, animæ uero suæ detrimentum patiatur? Aut quā dabit homo cōmutationem pro anima sua? **SEX TO** alia autoritate Apostoli palam dicentis. Et uos inflati estis, & nō magis luctum habuistis, ut tolleretur de medio uestro, qui hoc opus fecit. Et idem ad finem eiusdem

Matt. 18.
Mar. 9.
Luc. 17.

1. Tim. 1.

Ioan. 10.

Gen. 9.

Matt. 16.
Mar. 8.
Luc. 17.

1. Cor. 5.

eiusdem capitis subiungit. Auferte, inquiēs, malum ex uobis. En manifeste Apostolus iubet, ut malus & scandalizās homo ē medio tollatur, qualis utiq; hæreticus est. **SEPTIMO** cōstat ex facto Apostoli, qui inibi eum, qui fornicator erat publicus, congregatis Corinthijs, uirtute domini, Sathanæ tradidit in interitum carnis, ut spiritus saluus esset in die domini nostri Iesu Chri. **OCTA VO** ex facto & exēplo dei opt. Max. (neq; puter ea, quæ hoc loco dicunt de in hæreticos animaduersione nō debere intelligi) q; schismaticos Chore, Dathan & Abyron cum omnibus eorum complicibus aduersum Moſen & Aaraonē murmurantibus per os aperientis terræ deuorādos tradidit, eosq; uiuentes unā cū omnibus, quæ habuerunt & possiderunt, ad inferos descendere coegit. **EX IIS MODO** hocq; genus scripturis & rationibus reliquis, quas hic uel ideo præterimus, quoniam hac dere in **CENTVRIIS NOSTRIS** copiosissima est disputationis, facile admonentur potestates quæq; pñst. qd iure etiamnum diuino (quod & hac in parte leges pontificiæ & Cæsareæ non perperam sequuntur) in pertinaces rebellesq; hæreticos & schismaticos ultimo etiā supplicio, sicubi causa postulauerit, animaduertere possint ac debuerint, quum alioqui (ut scribit Apostolus) incorrigibiles semp in peius proficiant, errareq; alios faciāt & in errorem, ueritate diuina reluctante, in perniciem animarū, corporum, morum, regionum & ciuitatum mittāt. Ideoq; ē medio tollendi, ut spiritu alibi uiuant & sic pœna corporali pœniteant, ne (ut solent) alios secum perdant. Siquidem inquit Apostolus, modicum fermentum totam massam corrūpit: præsertim quod huiusmodi homines mali serpant & serpendo ut cancer inficiant, & ita nimirum putrida est decidenda caro, ne & integra caro simul inficiatur ac pereat. **NON EST IGI TVR**, quod potestates aliquē suæ conscientiae scrupulum confingant, perinde atq; nō iuste in eiusmodi homines sint animad.

1. Cor. 5.

Num. 16.

2. Tim. 3.

1. Cor. 5.

Gala. 5.

2. Tim. 2.

animaduersuri, immo cogitent iidemq; sciant, si eiusmodi homines facinorosos cohercere neglexerint, coeperitq; interim misero & simplici popello per eos noceri, se certo audituros uocem illam ualde seriam & horredam domini dei opt. Max. dicentis. Maledictus, qui facit opus domini fraudulenter, & maledictus, qui prohibet gladium suum a sanguine. Nec sane dubium, quin sanguis eorum pauper, qui potestatum culpa & negligentia sic pereunt, cum sanguine iusti Abel e terra in coelum indies & in supremo iudicio prouindicta sit clamaturus: quandoquidem deus per prophetam dixerit. Ipse quidem impius in sua iniquitate morietur, sanguis autem eius de manu tua requiram. Caueant proinde potestates ne uel hoc in casu in manus domini, qd' (Apostolo teste) horrendum est, incidant, male utentes suo officio & negligentes gladium, qd' non sine causa gerunt, quum sint eam ob rem dei ministri, & uindices in iram eorum qui male agunt. Cogitent iidem potius, ut uere pii sint potestates, cuiusmodi erunt ubi pietatem ipsam in cohercendis hereticis & schismaticis hocq; genus impijs hominibus serio manu tenuerint, quales olim fuisse legimus inclytum Gedeonem, qui altare Baal demolitus est, itemq; regem Iehu, qui Baal Ahab infregit, itemq; Ezechiam, qui Aeneu serpentem e medio sustulit, iteq; alios qui dei Opt. Max. gloriam sibi magnae curae habendam putarunt, quos utina imitentur nostrae Christianae religionis principes & magistratus in seditiosis istis haeticis mulctandis: id quod iure possunt & debent, ut hic & alias affatim arguimus. SIQ; VIDEAM igne potissimum isti sint comburendi, quemadmodum haecenus in Christiano orbe seruatum scimus, nec quidem sine scriptura & exemplo: quum constet uel Apostolo in spectore, eiusmodi hominum & eorum, qui curiosa sectati fuerant, Aet. 19. p. libros fuisse coram omnibus olim combustos, haud dubie & eos, qui tales conficiunt libros, nisi resipiscant, comburendos ar-

Gene. 4.
Matt. 23.
Luc. 11.
Ezech. 3.
Hebr. 10.

Rho. 13.

Iudic. 6.
4. Reg. 10.
4. Reg. 18

Aet. 19. p.

dos argumento. quum & Baptista ille domini prece sanctissimus, utcumque obscuriore uerbo dixerit, idemq; iusserit, omnem arborem, quae non facit fructum bonum, excidi & in ignem mitti debere, quod utiq; non de arbore inanimata sed animata, homine. s. malo eodemq; haeretico, sensit, suffragante ad hoc Christi autoritate, quae habet palmas, qualis est haeticus, qui in me non manserit, mittetur foras Ioan. 15. & arefcet, & colligenteum, & in ignem mittent & ardeat, nec est, quod isti haec Christi uerba ad spiritum dumtaxat trahere contendant, quum & ipsi plane resciant, ea in se prorsus quadrare, ueluti in Centurijs nostris euidenter testati sumus. ET SANE non obstat, quod isti negant ullos haeticos morte uel poena aliqua corporali adficiendos PRIMMO, qd' Christus dixit. Sinite utraq; crescere usq; ad messem. s. triticum & zizania. Respōdeo, Christum inibi tunc nolle tollendos hereticos, quando sine periculo, dāno, scandaloq; bonorum fideliumq; tolli nequeant. Quod fieri tum solet, ubi isti non satis sunt notorii uel necdum herefcos conuicti, uel si multitudine complicum fidei religioniq; ecclesiae perniciem etiam cadis tumultuariā facere possint, alioqui enim (ut Apostolus fecit) cum publico fornicario ab ecclesia sunt separandi, iudicioq; seculari relinquendi, ut per mortem exterminentur, ne per eos totum ecclesiae corpus corrumpat, sed hoc Cayphe a spiritu sancto dictum impleatur. Melius est, ut unus moriatur, ne tota gens pereat. Id qd' Ioan. 11. Christus alibi approbat, Ne forte, inquit, colligentes zizania eradicetis simul cum eis & triticum. Q. D. Sin uero zizania, sub quibus notantur haetici, sine detrimento & perditione tritici colligi possent, non permittenda cum tritico crescere. SECUNDO non obstat, quod dominus ita uenerit ad docendum, ut calamum quassatum non contereret, & limum fumigans non extingueret, sic nec magistratus debere supplicio sauire in haeticos uel quolibet malos, nisi

Matt. 3.

Ioan. 15.

1. Cor. 5.

Esa. 42.

Nn 3 uerbo

Ioan. 1.

Num. 16.

Psal. 2.

uerbo charitatis. s. gladio spiritus. Respōdeo, domini tuer-
bum inibi de Christo intelligi q in hunc mūdum ceu agnus
mansuetus & misericors erat uenturus, non turbulentus &
clamosus, qui uocatiōe ad fidem calamū quassatū, idest,
populum gentilem uarijs idolatriæ erroribus conuassatū
non contriuit, sed magis prædicatione apostolorum resarci-
uit, nec extinxit fumigās linū, idest, populum Iudaicū mo-
dicæ potestatis contra exercitum Rho. & parum adhuc in
deum credentem sed magis fide per mansuetudinem incen-
dit & illuminauit: utpote qui erat lux, illuminans omnē ho-
minem uenientem in hunc mūdum. TERTIO nō obstat,
experientia doceri, hæreticos nō esse supplicio ultimo mul-
tandos, qm̄ constat, nunquā in ecclesia aliquē hæreticū fu-
isse supremo supplicio adfectū. Respōdeo. Sibi mentiri iniqui-
tatem contra ecclesiā uete. test. (ecclesia enim dei ab ini-
tio usq; huc uel in fide futuri uel præsentis filij dei semp fuit)
qua cōstat ore dehiscētis terre deuoratos schismaticos Cho-
re, Datan, Abyron ut sup̄. Deinde nō modo mentiri iniqui-
tatem sed & impietatem, infidelitatem, iniusticiāq; im-
pingere omnibus principibus & proceribus ecclesiæ & im-
primis INCLYTAE ac olim CHRISTIANISS. GER-
MANIAE, quod falso & iniquē ac impiē cōburendos Con-
stantiæ curauerint Heresiarchas Ioannem Hus. Hierony-
mūq; de Praga hocq; genus alios, quorum damnationem
contratō Christianos ecclesiæ in cōcilio coadunatē nequi-
uerim improbare. Viderint illi, quid hic tam perfidis auda-
culis respōdeant pro huiusmodi infamiā tergēda. Q VARTO non obstat, qd nec Apostoli inueniantur, ut petijssent
à principibus prophanis hæreticos interfici. Respondeo,
Apostolos nō potuisse à potestatibus & magistratibus emē-
dationem petere, quando tunc secundum prophetæ oracu-
lum prophani ij principes adstiterunt, & in unum cōuenē-
runt aduersus dominū & aduersus Christum eius. Quis em̄
illorum

illorum Apostolis pro pietate aduersus impietatem tulisset
auxiliū: quum tam seui essent in Apostolos, ut Christus
dudum eos de ijs admonuerit inquiens. Tradent enim uos
in concilijs, & in synagogis uapulabitis, & ante præfides &
reges stabitis propter me in testimonium illis &c. & om̄s,
qui occiderit uos, arbitrabitur deo se facere obsequiū. Quā-
do uero hoc prophetæ oraculum impleri cōp̄it. Et adora-
bant eum omnes reges terræ, omnes gentes seruiunt illi. s.
Christo deo. Tunc à deo Max. dictum est, om̄ibus regibus
& magistratibus. Et nunc reges intelligite, erudimini, q iu-
dicatis terram. Seruite domino in timore, & exultate ei cū
tremore. Quomodo autem id illi facient, nisi ea, quæ cōtra
domini iussū fiunt, religiosa seueritate prohibuerint atq; e-
mendauerint: tum quidem ueri sunt reges, quando leges,
iussū præcipientes, & contraria prohibentes recte sanciu-
runt. Quo nimirum pacto Ezechias lucos & templa idolo-
rum & illa excelsa, quæ contra dei præcepta fuerant cōstru-
cta demolitus est: Quem & Iosias emulatus est. Sic Darius
idolum fregit, in potestatem Danieli dans, & inimicos eius
leonibus ingerens. Sic & Nabuchodonozor oēs in regno
suo positos à blasphemando deo lege terribili prohibuit. Et
recte quidem (ut dixi) tum deo seruiunt reges in timore,
quando ea faciunt ad seruiendum illi, quæ non facere pos-
sunt nisi reges. Sic quoq; mihi psuaserim & Germaniæ prin-
cipes Opt. deo seruijsse, quando hæresim Hussitanam mor-
te etiā Hussij suppresserunt, quæ nunc, sed multe irreligio-
sior, in Luthero & alijs est resuscitata. Q VINTO non ob-
stat, quod Esaïas prædixerit, dicens. Constabunt gladios
suos in uomeres, & lanceas suas in falces. Respondeo, Esaïe
uerbū de Chri natiuitatis tēpore futuro intelligi, quo tanta
erat pax & cōcordia, ut imperante tūc Augusto Cæsare sub
præsidente Cyrino prima sit in orbe terrarum facta descriptio,
quæ ante propter continuas gentium & regum discordias
& rixas

Matt. 10.
Mar. 13.
Lucæ. 12.
Ioan. 16.

Psal. 71.

Psal. 2.

4. Reg. 18
4. Reg. 23
Danie. ult
Danie. 3.

Esa. 2.

Lucæ. 2.

Sig. M. deo. 1. 1. 1.

& rixas esse non poterat. Id quod facile ex T. Liuiio & Vergilio hocq; genus historicis & poetis conijcere conuenit. Oraculo igitur Esaia non interdicitur, quo minus de hæreticis iustum per ignem seu gladium sumatur supplicium. **SEXTO** non obstat aliud Esaie dictum, quo inquit. Non occident, & non nocebunt in uniuerso monte sancto meo. Respondeo, Id ipsum Esaia uerbum de regulo & Aspide, cæterisq; uenenatis aut feris animantibus (de quibus ante loquutus fuerat propheta) intelligi, & est sensus: ijs, qui scientiam habent domini, nihil potest nocere aspidis aut reguli uenenum, neq; tales & Regulus & Aspis occident, quā diu uelint ecclesiæ coherere. Quod Christus deinde futuræ adfirmavit, inquiens. Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo dæmonia eiicient &c. serpentes tollent. Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. **SEPTIMO** non obstat, quod Apostolus dixerit, Oportere hæreses esse, ut qui probati sint, manifesti fiant. Respondeo. Apostolum non loqui de ineuitabili, sed cōsequentine necessitate, ita dicere uolētem. Quia uos mutuo habetis scissuras, ideo oportet esse hæreses, & inde consequi, quum sic scindamini, ut ad hæreses peruenturi sitis. Et est, quasi dicat aliquis. Quia tantū bibitis, necessum est, ut inebriamini, nō quia ebrietas per se necessaria sit, sed quæ necessario sequatur ex tanta bibitione. Et ea sane deinde hæresi sequitur utiq; utilitas non per se, cum ipsa semper sit mala, sed ex parte dei elicientis inde bonū, qui tam bonus est idemq; omnipotens, ut mala fieri haud sineret, nisi ex eis eliceret maiora bona: quemadmodum ex martyrum passione ipsorum patientiā præmio cœlesti dignam elicit. Sic quidem dei Max. potentia ex hæresi elicitur primo hoc bonum, qd' argumentis hæreticorum fideles excitantur ad enixius inquirendum, quæ pro fide faciunt, & quærunt ea deuotis à deo Opt. orationibus. Secundo, quoniā hæreticorum persequutio.

Esa. II.

Mar. 16.

1. Cor. II.

Para

sequutione fideles ut aurum in igne probantur, unde spes, quæ non confundit, subnascitur. At finge modo, hæreticos esse necessario, non tamen consequitur, ne extirpentur iuste. Licet enim natura succrescāt zizania in agro, debent tamen, quoad fieri potest, extirpari, ne tritico noceant, quæ etsi coepta sunt extirpari, nunquā tamen quis penitus ea, sicut nec omnē hæresim, euellet. Nascuntur quidē hæretici ex malo semine, qd' dyabolus in agro ecclesiæ seminauit, nec dein unquā usq; ad consumationem sæculi totaliter extirpari poterunt. Agant magistratus quicquid uelint, exurāt & mactent hæreticos, nō efficient tamen, quin ex eorum cineribus nascantur & alij. Sic nimirū Apostolus neq; iubet hæreses omnino tollendas, quia pinde impossibile sit hoc ipm, neq; hereticos suo ingenio permittendos, quia & bonos omnes perderent, quemadmodum hisce didicimus temporibus. **NON EST IGITUR**, qd' hæretici propter eam necessitatem putent se debere esse impunes: quū & Christus censuerit scandalizantes submersum iri, quanquā idem dixerit, necesse est, ut eueniant scandala, sed ue illi, per quem scandala ueniunt. **OCTAVO** non obstat, quod Christus unā cum Apostolo non uoluerit ui & igne cogere homines hæreticos, sed solūmodo uitandos & pro Ethnicis habendos: hocq; ipsum maxime pbari ex eo, quod Christus increpauerit alibi discipulos, ignem de cœlo deducere uolentes, & ciuitatem perdere, dicens. Nescitis cuius spiritus filij sitis? Non enim uenit filius hominis animas perdere, sed saluare. Cuius argumento dedit cōtra hæreticos, aiunt isti, gladium spiritus, idest, uerbum dei, quo eiusmodi spiritualia peccata, ueluti hæresis est, dissecanda sunt. Respondeo, Non fuisse id ipsum congruum in primordio nascentis ecclesiæ, quando per stultos conuertere sapientes, & per imbelles deus robustos ad fidem miraculose trahi uoluerit, nunc uero decere, ut ad fidem conuersi perstent. Et ideo co-

Rho. 5.

1. Cor. II.

Matt. 18.

Mar. 9.

Luc. 17.

Matt. 18.

Tit. 3.

Luc. 9.

1. Cor. 1.

Oo gendi

gendi sunt, & declinantes & alios secum nequiter seducen-
tes iterum atq; iterum admoniti, tanquā cōtagiosa à corpo-
re membragladio secularis potestatis ut seditiosi cum Bar-
raba plectendi sunt. Hinc nō est, quod obijciunt de gladio
spiritus. s. uerbo dei, quum ipsi, ut ait Apostolus, bis, imo
& sapius admoniti sint peruersi & indurati more omnium
hæreticorum id ipsum dei uerbum ad libidinem suam con-
tra spiritum, id est, aduersus omnē uirtutem & honestatem
interpretentur, nolintq; nec ecclesiæ nec alterius uel quāli-
bet docti & sancti hominis iudicio stare, sed rebelles & sedi-
tiosi ulterius semper uti cancer serpent, alios unā perdituri.

NEC EST, quod distinguunt peccata in spiritualia & se-
cularia, & illa spiritualiter, id est, per gladiū spiritus, id est,
uerbum dei, hæc per corporale supplicium esse mulctanda.
Etenim quid hac distinctione & opinione ineptius? ut po-
te cui nec ratio nec scriptura ulla suffragetur. Ad quē sane
modum, nescio an unquā aliquod facinus, uel quamlibet
contra deum, foret puniendum corporali mulcta? Quis em̃
ignorat peccatum aliquod tum non subijci gladio corpora-
li & supplicio seculari, quum in mente adhuc dumtaxat la-
teat, & suis sit contentum terminis, id est, dum in cogitantis
sola est mente, cæteris autem incognitum, minimeq; perse-
uerans quoad alios in malo, nec quouis pacto ad effectum
progressum, nulli nimirum pœne corporali obnoxium?
Iure quidem cautum esse non ignoramus, pœnam mereri
aut facta, ut furta & homicidia, aut dicta uti conuicia, aut
scripta uti famosi libelli, aut cōsilia, uti cōiurationes: quē-
admodum iurisperiti perdocent. l. cogitatio. ff. de penis
l. fugitiuus. l. saepe. para. ita dubitatum. ff. de uerbo. signifi-
l. qui autem. ff. de ijs, qui notantur infamia. l. Si quis nō C. de
episcopis & clericis. l. quisquis C. de crimine læsæ maiesta-
tis. Qua de re hoc sane loco nō est ut longiores simus, quan-
doquidem eam latissime disputauimus in libro nostrorum
in insti

f. aut facta
ff. de pœ-
nis. c. aut
facta de
peniten.
dist. 1.

in institutiones Imperiales Paratitorum primo, quō pium
lectorem & auditorem remittimus, ubi facile cognoscer,
quā pueriliter ineptiuerint ij, qui nuper contra ANABA-
PTISTAS scriptitantes negarunt, aliquo iure de Anaba-
ptistis deq; cæteris hæreticis ultimū posse sumi supplicium,
nec aduersum istos facere ius Cæsareum, quo cauetur, per-
cellendos ultimo supplicio rebaptizantes & rebaptizatos,
ut euidenter uidere est. l. 2. C. Ne sanctum baptisma reite-
retur, cui legi nescio quem peregrinū sensum & à mente &
tenore legis omnino alienum cōfingunt: nimirum, legum
Imp. imperitissimi, nec digni, ut multis refellantur, quum
prorsus hallucinentur, qui nec seipsos quidem intelligunt.
Sileo quod contendant interpretari leges, quas nunquam
didicerunt. Non tamen mirum, quod tantopere negent, hæ-
reticos pœna mortis adficiendos, cuius se reos sciunt, quā-
doquidem & ipsi hæretici sint, suo condemnati iudicio.
CAETERVM, inquiunt isti, habendi sunt hæretici per
excommunicationem ut Ethnici & uitandi dumtaxat non in-
terficiendi testibus Christo & Apostolo. Responderim, nec
hanc isti excommunicationē (ut in aperto est) curant, quin
semper in peius, iuxta dictum Apostoli, proficiāt. **AT IN**
Q VIVNT non mortis sed leuiore pœna mulctari deberēt
hæretici. Fateor, inquam, omnem iustitiam lenitate miseri-
cordiæ cōditam esse debere, quā & mixtionem maxime
promittunt & hætenus largita sunt iura Pontificia, uerum
isti eādē lenitatem & misericordiam acceptare renuerūt,
& in hanc usq; diem renuunt. Constat enim ex Augustino,
uīro fide dignissimo, primū à diuo pijsimeq; memoriæ Ce-
sare Theodosio in omnes hæreticos legem fuisse promul-
gatam, qua singuli quicq; hæretici decem auri libris mulcta-
rentur: post hunc & alios constat grauiores adiecisse pœ-
nas, ut exilij & bonorum omnium amissionem, sperantes
pestem ita hanc reprimi posse. Quia uero compertum est

Matt. 18.
Tit. 3.

cum magna Christianorum iactura Christi quoque honores de-
tractione hæreticos superbe censuras ecclesiæ penitus con-
temnere, nec rerum suarum metu amissionis permoueri,
quippe qui nec deum neque hominem metuant, nec exilio co-
herceri, quin literis suis hæreses disseminet, nec carceribus
contineri, quin & custodes crebro corrumpant, sicque fieri,
ut istorum uirus cum ingenti animarum & corporum cla-
de in Christianos serpat, nec aliquod interea medicamen
proficere, quin totus grex, istis superstitionibus, adhibita eti-
am uel quamlibet studiosa pastoris cura, ab hæreseos infe-
ctione pestifera sit perdendus: necessarium fuit ob salutem
fidelium, presertim simpliciorum, obque Christi gloriam tu-
endam, eiusmodi hæreticos supplicio mortis auferre, sicque
multorum experimenta morborum multas coegisse medi-
cinas inuenire, fuisseque necessariū, medelas amplecti acer-
biores, medicaminibus ipsis mitioribus omnino neglectis,
& hoc simul interim prophetæ impleri. Quia noluit, si hæ-
reticus benedictionem, ideo elongabitur ab eo, quum nec
iuxta eundem prophetam intelligere uoluerit, ut bene age-
ret. MERITO Igitur suo condemnati iudicio hære-
tici ultimū subeunt supplicium, hoc ipsum sacris scripturis
paulo supra adlegatis palam iure & facto probantibus & iu-
bentibus. Quibus PRIMO constat totum ruere, quod scio-
lus quidam nuper contra ANABAPTISTAS scribens in
interpretanda. l. 2. C. Ne sacrum baptismus reiteretur, inui-
diose ac simul improbe (ut & alia) in pios illos olim episco-
pos & sacerdotes nulla fultus ratione retorfit, cuius odio-
sam unaque puerilem expositiunculam alias multis rationi-
bus & iuribus refutauimus. Quam ob rem id unum ab isto
solum hac in parte quaesierim, quid ipse, si appellatione ul-
timi supplitiij putet uenire? Nonne mortem ipsam, & qui-
dem non ciuilem sed qua uita hominis adimitur? Nec est,
quod inibi glossam prætexet, quæ lex alias plane omnem
scrupulū

Psal. 108.
Psal. 35.

l. 2. C. ne
sacra ba-
pt. reiteretur
l. ultimū.
ff. de pœnis

scrupulū tollat, inquit, ultimū supplicium mortem so-
lam interpretamur, utpote à qua reditus ad uitā esse que-
at nullus. quemadmodum & ultimam dicimus uolūtatem,
quæ non est reditura. Accedit lex alia, quæ exemplis, quid
ueniat uocabulo ultimi supplicij, prorsus enucleat, dicens.
Capitalium quoque poenarum fere isti sunt gradus. Summū
supplicium uidetur esse ad furcam damnatio. Item uiui co-
crematio, quod quanquam summi supplicij appellatione
merito contineretur, tamen eo, quod postea id genus pene
adinuentum est, posterius primo uisum est, Item capitis
amputatio &c. Insuper quid sciōlus iste respondebit ad le-
gis uerba, quæ habent. Hi qui sanctam fidem perdiderūt,
& sanctum baptismus hæretica superstitione prophanaue-
runt, à consortio omnium segregati sunt, in testimonijs a-
lieni testamenti, ut ante iam sancimus, non habeant factio-
nem, nulli succedant in hæreditatem, à nemine scribantur
hæredes. ¶ Quos etiam præcipimus procul abijci ac longi-
us mandari, nisi pene uisum fuisset esse maioris uersari in-
ter homines, & hominum carere suffragijs. Sed nec unquā
in statum pristinum reuertantur nec flagitium horum ob-
literabitur poenitentia, neque umbra aliqua defensionis ex-
quisita aut muniminis obducetur. ¶ Quoniā quidem eos
per fidem, quam deo dedicauerant, polluerint, & proden-
tes diuinum mysterium in prophana migrauerūt, tueri ea,
quæ sunt commenticia & concinata, non possunt. Lapsis e-
nim & errantibus subuenitur, perditis uero (hoc est san-
ctum baptismus prophananibus) nullo remedio poeniten-
tiæ (quæ solet alijs criminibus adesse) succurritur. Audi-
anthæc, obsecro, magistratus, qui in Christo pie uiuere uo-
lunt. Et quid ad hæc leguleius iste doctorculus? Nunquid
impietatis inculcabit more suo Impp. Theo. Valenti. & Ar-
cha. A. A. A. quoniam lapsis poenitentiam prorsus nega-
uerint? Quid impietatis illos proinde arguet, quia perdi-
tis poe-

l. 1. C. de
Sacrosan.
eccl.
l. capitalis
um. ff. de
pœnis

l. 2. qui C.
de Apost.

tis poenitentiam ademerint? Etenim subuerendum fuerit, ne & Apostolum illum, uas electionis, gentium doctorem sic impietatis accusaturus, quonia ad Hæbreos in hæc uerba scripserit. Ne quis fornicator, aut pphanus ut Esau, qui propter unam escam uendit primitiua sua. Scitote enim, quoniam & postea cupiens hæreditare benedictionem reprobatus est. Non enim inuenit poenitentiae locum, quam cum lachrymis inquisisset eam. Absit tantum uirum impie uel scripsisse uel sensisse opinamur, ex quo non ipse, sed Christus deus ipse loquutus est, cui ille de se ait. An experimentum queritis eius, qui in me loquitur Christus? ut qui eius improbet scripta improbet deum ipsum, ut idem alio in loco de suis scriptis dicit. Itaque qui hæc spernit, non hominem spernit, sed deum, qui etiã dedit spiritum suum sanctum in nobis. Quid ergo? Responsum inuenies in nostris Centurijs in Homilia qua discussimus hunc Euangelij locum. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam, quia poenitentia egerunt in prædicatione Ionæ &c. Cæterum ad uerba legis, facile respondebis, eam loqui de poenitentia, quæ fit satisfactione humanis constitutis, iure diuino non repugnante, imposita uel imponenda, quæ illis. s. perditis adeo non profit, ut ij mortem omnino sint ex decreto subituri, quibus tamẽ poenitentia pro peccato apud deum non denegatur, quum propheta teste, is cor contritum & humiliatum non despiciat. Quare de re suo quoque loco. Suffecerit hæc contra Barrabas istos seditiosos dixisse. SECUNDO constat pariter & istos falso allegare atque adseuerare, nec Christum nec Apostolos huiusmodi seueritatem in puniendis peruersis hominibus, cuiusmodi hæretici sunt, seruasse. Immo, inquam, illos & in leuioribus causis & criminibus multo fuisse seueriores. Quid enim, respondeant isti, uoluit sibi illa seuera & terribilis Dei Max, in Datan & Abyron & alios Schismaticos animad-

animaduersio? Quid sibi etiamnum uoluit Christi indignatio, qua permotus, flagello de funiculis facto, cecidit nummularios, ac eosdem e templo eiecit? uersis eorum mensis & Cathedris? Si ille hoc nummularijs, quid non hæreticis? tot animarum intersectoribus, quas & ipse tam care suo cruore mercatus est, & sua morte amarissima? Quid Apostoli in unicum istum fornicatorem multa? Quid, inquam, Apostolorum uindicta in Ananiam & Saphyram, qui propter fraudem pusillæ pecuniæ facta morte subito mulctati sunt? Certe Christus & eius Apostoli ipso facto suis posteris exemplum reliquerunt, ut & ipsi in malos, causa uel cogente uel utilitate publica suadente, serio, supremo etiam supplicio animaduertere queant. NEC PROFVERIT interrim dicere, quod id ipsum non neque a Christo neque a Paulo scriptum sit, quasi idcirco postea non licuerit, quia Christus & Apostoli non aperto ita corripendum demandauerint, quandoquidem re ipsa satis præcepisse uideantur: maxime quod dominus alibi dicat. Exemplum dedi uobis, ut quemadmodum ego feci, ita & uos faciatis. Quanquam & id hoc pariter loco e regione obijci posset: neque Christum neque Apostolos iussisse fures suspensum iri, qui tamẽ suspenduntur, quum nec imperiali iure in uniuersum (nisi iure Lõgobardorum) suspendi iubeatur. Siquidem constet, nisi per leges Municipales in fures tam serio animaduertetur, fore, ut nulla esset ciuibz nec alijs tuta securitas. Sic sane ut necessitas exigit, ut fures etiam pro re temporali subtracta furcis adiudicantur, ita & publica salus animarum poscit, ut ultimo supplicio uitam finiant hæretici: QVAMVIS Christus uetuerit discipulos igne de coelo misso ciuitatem perdere: quandoquidem prohibiti sint a domino illi, quoniam hoc ipsum uindicandi studio fieri petierint, non ob salutem animarum, quod haud agunt magistratus, qui de hæreticis eo solo intuitu supplicium sumunt, ne tot animarum

Matt. 21.
Mar. 11.
Luc. 19.
Ioan. 2.

1. Cor. 5.

Act. 5.

Ioan. 13.

1. 1. para.
Iniuria de
pace tenē
da. lib. 2.
feud. glo.
ibidem.

salus periclitetur, qui & propterea cum Christo dicere possunt. Non uenimus animas perdere, sed saluare per supplicium ab incursum luporum hæreticorum. Sic Apostolus fornicatorem Sathanæ in interitum carnis tradendum censuit, ut spiritus saluus esset in die domini nostri Iesu Christi. **POSTREMO** non obstat dicere, quod magistratus, mulctantes hæreticos, intercipient multorum salutem, siquidem qui si uiuere diutius permisi fuissent, forte conuersi resipuissent, cognito errore, quod nequeunt occisi. Respondeo, istud illorum obiectum esse plusquam puerile & friuolum. Siquidem si ita arguendo perrexerint rhetorculi & theologastri isti, facile deum opt. Max. accusaturi sunt tyrannidis & impietatis, quod tot peccatores immatura morte & prorsus adhuc adulescentes & iuuenes hinc euocare soleat, qui & ipsi (ut heretici tam ampullosa ogganiunt) si diutius uitam agere permisi fuissent, forte conuersi poenituissent, qui modo immaturius morte sublatis toram suæ perditionis causam in deum opt. sunt reiecturi. Sed absit tantam quis tyrannidem & impietatem de deo ne cogitet quidem, qui summe iustus est, alibi dicens. Amice, non facio tibi iniuriam. An non licet mihi, quod uolo, facere. An ocululus tuus nequam est, quia ego bonus sum. Et alias, Ex te, inquit, Israel tua est perditio, in me autem auxilium. Si deus opt. ita cum peccatoribus uel minoribus plerumque semper agit, nec interim uel tantillum possit eorum perditionis inculcare, quos paulo citius per mortem hinc sustulit, quomodo pii magistratus eundem non in mulctandis hæreticis merito sequuntur, & quidem maxime, quod nulla ferme spes de hæreticorum conuersione & resipiscentia esse possit, id quod Apostolus non obscure testatur, inquiens. Hæreticum hominem post unam & alteram correptionem deuita sciens, quia subuersus est, qui eiusmodi est, & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus. En Paulus nullam

Matt. 20.

Os. 13.

Tit. 3.

nullam omnino putat emendationis restare de eo hæretico spem, qui de errore suo iterum comonefactus non resipuerit, ideoque ab omnibus Christianis euitandum esse, utpote, quem facile de eorum esse numero accipimus, de quibus in hæc uerba idem Apostolus grauer scribit, dicens. Impossibile enim est eos, qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum coeleste, & participes facti sunt spiritus sancti, gustauerunt autem nihilominus bonum dei uerbum, uirtutesque seculi uenturi, & prolapsi sunt, rursus renouari ad poenitentiam, rursus crucifigentes sibi metipsis filium dei & ostentui habentes. **FACESSANT IGITUR** eiusmodi legulei & theologastri cum tam ineptis suis deliramentis, quinec digni sunt, ut cum ipsis tanta de re negotium quispiam subeat, quos & uirtus penè uocabulorum fugit, ut cunctique rhetoricantes. **PERGANT** EAPROPTER Christiani magistratus ut nuper coepere, in tam perniciosum genus hominum, hæreticos dico, legibus eo rogatis animaduersuri, memores, se non sine causa gladium portare, sed dei esse ministros, & uindices in iram ei, qui malum agit, cuiusmodi palam esse hæreticos & in primis hæresiarchos supra quam par sit didicimus, adeo quod Apostolus Iudas Thaddæus uerissime de istis scripserit, inquiens. Vos autem charissimi, memores estote uerborum, quæ prædicta sunt ab Apostolis domini nostri Iesu Christi, qui dicebant uobis. Quoniam in nouissimis temporibus uenient illi uires secundum desideria sua ambulantes in impietatibus. Hi sunt, qui segregantes semetipsos (en quam pulchre notat hæreticos) animales spiritum non habentes. Et Paulus de ijs. Attendite uobis & uniuerso gregi, in quo uos spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam dei, quam acquisiuit sanguine suo. Ego scio quoniam intrabunt post uiscersionem meam lupi rapaces in uos haud parcentes gregi. Et ex uobis ipsis exurgent uiri loquentes per uerba, ut abducant di-

Hebr. 6.

Rho. 13.

1. Tim. 4.
2. Tim. 3.
2. Pet. 30.

Act. 20.

cunt discipulos post se, homines mali & seductores, in pœ-
nis proficientes, errantes & in errorem mittentes. De qui-
bus in nostris CENTVRIIS, & præcipue in HEMI-
LIA aduersum Anabaptistas pro loco & tempo.
re pluribus, necessitate cogēte, egimus, quæ
hic cōsulto silemus, contēti de ijs, quæ
hactenus in uniuersum de fide ca-
tholica ex officio, quo apud
uos fungimur, cōtra uni-
uersos eiusdem fidei
hostes animo nō
iniquo di-
ximus.

Friderici Nauseæ Blancicāpiani, LL. doctoris cō-
sultissimi, sacrarumq; literarū professoris, nec
nō insignis ecclesiæ Moguntiacę ecclesiæ
stis, cōtra impios Christianę fidei ho-
stes catholicorum finis. Mogun-
tiæ apud Ioannem Schœffer
Anno post natum Chri-
stum M.D.XXIX.
Pridie Nonas
Martij.

SOLI DEO OPT. MAX.
LAUS ET GLORIA.

Paradoxa

Paradoxa

